STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03820

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

צוועלפטער באַנד

זומער-לעבען

ווילנע—וואַרשע 1925
ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג פארבאָטן צו קויפן און פאר־
קויפן דאָס דאָזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרום־אפריקע און אין ענגלאַנד

Copyright 1917, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

צוליב דעם פאַרלאַנג פון שלום־עליכמס יורשים, איז די
אויסגאַבע געדרוקט לויט דער אמעריקאַנער אויסגאַבע.

Szolem - Alejchem. T. XII. „Z u m e r L e b e n“.
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie“ B. KLECKINA.

זומער=לעבען

אינהאלט

גלות דאמשע 7
אין די ווארעמבעדער 73
מאריענבאד 119

גלות דײַטשע

געשריבען אין יאָהר 1901

גלות דאַטשע

א.

[מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, מע טרייבט אַרויס דעם קבצן, און דאָקטוירים הייבען פאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע.]

פרעגט מיך נישט, ווי אַזוי, ווי אַזוי, מיט וואָסער זכות־אבות, מיט וועלכע צרות און אַנגסטען, מיט וויפיעל דולעגישען און קאָפּ־דרעהענישען, — נאָר איך האָב ערשט היינטיגען פאַר־פסח, געלויבט איז השם־יתברך, דורכגעשלאָגען אַ געשעפטעל און געחאַפּט אַ שען פערדיענסטעל, מיט אַ מאָל גראָבע עטליכע טויזענדער.

אַז מע חאַפּט מיט אַ מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, נעמט מען זיך קודם־כל צום דלות, אַרויסטרייבען דעם קבצן פון שטוב; מע וואַרפט איהם אין קאָפּ אַריין אַ בענקעל, אַ נייע קאַפּאָטע, אַ קישען, אַ פּאָר קאָלדרעס, אַ טוץ טעלער, אַ שטיק מאַטעריע, אַ פּאָר־טעפּיאַן, — וואָס עס קומט אין האַנד, פליהט איהם אין קאָפּ אַריין! הכלל, איך האָב מיט גאָט'ס הילף אַרויסגעטריבען דעם קבצן צו אַלדי שווארצע יאָהר, זיך אַרומגעצאָהלט מיט'ן קצב, מיט'ן קליי־טעל, מיט'ן מלמד און מיט אַלע איבעריגע קרעדיטאָרען אַרום און אַרום, און מיר האָבען געהאַט אַ פּסח — אויף אַלע מיינע ליעבע געזאָגט געוואָרען! די שענסטע מצות, די בעסטע פיש, די טייערס־טע ווייגען, די נייעסטע מלבושים, די פעטסטע קניידלעך (און אין שוהל די פעטסטע עליה) איז געווען ביי מיר! עס האָט אונז

אָבער גיך פערשאַדט, לא עליכם, אַ חאַפּ געטהאָן דער מאַגען. האָט מען אָנגעהויבען רופען דאָקטוירים. האָבען די דאָקטוירים אָנגע־הויבען שרייבען רעצעפּטען. נעמען געלד און געבען עצות, אַז איך און מיין ווייב און מיינע קינדער בעדאַרפען האָבען „לופט“, אָהן לופט קאָן אַ מענש ניט אויסקומען אפילו אַ שעה (אַזוי זאָגען די דאָקטוירים), און ס'איז געבליבען, אַז תיכּף נאָך שבועות, ווען עס הויבט זיך אָן דער זומער, פאָהרען מיר ארויס קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע שעפּען לופט.

דעם אמת זאָגענדיג, נישט אַזוי די „לופט“ האָט אונז געצויגען קיין בויבעריק, ווי דאָס בויבעריק אליין. פאָהרען קיין בויבעריק און זיצען אויף אַ דאַטשע איז ביי אונז אין יעהופּעץ אַ גאַנצער עסק און אַ גדלות, כמו ווי, למשל, ווייכע פאַטעלען מיט הארטע „ספּרינ־זשינעס“, וואָס קיינער זיצט ניט אויף זיי, און אַ פאָרטעפּיאַן זאָל שטעהן אין זאַל, האָטש ס'איז ניטאָ ווער ס'זאָל שפּיעלען אויף איהם, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס הייגט איז דאָס די גאַנצע מאָדע. ביי אונז אין יעהופּעץ, אַז צוויי בעגעגענען זיך תחילת זו־מער, איז דאָס ערשטע:

— וואוהין פאָהרט איהר היינטיגען זומער?

— קיין בויבעריק. וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? נו, און איהר?

— קיין בויבעריק. וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? האָט איהר שוין אַ דאַטשע?

— נאָך אַ מין דאַטשע! נו, און איהר?

— נאָך אַ מין דאַטשע! וואו איז אייער דאַטשע?

— אויפ'ן קרעשטשאַטיק, געוויינטליך! נו, און אייערע?

— געוויינטליך, אויפ'ן קרעשטשאַטיק...

און אַזוי ווייטער.

ב.

[טריין אין גן־עדן. — די מעקלערס פערשטעהרען אונז אביסעל דעם גן־עדן.]

תיכף נאָך שבועות האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט מיין ווייב
אין באַהן און געקומען קיין בויבעריק דינגען אַ דאַטשע. דער גרי־
נער וואַלד, די פרישע לופט, דאָס פישטשען פון די פויגעלעך און
די צוגעקליבענע דאַטשעס, וואָס איטליכע פון זיי זעהט־אויס ווי איין
אויסגעפוצטע כלה, וואָס קוקט אַרויס אויף אַ חתן, האָט אונז פער־
כשופ׳ט, אַז עס האָט זיך אונז שוין כמעט נישט געגלוסט אַוועקצו־
פאָהרען פון דאַנען צוריק, אין דעם טומעלדיגען יעהופּעץ מיט די
ברענענדיגע שטיינער, מיט די שענע ריחות, צום מיינסטען —
ביינאַכט.

— וואָס זאָגסטו דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך זיך אָן צו
מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט צו מיר מיין ווייב. — אַ
רוח אין געלט׳ס טאַטען אַריין!

— אפנים, — זאָג איך — אַז אונזערע יעהופּעצער אַריסטאָ־
קראַטען ווייסען טאַקי, וואָס גוט איז? ממש אַ גן־עדן!

— עס זאָל זיי נאָר פאַרשטעהרט ווערען! — זאָגט זי אין גו־
טען מוט, און מיר שפּאַציערען אַרום אין גן־עדן, ווי אדם הראשון
מיט דער מוטער חוה, איידער זיי האָבען פערזוכט פונ׳ם עץ־
הדעת...

נאָר אביסעל האָבען אונז פערשטעהרט דעם דאָזיגען גן־עדן
די בויבעריקער מעקלערס, וואָס האָבען אונז געפיהרט אָנקוקען
דאַטשעס. איטליכער האָט אונז געשלעפּט צו זיך אָנקוקען זיין
דאַטשע; זיינע איז בעסער, זיינע איז שענער, זיינע איז וועל־
וועלער. צווישען די דאָזיגע מעקלערס איז געווען איינער אַ שוואַר־
צער מיט אַ בייטש און מיט איין אונטערגעשלאָגען אויג, און איי־

נער א בחור אַ רויטער מיט איין אויסגעקרימט פנים. האָט אונז דאָס רויטע בחור'על מיט'ן אויסגעקרימטען פנים געחאַפּט פאַר די פּאָלעס און שלעפּט אונז. רופט זיך אָן צו אונז דער שוואַרצער, וואָס מיט'ן אונטערגעשלאָגענעם אויג, און חאַפּט אונז אָן ביי די הענד:

— מיט וועמען ווילט איהר געהן? מיט איוואַן פאַפּערילע? ער וועט אייך פּאַרפיהרען אין דער שאול תחתיה אריין!

— דו וועסט ניט אַנשטומט ווערען, דו שוואַרצער קאָטער? — מאַכט צו איהם דאָס רויטע בחור'על. — אָט מאַך איך דיר צו-רעכט דאָס אַנדערע אויג!

און נישט לאַנג געטראַכט, טהוט ער אַ שפּרונג צום שוואַרצען גלייך אין פּנים אריין. פאַלט אָן אויף איהם דער שוואַרצער מיט דער בייטש און צעבלוטיגט איהם, און שרייט, אז ער וועט איינ-געבען אויף איהם צום אוראַדניק, און אונז וועט ער שטעלען פאַר עדות. דערהערט דאָס וואָרט „אוראַדניק", מאַכען מיר זיך אוועק פון זייערע הענד און אַנטלויפען, וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט.

ג.

[דאָס אריבערפאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק. — קליינע צרות און גרויסע בזיונות.]

דאָס פאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק איז אַ קלייניגקייט; עס געדויערט סך-הכל אַ האַלבע שעה. נאָר דאָס אריבערפאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק אויף דער דאַטשע מיט ווייב און קינ-דער, מיט'ן בעטגעוואַנט, מיט'ן פליישיגען און מילכיגען געפעס און מיט אַלע איבעריגע בעבעכעס — ווינש איך וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא! פון דער ערשטער מינוט, וואָס איהר הויבט אָן

צענויפלעגען זיך אין וועג אריין, ווערד דאָס ווייב צעטראָגען, נער־וועז מיט סכנת־נפשות! טשעפּעט זי ניט דעמאָלט, וועט איהר בעסער מאכען. אָט האַלט זי, דאַכט זיך, די שליסעלעך אין האנד, דרעהט זיך ארום און שטעהט אויף איין אָרט און שרייט: „וואו זענען ערגיץ מיינע שליסעלעך? די שליסעלעך? וואָס איז דאָס פאַר א שטוב, וואָס מע לעגט ניט אוועק, סטייעט עס ניט! מע זאָל נאָר באַהיט און באוואָהרענט ווערען פון אזא שטוב און פון אזעלכע קינדער! ס'איז דען קינדער? טאַיוואָלים איז דאָס, רוחות, שדים, ניט קיין קינדער!"...

און די קינדער האָבען א טבע, טאָמער דערזעהען זיי, אז מע איז שטאַרק פערנומען, אזוי הויבען זיי זיך אָן פּלאָנטען פאַר די פיס. — האַפּען זיי א שטורך, א וואָרף, א זעץ; ווערד א געוויין, א געשריי, א געפילדער — א ריינער גיהנם! הייבט דאָס פּאַקע־ווען זיך! א ווערטעלע אויסצורעדען — קיין עין־הרע, א גאַנץ בעל־הבתישקייט צענויפלעגען, איינפּאַקעווען, איינבינדען, נישט פערגעסען קיין קליינינקייט! און ווי אויף צו להכעיס, דעמאָלט ווען ס'איז שוין אַלסדינג אָפּגעשיקט געוואָרען אין באַגאַזש, קוקט מען זיך ארום, אז מע האָט פערגעסען אריינלעגען דעם ווייב'ס היטעלע מיט די קווייטען, דאָס שטייגעל מיט'ן קאַנאַריק, דאָס טינ־טורעל פונ'ם טיש, שטעקלעך און זאַנטיקלעך, וכדומה אזעלכע נאַ־רישקייטען, וואָס בלייבען תמיד אויפ'ן סוף, און דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר אויף בתוכם.

— וואָס ווילען מיר טהון אָהן א קוימען? — שרייט דאָס ווייב. — וואו וועל איך נעמען א היטעלע אויף דער דאַטשע, און וואָס וועט זיין מיט'ן פויגעלע נעבאך, — עס וועט כפּרה ווערען? !

בקיצור, מע מוז דאָס אַלסדינג נעמען מיט זיך אין די הענד אריין. נאָר ווער איז דער נעמער, אז אַלע הענד זענען פערנומען, אַלע זענען אָנגעלאָדען פון אויבען ביז אראָפּ מיט קוישלעך, פּידלעך, פּעקלעך און בינטלעך? מוזט איהר זיך שוין אַליין מטריח זיין,

(אַ ברירה האָט איהר?) און נעמען, איך בעט איבער אייער כבוד, דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר אין איין האַנד, און דאָס שטייגעל מיט'ן פויגעלע אין דער אַנדערער האַנד. וואָס זשע טהוט מען מיט'ן היטעלע און מיט די איבעריגע שאַלעמויזען? פאַלט איהר אויף אַיין עצה און נעמט מחילה דעם קוימען **אונטער** דער האַנד און דאָס היטעלע **אין** האַנד אַריין, אַזוי עס זאָל זיך ניט צעקנייטשען; און דאָס טינטורעל? דאָס טינטורעל רוקט איהר אַריין אין קעשענע, און איהר זעצט זיך אויף מיט צרות אויף דער פוהר, און איהר פאָהרט מיט אַנגסטען צו דער באַהן.

נעקומען צו דער באַהן, הויבט זיך אָן אַ סדרה: בילעטען. בשום אופן קאָנט איהר ניט אויסרעכענען, וויפיעל איהר בעדאַרפט האָבען בילעטען? שטעלט איהר זיך צעהלען אויף די פינגער: דאָס ווייב איז נישט איינס, קיין עין־הרע, אַכט קינדער, זעכס גרויסע — זעכס גאַנצע בילעטען — איז ניט זיעבען, צוויי קליינע קינדער — צוויי האַלבע בילעטען — איז ניט אַכט, די באַבע — איז ניט נייען, דריי דיענסטען איז צוועלף. פונקט צוועלף. גוט, וואָס ניט קיין דרייצעהן — דרייצעהן איז נישט קיין גוטער מספר... (זיך פערגעסט איהר רעכענען אין צעטעל). — דזין, דזין, דזין! — דער עולם שטופט זיך, דאָס ווייב רופט אייך: „וואו ביזט דו ערגיץ? וואָס באַברעסט דו זיך אַזוי לאַנג? מע באַדאַרף נאָך איבער איהם פאַרשפעטיגען!"... און די קינדער העלפען איהר שרייען: „פּאַפּאַשאַ! סקאָריי, סקאָריי! אַפּאָזדאַיעש!"* איהר לויפט אַ פערטומעלטער אין וואַגאָן אַריין און פערטשעפּעט זיך מיט'ן קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר ביי דער טיר. פאַלט אַראָפּ דאָס היטעלע מיט די קווייטען. בויגט איהר זיך אָן און ווילט דאָס אויפהויבען. גיסט זיך אויס אויף דעם דאָס טינטורעל. הויבט אָן דאָס ווייב צו פייערען (און איז גערעכט): „אַ ריהר געטהאָן, ווי אַ בלייען פויגעלע! ווער האָט דיך געבעטען, זאָלסט זיין אַ גוטער און טראָגען

---

* טאַטע, גיכער, גיכער, וועסט פערשפעטיגען!

זיך מיט מיין היטעלע? וואָס וועל איך איצט טהון אָהן אַ היטעלע?"... זאָגט איהר דאָך, אַז איהר וועט איהר קויפען צעהן היטעלעך, אַבי ס'זאָל זיין שטיל. זאָגט זי, אַז זי איז איין מוחל די טובות, זי בעדאַרף אייך אויף נייען און נייענציג כפרות מיט אייערע היטעלעך! ווערד איהר רויט ווי פייער און הויבט אָן צו שוויצען פאַר בזיון, וואָרום עס קוקען אויף אייך פופציג פּאָר אויגען. און אייערע קינדער אין וואַגאָן צעשלאָגען זיך איבער אַ פענסטער; אַלע ווילען שטעהן און קוקען אין איין פענסטער! זייער גליק, וואָס ס'איז אין וואַגאָן; איהר זאָלט זיך ניט שעמען פאַר לייטען, וואָלט איהר זיך מיט זיי גוט אָפּגערעכענט!... געהט־צו פּלוצים דאָס קלענערע קינד און זאָגט אייך: — „פּאַפּאַשאַ! אַ גדיע קאַנאַלייקאַ?"...*

איהר טהוט זיך אַ חאַפּ צום שטייגעל — טרוקען, נישטאַ קיין פויגעלע! איהר הויבט זיך אויף, איהר זוכט דאָס צווישען די פיס, אין אַלע קעשענעס: „וואו האָט געקאָנט אַהינקומען דאָס פויגעלע? ווען האָט דאָס געקאָנט אַרויספליהען?"

איינער פרעגט: וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ פויגעלע? און דער אַנדערער פרעגט: וויפיעל האָט דאָס געקאָסט? אַנדערע רעדען צווישען זיך שטילערהייד, און אַנדערע שטיקען זיך פאַר געלעכטער. איינער אַ יונגערמאַן מיט ווייסע צייהן גיט אייך אַיין עצה, אַז תיכף ווי איהר וועט קומען קיין בויבעריק, זאָלט איהר קלאַפּען אַ דעפּעש קיין יעהופּעץ, מע זאָל זוכען דאָס פויגעלע, און דער איבעריגער עולם שיסט־אויס אַ געלעכטער. איהר האָט שטאַרק חשק אָנעמען דעם דאָזיגען חכם מיט די ווייסע צייהן פאַר'ן גאָרגעל און אַרויסשמייסען איהם דורכ'ן פענסטער! אַ גליק, וואָס עס קומט אַריין דער קאָנדוקטאָר מיט'ן קאָנטראָליאָר, און אַלע נעמען זיך צו די בילעטען.

---

* טאַטע, וואו איז דאָס קאַנאַריקעל?

אז עס קומט צו אייך, פרעגט אייך דער קאָנטראָליאָר, פאַר וועמען זענען דאָס די צוועלף בילעטען? רעכענט איהר איהם אוים אויף די פינגער: דאָס ווייב, זעכס קינדער גרויסע, צוויי קליינע, איינע איין אַלטע און דריי דיענסטען.

— נו, אַ וואַש בילעט?* — פרעגט ער אייך און קוקט אויף אייך, ווי אויף אַ רעכטען גנב, וואָס האָט געוואָלט זיך דורכשליטלען קיין בויבעריק אָהן אַ בילעט. — גדיע זשע וואַש, וואַש בילעט??...

איהר ווערד נאָך מעהר פערטומעלט. איהר זוכט דעם בילעט אומעטום. איהר קוקט אינ'ם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר און טאַפּט זיך אין דער אונטערשטער קעשענע — ניטאָ מעהר קיין בילעטען! דערזעהט דאָס ווייב, אַז איהר זוכט עפּיס, טהוט זי אייך אַ פרעג:

— וואָס איז שוין ווייטער? וואָס האָסט דו שוין ווידער פאַרלאָרען? טהו נאָר אַ קוק צום גאָלדענעם זייגער? האָסט נאָך אַ זייגער? צי דו האָסט שוין אַ פייג, ניט קיין גאָלדענעם זייגער?!...

— איך האָב נישט פאַרלאָרען גאָרניט! — זאָגט איהר מיט כעס און איהר האַפּט דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר און איהר טהוט איהם אַ שליידער פון זיך דורכ'ן פענסטער:

— אין דער ערד אריין מיט'ן קאָפּ!!...

אָט אזוי, אַדער כדומה אזוי, איז געווען אויך אונזער אריבער־פאָהרען דאָס ערשטע מאָל פון יעהופּעץ קיין בויבעריק אויף דער דאַטשע.

ד.

[מע ברענגט אונז צו טראָגען אויף דער דאַטשע פון כל טוב. — עס שמעלען זיך פאַר אידען לרוב. — איך ווער בעקאַנט מיט'ן שוחט'ס זוהן.]

מיר האָבען נאָך נישט אויפגעבונדען די פּעקלעך און נישט ארומגעקוקט זיך, וואו מיר זענען אין דער וועלט, האָט מען אָנגע־

---

* נו, וואו איז אייער בילעט?

הויבען צו טראָגען אונז אויף דער דאַטשע פון כל טוב: פון עופות און פון אייער און פון קאַטשקעס, פון גאָרטענוואַרג און פון מילכיגס, פון געזאַלצענס און פון געדויערטס און פון כל מיני סחורות: באַקאַליי, גאַלאַנטעריי און רויכוואַרג, און פון וואָס אַ מויל קאָן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — אַ רוח אין געלט'ס טאַטען אריין!...

נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן אידען אָהן סחורה, איינער אריין, דער אַנדערער אַרויס, און מיר האָבען גענומען שליסען קענט־שאַפט.

— שלום עליכם, אין אַ גוטער שעה! — רופט זיך אָן אַ איד.

— עליכם שלום. וואָס ווענט איהר זאָגען?

— גאָרנישט, איך בין אַ איד פון האַלץ. אפשר ווענט איהר דאַרפען האַלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאָך די אידען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאָרשטע־לען: די אידינע פון דער מילך, די אידינע פון קעז און פוטער, די אידינע פון די עופות און די אידינע פון די בולקעס, איטליכע מיט איין אַנדער רעקאָמענדאַציע. און נאָכדעם האָבען זיך אַ לאָז גע־טהאָן אָרעמע לייט, פאָרלעך און איינציגווייז, גבאים און גבאי'טעס, כמעט ווי אין באָרדיטשעוו.

— אפנים, — זאָג איך — ביי אייך אין בויבעריק איז פאַרהאַן אַ היבש ביסעל אידען?

— קיין עין־הרע נים. — רופט זיך אָן צו מיר מיט אַ שלע־פעריג קול איין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט אַ בלאַס פנים און מיט אַ לאַנג זעקעל, וואָס ער רופט דאָס „נאָקידקע", ווי איי־נער רעדט: ווילט איהר, רופט מיך חסיד, ווילט איהר, רופט מיך עריסטאָקראַט...

— וויפיעל — זאָג איך איהם — קאָנען זיך דאָ, למשל, גע־פינען אידען?

— פרעגט בעסער, — זאָגט ער — וויפיעל קאָנען זיך דאָ געפי־נען, להבדיל, נים קיין אידען?

— אפּנים, — זאָג איך — ס'איז דאָ ביי אייך ארץ־ישראל? אידען מעגען דאָ זיצען פראַנק און פריי?

— אדרבה, — זאָגט ער — אידען טאָרען דאָ נים זיצען בשום אופן!

— ווי אזוי זשע — זאָג איך — זיצט מען דאָ, אז מע טאָר נים?

— אַט זעהט איהר דאָך! — מאַכט ער צו מיר.

— וואָס זענט איהר? — טהו איך אַ פרעג דעם יונגענמאַנטשיק.

— וואָס איך בין? — מאַכט ער צו מיר. — אַ איד.

— דאָס זעהט מען, — זאָג איך — אז איהר זענט חלילה נים קיין כריסט. איך מיין, ווער זענט איהר?

— ווער איך בין? — זאָגט ער. — איך בין, הייסט דאָס, דעם הינען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואָס האַנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.

— מיט וואָס איך האַנדעל? — זאָגט ער. — אפשר וועל איך נאָך אמאָל האַנדלען; לעת־עתה, הייסט דאָס, האַנדעל איך נאָך מיט גאָרנישט.

— וואָס זשע דאַרפט איהר?

— וואָס איך דאַרף? איך בין געקומען, הייסט דאָס, אייך בעטען, אפשר וועט איהר עפּיס שענקען אונזער תלמוד־תורה?

— איהר האָט דאָ, — זאָג איך — אין בויבעריק, אַ תלמוד־תורה אויך?

— ע! — מאַכט ער. — מיר זאָלען דאָ האָבען אַ תלמוד־תורה, וואָלט געווען גוט!

— האָט איהר, — זאָג איך — הייסט דאָס, נים קיין תלמוד־תורה? אויף וואָס זשע קלויבט איהר געלט?

— אויף וואס מיר קלויבען געלט? אויף דער היגער תלמוד־תורה.

— אז איהר האט ניט קיין געלט, וואו זשע האט זיך צו אייך גענומען א תלמוד־תורה?

— נו, זעהט איהר דאך!...

. . . .

— וואס האסט דו זיך באזעצט דארטען אויס׳טענה׳ן מיט׳ן שלים־מזל? — שרייט צו מיר מיין ווייב פון שטוב. — טאמער וואלט בעסער געווען א סברה, דו זאלסט זיך מטריח זיין אהערצו העלפען אויספאקעווען די זאכען, אויסשטעלען דאס מעבעל אויף דער דאטשע, אריינשלאגען צוועקעס אין די ווענט.

איך געזעגען זיך אפ מיט׳ן שוחט׳ס זוהן און לאז מיך געהן אין שטוב אריין שלאגען צוועקעס אין די ווענד.

ה.

[איך שלאג צוועקעס אין די ווענד. — מיין ווייב מאכט מיך אביסעל בעקאנט מיט אונזערע שכנים.]

שלאגען צוועקעס אין די ווענד — דאס איז מיין לעבען! דער־זעה איך א לעדיגע וואנד, אזוי מוז איך זי בעשלאגען מיט צוועקעס פון אויבען ביז אראפ. וואס זאל איך טהון? ס׳איז ביי מיר, אפנים, אזא חולאת: איך קאן ניט זעהן קיין וואנד אהן צוועקעס.

— ווער קלאפט דאס דארטען? — הער איך א קול פון יענער זייט וואנד.

— וואס איז דאס פאר א קלאפען וואס? — חערט זיך א קול פון דער אנדערער זייט.

— אַ גאַנצען טאָג זאָל אַ איד האַלטען אין איין קלאַפּען צוועקעס אין די ווענט! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנד.

— מיט'ן קאָפּ אין וואַנט! — הערט זיך פון דער פערטער וואַנד אַ קול פון אַ נקבה.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — דו ווייסט ניט, ווער קוויטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט מיין ווייב. — דאָס באַדאַרף זיין דאָס ווייבעל פון גריידיק, וואָס דער מאַן האָט זי אוועקגעוואָרפען און איז אוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט קאַלי אויגען, פאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואָך אין שטאָדט אריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און ער ברענט איהר מיט ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַזוי אַלסדינג? — פרעג איך בזי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי. — איך האָב מיך שוין באַקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות, — די קיבען זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון כל־מאמינים־שהוא: יעהופּעצער „סטיקראַטען“, נגידים און געמיינע בעלי־בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניט־קרעמער פונ'ם פּאָדאָל, אַ שקאָנטיסט פונ'ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעס, אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, איין אַגענט פון פייער, אַ זינגער פון כאָרשוהל, צוויי סטודענטלעך, דריי ווייבלעך און איינע אַ ליטוויטשקע.

— אַ גאַנצער „זווערינִיעץ“! — זאָג איך שטילערהייד.

— די ווייבלעך זענען זעהר פיינע, לייטישע ווייבלעך, פרעמדע, נישט קיין היגע, געקומען אַהער זיך קורירען. איינע איז אַ זוועניראָדקער, דאַר ווי אַ שטעקען, הוסט נעבאַך גאַנצע נעכט. די אַנדערע איז אַ רעסטאָפּאָליער מיט אַ צוגעמאַכטען פּוס. די דריטע איז דאָס ווייבעל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס. און די ליטוויטשקע איז אויך

זעהר אַ פיין ווייבעל, האָט צו טהון, ניט פאַר מיר געדאַכט, מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גלייכע ווענט.

— ביי איהר בלייב עס.

— ביי איהר בלייב עס? וואָס האָסט דו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דוקא זעהר אַ פיינע, אַ לייטישע, איין עהרליכע.

— מעגליך, — זאָג איך — סע קאָן זעהר זיין.

— וואָס הייסט — זאָגט זי — סע קאָן זיין? וואָס איז דאָס פאַר אַ שפּראַך „סע קאָן זיין"?

— שאַ, שאַ! — זאָג איך. — שריי ניט אַזוי. אָן געהט אַהער עפּיס אַ אידינע, שפּרינגט אויף אַ פוס.

— דאָס איז די רעסטאָפּאָליער מיט דעם צוגעמאַכטען פוס. — מאַכט צו מיר מיין ווייב און געהט איהר אַקעגען מיט זעהר אַ פריינדליך פנים.

ו.

[אַ ווייבעל מיט אַ צוגעמאַכטען פוס און מיט אַ סך שלאָפּקייטען. — זי שיט מיד אָפּ מיט ווערטער. — איך אַנטלויף אין וואַלד.]

— זיצט, זעצט זיך צו. פאַר וואָס זיצט איהר ניט? — זאָגט מיין ווייב צו יענער, וואָס מיט דעם צוגעמאַכטען פוס, און טראָגט איהר אונטער אַ בענקעל.

— אַ דאַנק, איך קאָן באַשטעהן! — זאָגט יענע און זעצט זיך אַנידער און שטעלט אַרוים דעם צוגעמאַכטען פוס און רופט זיך אָן מיט אַ זיפצעל: — איך ווייס ניט, ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס בויבעריק? לופט־שמופט, נעבטיגע טעג! אָט זיץ איך שוין דאָ באַלד אַ וואָך, עס זאָל דאָס מיר אָנהויבען אפילו גרינגער ווערען אויף אָט אַזוי פיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגערעל.

אויף וויפיעל ס׳איז איהר ניט גרינגער געוואָרען.) די דאָקטוירים זאָלען אזוי ויסען פון זייער געזונט, ווי זיי ווייסען, וואָס מיר איז!

— וואָס זשע איז אייער שלאָפּקייט, למשל, וואָס די דאָקטוי־רים האָבען אייך געהייסען אַרויספאָהרען אַהער אויף דער דאַטשע?

— מיין שלאָפּקייט? — זאָגט דאָס ווייבעל און מאַכט צורעכט דעם צוגעמאַכטען פוס. — איך זאָל האָבען נאָר איין שלאָפּקייט, וואָלט געוועזען גוט! די צרה איז, וואָס ס׳איז ניטאָ די שלאָפּקייט אויף דער וועלט, וואָס איך זאָל זי ניט האָבען, און פרעגט מיך, וואָס טהוט מיר וועה — וויים איך אַליין ניט! אָט שטעה איך אינאיינעם מיט אַ ווייבעל פון זווענירעָדקע, האָט זי צו טהון מיט דער לונג. גאָרנישט! ווייסט זי חאָטש, וואָס איהר פעהלט! ציי, אשטייגער, נעמט דאָס ווייבעל פון גריידיק מיט די קאַלי אויגען: זי ווייסט, אַז זי באַדאַרף פאָהרען צוויי מאָל אין דער וואָך צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפּעס, און איין עק! ציי, למשל, די ליט־וויטשקע, וואָס רייסט זיך אויף די צייהן. ס׳איז טאַקי אוודאי זעהר ניט גוט, אַז ס׳טהוט וועה אַ צאָהן, ובפרט נאָך, אַז עס רייסט איהר, ניט אין מיין מאָס, אָט דער גאַנצער קאַסטען! ס׳איז נאָר אַ סברה, אַז ס׳איז ביי איהר אַ רעמאַטיז אַזעלכער, ניט פאַר מיר גערעכט. פון אַ פאַרקיהלונג איז דאָס איהר געקומען. אין באָד האָט זי דאָס געחאַפּט. און איצט רייסט זי זיך אויף די גלייבע וועגט. איך בין שטאַרקער פון אייזען, אַז איך האַלט אויס איהרע געשרייען, וואָס זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אַז ניט די מאַנסבילען? (ביי די ווערטער טהוט זי אַ בייזען קוק אין מיין ווינקעל אריין.) ווען איך האָב אַזאַ צייהנוועהטיג, רייס איך אַרויס אַלע צייהן מיין מאַן פונ׳ם מויל!

— וואָס האָט דער מאַן — זאָג איך — געזינדיגט, אַז דעם ווייב טהוען וועה די צייהן?

— אַזוי? טאַקי באמת? — זאָגט דאָס ווייבעל, שטעלט אַרויס דעם צוגעמאַכטען פוס און טהוט אַ סמאָרע מיט דער נאָז. — און

קינדער האָבען אייך — דאָס איז גאָרניט ? טראָגען און זויגען און אנטוועהנען און פּאָקען און מאָזלען און צייהנדלעך און קאשקעלעך קאָכען און ווינדעלעך וואשען און העמדלעך נייהען און זעקלעך פאררעכטען און צוואָגען און וואשען און קעמען און פארקעמען ?... צי־אָ, דאָס ווילט איהר ניט האָרכען ? איהר האָט, זאָגט איהר, קיין צייט ניט ? איהר ווילט, זאָגט איהר, געהן שפּאַציערען מיט די קינדער אין וואַלד ? דאָס, וואָס עס פּאסט אייך ניט, דאָס הערט איהר ניט ? מיר קענען אייך ! מיר זענען קלאָר אין אייך ! איהר מעגט אָנרוקען דאָס היטעל נאָך בעסער ! נישקשה, דעם אמת מעג מען זאָגען דעם אייגענעם טאַטען...

1.

[מיין „חברה" איטליכער מיט זיין גן־עדן. — דער סמאָרגאָנער שדכן גיט מיר איין עצה.]

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז געשטאַנען, פון קיין עין־הרע אכט פּאָרשוין: דריי מיידלעך, עלטערע שוין, צו לייטען, צוויי קלענערע און דריי יונגלעך. אַלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען גענוג אָנגעהונגערט נעבאך, גוט אָנגעגעסען מיט צרות, און אַלע ווילען איצט לעבען אַ גוטען טאָג, געניסען גלייך מיט אונז פונ'ם גן־עדן ! נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאָר זיין גן־עדן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל, מיין עלטערער טאָכטער'ס גן־עדן איז אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ, די אַנדערע טאָכטער וויל אַ יוריסט, און דוקא פון אדעס, און די דריטע — אַ אינזשעניער מיט אַ קנעפּעל (ער מעג זיך זיין פון וואָסער אַ שטאָדט ער וויל). דער גן־עדן פון מיינע דריי יונגלעך איז שוין ווידער גאָר איין אַנדער גן־עדן, דהיינו: איינער געהט מיט דעם גאַנג, אַז קיין

בעסערע זאך, ווי פאהרען רייטענדיג אויף א פערדעל, קאן שוין, דאכט זיך, גאר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אנדרערער האט שטארק חשק צו האבען א וועלאסיפעד. „ווען דער פאפאשא, זאגט ער, קויפט מיר א וועלאסיפעד אויף דער דאטשע, בין איך איינער א גליקליכער!"... און דער דריטער בעגנוגענט זיך מיט א רויט העמדעל, מיט גלאנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אריינגע־לאזט אין די חאליעוועס, און א הינטעל זאל איהם נאכלויפען פון הינטען. און מע מוז דאס אלסדינג קויפען, ווארוםביי מיין ווייב, זאל לעבען, איז איטליכס קינד אזוי טייער, אזוי ציטעריג, אז זיי פיהרען אויס ביי איהר וואס זיי ווילען; ובפרט איצט, אז גאט האט געהאלפען, מע קאן אויספיהרען, — פאר וואס זאל מען זשא־לעווען? דאס איז אבער אליץ גערעדט געווארען פון די זאכען, וואס מע קאן דאס קויפען פאר געלד. אבער שידוכים פאר די טעכטער? וואס טהוט מען מיט שידוכים? א דאקטאר, און דוקא פון יעהופעץ? א יוריסט, און דוקא פון אדעס? און א אינזשיניער מיט א קנעפעל? דאס הייסט אפילו, אז מע זאל שמועסען דאס אייגענע ווידער צוריק, איז פאר געלד קריגט מען דאקטוירים מיט יוריסטען מיט אינשזיניערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז געוואהר געווארען, אז איך האב גע־חאפט די גראבע עטליכע טויזענדער, האבען מיר שדכנים בעווארפען מיט בריוולעך פון דער גארער וועלט; דער סמארגאנער שדכן האט מיר שוין אפגעשלאגען די טירען; ער האט מיר אויפגעגעבען אפשר זיעבען און צוואנציג שידוכים און האט מיך שוין אפגע־זידעלט אויך.

— וואס בין איך שולדיג, — טענה איך צו איהם — אז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואס דען — זאגט ער — ווילען זיי?

— זיי ווילען, — זאג איך — עס זאל זיך מאכען עפּיס דורך א... א... באנעגעניש... א... א... ליעבע...

— אזוי? — זאָגט ער. — זיי זענען ביי אייך אנדערש ניט געוועהנט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה: זיי זאָלען ביי אייך שלאָפען אויף די פענסטער, וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי ארויס׳גנב׳ע־נען און מע וועט מיט זיי אַנטלויפען...

אין איין אנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאָנער שדכן געעפּענט מיט׳ן קאָפּ די טיר; נאָר אז מע האָט אונטערגעוואַכסענע טעכטער, און נאָך דריי שטיק מיט א מאָל, מוז מען אַראָפּשלינגען און מאַכען א שווייג.

בסוד־סודות מוז איך אייך זאָגען, אז נייען און נייענציג פּראָ־צענט זענען מיר ארויסגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף א דאַטשע נאָר צוליעב די טעכטער: אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען, עס וועט זיך צושלאָגען א גלייכע זאַך. מחמת דאָ אין בויבעריק ווערען געשלאָסען אַלע זומער די פיינסטע שידוכים פון יעהופּעץ. דער שכל איז מחייב, ווייל אויף א דאַטשע איז די וועלט אָפען. דער וואַלד איז געגוג גרויס. דער וואָקזאַל איז תמיד פול מיט מענשען. פאַרהאַן אויך א גאָרטען, א טהעאַטער. בחורים און מיידלעך בע־געגענען זיך צעהן מאָל אין טאָג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אנדערען, וואַרפען זיך דורך מיט א פּאָר ווערטער. נאָכדעם ווערד מען בעקענט, מע געהט אביסעל שפּאַצירען אין וואַלד, אביסעל שיפט מען זיך אויף א שיפעל און מע זינגט ליעדלעך... און ביינאַכט זיצט מען אקעגען דער לבנה, מע צעהלט די שטערען און מע זיפצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופּעץ.

ח.

[דער בויבעריקער וואַלד מיט אַלע זיינע בעשעפענישען. — פערשיעדענע פּאַרלעך. — די בוימער האַלטען סוד.]

אויב איהר מיינט, אז דער בויבעריקער וואַלד איז א וואַלד, ווי אַלע וועלדער — האָט איהר א טעות. איהר קאָנט דאָ שפּאַ־

ציערען איינער אליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האט נישט וואס איבערצוטראכטען: עס וועלען אויף אייך ניט אנפאלען חלילה קיין גזלנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואלף, נישט קיין ווילדע ציעג און נישט קיין חיה־רעה. איהר קאנט דא בע־געגענען אנדערע מינים בעשעפענישען: א יאדעשליוועו אידען, וואס געהט ארום פראנק און פריי איבער'ן וואלד און חראקעט און שפייט; א קראנקע אידינע נעבאך, וואס האלט זיך אן א בוים און הוסט און הוסט געשמאק, אדער זי ליגט אויף דער ערד און פאכט מיט דער נשמה; וכדומה נאך אזעלכע מינים בעשע־פענישען, וואס מוטשען זיך און ווילען נישט שטארבען, וואס גלויבען אין כשוף, דאקטוירים, רעצעפטען, וועלדער, לופט, וכדומה אזעלכע חלומות... אנדערע קראנקע, די וואס האבען געלד, ליגען אויסגעצויגען אין „האמאקען", אזעלכע וויעגלעך, וואס זענען צו־געבונדען צו די בוימער און זעהען אוים ווי הענגענדיגע קברים.

אידען האבען ליעב אחדות; זיי מעגען זיין ווי אזוי קראנק, האבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאר אלע צוזאמען — „וואס גאט גיט, אבי אינאיינעם". פארהאן ערטער אינ'ם בויבע־ריקער וואלד, וואס דיענען פאר א קלוב, אדער, להבדיל, א בית־המדרש, וואו די שלאפע נעבאך קאנען זיך צענויפקומען אביסעל זיצען. אביסעל זיצען הייסט — אביסעל רעדען, און אביסעל רע־דען הייסט — אביסעל בערעדען...

דורכגענאנגען זיך מיט מיינע אין וואלד אביסעל שפאציערען, דערזעהען מיר פון דער וויימען א גאנץ רעדעל אידען און ווייבער זיצען אין פערשיעדענע פאזען און זעהען אוים ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט, ווער דאס איז? — רופט זיך אן איינער און ווייזט־אן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואנען זאל איך וויסען? לאמיך אזוי וויסען בייז! — ענטפערט משה און פערהוסט זיך.

— שאַ! — רופט זיך אָן אַ דריטער. — עס געהער זיין די נייע דאַטשניקעס, וואָס זענען היינט אין דער פריה אריבערגעפאָרען קיין בויבעריק אויף דער גרויסער דאַטשע.

— אויב אַזוי, — רופט זיך אָן נאָך איינער און זעצט זיך אויף פון דער ערד אויף די אויסגעדאַרטע הענד, וואָס זעהען אויס ווי צוויי שטעקלעך, — אויב ס'איז די דאָזיגע, וואָס איהר מיינט, וועל איך אייך עפּיס דערצעהלען אַ שענס...

דערהערט, אַז מע וויל עפּיס דערצעהלען אַ „שענס“, ווערען אַלע מתים לעבעדיג, און יענער, וואָס האָט זיך אויפגעזעצט אויף די דאַרע הענד, הוסט זיך גוט אויס און דערצעהלט עפּיס שטילערהייד דער גאַנצער קאָמפּאַניע, און אַלע הערען זיך צו מיט גרויס פערגעניגען, קוקען בשעת מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.

— בריינע! — רופט זיך אָן איין אידינע צו דער אנדערער גאַנץ הויך אויף אַ קול. — וואָסער מיידעל געפעלט אייך בעסער פון די דריי?

— די מיטעלסטע! — ענטפערט איהר בריינע אויך אויף אַ קול.

— איאַ, די מיטעלסטע, שרה־זיסעל?

— ניין, — זאָגט שרה־זיסעל — די מיטעלסטע האָט נאָר שענע האָר, און ווייטער גאָרניט. מיר געפעלט די קלענערע. די קלענערע זאָל נישט האָבען די נאָז, וואָלט זי גאָר געווען אַ „קראַסאַוויצע“!

— ששששאַ! — שרייט־אָן אויף די ווייבער איינער פון די מאַנסבילען. — האָסט דו געזעהען אַביסעל, ווי די גענז האָבען זיך צעגאָגערט?!...

מיר לאָזען זיך געהן ווייטער און בעגעגענען אין וואלד אנדערע מיני ברואים; זיי זיצען ארום גרינע טישלעך, האקען אין „אָקע“ און אין „זעכס־און־זעכציג“ און שמייסען מיט די קאָרטען:

— אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו?

— און אַ דרייערעל אויף דריי?

— נו ?

— און נאָך אַ דרייערל אויף דריי, ווי אויף אַלע ?

— געענטפערט ! וואָס האָט איהר ?

— דריי שקצים.

— בלאָטע ! און איהר וואָס האָט ?

— דריי שיקסעס !

— שפּייט זיי אָן אין פּנים ! מלכים זענען בילכער !...

. . . .

— הונדערט דרייסיג ?

— מיינע !

— הונדערט פינף און דרייסיג !

— פּאַס ! לאָז אייך גאָט העלפען ! וואָס איז קאָזיר ?

— קאָזיר איז טרעף. (גיך, אין איין אָטעם) : פערציג און פון די פערציג און ביי די פערציג און אריבער די פערציג און פון יענער זייט פערציג.

— און דער קעניג פּיק אין אַ הונט ? אַ קנאַק איבער דער מאָרדע !

— רעמיז !

— פאַרניצט געזונט !

. . . .

אָט די נפשות, ווי עס ווייזט אויס, טראַכטען אַפילו נישט פונ'ם טוידט. צווישען זיי איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס קומען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק נישט צוליעב דעם שענעם וואַלד, און נישט צוליעב דער געזונדער לופט, נאָר לכתחילה לשם „אָקע", אָדער לשם „זעכס־און־זעכציג".

נאָך ווייטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פּאָרלעך, בחורים און מיידלעך, וואָס געהען שפּאַציערען אויף אַלערליי אופנים. איין פּאָרעל געהט אונטער די הענד, האַלט זיך גאָר פריינדליך ; זי

קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, און ביידע זינגען זיי צו עפּים אַ מאָדנע ליעדעל און טאַנצען־צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריעדקו, קוואַס —
נאַ באָלשע וסיעך ליובליו יאַ וואַס!
וואַס אָבאָזשאַיו!
וואַס אָבאָזשאַיו!...*

דאַס אַנדערע פּאָרעל לערענט זיך, אַפּנים, לויפען, אָדער מ׳שפּיעלט זיך אין „חאַפּערלעך”: זי לויפט, און ער לויפט איהר נאָך; ער וויל זי חאַפּען, אַנטלויפט זי. דאַס דריטע פּאָרעל האָט זיך פערבימען מיט די יוצרות: ער האָט אָנגעטהאָן איהר מענטעלע, און זי האָט אָנגעטהאָן זיין קאַפּעליש — און געה טהו זיי עפּים!... אַנדערע געהען ווידער משוגענערווייז און שרייען אויף קולי־קולות: „אַ — או! אַ — או!” און זיי ענטפערט דאָס ווידער־קול פון׳ם ווייטען וואַלד: „אַ — או!”...

שטיל, פערשטאָרבען שטעהט דער וואַלד. ס׳איז ניט זיין עסק. שטיל, אויסגעצויגען, מיט גדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט די גרינע שמעקענדיגע נאָדלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען הימעל אריין — זייט זיכער. איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר ווערען גאָרנישט.

ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב מורא, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שוין פון׳ם סמאָרגאָנער שוין און פון אַלע שוכנים אויף דער וועלט.

---

* איך האָב ליעב קרויט און רעטאַך און קוואַס — נאָר מעהר פון אַלץ ליעב איך אייך! איך האָב אייך ליעב, איך האָב אייך ליעב!

ט.

[דאס עסען אויף דער פרייער לופט. — ארעמע לייט שפעקולירען. — דעם רעסטא־פאליער׳ס ווייבעל׳ס מאן. — די דאמען מיט זייער שפראך.]

נעקומען אהיים פון׳ם וואלד, האבען מיר געטראפען א גרייטען טיש אויף דער וועראנדע, וואס איז בעוואכסען פון אלע זייטען מיט גרינע בלעטער, און מיר האבען זיך געזעצט עסען דאס ערשטע מאל אויף דער פרייער לופט. א גאנצער כאר פון פויגעלעך, אומזיסטיגע כלי־זמר, האבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפישטשעט, געטשע־ריקעט און געטערעלייקעט אויף טויזענדערליי אופנים, און צוגע־שפרונגען אלע מאל איינציגווייז צום טיש: ציץ־ציץ, פיק־פיק! געהאפט א ברעקעל — און אוועקגעפלויגען ווייטער.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אן צו מיין ווייב. — וואס זאגסט דו דערויף? נאך אזא שפאציערגאנג אין וואלד עסען אויף דער פרייער לופט איז, אפנים, ניט שלעכט?

— וואס זאל איך זאגען? — ענטפערט מיר מיין ווייב, ווי איהר שטייגער איז. — איך האב דאך דיר שוין לאנג געזאגט: א רוח אין געלט׳ס טאטען אריין! איין שטיקעל חסרון נאר, וואס ס׳איז שוין דא צו פריי, צו אפען, מע ווייסט איינס ביי׳ם אנ־דערען וואס סע קאכט זיך. דאס גריידיקער ווייבעל, וואס מאנ־דעלשטאם דער דאקטאר ברענט איהר די אויגען מיט ליאפעס, איז שוין געווען ביי אונז אין קיך, אין אלע טעפלעך, און דאס רעסטא־פאליער ווייבעל האט אויסגעפרעגט ביי די דיענסטען אלסדינג, וואס ביי אונז טהוט זיך פון דער ערשטער שעה נאך אונזער חתונה...

— אידען, גיט עפּיס א נדבה! — רופען זיך אן עטליכע ארע־מע לייט מיט א מאל, וואס ציהען זיך איינס נאכ׳ן אנדערען א גאנצע שורה.

— פון וואנען זענט איהר? — טהו איך א פרעג איינעם פון זיי.

— פון יעהופעץ, — ענטפערט ער מיר.

— זיצט איהר, הייסט דאס, היע?

— חלילה! — מאכט ער. — מיר קומען צו פאהרען אלע מאל אהער מיט דער באהן.

— קאסט דאך אייך הוצאות? — זאג איך. — מאכט איהר חאטש אפ וואס עס קאסט אייך?

— ווי אמאל, — זאגט ער: — אמאל שלאגט מען אוים די הוצאות, און אמאל דערלעגט מען. איטליכם געשעפט איז אזוי. ס'איז א „שפעגעלאציע“; מיר „שפעגעלירען“...

. . . .

— שלום עליכם אייך, ברוכים היושבים! — רופט זיך אן א געלער יונגערמאן מיט א זיידען קאשקעטעל און מיט א ברייטען טלית־קטן, און שטעלט זיך אוועק אקעגען אונז און קוקט, ווי מיר עסען, און רויכערט א פאפיראס.

— עליכם שלום, — זאג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונט, — מאכט ער צו מיר און רויכערט דעם פאפיראס.

— פון וואנען איז א איד? — פרעג איך איהם.

— איך בין — זאגט ער — פון רעסטאפאלי. איך בין געקומען אהער, הייסט דאס, צו מיין ווייב מבקר־חולה זיין. זי זיצט טאקי דא מיט אייך אויף איין דאטשע.

— זענט איהר, הייסט דאס, דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעל'ס מאן? מה שמכם?

— חיים־וואלף.

— איהר האט מיר עפים געוואלט זאגען, רב חיים־וואלף?

— ניין, — מאַכט ער צו מיר גאַנץ ערנסט. — איך האָב דער־זעהן פון דער ווייטען, אַז איהר עסט, בין איך צוגעגאַנגען אומיס־טען זעהען, ווי אַזוי עסט אַ איד אַהן אַ היטעל?...

— פונקט — זאָג איך צו איהם — די אייגענע מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג געקומען צו פאָהרען דער רעסטאָפּאָליער רבי'ס אייערער. איז אַריינ־געקומען צו איהם איינער אַ געוויסער מתנגד, רב משה קאָנאָטאָ־פּער, וואָס האָט נישט פון קיין רבי'ן, און לעגט איהם אַנידער אַ קערבעל און שווייגט. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס ווילסט דו זאָגען?“ ענטפערט ער ניט דאָס אַנדערע וואָרט, נעמט־אַרויס און לעגט־אַנידער דעם רבי'ן נאָך אַ קערבעל. פרעגט איהם דער רבי נאָך אַ מאָל: „וואָס איז דיין באַגעהר?“ רופט זיך אָן דער משה: „גאָרניט. איך האָב נאָר געוואָלט זעהען, ווי אַזוי נעמט אַ איד אומזיסט געלט“...

דער רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן דרעהט זיך אוים מיט'ן פּנים אַהין, טהוט אַ שפּיי און טרעט אָפּ.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, אויף דיין רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — דיינע יעהופּעצער אריסטאָקראַטקעס מיט די בריליאַנטענע אויהרינגלעך, וואָס זיצען דאָ אויף דער דאַטשע, זענען נישט בעסער. אַ גאַנצען טאָג הערט מען פון זיי נאָר „חא־חא־חא!“ און „חא־חא־חא!“ פאַרהאַן דאָ ביי אונז איינע אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, דוקא אַזעלכע, וואָס זיצט כסדר איבער אַ בוך, — זאָלסט דו זעהען, וואָס זי האָט דער־אַרבייט איבער אַ היהנד'על! עס האָט זיך איהר אויסגעדראַכט, אַז איהר שכנה, אויך אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, האָט ביי איהר אַוועקגנג...

— חא־חא־חא! חא־חא־חא! — הערט זיך אַ קוויטשיג גע־לעכטער פון אַ דאַמע, און מע פיהלט, אַז זי לאַכט מיט יאַש־טשערקעס.

און די אַנדערע דאַמע שרייט און שעלט, און עס וואַרפען זיך דורך ביי איהר מאָרנע ווערטער: פּיסקאַטע, מאָרדאַטע, קאַרפּאַטע, האָרבאַטע, פּאַרחאַטע, סמאַרקאַטע...

— אַהאַ! — רוף איך מיך אָן. — זי באַזיצט גוט די שפּראַך!

— זאָלסט דו אָבער זעהען, — זאָגט צו מיר מיין ווייב — ווי צו מיר וויל זי נישט רעדען קיין אידיש; נאָר אויף רוסיש, און נאָר אויף דייטש. חאָטש גיב איהר אַ קרענק!...

ט.

[אַ הייסע וואַנד אויף דער דאַטשע. — דאָס ליעד פון אַ פּאַלאָווייטשיק און די מחשבות פון אַ סוחר.]

איינגעמיעדט, אויסגעמוטשעט פון'ם טאָג, זענען מיר אַנידער־געפאַלען אַלע, ווי די סנאָפּעס, און האָבען זיך געלעגט שלאָפען. אָפּגעשלאָפען אַקעגען אַ פּאָר שעה, חלום'ט זיך מיר, אַז איך בין אין אַ שוויץ־באָד, העט־העט אויף דער אויבערשטער באַנק, און מע שמייסט מיך מיט אַ ווייך בעזעמעל, מחיה נפשות!

— דאַוואַי פּאַרע! — שריי איך פון'ם שלאָף מיט אַלע כחות. — פּאַרע! פּאַרע, פּאַרע! *

— גאָט איז מיט דיר! וואָס שרייסט דו? וואָס איז דיר? — זאָגט מיין ווייב און וועקט מיך פון'ם שלאָף.

— עפּיס אַ מאָרנע היץ — זאָג איך — ביי אונז אויף דער דאַטשע! איך בין אָפּגעגאָסען מיט שווייס! טהו נאָר אַ טאַפּ, חיה־עטעל, די וואַנט — סע פּאַרעט פון איהר, ווי פון איין אויווען.

---

* גיב היץ. היץ! היץ! היץ!

— אוי, אַ דונער איז מיר! — שרייט אויס מיין חיה־עטעל און טהוט אַ חאַפּ די האַנד צוריק. — די וואַנט איז הייס, ווי פייער!

— אפּנים, — זאָג איך — ביי זיי זענען די דאַטשעס מיט הרובעס?

— אַ חכם אַ איד! — זאָגט מיין ווייב. — האָסט געהערט אמאָל אַ דאַטשע זאָל גאָר זיין מיט הרובעס? משוגע מיינע שונאים? עס געהער מסתמא אריינגעהן צו אונז די וואַנט פונ'ם אויוועז, וואָס פאַרשטעהסט דו דאָ ניט?

— וואָס קומט אַרויס פון דעם, וואָס איך פאַרשטעה? ס'איז אַזוי הייס, אַז מע קאָן צעגאַנגען ווערען, ווי פּוטער!...

איך בין זיך מטריח און עפען־אויף דאָס פענסטער, רייסט זיך אריין צו אונז אין שטוב אַ קיהל ווינטעל און טראָגט אונז אונטער גלייך אין נאָז אריין אַ געשמאַקען ריח פון בלומען און מיני בשמים אַזעלכע, וואָס מיר זענען צו זיי גאָר נישט געוועהנט געוואָרען. איך שטעק־אַרויס דעם קאָפּ דורכ'ן אָפענעם פענסטער און בלייב שטעהן אַ פאַר'כשופ'טער פון דער זעלטענער שענער שמעקענדיגער זומער־נאַכט.

דער טונקעל־בלויער הימעל איז אויסגעשטערענט, בעזעצט מיט ברילּיאַנטען, וואָס שמעריראַן אין די אויגען. דורך די גרינע בלע־טער פון די בוימער קוקט־דורך די זילבער־ווייסע לבנה, וואָס טוקט זיך אין שטיקער גרויע חמאַרע; די שטיקער גרויע חמאַרע ווערען אַלע מאָל שיטערער און שיטערער, ביז זיי צעגעהען זיך, ווי רויך, און די זילבער־ווייסע לבנה בלייבט ווידער ריין און גאַנץ, אָהן אַ שום פּגם. און פון דאָרטען ערגיץ, פונ'ם וואַלד, לאָזט זיך הערען אַ מאָדנע געזאַנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו — טיוך — טיוך"... איך הער זיך צו, איך וויל דעם אָטעם ניט חאַפּען, איך ווער פערשטאַרבען: איך האָב שוין לאַנג, לאַנג נישט גע־הערט אַזאַ מין זינגען! דאָס איז ער, דער זיסער סאָלאָוויטשיק, דער נאַכט־משורר, וואָס לאָזט זיך הערען איבער'ן גאַנצען וואַלד, וואָס שלאָפט אַליין ניט און לאָזט ניט יענעם שלאָפען, וואָס וועקט

אין אייך טיעף־פערבאָרגענע, לאַנג־געשטאָרבענע געפיהלען, וואָס רופט אַרויס משונה־מאָדנע מחשבות, אַזעלכע מחשבות, וואָס גע־הערען זיך כלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטעל, מיט קיין פער־דיענסטעל און מיט קיין קערבעל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין איין אַנדער וועלט, אַהין ווייט-ווייט, אין מיינע קינדערשע, יונגעלשע, נאַרישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיינמאָל, קיינמאָל ניט אומקעהרען, — און איך ווער אויף אַ ווײלע איין אַנ־דערער מענש, עס גלוסט זיך מיר ניט אָפּטרעטען פון דאַנען. איך וואָלט אַזוי געשטאַנען דאָ אַ גאַנצע נאַכט. נאָר פּלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהעריגע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואַכסענע טעכטער, קאָפּדרעהע־ניש, אַ געשעפטעל, אַ קערבעל...

„מע קאָן ניט לייקענען, — קלער איך מיר — ער זינגט ניט שלעכט, דער חברה־מאַן; נאָר אַ פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען אַ געשעפטעל און אַ קערבעל, זאָל זיך אוועקזעצען אויף אַ גאַנצער נאַכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרכען דעם סאָלאָווייטשיק, ווי ער זינגט, — פע!“...

איך מאַך־צו דאָס פענסטער און לעג מיך שלאָפען.

יא.

[ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָווואַראָוו.* — אַ קאַלטע באַד. — דעם רעקטאָפּאַליער'ס ווייבעל'ס מאַן מאַכט אַ פּשרה.]

— ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָוואַראָוו! — הער איך עמיצער שרייט מיר גלייך אין אויהער אַריין. — מילאָ וועדע־וויאָלעס! זייף גוטע! אפשר דאַרפט איהר גוטע זייף?

---

* כל מיני גאַלאַנטעריי־סחורה.

— זייף? וואָסערע זייף? — רוף איך מיך אָן דערשראָקען, זעץ מיך אויף אויפ׳ן געלעגער און רייב דורך די אויגען און דער־זעה פאר זיך א שווארץ הינטיש פנים׳על מיט א פערדיסען נעזועל.

— וואָסערע איהר ווילט, — מאכט צו מיר דאָס שווארצע פנים׳על: — ווערע־וויאָלעט, בראָקאר, פולס, אָדער גאָר — פאַ־מעולי? גוטע, שמעקענדיגע? קלויבט אייך אויס, קויפט, וואָלוועל!

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ? גוואלד! גוואלד! גוואלד! — חאַפּט זיך אויף מיין ווייב מיט א געשריי און דערזעהט דאָס שווארצע פנים׳על ־ין פענסטער, פאלט זי חלשות.

— גאָט איז מיט דיר! — זאָג איך צו איהר און מינטער זי. — ס׳איז נאָרניט, ס׳איז גאָרניט! ס׳איז א גאלאנטעריישטשיק!

— מאדאם! — רופט זיך אָן דער גאלאנטעריישטשיק צו מיין ווייב מיט א געלעכטערעל. — וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען פאר מיר? איך בין דען מיט הערנער?

— ווי אזוי קריכט דאָס א איד — זאָג איך צו איהם — אין א פרעמדען פענסטער, בשעת יענער שלאָפט?

— אז מע זיצט אויף א דאַטשע, — מאכט ער — באַדאַרף מען אויפשטעהן פריה.

— אפשר — זאָג איך — זענען מיר ניט געשלאָפען א גאנצע נאכט?

— וואָס דען האָט איהר געטהאָן?

— ס׳איז ניט אייער טאַטענ׳ס עסק! — זאָג איך. — געהט אייך געזונטערהייד!

— אז איך וועל דארפען געהן, — מאכט ער — וועל איך מיך ביי אייך ניט אָנפרעגען. גאנצע פריצים! קומען צו פאָהרען קיין בויבעריק, צעלעגען זיך ווי ביי׳ם טאַטען אין ווייננאָרטען! ניט געענוג, וואָס מע ברענגט זיי צו טראָגען אין שטוב אריין אלדאָס בייז, זענען זיי נאָך ניט צופריעדען!

— איהר זענט — זאָג איך — א גרויסער נאחאַל!

— נאַחאַל? — מאַכט ער מיט אַ שמייכעלע. — וואָס הייסט דאָס נאַחאַל? וואָס איז דער טײַטש נאַחאַל? איך זעה, איהר זענט אַ בייזער איד. מאַדאַם, ניט עפּיס צו לייזען! קויפט אייך, מאַדאַם, אַ שפּילקע איין אַנטיק, מע טראָגט היינט פון הינטען.

איך קאָן שוין מעהר ניט איבערטראָגען. איך האַפּ דעם קרוג מיט וואַסער און גיס איהם אויס אויפ׳ן קאָפּ. מאַכט ער אַ גוואַלד, אַ געשריי. לויפען זיך צענויף אַלע שכנים מיט אַלע שכנות מיט אַלע דיענסטען, און עס ווערד אַ יריד מיט אַ געפּילדער. דער עולם גיט מיר אָנצוהערעניש, אַז ניט אַזוי בעדאַרף מען זיך בעגעהן מיט אַ אידען איין אָרעמאַן.

— ממה נפשך, — זאָגען זיי — איהר ווילט ניט קויפען, קויפט ניט; אָבער נעמען בעלעדיגען איין אָרעמען גאַלאַנטערײַשמשיק אומזיסט־אומנישט, אָפּגיסען איהם מיט אַ פּאָמ...ע — פּע, דאָס טהוט ניט קיין לייטישער מענטש!...

דערהערט אַזעלכע דבורים, רופט זיך אָן דער גאַלאַנטערײַשטשיק, אַז ער געהט גלייך צום אוריאַדניק — און נענוג; לאָז דער אוריאַדניק טהון, וואָס ער וויל זיך...

מישט זיך אריין דעם רעסטאָפּאַליער׳ס ווייבעל׳ס מאַן און מאַכט צווישען אונז אַ פּשרה, אַז איך זאָל ביי׳ם גאַלאַנטערײַשטשיק בעטען מחילה און טאַקי עפּיס קויפען אויך ביי איהם, געבען צו לייזען.

— ס׳איז אַ יושר, — זאָגט דעם רעסטאָפּאַליער׳ס ווייבעל׳ס מאַן — ס׳איז אַ גרויסער יושר! געבען צו לייזען אַ אידען, הערט איהר, איז אַ סך מעהר מצוה, ווי עסען אָהן אַ הימעל...

— אַ יושר! אַ יושר! — העלפט אונטער דער גאַנצער עולם.

— טאָמער ווערסט דו זיך דערוועגען — זאָגט צו מיר מיין ווייב — עפּיס קויפען ביי דעם אידען אויף צוויי גראָשען, ווערט זיך טהון חושך!

נו, זאָגט שוין איהר, ווערמען זאָל איך פּאָלגען?...

יב.

[דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה. — אידען און ווייבער פון דער „סענא־טאריע“. — מע לאזט נישט שפייען און מע געהט־אוים נאך א ביסעל בארשטש.]

דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה, ווען די וועלט שלאפט נאך, איז באמת א פערגעניגען. ער זעהט אויס, ווי א חתן, א שענער, א ריינער, איין אויסגעצוואגענער און איין אויסגעפוצטער. מע זעהט נישט די ברואים, מיט די נפשות, וואס דרעהען זיך דא ארום דעם גאנצען טאג. מע הערט נאר א פישטשען און פייפען פון טויזענדער קליינע בעשעפענישלעך, וואס זינגען, זשומען און טערעליייקען, שפרינגען פון איין צווייגעל אויפ'ן אנדערען, פליהען פון איין בוים אויפ'ן אנדערען, טוקען זיך און באדען זיך אין די טראפענס טוי, וואס הענגען נאך אויף די בלעטער און בלישטשען אויף דער ליכטיגער ווארעמער זון, ווי בריליאנטען. פלוצים ווערד א געשריי צווישען א גאנצער טימשקע פויגעלעך, א געשלעגערײ מיט א קוויטשערײ — סכנת־נפשות! וואס איז די מעשה? מע האט זיך צעאמפערט איבער א ווערימעל. איין פויגעלע האט גע־פונען א ווערימעל און האט זיך פערקליבען אין דער זייט אויף א צווייגעלע, געדרעהט דאס קעפעלע אויף אלע זייטען, זיך גע־וואלט מאכען איין אנבייסען. האט דערזעהן דאס אנדערע פוי־געלע און איז צוגעשפרונגען:

— ציף־ציף! וואו האסט דו דערטאפט אזוי פריה א ווע־רימעל?

— ציף־ציף! וואו איך האב דערטאפט, אבי איך האב שוין דערטאפט.

— ציף־ציף־ציף! גיב מיר אויך א פיצעלע!

— ציף־ציף־ציף! גיה, זוך, נישטער, נעפין, חאפ, וועסט דו האבען!...

— ציף־ציף, ציף־ציף! קומט אהער, וועט איהר עפּיס זע־
חען! — צעשרייט זיך דאָס אַנדערע פויגעלע צו די איבעריגע
פויגעלעך און ציהט־אוים דאָס קעפּעלע.

— ציף־ציף־ציף! וואָס טהוט זיך דאָ? — פרעגען די אי־
בעריגע פויגעלעך, וואָס פליהען זיך צענויף אויף דעם געשריי.

— ציף־ציף־ציף! אַ ווערימעל! — שרייט דאָס אַנדערע פוי־
געלע.

— ציף־ציף־ציף! ציף־ציף־ציף! אַ ווערימעל, אַ ווערימעל,
אַ ווערימעל! — שרייען אַלע מיט אַ מאָל.

און עטליכע מיט אַ מאָל בעפאַלען דאָס פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און אַנדערע שטעלען זיך איין פאַר'ן פויגעלע, וואָס מיט'ן ווערימעל, און דאָס פויגעלע לאָזט אַרוים דאָס ווערימעל, פליהט־אונטער אַ ווילד פרעמד פויגעלע און האַפּט דאָס אונטער און פליהט אַוועק. און דאָס אָרעמע פויגעלע בלייבט נעבאַך שטעהן בעטריבט, לאָזט אַראָפּ די פליגעלעך, בלאָזט זיך אָן, ציטערט און פלאַטערט. קע־קע־קע! — שאַרפט זיך אוים דאָס פּיסקעלע ביי אַ צווייגעלע הין און צוריק עטליכע מאָל, הויבט־אויף די פליגעלעך און — פררררר! — לאָזט זיך זוכען איין אַנדער מין שפּייז, אָבי איבער־האַפּען עפּיס אויפ'ן ניכטערען האַרצען.

אויך פון אונטען, אויף דער ערד, איז ניט שטיל; עס שפּרינ־גען, לויפען, קריכען און פויזען טויזענדערליי מינים בעשע־פעניסען, פליעגעלעך, זשוקלעך, ווערימלעך, שלענגעלעך און יאַש־טשערקעלעך פון אַלערליי פאַרבען, שפּינען און מערעשקעס אַלפי־אַלפים; דער טראָגט אַ טוידטע פליעג צו זיך אין נעסט אריין, די קליינע קינדער אויף אָנבייסען; דער — אַ גרעזעלע, דער — אַ שטיקעל סכך אויף דער סוכה, און דער שלעפּט אַ גאַנצען שטרוי צעהל מאָל אַזוי גרויס, ווי ער אַליין — אַלע זענען ארויסגעגאַנגען אויף דער אַרבייט, זיך בעוואָהרענען מיט וואָס איבערצוקומען דעם מאָג. און אויך די לופט איז פול מיט קאָמאַרעס, גרויסע עזות־פּנים'ער, וואָס שפּרינגען אין פּנים אריין, און אַלערליי פאַרביגע

פערכעס און פערכלעך, וואָס לעבען פונ'ם ווינד. דרעהען זיך אַרום אַהין און אַהער טהוען גאַרנישט, נאָר זיי זשומען און ברומען, טאַנצען־אַרום אויף פרעמדע חתונות, רוימען־איין אַ סוד אין אויער און טהוען אַ בים פון הינטען. זויגען־אויס אַ ביסעל בלוט און פליהען ווייטער... אַלסדינג לעבט אין דער נאַטור, אַלסדינג איז בעשעפטיגט, פערטאַרעראַמט מיט זיך, מיט זיין אייגענעם מאַגען...

נאָר שפּעטער־שפּעטער הויבען־אָן ביסלעכווייז בעוויזען זיך אין וואַלד אויך מענשען; ווייטער די זעלבע ברואים, ווידער די אייגענע אידען מיט די אייגענע פלעשלעך, מיט די אייגענע הענגענדיגע קברים (האַמאַקען), וואָס אַלע מאָל.

— איהר זיצט דאָ אין בויבעריק אויף אַ דאַטשע? — טהו איך אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט אַ גאַנצע קאָמפּאַניע אָרעמע, קראַנקע, יאַדעשליווע אידען מיט אָרעמע, קראַנקע, אויסגעטריקענטע ווייבער, וואָס האַלטען זיך צו ביי אַ בוים און הוסטען.

— אַ משל! — ענטפערען מיר עטליכע מיט אַ מאָל. — ווי קומט צו אונז אַ דאַטשע? מיר זענען אָרעמע בעלי־מלאכות פון יעהופּעץ.

— וואָס זשע טהוט איהר היע, אין בויבעריק? — פרעג איך זיי.

— אַז אַך און וועה איז אונז! — זאָגען זיי. — מיר האַלטען זיך אויף דאָ אין דעם היגען בקור־חולים, וואָס מע רופט דאָס „סענאַטאָריע“.

— אומזיסט? — פרעג איך.

— וואָס זשע, פאַר געצאָהלט?

— ווער זשע גיט דערויף געלט?

— ווער זאָל געבען? — זאָגען זיי. — קראַנק זענען די יעהופּעצער נגידים געבען געלט? זיי האָבען קאַרג? גאָט זאָל העלפען, זיי זאָלען אַריבער אויף אונזער שטאַנד. וואָלטען מיר זיי בעסער אויסגעהאַלטען, ווי זיי אונז.

— וואס איז דען? — פרעג איך. — ס'איז אייך דא נישט גוט?

— א מאדנער איד איהר זענט! — מאכען זיי צו מיר. — וואס זשע, ס'איז אונז גוט?

— דהיינו, וואס פעהלט אייך?

— ס'זאל אונז צוקומען וואס אונז פעהלט! ערשטענס, האט מען אונז אפגעריסען פון דער היים, פון ווייב און קינדער, און באזעצט אט דא אויף א דאטשע, און מע האדעוועט אונז, ווי די גענז, מע שטאפט אונז מיט רפואות און מיט מילך און מיט „קא־פיר“, וואס דער טאטער מאכט פון אונזערטוועגען, און מע הייסט אונז ליגען א גאנצען טאג אין וואלד, אויף דער „לופט“, און נישט טראגען קיין שום דאגות אויפ'ן קאפ. ס'איז גרינג צו זאגען.

— אט דאס איז גאר? — זאג איך.

— און דאס שפייען? — רופט זיך אן צו מיר א איד מיט שווארצע ברילען און פערהוסט זיך. — און דאס שפייען איז ביי אייך גארנישט?

— וואסער שפייען? — פרעג איך איהם.

— דאס שפייען. — מאכט ער — וואס מע טאר נישט שפייען! א איד הוסט און וויל א שפיי טהון, לאזט מען איהם נישט! דער דאקטאר האט איינגעפיהרט אזעלע שיסעלעך, און איטליכער קראנ־קער מוז זיך ארומטראגען מיט זיין שיסעלע, און זאל ער שפייען. נו, טהוט דאס א קלארער?...

— היינט די ליילעכער מיט'ן בעטגעוואנט, מיט'ן גרעט — רופט זיך אן א קראנקע אידינע מיט טוידטע ליפען — האט דער דאקטאר אנגעזאגט, מע זאל בייטען אלע מינוט. האט איהר גע־הערט א משוגעת? איך פרעג א קשיא: וואס געהער זיך אן, אשטייגער, א ווייסער ליילעך מיט מיין הוסטען, וואס איך הוסט? אז איך וועל בייטען צעהן מאל אין טאג דאס העמד, וועל איך אויפהערען הוסטען?

— היינט דאָס עסען, וואָס מע גיט אונז ! — רופט זיך אָן א אידעל מיט ברענענדיגע אויגען.

— מע גיט אייך נישט קיין עסען ? — פרעג איך איהם.

— וואָס האָט איהר געוואָלט ? מע זאָל אונז שוין גאָר נישט געבען קיין עסען ? — מאַכט צו מיר דאָס אידעל מיט די ברענענדיגע אויגען. — עסען גיט מען, נאָר אַלץ הייסט ביי אייך עסען ? מיר געפינען זיך דאָ אינ'ם היגען בקור־חולים שוין, ברוך־השם, אַזוי גרויס ווי דריי זומערען, און מיר געהען־אויס פאַר א ביסעל באַרשטש. דריי זומערען כסדר האָדעוועט מען אונז מיט יאַיכלעך, מיט היהנרלעך געבראָטענע, מיט מילך און מיט לייזע אייער. אַלע טאָג ווידער א מאָל א היהנדעל און ווידער א מאָל א יאַיכעל, און אָבער א מאָל מילך און אָבער א מאָל לייזע אייער ! קרעפּלעך עסען, זאָגט מען, קאָן אייך נמאס ווערען ! מיר בעטען, מע זאָל אונז אָפּקאָבען א מאָל א ראָסעל־פליישעל מיט קנאָבעל, מאַכען א ציבעלקע מיט שמאַלץ, א שטיקעל רעטאַך פאַר א נאָווינע, געבען א מאָל אביסעל באַרשטש צו דערקוויקען די נשמה, — זאָגען זיי: דער דאָקטאָר הייסט ניט. איהר זענט ניט קראַנק, זאָגען זיי, עסען „קאָטלעטען" גוטע, א „בעשטעק" א פרישען, א געבראָטען היהנדעל, א בוליאָן מיט פענעצלעך, און פאַרטרינקען מיט מילך, אָדער מיט „קאָפיר". וואָס דער טאַטער מאַכט ! — וואָס טויגען אונז די דאָזיגע מאכלים ? — טענה'ן מיר. — איהר גיט אונז דאָס, וואָס מיר האָבען ליעב ! ממה־נפשך, האָט איהר זיך אונטערגענומען אונז אויסהאַלטען מיט א דירה און מיט דיענסטען און מיט רפואות און מיט אַלדאָסדינג, באַדאַרפט איהר אונז פרעגען, וואָס מיר האָבען ליעב, ניט דאָס, וואָס דער קלוגער דאָקטאָר וועט אויסטראַכטען ! ווי באַלד ס'איז ביי אייך א בקור־חולים, — טענה'ן מיר, — איז דאָך עס א בקור־חולים פון אונזערטוועגען, פון די אָרעמע־לייט'ס וועגען, נישט פונ'ם דאָקטאָר'ס וועגען ! אָנו, לאָז פּרובען זיין א בקור־חולים אָהן אָרעמע־לייט, אָרעמע קראַנקע, מיט נאָר דאָקטוירים אַליין ! וואָס, אפשר ניט אַזוי ?...

— פּאַפּאַשאַ, יאָוורעאַי! * — שרייען צו מיר די קלענערע קינדער און רופען מיך פון וואלד ארויס.

פון זינט איך האָב „געחאַפּט" די גראָבע עטליכע טויזענד און עס האָבען אָנגעהויבען אריינקומען צו מיר אין שטוב אַריין סטו־דענטען, האָט מען ביי מיר אויפגעהערט צו רעדען אידיש. האָטש די סטודענטען (זיי הייסען חאַצקילעוויטש, קנאָבעלמאַן און פּיי־טעלזאָהן) קומען ארויס פון אידען, און ס'איז גאָר אַ סברא, אז זיי זענען אַליין אויך אידען... אויף זיי קוקענדיג, רעדען שוין אונ־זערע קינדער מיט אונז אויך ניט קיין אידיש. זיי זאָגען, אַז מע רעדט שוין היינט אין ערגיץ נישט „פּאַ־יעווריייסקאָמו" — און גענוג מהו זיי עפּים!

יג.

[בויבעריקער בעלי־בתים. — ותלמוד תורה כנגד כולם!]

געקומען פונ'ם וואלד, טרעף איך צוויי אידען, איינער איז אַ נידעריטשקער, אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינליכער.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס ווילט איהר זאָגען גוטס?

— גאָרנישט, מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי איז ניט געווען ביי אייך אונזער שוחט'ס זוהן?

— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פּידזשאַק, מיט אַ גרינעם זשילעט און מיט אַ ווייסער מאַנישקע?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָט ער אייך געבעטען, איהר זאָלט זיך פאַרשרייבען אויף דער תלמוד־תורה?

---

* טאַטע, אידען!

— געבעטען — זאָג איך.

— נו, איהר האָט זיך פאַרשריבען?

— פאַר וואָס נים? — זאָג איך.

— נו, מהיכי־תיתי, פאַרשריבען איז פאַרשריבען! — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע. — אַ קאָמעדיע מיט די דאַטשניקעס. אַ ריינע קאָמעדיע! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלט, געבען זיי. ניטאָ ווער ס׳זאָל לאַכען!

— וואָס איז דען? — זאָג איך. — איהר האָלט דען נישט פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואָסער תלמוד־תורה? — זאָגען זיי. — וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר נים אָן! פאַרהאַן דען ביי אונז אָרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האָבען אַ תלמוד־תורה? טהום אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, וועט איהר הערען...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד־תורה גאָרנישט געבען?

— וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפינען? מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה אויף אייער קעשענע? און אַז איהר וועט וועלען אייער געלט אַרויסוואַרפען אין דער בלאָטע, קאָנען מיר אייך פאַרווערען? מיר זענען חלילה נים אַזעלכע מענטשען, וואָס מיר זאָלען יענעם באַרעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען, ווער אונזער שוחט׳ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרוים פון די כלים... האָט קיין פּאַראיבעל נים, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דעקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק:

— וואָס האָבען מיר אייך געוואָלט בעטען? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד־תורה, דעם שוחט׳ס זוהן, דאָס, יענץ... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פאַרשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען !

תיכף נאָך די צוויי אידען קומען צו געהן אַנדערע צוויי אידען: איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס ווילט איהר זאָגען גוטס?

— גאָרנישט! מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי זענען נישט געווען ביי אייך נאָר־וואָס צוויי אידען?

— איינער אַ נידעריגער — זאָג איך — און אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער און אַ דינליכער?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָבען זיי אייך נישט דער־צעהלט פונ׳ם שוחט׳ס זוהן און פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואָסער תלמוד-תורה? — זאָג איך. — ס׳איז דען ביי אייך פאַרהאַן אַ תלמוד־תורה אין בויבעריק?

— נאָך אַ מין תלמוד־תורה! — זאָגען זיי. — אַזאַ שטיק גאָלד זאָלען מיר האָבען! די אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אַז ניין?

— ס׳איז דען פאַרהאַן ביי אייך אָרעמע קינדער? — זאָג איך זיי.

— נאָך אַ מין אָרעמע קינדער! — זאָגען זיי. — אַזוי פיעל טויזענדער זאָלען מיר פאַרמאָגען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל אָרעמע קינדער עס געהען אַרום ביי אונז נאַקעט און באָרוויס! יענע צוויי אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אַז ניין? ס׳איז דיר איין אַקציע מיט אַ אידען! הערט איהר, ס׳איז נים שייך צו רעדען, איהר זענט דאָך נישט מעהר ווי אַ פרעמדער מענטש, נאָר מיר זאָלען אייך דערצעהלען אַ צעהנט־חלק פון דעם, וואָס ביי אונז אין שטעדטעל טהוט זיך אָפּ, וואָלט איהר געשפּרונגען אין דער לופטען! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אַז מיר קעהרען זיך אָן מיט׳ן שוחט׳ס זוהן גאָר ווינציגע מחותנים, און מיר דאַרפען איהם אויף נייען און נייענציג כפרות... נאָר וואָס דען? דער דאָזיגער

יונגערמאַן, הערט איהר, איז דוקא אַ ליטישער יונגערמאַן; איהר קאָנט פאַרשטעהן פון דעם אַליין, אַז ער גיט זיך אָפּ מיט אַזאַ זאַך. בּלעבּען, אַזאַ גרויסע, אַזאַ הייליגע זאַך, ווי תלמוד־תורה! אַ קליי־ניגקייט — תלמוד־תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאָך, ותלמוד תורה כנגד כולם — וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צו געהן צוויי אידען און זענען מבטל, גאָרנישט! די גאַל קאָן דאָך נאָר צעזעצט ווערען! באשר וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, — איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אַנ־דערער קאַפּויר! און דערצו האָט זיך נאָך אַריינגעמישט דער מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבּט אויף די בלעטער, למאי מע האָט גע־עפענט אַ תלמוד־תורה אָהן איהם...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף ניט שטעלען אויף זייערע רעד, — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד־תורה?

— וואָס איז שייך? — זאָגען זיי. — מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה? אוודאי איז דאָס אַ גרויסע מצוה אונטערהאַלטען אָרעמע קינדער, וואָס געהען ארום בטל, נאַקעט און באָרוויס. און שטעלען דערויף, וואָס יענע וועלען אייך דערצעהלען לשון־הרע, זענט איהר ניט מחויב, וואָרום אונזער שטעדטעל איז, ווי איהר קוקט דאָס אָן, אַ קליין שטעדטעל און איין אָרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאה, שנאה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ חלילה קיינעם ניט באַרעדען; נאָר גאָרנישט, ס'איז געקומען צו רעד — רעדט מען. האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט ניט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דאָ דערצעהלט מכח צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בור־

דעם... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען. איהר פאַרשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען!

נאָך די צוויי אידען קומען אָן אַנדערע צוויי אידען, איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקעל, און ווידער די אייגענע געשיכטע פון „מה טובו“:

— ווער זענט איהר? וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר, און אַריינגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאָרנישט, גלאַט אַזוי, אַ פרעג טהון, צי זענען ניט געווען דאָ נאָר־וואָס צוויי אידען, איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט? זיי האָבען מסתמא דערצעהלט גוזמות פון דער היגער תלמוד־תורה מיט די זיעבען און זיעבעציג תלמידים, און האָבען פאַרענטפערט דעם שוחט׳ס זוהן, אַז ס׳איז ביי אונז פאַרהאַן צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, און האָבען מסתמא באַרעדט דעם מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם, אַז ער האָט ליעב כבוד, מאַכען אינטריגעס? איאָ, גלייך ווי מיר זענען געווען דערביי? עד—עד—עד! וואָס ווייסט איהר, וואָס ביי אונז טהוט זיך אָפּ! מיר זאָלען אייך וועלען דערצעהלען מכּה אונזערע „מעות־חטין“, מכּה אונזער חברה „גמילות־חסדים“, וואָס מיר האָבען געוואָלט איינפיהרען, און מכּה דער היגער באָד, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָק זיי אָפּ און זאָג זיי, אַז איך בין זיי מוחל דאָס „מעות־חטין“ מיט׳ן „גמילות־חסדים“ מיט דער באָד, און אפילו מיט׳ן מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און איך וויל ניט משוגע ווערען... געזעגענען זיי זיך אָפּ מיט מיר און געהען אַוועק, נאָר עס קומען באַלד אָן אַנדערע צוויי אידען, ביידע נידעריגע און ביידע מיט קאַשקעטלעך און ביידע מיט שטעקעלך.

דערזעהען ווידער א מאָל צוויי אידען, לאָז איך מיך שוין גנהן אקעגען זיי און ווארט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך אָן צו זיי:

— זייט־זשע מוחל, מיינע ליעבע אידען, איהר זענט דאָך מסתמא היגע בעלי־בתים און דארפט איהר גאָרנישט, נאָר גלאָט אזוי, איהר ווילט וויסען, צי זענען דאָ ניט געוועזען ביי מיר נאָר־וואָס קיין צוויי אידען, איינער מיט א פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט א שטעקעל? זאָג איך אייך, אז ס'איז ניט געוועזען ביי מיר קיינער, און איך ווייס ניט גאָרנישט, ניט פון קיין שוחטים, ניט פון קיין יעהופּעצער מלמדים, וואָס שרייבען אויף די בלעטער, ניט פון קיין אינטריגעס, ניט פון קיין תלמוד־תורה, ניט פון קיין מעות־חטין, ניט פון קיין באָד, און האָט אייך א גוטען תמיד!... חיה־עטעל, היים געבען דעם סאַמאָוואר!

יד.

[אפּגערעדט די מויד. — ניטאָ קיין טראָפּען וואסער. — מיר צעקריגענען זיך מיט אלע שכנים. — איך לויף אין שטאָדט אריין.]

— דעם סאַמאָוואר, ווילסט דו, זאָל מען דיר געבען? — זאָגט צו מיר מיין ווייב. — נו־נו, וועסט שוין מעגען ווארטען אויף א סאַמאָוואר! מיר זענען געבליבען אָהן א מענטשען, אָהן א טראָפּען וואסער, אָהן לייב און אָהן לעבען! דיינע יעהופּעצער ארים־טאַקראַטקעס, ברענען זאָלען זיי דיר אויפ'ן פייער, האָבען היינטיגע נאַכט אפּגערעדט אונזער מויד!

— וואָס הייסט — זאָג איך — זיי האָבען אפּגערעדט די מויד?

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם תם? ער ווייסט ניט, ווי אזוי מע רעדט אָפּ א מויד? נעבאָך, א רחמנות אויף איהם! — מאַכט חיה־עטעל. — לאָמיך גנהן האָטש אפּשפּיעלען זיי א בייזען, א ווייסטען, א פינסטערען...

— שאַ! — זאָג איך צו איהר. — חיה־עטעל, פאָלג מיך, לאָז זיין שטיל! מיר זענען דאָך נישט ביי זיך אין דער היים! מיר זיצען דאָך עפּיס אין בויבעריק, אויף אַ דאַטשע!

— אַ דאַטשע? — זאָגט מיין ווייב. — אַ גליק האָט מיך געטראָפען! זי וואָלט דיר געמעגט פאַרברענט ווערען מיט גאַנץ בויבעריק, איידער מיר האָבען זי געדונגען! איך האָב איהם אָבער געזאָגט, מע דאַרף ניט קיין דאַטשעס! האָט זיך איהם אָבער פאַרגלוסט נאָכשטופען די קאַרעטע! אַלע אידען פאָהרען קיין בויבעריק, דעריבער דאַרפען מיר אויך פאָהרען! וואָס וואָלסט דו געטהאָן, אַשטייגער, ווען אַלע אידען זאָלען זיך אָפּשניידען די נעז?...

מיין ווייב זאָל לעבען זייז געגליכען, להבדיל, צו אַ מאַשינע: אַז זי הויבט־אָן רעדען, זאָלט איהר זיך ניט פּרובען זי איבערשלאָגען; זי וועט אַזוי לאַנג רעדען, ביז זי וועט זיך אַליין אָפּשטעלען... בשעת זי האָט זיך דאָ אויסגע'טענה'ט מיט די אַריסטאָקראַטקעס פאַר דער מויד, בין איך מיך דערוויייל דורכגעגאַנגען צו דער קעכין, טאָמער וועל איך ביי איהר פּועל'ען, אַז זי זאָל שטעלען דעם סאַמאָוואַר; האָט זי מיר געגעבען אַ רעכטען פּעטשאַטעק: „איך וועל מעגען וואַרטען, זאָגט זי, ביז זי וועט אויפשטעלען דעם סאַמאָוואַר! דער סאַמאָוואַר איז ניט איהר אַרבייט. ס'איז אַזוי אויך געֵנוג, זאָגט זי, אַז זי באַדאַרף זיך וואַלגערען, ווי אַ הונט, אין דרויסען, אויף דער שענער דאַטשע זייערער! דאַטשעס האָט זיך זיי פאַרוואָלט! זיי ווייסען שוין גאַרנישט וואָס אויסצוטראַכטען פאַר גרויס ראַסקאָש!“

— דאָס איז איין מאָל אַוועק, — זאָגט די קעכין — און דאָס אַנדערע, פאַר וואָס פרעגט איהר מיך ניט, וואו וועל איך אייך נעמען וואַסער?

— וואָס הייסט — זאָג איך — וואו? מיר האָבען דען ניט קיין ברונען אויף דער דאַטשע?

— זאָל איך אייך — זאָגט זי — געהן, הייסט דאָס, ציהען וואַסער? אַ ניט דערלעבען וועלען דאָס מיינע שונאים, אַז בתיה־

ביילע די שמש'טע זאָל ווערען אַ וואַסער־טרעגעריןי! נענוג, אז איך באַדאַרף דיענען אויף דער עלטער! אז אַך און וועה איז מיר. אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל, עליו־השלום, זאָל איצטער אויפשטעהן און אַ קוק טהון אויף זיין בתיה־ביילע'ן, וואָלט ער נאָך אַ מאָל געשטאָרבען!...

בתיה־ביילע צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד. עס פערקלעהמט מיר ביי'ם הארצען, און איך רוף מיך אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט'ן שטריק, וועל איך מיך פּרובען אַליין אָנציהען איין עמער וואַסער.

איך נעם דעם עמער, געה צום ברונען, דרעה מיט'ן שטריק אַהער און אַהין אויף אַלע זייטען — עס געהט נישט! „אפנים, ס'איז גרינגער דורכשלאָגען צעהן געשעפטען אין יעהופּעץ, ווי אָנ־שעפּען איין עמער וואַסער אין בויבעריק"... — אַזוי טראַכט איך מיר און טהו אַ וואָרף דעם עמער. גליטשט זיך אַרוים די שטריק און פּוץ אין ברונען — ניטאָ ניט קיין עמער, ניט קיין שטריק, ניט קיין וואַסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינ־טיגע נאַכט! — זאָגט בתיה־ביילע. — ס'איז אַ פרעמדער עמער מיט אַ פרעמדער שטריק! ווער האָט אייך געבעטען, איהר זאָלט אַליין ציהען וואַסער? זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! אַ בעל־הבית זאָל זיך ליעב האָבען מישען אומעטום, אין אַלע טעפּלעך! וואו וועל איך איצטער נעמען איין עמער? מיט וואָס וועל איך זיך שטעלען קאָכען?

איך אַנטלויף פון קיך, בעגעגענט מיך מיין ווייב מיט אַ געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה־עטעל, וואָס וויינסט דו?

— אַ דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פאַרגלוסט! „לופט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט געווען הערען, וואָס פאַר אַ „לופט" איך האָב דאָ געהאַט פון דיינע שענע אַריסטאָקראַטקעס! זיי האָבּין מיך אָפּגעזידעלט, ווי מע זידעלט אַ דיענסט! טאַקי כדאי געווען, כלעבען, אַרויספאָהרען צוליעב

דעם קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע! איך האָב געמיינט, אַז די הקדש־ווייבער וועלן זיך פאַר מיר איינשטעלן, צום סוף האָט מיר די רעסטאָפּאָליער אויסגעוואָרפן, אַז ס'איז ביי אונז אַ טרפה קיך, מילכיגס מיט פליישיגס איז ביי אונז, זאָגט זי, יחדיו... נאָר מעהר פון אַלעמען פאַרדריסט מיך אויף דער בלינדער, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפּעס, עס זאָלען איהר נאָר אַרויס די אויגען, ליעבער גאָט!

— אַז איהר וועט ניט אַנשטומט ווערען, — לאָזט זיך הערען אַ קול פון יענער זייט וואַנד — וועט מען אייך צעפּאַטשען די פּיסקעס! מע וועט ניט קוקען אויף אייערע איבערגעוואַכסענע טעכטער, וואָס איהר זענט געקומען מיט זיי אהער חאַפּען חתנים, און אויף אייער מאַן, וואָס האָט געמאַכט איין אַפּערעלע און „גע־חאַפּט" עטליכע טויזענדער! מאָהלט אייך, זיי וועלען גערויערען ביי אייך, ניט מעהר זאָל דער אידישער גלות גערויערען, פון אסתר־תענית ביז פּורים! מע האָט שוין געזעהען אַזעלכע גבירים אין יעהופּעץ, וואָס היינט פאָהרען זיי אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך און מאָרגען געהען זיי אָהן שטיוועל צו פוס!...

„יאָ, — קלער איך מיר — דער פריהמאָרגען אויף דער דאַטשע האָט זיך אָנגעהויבען ניט אין בעסטען. אַ שלעכטער סימן!"

איך זוך־אויס פאַר מיין ווייב אַ תירוץ, אַז איך בעדאַרף האָבען נויטיג אין שטאָדט אַריין, און לויף צו דער באַהן.

טו.

[דאָס אַפּיקומעניש. — חידושים פון „זעכס־און־זעכציג" און פון „סטוקעלקע". — ווי אַזוי עס ווערד געמאַכט איין „אַפּיס" פון אַ „אימעניע". — דער יעהופּעצער טראַמוואַי.]

די בויבעריקער דאַטשניקעס, וואָס פאָהרען אַלע טאָג אין שטאָדט אַריין, האָבען, אַפּנים, שטאַרק פערזינדיגט פאַר'ן רבונו־

של־עולם, מחמת זיי זענען פער'משפט געווארען, זיי זאלען פאר זייערע גרויסע זינד אפּקומען אויף דער וועלט, לעבעדיגערהייד זיך פּרעגלען אין גיהנום, זיך בראטען און ברענען א גאנצען טאג אין שטאדט אויף דער היץ, ארומלויפען, ווי די פער'סמ'טע מייז, הין און צוריק, אנגעלאדען מיט פעקלעך, בינטלעך און פאפּיערענע פּי־דעלעך, עסען מכות, ניט שלאפען, שטענדיג קוקען אויפ'ן זייגער, לעבען אין פּחדים, ציטערען, מע זאל חלילה ניט פערשפּעטיגען די באהן...

נאר אז מע קומט זיך צענויף צווישען מענשען, בעדארף מען זיך בעריהמען מיט דער דאטשע, אז ס'איז גאר איין אנטיק אין דער וועלט; דער עיקר איז די „לופט": די „לופט" איז מחיה נפשות, איין אמת'ער גן־עדן!

און זיי זענען אזוי געוועהנט געווארען מיט'ן דאזיגען „גן־עדן", אז זיי מיינען שוין, אז סע קומט זיי טאקי... זיי בעקלאגען זיך שוין גאר ניט, זיי זענען ווי די פער'משפט'ע ארעסטאנטען, וואס ווייסען, אז זיי מוזען אפּזיין זייער שטיקעל צייט, איבערקומען דעם זומער, — וואס זאל מען טהון? זיי זענען דעריבער זעהר צופריעדען, אז גאט העלפט זיי, זיי פערהאפּען חאטש איין ארט אין וואגאן — דאס איז אזא גליק, וואס ניט איטליכער קאן דערצו גרייכען. מע בעדארף זיך שלאגען איבער איין ארט און מע בע־דארף טאקי האבען א שטיקעל הצלחה אויך; ווארום א מאל מאכט זיך, איהר האט שוין גוט מלחמה געהאלטען, קום מיט צרות איינ־גענומען דעם ארט, קומט צו געהן איינער א גלות מיט לאנגע וואנצעס, איהר ווייסט ניט, צי ס'איז א איד, צי א כריסט, און בעט אייך, איהר זאלט זיך מטריח זיין — „פּאזוואלטי וואס בעז־פּאקאאיט!"... *

דער וואגאן, וואוהין איך האב מיך אריינגעחאפּט, איז געוועזען אנגעשטויסען מיט בויבעריקער דאטשניקעס; א סך זענען געזעס־

* זייט־זשע מוחל.

סען, און נאָך מעהר זענען געשטאַנען מחילה אויף די פּיס. דער עולם האָט זיך צעשלאָגען אויף רעדלעך און מע האָט געשמועסט פון געשעפט: דער פון די בענק — די בענק זעצען־אָן; דער פון וועכסעלעך — ער האָט אַ גוט וועכסעלע.

— וואָס ווערד אָנגערופען ביי אייך אַ גוט וועכסעלע? — פרעגט איינער.

— אַ גוט וועכסעלע — ענטפערט איהם דער אַנדערער — הייסט אַזא וועכסעלע, וואָס האָט גע'חתמ'עט אַ „בטוח", נאָר אַזא „בטוח", וואָס האַלט ביי אָנזעצען, איהר פאַרשטעהט?... ביי אַזאַ וועכסעלע קאָן מען גוט פאַרדיענען!... אָט האָב איך ערשט נעכטען געמאַט צוויי וועכסעלעך אַזעלכע, און דוקא אין וואלד, ליגענדיג אין האַמאַק!

— ס'איז בלאָטע! — ענטפערט איהם יענער. — וואָס פאַר־דיענט מען ביי וועכסעלעך? פאַרדיענען פאַרדיענט מען ביי צוקער! אָט האָט נעכטען יענקעלע „געמאַכט" הונדערט טויזענד פּוד צוקער.

— יענקעלע האָט „געמאַכט" הונדערט טויזענד פּוד צוקער? — טהוען אַ פרעג עטליכע מיט אַ מאָל, ווי דערשראָקען. — ווי טייער? ווער האָט געקויפט? ווער האָט פאַרקויפט?...

און עס געהט אַוועק אַ לאַנגער שמועס פון צוקער, און מע רעכענט אויס, וויפיעל יענקעלע מיט דער חאַליאַסטרע האָבען היינ־טיגען חודש „געמאַכט" צוקער.

— איך האָב מורא, אויב ניט זעכס מאָל הונדערט טויזענד פּוד, דער רוח זאָל זיי נעמען! — זאָגט איינער.

— איך האָב מורא, אויב ניט מעהר! — זאָגט דער אַנדערער מיט אַ זיפץ. — זיי זאָלען דאָס נאָר אויסקרענקען, רבונו של עולם!...

און דאָרט, אַ ביסעל העכער, זיצען די „מאַכערס" אַליין, און שמועסען פון צוקער, צי ס'וועט זיין טייער, צי ס'וועט זיין וואָל־וועל. איטליכער זאָגט זיין מיינונג, געוויינטליך, פּונקט דעם היפּך, וואָס יענער זאָגט, און מע הויבט אָן קריטיקירען דעם מיניסטער,

וואָס ער לאָזט אַרויס אַזוי ווינציג צוקער אויפ'ן מאַרק. איטליכער בעווייזט זיין חשבון, און איטליכער זאָגט, אַז ווען ער זאָל זיין מיניסטער, וואָלט ער בעסער געמאַכט...

* * *

נאָר נישט אַלע, וואָס זיצען אין וואַגאָן, אינטערעסירען זיך מיט וועכסעלעך, מיט בענק און מיט צוקער; פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס רעדען גאָר פון עפּים אַנדערש.

— אָט וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענע זאַך. — זאָגט איי־נער. — מיר האָבען נעכטען געשפּיעלט אין „זעכס־און־זעכציג" פון גאַנץ פריה ביז זייגער צוויי ביינאַכט; ס'איז מיר נישט געגאַנגען די קאָרט, זאָל גאָט שומר ומרחם זיין! קויף איך, ווער איך באַ־גראָבען! קויף איך נים, ליגט געלד! דערווייל טרעפט זיך, עס קומט מיר אָן דאָס קערטעל, דינג איך מיך אין טאָג אַריין! הקיצור, מע האָט מיך אַריינגעטריבען אין אלף הששי אַריין, אַזוי גרויס ווי הונדערט פינף און פערציג! וואָס האָב איך געהאַט? איך האָב געהאַט, הערט זשע, מלך, אויבער, מלכה, נייענטעל — פּיק, און טויז, אויבער, מלכה — טרעף. איז זיך מיישב די „ערשטע האַנד", דער רוח זאָל זי נעמען, און געהט אַרויס מיט'ן קעניג טרעף. לעג איך דאָס צעהנטעל, שלאָגט מען איבער מיין וואַלעט קאָזיר, און איך בלייב אָהן איינס, און שטעל אַ רעמיז! ווי געפעלט אייך אַזאַ שלאַק? איך האָב געמיינט, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! פּונקט הונדערט פיער און פערציג, ווי אין אַפּטייק!

— שאַט! איך וועל אייך בעסער דערצעהלען, וואָס איך האָב געהאַט! — רופט זיך אָן נאָך איינער. — מיר זיצען אַמאָל בקאָמפּאַניע און מיר שפּיעלען אין „סטוקעלקע". ווינטער איז דאָס געוועזן, אים חנוכה, פּונקט צום פינפטען ליכטעל. פאַרגלוסט זיך מיר געהן „בלינד", „אַ־לאַ לייב", און קויף מסתמא „שרגא", און ווער באַגראָבען. איז, דאַכט זיך, גוט? ווער איך אין כעס און געה נאָך אַ מאָל „אַ־לאַ לייב", און קויף ווידער אַ מאָל „שרגא"

אויף א רעמיז! בקיצור, איך האָב זיך צעהיצט און האָב גע־פטר׳ט א קערבעל זעבציג, און האָב דעמאָלט אָנגעשאָלטען רב לייב־לען, ס׳זאָל נאָר פאַלען אין ים אריין!...

— זייט זשע מוחל, וואָס איך וועל אייך פרעגען — רופט זיך אָן א אידעל מן הצד: — איך בין אליין א זוועניראָדקער; מע שפּיעלט ביי אונז אין זוועניראָדקע אויך אָפטליך אין „סטוקעלקע״; דאָס הייסט, מיר שפּיעלען אין אלע שפּיעלען, נאָר מעהרסטענטייל שפּיע־לען מיר אין „סטוקעלקע״; איך בעט אייך, מאַכט מיך קלאָר, וואָס הייסט דאָס געגאַנגען „א־לא לייב״?

— „א־לא לייב״ ווייסט איהר ניט וואָס הייסט? — גיט איהם צו פערשטעהן איינער פון דער קאָמפּאַניע. — אָט וועל איך אייך קלאָר מאַכען: ביי אונז אין יעהופּעץ איז פאַרהאַן איינער א גע־וויסער לייב, „א גוטער ברודער״, א קאַכלעפעל אין שטאָדט; האָט ער געמאַכט א תקנה, אז מע שפּיעלט אין „סטוקעלקע״, און איינער, למשל, געהט „בלינד״, און דער אנדערער — „געזעהען״, געהט די לעצטע האנד אויך „בלינד״, ווערד דאָס אָנגערופען „א־לא לייב״. היינט פאַרשטעהט איהר שוין דעם שכל?

— נו? — פרעגט דער זוועניראָדקער און ציהט אויס דעם האַלז. — איז דאָס טאַקי עפּיס א סגולה?

— אזא יאָהר אויף לייבען! — ענטפערט איהם יענער, און דער גאַנצער עולם לאַכט.

* * *

שטיל אין א ווינקעל האָבען זיך פערקליבען צוויי אידען, איי־נער א רויטער, דער אנדערער א שווארצער. דער רויטער האָט פער־ריסען דאָס היטעלע ארויף, די ארבעל פערקאַטשעט, קוקט אויף א בריל, שוויצט און רעדט. דער שווארצער האַלט א שטיפטעל מיט א ביכעלע און שרייבט.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: פאַרשרייבט, זייט מוחל, א אימעניע אין חערסאָנער גובערניע...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: איך באדארף האבען אין פאדאליער גובערניע.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: שרייבט אין פאדאליער גובערניע אזוי גרויס ווי דרייצעהנהונדערט דעסיאטין ערד.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: דרייצעהנהונדערט דעסיאטין איז ווינציג.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: שרייבט זשע אכצעהנהונדערט דעסיא־טין.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: אכצעהנהונדערט איז אויך ווינ־ציג. איך באדארף האבען, ס'זאל זיין חאטש דריי טויזענד.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: שרייבט זשע דריי טויזענד פיער הונ־דערט דעסיאטין ערד „טשערנאזיאם"...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: הוילע ערד טויג מיר ניט. איך באדארף האבען אביסעל וואלד אויך.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: בתוכם איז פארהאן זעכס הונדערט דע־סיאטין וואלד.

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: זעכס הונדערט איז ווינציג. איך באדארף, לכל הפחות, טויזענד דעסיאטין וואלד. מיין פריץ, פאר־שטעהט איהר, האט ליעב וואלד.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: מיין איך — טויזענד צוויי הונדערט דעסיאטין וואלד...

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: וואסער וואלד זאל איך שרייבען?

ד ע ר ר ו י ט ע ר: וואסער וואלד? סאסנע־וואלד, דער אמת'ער סאסנע־וואלד, וואס מע פרעגט אויף איהם! סאסנעס גרויסע, גלייכע, איינס און איינס! איהר האט נאך אזעלכע סאסנעס, גלויבט מיר, ניט געזעהען!

ד ע ר ש ו ו א ר צ ע ר: סאסנעס טויג מיר ניט; איך באדארף האבען דעמב.

דער רויטער: טפו! איך מיין מאַקי דעמב! די בעס־טע, די גרעסטע דעמבעס! ארזי לבנון! יעדער דעמב איז אַזוי גרויס, אַז ס׳איז אונמעגליך איהם צו האַקען.

דער שווארצער: און א הויף איז פאַרהאַן אין דער אימעניע? מיין פריץ באַדאַרף אַ הויף, און אַ שענעם הויף.

דער רויטער: נאָך אַ מין הויף! אַ הויף צו אַ הויף איז ניט גלייך. פאַרשרייבט, זייט מוחל, אַ פּאַלאַץ פון עטליכע און צוואַנציג חדרים — וואָס זאָג איך? פון עטליכע און דרייסיג! איהר מעגט שרייבען אַלע פערציג — עלי ועל צוארי.

דער שווארצער: און אַ טייך? מיין פריץ האָט ליעב, ס׳זאָל זיין ביי דער אימעניע אַ טייך.

דער רויטער: נאָך אַ מין טייך! אַ גרויסער, אַ טיע־פער, מיט פיש אַ סך! אָט איז די אימעניע, אָט איז דער טייך! (ער בעווייזט איהם אויף דער האַנד, וואו איז די אימעניע און וואו איז דער טייך).

דער שווארצער: ווי אַזוי פאָהרט מען אַהין? מיין פריץ וויל, עס זאָל זיין נאָהענט צו אַ באַהן.

דער רויטער: נאָך אַ מין נאָהענט! שרייבט אַ האַלב ווערסט — וואָס זאָג איך אַ האַלב ווערסט? אַ פערטעל ווערסט, עטליכע טריט פון דער סטאַנציע; אָט איז די סטאַנציע, אָט איז די אימעניע (ער בעווייזט איהם אויף דער דלאָני, וואו די אימעניע איז און וואו איז די סטאַנציע)...

— שאַט, מיר זענען שוין באַלד אין יעהופּעץ! — רופט זיך אָן איינער פון דער „חברה“ און חאַפּט זיך אויף פונ׳ם אָרט און איז אָנגעברייט לויפען פערחאַפּען איין אָרט אינ׳ם טראַמוויי, און נאָך איהם — דער גאַנצער עולם.

פערחאַפּען איין אָרט אינ׳ם טראַמוויי איז נאָך מעהר בריה׳־שאַפט, ווי פערחאַפּען איין אָרט אויף דער באַהן. דאָ ווערד אַ גע־

לויפעריי מיט א געשפרינגעריי איבער קעפ — ערדציטערניש! דא קוקט מען שוין ניט אויף קיין כבוד. א איד, א כריסט, מיט וואנ־צעס, אהן וואנצעס, עס מעג זיין אפילו א דאמע — שטיקט מען זי און מע קוועטשט זי אזוי צעניויף, אז עס געהט איהר שיער ניט ארויס די נשמה; אדער אויב זי זיצט, זעצט מען זיך איהר אויפ׳ן שויס, און לאז זי פרובען זאגען, אז זי וויל ניט... בעדארף מען היטען די קעשענעס, און דעם זייגער איז גלייכער לאזען אין דער היים. אז איהר וועט פאהרען אין יעהופעץ אויפ׳ן טראמוויי מיט א גאלדענעם זייגער (ער מעג זיין א זילבערנער, איז אויך נישקשה), וועט איהר האבען, איך בעט איבער אייער כבוד, א פייג, ניט קיין זייגער...

טז.

[געסט. — א לייבליכער פעטער. — יענטעל דער מוהמע זלאטע׳ס. — אומזיסטע טרערען.]

געקומען צו פאהרען פון שטאדט א פערברענטער, א פער־שרפה׳טער, איין אויסגעמוטשעטער, א הונגעריגער, לויפען מיר אקעגען די קלענערע קינדער מיט א גדולה:

— פאפאשא! גאסטי! או נאס גאסטי! *

— גאט ליעב דיר מיט דיינע געסט, סקאצעל קומט! — זאגט צו מיר מיין ווייב. — די משפחה דיינע! געוואהרע געווארען, אז דו האסט פארדיענט געלט, האבען זיי זיך צעלאזט פון דער גארער וועלט! וואו זענען זיי געוועזען פריהער, ניט היינט געדאכט, אז דער דלות האט געפייפט אין אלע ווינקעלעך?...

---

* טאטע, געסט!

„שוין לאנג שטיל געווען!" — טראכט איך מיר און לאז מיך געהן אויף דער דאטשע, קומט מיר אקעגען איין אלטער איד מיט א טוידט פנים, מיט איינגעפאלענע באקען און מיט א גרויסער בארד, און נעבען איהם שטעהט א נידעריג ווייבעל מיט א רויטער נאז און מיט א געלער זיידענער פעטשיילע, פערלעגט ארונטער די אויהערען, און מיט א ווארעמער שאל אויף די פלייצעס. האטש אין דרויסען איז ניט אזוי קאלט. דאס ווייבעל טהוט זיך מיר א מאדנעם בויג, א וויש די נאז מיט צוויי פינגער און א זאג מיט א זיס שמייכעלע:

— האסט מיך ניט דערקענט? געה שוין, געה! איך בין דאך יענטעל דער מוהמע זלאטע'ס! און דאס איז דער טאטע מיינער, דיין פעטער זלמן. ער איז שטארק פארעלטערט געווארען, איא? איך האב זיך שוין באקענט דא מיט אלע דיינע קינדערלעך, איינס שענער פונ'ם אנדערען, קיין עין-הרע ניט!

— שלום-עליכם, פעטער! — זאג איך צום פעטער זלמן. — פון וואנען קומט איהר אן?

— מחיה נפשות! — ענטפערט מיר דער פעטער זלמן אויף א הויך קול און מאכט מיט די ליפען, ווי א מענש בשעת ער עסט און האט הנאה. — בעסער, הערסט דו, קאן שוין גארנישט זיין! וואס-זשע מאכסט דו גוטס? הא? שוין לאנג, הערסט דו, ניט געזעהען זיך? אודאי א יאהר צוויי און צוואנציג, הא? און אפשר מעהר? שא, שא, איך וועל דיר באלד זאגען! וויפיעל האבען מיר פון יענטעל'ס חתונה? הא? פונקט פון איהר חתונה אן האבען מיר זיך ניט געזעהן! וואס-זשע מאכסט דו עפיס אין געזונט, הא? ווי געהט דאס דיר אין די געשעפטען, הא?

— דאנקען גאט. — זאג איך. — נו, און איהר וואס מאכט?

— גלייך פון אווריטש, פון דער היים, הייסט דאס! — מאכט ער צו מיר אויף א קול. — געווען ביי דיר אין שטאדט, געקלאפט אין דער טיר, מע עפענט ניט! הקיצור, מע זאגט, דו ביזט אין

בויבעריק. וואָס טהוסט דו אין בויבעריק, הא? אויף זומער, הייסט דאָס, הא? זאָגסט עפּיס?

— ער דערהערט ניט. — מאכט צו מיר יענטעל. — זינט די מאמע, מיר צו לענגערע יאָהר, איז געשטאָרבען, איז ער, ניט פאַר דיר געדאַכט, געוואָרען טויב, אָבער ווי אַזוי מיינסט דו טויב? ווי די וואַנט!

— ס'איז דאָ, הערסט דו, אויסגעצייכענט גוט! הא? — שרייט צו מיר דער פעטער זלמן אויף אַ קול, גלייך ווי איך וואָלט דאָ גע־ווען דער טויבער, ניט ער. — איך זאָג דיר, הערסט דו, ס'איז דאָ איין אַנטיק! ממש אַ גן־עדן! הא? איך רעכען דאָ, אם־ירצה־השם, פאַרברענגען אַ וואָך צוויי אָדער דריי, הא?

— מיר האָבען געוואָלט פאַרפאָהרען אויף אַ סטאַנציע, — זאָגט יענטעל און פערענטפערט זיך — האָט זיך דער טאַטע איינ־געשפּאַרט — נאָר אַהער; דו וועסט זיך באַלעדיגען, זאָגט ער, טאָ־מער שטעהען מיר ביי אַ פרעמדען; איך בין דאָך איהם, זאָגט ער, אַ לייבליכער פעטער, עס פּאַסט ניט!

— און ווער איז יענע פאָרפאָלק? — זאָג איך און ווייז אָן אויף אַ אידען מיט אַ אידינע, וואָס זיצען אויף דער ווערענדע און טרינקען טיי פון די שאָלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

— לאָמיך אַזוי וויסען בייז! — זאָגט צו מיר יענטעל שטי־לערהייד און ווישט זיך די ליפּען און קוקט אויפ'ן פאָרפאָלק. — ס'איז, ווייזט אויס, מאַן און ווייב; זיי זענען געפאָהרען מיט אונז פון חוואַסטעוו אין איין וואַגאָן, האָבען מיר זיך צערעדט, ווי גע־וויינטליך, אונטערוועגענס: וואוהין פאָהרט איהר? וואוהין פאָהרט איהר? אהין־אהער — בקיצור, זיי זענען געוואָהר גע־וואָרען, אַז מיר פאָהרען צו דיר, און אַז דיר איז איצטער, קיין עין־הרע, די צייט גוט, דו פאַרשטעהסט?... זיי זענען, זאָגען זיי, מיט דיר קרובים, און נאָהענטע קרובים. פרעג איך: ווי אַזוי? זאָגען זיי: „ס'איז געקניפּט און געבונדען". נאָר ווי אַרום און ווי אַזוי — קאָן מען ביי זיי ניט וויסען; הויבט ער אָן דערצעהלען, שלאָגט

זי איהם איבער; הויבט זי אָן דערצעהלען, שלאָגט ער זי אי־בער — אַ מעשה אָהן איין עק! דו הער בעסער אויס מיך; מיר זע־נען דאָך יאָ אייגענע געשוועסטערקינדער!

און יענטעל דערצעהלט מיר אויס איהר ביטער הארץ, ווי אַזוי ס׳איז איהר נעבאַך איצט זעהר ניט גוט די צייט, דאָס הייסט, גוט איז איהר קיינמאָל ניט געווען, פון דער ערשטער מינוט אָן נאָך איהר חופּה האָט זי נאָך, זאָגט זי, קיין גוטען טאָג ניט פערזוכט; נאָר גאָרנישט, ווי זאָגט מען, ס׳איז געווען „נומער ערגער“. נאָר פון אַ צייט, זאָגט זי, אַז סע גערט איהר אַלע מאָל ערגער און ער־גער, און איצט איז איהר אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! אַז פער־דיענען, זאָגט זי, פערדיענט זי גאָרנישט, און דאַרפען דאַרף מען אַ סך! און דערצו איז פאַרהאַן, זאָגט זי, זייטיגע צרות און וועה־טיגען: דאָס איז אַ פריזיוו, און דאָס איז אַ קינד אויף חתונה מאַ־כען, און דאָס פאַלט אַ בהמה, און דאָס ברענט־אָפּ די קלייט. מע ראַטעוועט ניט ארויס, זאָלסט זאָגען — אַ פאָדעם! איז שוין, דאַכט זיך, גוט ארום און ארום, איאָ? לעגט זיך אַוועק אַ מויד פון קרוב דרייצעהן יאָהר, אַ שענע, אַ ריינע, אַ גלאַטע, אַ מחיה׳דיגע, און שטאַרבט אַוועק! סאָסעל האָט זי געהייסען, טאַקי נאָך דער מוהמע סאָסיע, געווען תמיד געזונד און שטאַרק, קיינמאָל ניט געוואוסט אַ פינגער זאָל וועה טהון, און פלוצים קומט זי צו געהן פון׳ם מאַרק, שטעלט אַוועק דעם קאָשיק, דאָס פּנים טוידט, ווי די וואַנד. „וועה איז מיר, טאַכטער, וואָס איז דיר?“ — „גאָרנישט — זאָגט זי — דער קאָפּ טהוט מיר עפּיס וועה“. איך טהו זי אַ טאַפּ ביי׳ם קאָפּ — אַ העליש פייער! „לעג זיך צו, טאָכטער, אויף אַ ווייל, איך וועל אַ לויף טהון צום דאָקטאָר“. — „וואָס טויג דיר, זאָגט זי, מאַמע, דער דאָקטאָר? איין עבירה אַ צווייער, ס׳ועט מיר איבער־געהן! לאָמיך בעסער, זאָגט זי, אויסזאַלצען דאָס פליישׁ און אָנ־שיילען קאַרטאָפליעס“... איך זעה אָבער, אַז דאָס קינד עקט זיך, הער איך זי ניט און לעג זי אריין מיט גוואַלד אין בעט אריין, וועה איז מיר, און לויף אַוועק צום דאָקטאָר! וואו איז דער דאָקטאָר?

דאָקטאָר — דאָקטאָר! דאָקטאָר — דאָקטאָר! דער דאָקטאָר איז ערגיץ אין אַלדי שווארצע יאָהר, הינטער'ן שטערטעל! נאָר ס'איז עפּים אַ תירוץ? דער דאָקטאָר זאָל מיר זיין! איך האָב איהם אראָפּגעבראַכט, דעם שענעם דאָקטאָר, און אַז איך בין געקומען מיט'ן דאָקטאָר, האָב איך זי שוין געטראָפען — וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא — אָהן לשון, די אויגען אַרויף. „טאַכטערעל, האָסט מיך דערקענט?" — ווער? וואָס? ווען? רעד צו דער וואַנט! און ביז טאָג איז זי נים געוואָרען! איין אויסחאַפּעניש, משטיינס געזאָגט, געקומען אויף איהר! אַ שענע, אַ געזונטע, אַ ליכטיגע, ווי אַזוי לעגט מען אַזעלכעס אין דער ערד אריין?!"...

און יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד, און איך, אויף איהר קוקענדיג, פּיהל, אַז עס שטיקען מיך די טרערען.

— וואָס איז? וואָס איז דער געוויין? — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל און געהט־צו צו מיר.

איך וויל איהר ענטפערען, קאָן איך ניט אויסרערען קיין וואָרט. איך שלינג די טרערען. איך נעם זיך אָן מיט כח און זאָג:

— נעבאך אַ קינד ביי איהר געשטאָ... אַ מיידעל פון דרייצעהן יאָהר...

— שוין לאַנג? — פרעגט חיה־עטעל ווי דערשראָקען.

— שוין אַ יאָהר נייען, אָדער צעהן. — זאָגט יענטעל און רופט זיך אָן צום פעטער זלמן: — טאַטע, וויפיעל איז שוין, אַז סאָסעל איז געשטאָרבען? דו באַדאַרפסט וויסען אַקוראַט.

— פון אווריטש? — זאָגט דער פעטער זלמן. — פון אווריטש אהער מיט דער אַקס רעכענט זיך אַ ווערסט דריטהאַלבען הונדערט. און אפשר טאַקי אַלע דריי הונדערט, האַ?...

בכדי איך זאָל ניט אויסשיסען קיין געלעכטער, פערליר איך די בריל, בויג זיך אָן און לאָז מיך געהן אויף דער ווערענדע מקבל־פּנים זיין די איבעריגע געסט, וואָס זיצען און טרינקען טיי פון די שאַלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

יז.

[דאַס פּאַרפּאַלק. — „נעקניפּט און געבונדען". — אַ מעשה אַחז אַיין עק.]

איך געה־צו צום פּאַרפּאַלק און טרעף זיי זיצען שטאַרק פערשוויצט פון דעם טיי. ער טראָגט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט מיט אַ גאַנץ ברייטען דעניק, און זי — אַ פּאַריק מיט אַ ווייסען שרונט. ביידע זענען זיי גוט געפּאַקט, וועגען אינאייגעם בלא־גוזמא אַ פּוד פופצעהן אָדער זעכצעהן. איך זעץ מיך צו צו זיי, איך פערבינד מיט זיי אַ שמועס: דאַס, יענץ, פון וואַנען פאַהרט איהר און וואָר זענט איהר?

— ווען מיר זענען? — מאַכט צו מיר דער מאַן און ווישט זיך דעם שוויים מיט דער קאַפּאָטע. — אָט וועט איהר באַלד האָרכען. נאָר קודם־כל, זאָגט מיר, וואָס איך וועל אייך פרעגען: ווי אַזוי האָט געהייסען דער זיידע אייערער פון דער מאַמע'ס צד, ניט רב מרדכי'לע?

— רב מרדכי'לע. — זאָג איך.

— שוין געשטאָרבען? — פרעגט ער.

— אָהאָ! — זאָג איך. — שוין לאַנג געשטאָרבען!

— ברוך דיין אמת! — מאַכט ער און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — טפו־פו־פו! איין עהרליכער איד, אייך צו לענגערע יאָהר, און אַ מופלג בתורה! אויף איהם מעג מען טאַקי זאָגען: זכר צדיק לברכה! נו, און די באָבע חנה'לע וואָס מאַכט?

— אויך געשטאָרבען.

— לאָז זי האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן, אויך געווען אַ כשר'ע אידיינע! — זאָגט ער און דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צום ווייב: — דו האָסט זיי ניט געקענט, ווייסט דו ניט, וואָס דאָס איז געווען פאַר אַ רב מרדכי'לע און פאַר אַ חנה'לע! הערט איהר (ער דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צו מיר), איהר האָט געהאַט אַ זיידען מיט

א באבע, וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר א זיידען מיט א באבע איהר האָט געהאַט!

— איך ווייס, — זאָג איך — אַז איך האָב געהאַט א זיידען מיט א באבע. זאָגט, ווער זענט איהר?

— אַט וועט איהר באַלד הערען. — מאַכט ער און פערקאַטשעט די ארבעל כמעט ביז די עלענבויגענס און נעמט זיך אָן ביי דער באָרד און שאָקעלט זיך און רעדט מיט א ניגון און מיט א שמייכעלע: — אייער זיידע רב מרדכי׳לע איז אַליין געווען א קאָרסישעווער, פון קאָרסישעוו, און האָט געהאַט אין קאָרסישעוו צוויי שוועסטער האָט ער געהאַט: נחמה׳לע און זיסעלע; האָט די נחמה׳לע געהאַט צוויי מאַנען, צוויי מאָל, הייסט דאָס, חתונה געהאַט; דאָס ערשטע מאָל טאַקי פון קאָרסישעוו פאַר לייבעלע קאָרסישעווער, אַזוי האָט מען איהם גערופען; און דאָס אַנדערע מאָל האָט זי חתונה געהאַט פאַר רב שמחה׳לען, טאַקי ווידער פון קאָרסישעוו; און דער רב שמחה׳לע קאָרסישעווער, אַז ער האָט חתונה געהאַט, הייסט דאָס, פאַר דער מוהמע נחמה׳לע, איז ער געווען איין אַלמן איז ער געווען, — הערט זיך נאָר צו מיט קאָפּ! דאָס ערשטע ווייב זיינס איז אויך געווען א קאָרסישעווער, זי האָט געהייסען דבורה׳לע, און זי איז געווען, דבורה׳לע הייסט דאָס, טאַקי דעם זיידענ׳ס איין אייגענע, איהר פאַרשטעהט? האָט זי דער זיידע אייערער חתונה געמאַכט, איהר הערט צי ניין, פאַר זיינעם א שוואָגער, טאַקי רב שמחה׳לע, בשעת ער איז נאָך ניט געווען זיינער א שוואָגער; און ערשט נאָכדעם, אַז די דבורה׳לע איז געשטאָרבען, האָט דער שמחה׳לע גענומען אייער זיידענ׳ס שוועסטער, די מוהמע נחמה׳לע, און האָט געהאַט א טאָכטער, האָט ער איהר א נאָמען געגעבען רייזעלע, נאָך זיין מאַמע רייזע, וואָס זי איז געווען טאַקי אייער זיידענ׳ס א מוהמע; האָט די רייזעלע רב שמחה׳לעס נאָכדעם חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, טאַקי פאַר איין אייגענעם פון דער באַבע׳ס צד, מאיר׳על האָט ער געהייסען, — איהר פאַרשטעהט, ווי דאָס געהט? ס׳איז געקניפּט און געבונדען!

— ס'איז געקניפּט און געבונדען! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — ער האָט אָבער פאַרגעסען זאָגען, ווי אַזוי געהער זיך אָן רייזעלע מיט איהר מאַן אַ קרוב? אָט וועל איך אייך דערצעהלען! אייער באָבע חנה'לע פון קאָרסישעוו האָט געהאַט אַ פּעטער אין מעזשביזש, האָט ער געהייסען נח...

— סקאַצעל קומט! — שלאָגט זי איבער דער מאַן. — זי איז פאַרפאַהרען אַזש קיין מעזשביזש צום פעטער נח! לאָז מיך, וועל איך זיי קלאָר מאַכען די משפחה אַקוראַט. הקיצור, אייער זיידע'ס אַנדערע שוועסטער זיסעלע האָט געהאַט אַ מאַן פון הוליי־פּאָלי, רב לוי'ניו האָט מען איהם גערופען; האָט זי ניט געהאַט קיין קינדער, האָט זי זיך מיט איהם גע'גט, און האָט חתונה געהאַט דאָס אַנדערע מאָל, פון מאַנעסטרישטש, פאַר איינעם אַ געוויסען רב נפתלי מאַנעסטרישטשער, און האָט געהאַט מיט איהם אַזוי גרוים ווי פינף זיהן מיט זיעבען טעכטער...

— פונקט קאַפּויר! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער.

— מיין איך זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער (ער צעהלט אויף די פינגער): ברוכ'על, חיימ'על, יענקעלע, הערצעלע, בערישעל, פישעלע, יוסעלע, און עטעלע, רבקה'לע, האָדעלע, פייגעלע, קריינ־דעלע, — אַזוי דאַכט זיך? איז ברוכ'על געשטאָרבען, און יענקעלע האָט חתונה געהאַט קיין קאָרסישעוו, גענומען רייזעלע דער מוהמע נחמה'לע'ס, וואָס געהער זיך אָן אייער זיידען רב מרדכי'לע איין אייגענע פלימעניצע; האָבען זיך, הייסט דאָס, דער זיידע מיט דער באָבע משדך געווען, — איהר פאַרשטעהט, ווי עס קייטעלט זיך? ס'איז געקניפּט און געבונדען! זאָגט אפשר, אז ניין?

— יאָ, — זאָג איך — ס'איז געקניפּט און געבונדען. וואָס גע־הער עס זיך אָבער אָן מיט אייך? ווער זענט איהר?

— הערט זשע ווייטער! — מאַכט ער צו מיר. — אָט דער נפתלי מאַנעסטרישטשער, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, האָט דאָך

געהאַט די עלטערע צוויי טעכטער: עטעלע און רבקה'לע. האָט עטעלע חתונה געהאַט פון ראַדאָמישל פאַר רב משה לייב ראַדאָמישלער'ס אַ זוהן, וואָס געהער זיך אָן מיט נפתלי מאַנעסטרישטשער טאַקי איין אייגענער, מחמת נפתלי'ס אַ שוועסטער האָט חתונה געהאַט פאַר משה לייב'ס אַ ברודער, — איהר פאַרשטעהט, וואָס דאָ טהוט זיך?

— און וואו האָסט דו אַהינגעטהאָן רבקה'לען? — רופט זיך אָן דאָס ווייב און וויל אָנהויבען דערצעהלען פון רבקה'לען, דערלאָזט זי ניט דער מאַן; ער פאַרשטעלט איהר דאָס מויל מיט דער האַנד און שרייט:

— האָב צייט מיט רבקה'לען! וואָס האָסט דו קיין צייט ניט? זי וועט זיין גאַנץ! איך וועל זי אין קעשענע ניט באַהאַלטען! יאָ, וואו זשע האַלט איך? — ביי עטעלע'ן, אפנים. האָט עטעלע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, חתונה געהאַט פון ראַדאָמישל, ווי איהר ווייסט שוין, טאַקי פאַר איין אייגענעם, און רבקה'לע האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק פון מאַנעסטרישטש, האָט ער געהייסען העניך, און האָט געהאַט מיט איהם אַ טאָכטער גנענדעל.

— גוט יום־טוב דיר! — זאָגט דאָס ווייב. — פון וואַנען האָט זיך צו דיר גענומען גנענדעל? גנענדעל איז דאָך גאָר עטעלע'ס טאָכטער פון ראַדאָמישל!

— און איך וואָס האָב געזאָגט?

— דו האָסט געזאָגט — דער מוהמע רבקה'לע'ס טאָכטער.

— עס האָט זיך דיר גע'חלום'ט! איך האַלט נאָך גאָר אפילו ניט ביי רבקה'לען.

— אוי! — מאַכט דאָס ווייב און טהוט אַ טאַנץ־אונטער. — מע קאָן דאָך פון איהם דעם שלאַג באַקומען! דו האָסט דאָך נאָר וואָס אויסגערעכענט דעם יחוס פון דער מוהמע רבקה'לע, אַז זי האָט חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, אפילו אַ סימן, זי האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק, העניך האָט ער געהייסען...

— זי פאַרדולט מיר דעם קאָפּ! — מאַכט דער מאַן. — וואו זשע האַלט איך? יאָ, האָט רבקה'לע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, געהאַט אַ טאָכטער, מיין איך אַ זוהן, האָט ער געהייסען מענדעל, און עטעלע פון ראַדאָמישל האָט געהאַט אַ זוהן, מיין איך אַ טאָכטער, גנענדעל, האָבען זיי צווישען זיך אַ שידוך געטהאָן, דאָס הייסט, רבקה'לע'ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל האָט חתונה געהאַט פאַר עטעלע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש, מיין איך פאַרקעהרט, רבקה'לע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש האָט גענומען עטעלע'ס טאָכטער מענגדעל פון ראַדאָמישל פאַר אַ ווייב...

— טפו זאָלסט דו ווערען פאַר אַלע אידען! — רופט זיך אָן דאָס ווייב צום מאַן, חאַפּט זיך אויף, טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד. — איהר האָט אַמאָל געהערט, אַז אַ זוהן זאָל הייסען גנענדעל און אַ טאָכטער מענדעל, אַז גנענדעל זאָל נעמען מענדלען פאַר אַ ווייב?

— אַז דו פאַרדולסט מיר דעם קאָפּ! — זאָגט צו איהר דער מאַן און וויל דערצעהלען ווייטער, קומט אָן מיין חיה־עטעל:

— שוין געגרייט צום טיש, קומט עסען! רוף, ליובעניו, די געסט צום טיש, זיי געהרען אודאי הונגעריג!

ביי'ם טיש קעהרט זיך אום דער קרוב מיינער צו דער באָבע נחמה'לע'ס פעטער פון מעזשביזש, וואָס האָט געהייסען נח, און דער נח האָט געהאַט, ווי יענער נח פונ'ם חומש, דריי זיהן; נאָר יענעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שם, חם און יפת, און דעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שימעלע, חעמעלע און יאָקעל — און ערשט דאָ ציהט זיך אוועק אַ לאַנגער פאָדעם פון קרובים און שידוכים צווישען זיך, געדרעהט און נעקייטעלט, געקניפּט און געבונדען — אַ מעשה אָהן איין עק! אַ שטיקעל גליק, וואָס דער פעטער זלמן (מאריך ימים זאָל ער זיין!) מישט זיך אריין אין מיטען:

— ווי טייער איז ביי אייך פלייש אין בויבעריק, הא? ביי אונז אין אווריטש איז פלייש ביוקר גדול. ווייסט דו פאר וואס? איבער דער טאקסע. מיר האבען אונזער אייגענס א בעל־טאקסע, איז ער א גרויסער הולטיי! און אייער בעל־טאקסע איז אויך אזא הולטיי, הא? אלע בעלי־טאקסעס זענען גרויסע הולטייעס, ממזרים, ימח שמם! אפשר ניין! הא?...

מיין קרוב מיט'ן סאמעטענעם קאשקעט הערט אויף צו עסען, האלט דעם גאפעל אין דער לופטען און קוקט אויפ'ן פעטער זלמן, ווי א גזלן, למאי ער האט איהם איבערגעשלאגען סאמע אין מיטען. נאר דער פעטער זלמן הערט איהם, ווי דעם קאטער; ער טהוט זיך זיינס: ער דערצעהלט מעשיות פונ'ם אווריטשער בעל־טאקסע און פון אווריטשער קהל און עסט בשעת מעשה גאנץ געשמאק.

יח.

[מע בעלעגט די משפחה. — מיר פאהרען קיין אויסלאנד אין די בעדער אריין.]

— וואו באלעגט מען די „משפחה“? — רופט זיך אן צו מיר נאכ'ן עסען מיין חיה־עטעל פערזארגט. — זיי זענען טאקי זעהר אנגעלעגטע געסט, נאר פון דעסטוועגען אין דרויסען קאן מען זיי ניט לעגען.

— פרעג מיך עפּיס גרינגערס! — זאג איך. — דעם פעטער זלמן רעכען איך אויסבעטען אט־דא, אויף דער וועראנדע; יענטעל וועט שלאפען מיט די קינדער; און דאס פארפאלק, וואס ס'איז „געקניפּט און געבונדען“, מעג ליגען ביי דער הייסער וואנט; לאזען זיי האטש הנאה האבען פון דער דאטשע... ווי געפעלט דיר, חיה־עטעל, דאס ווינטעלע, וואס האט א בלאז געטהאן? עס חמארעט זיך. מיר דאכט, עס וועט געהן א רעגען.

— אָמן הלואי! — זאָגט חיה־עטעל. — די זון האָט אזוי אָנ־געבראָטען דורכ'ן טאָג, אַז עס וואָלט שוין געמעגט, כלעבען, אונ־טערפרישען אַ ביסעל אויף דער שענער דאַטשע! נאַ דיר אַ דאַ־טשע! נאַ דיר „לופט“! גאָט זאָל העלפען, עס זאָל אַ גאָס טהון אַ רעגען און פאַרטרינקען די דאַטשעס מיט די דאַטשניקעס מיט גאַנץ בויבעריק, רבונו של עולם!

עס געדויערט נישט לאַנג, און דער הימעל ציהט זיך איבער מיט געדיכטע וואָלקענס. עס ווערד מיט אַ מאָל פינסטער־חושך, גלייך ווי עמיצער האָט פערלאָשען די זון. די פויגעלעך האָבען זיך בעהאַלטען אין די נעסטען. די לופט ווערד אַלע מינוט געדיכטער און שווערער. מיט אַ מאָל שניידט־דורך אַ בליץ און פערבלענדט די אויגען, און באַלד טהוט אַ זעץ אַ דונער, וואָס קנאַלט, הילכט און קאַטשעט זיך פון איין עק וואַלד ביז'ן אַנדערען.

— איך האָב מורא, עס וועט געהן אַ רעגען! — רופט זיך אָן דער פעטער זלמן און קוקט אין הימעל אַריין. — און גלייך ווי ער האָט געטראָפען; ער האָט נאָר אויסגערעדט, האָט אָנגעהויבען צו גיסען אַ שלאַקס־רעגען, אַלע מאָל געשמאַקער, געדיכטער און שטאַר־קער, און אַלע מאָל טהוט אַ בלישטש אַ נייער בליץ, וואָס בעלייכט דאָס געדיכטע בלויע פינסטערניש, און אַ זעץ אַ דונער, אַ פאָהר איבער'ן גאַנצען וואַלד — ט־ר־ר־ר־ר־ר־ר!

— מיר דאַכט, אַז דער רעגען האָט זיך פאַרקאַטשעט נישט אויף אַ ווײלע. — זאָגט דער פעטער זלמן. — ער וועט, אם־ירצה־השם, געהן און געהן און געהן.

— איהר זאָלט דערלעבען אָנזאָגען בעסערע בשורות! — מאַכט חיה־עטעל דערשראָקען און חאַפּט אַ קוק אַלע מאָל אין שטוב אַריין.

— וואָס קוקסט דו [illegible] אַלע מינוט? — רוף איך מיך אָן צו איהר.

— איך קוק, — זאָגט זי — צי סע קאַפּעט נישט פון דער סטע־לי. יאָ, סע קאַפּעט גלייך אין בעט אריין! מע דאַרף אונטער־שטעלן אַ שיסל.

— ביי אונז אין אוורימש — זאָגט דער פעטער זלמן — איז אויך געווען אַזאַ מבול, שוין דרינען אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג, און אפשר, האַ? אַלע דרייסיג! עס האָט פּאַרטרונקען דעמאָלט די גאַנצע שטאָדט האָט דאָס פּאַרטרונקען! מע האָט זיך געשיפט אויף שיפלעך האָט מען זיך געשיפט! ס'איז געווען חושך איז גע־ווען!

— וואו זענט איהר ערגיץ? — הער איך אַ קול פון שטוב. — קומט אהער! העלפט טראָגן! ראַטעוועט!...

איך טהו זיך אַ וואַרף אין שטוב אריין — אַ צרה! איין אומ־גליק! דער רעגען שמייסט דורך די פענסטער, און סע גיסט פון דער סטעלי, און מיין חיה־עטעל פערקאַטשעט דאָס קליידעל און וואַסער. אין איין האַנד האַלט זי אַ קאָפּען־קישעלע, אין דער אַנדע־רער — אַ פאַן, וואָס מע פערגעלט איינגעמאַכטס, און שרייט אין איין קול:

— גוואַלד! העלפט טראָגן! ראַטעוועט! ראַטעוועט.

— וואָס טהוסטו דו? — זאָג איך צו איהר. — וואָס שלעפּסט דו פון שטוב? לאָמיר אַנטלויפען, זיך ארויסראַטעווען מיט די נפשות! וואו זענען ערגיץ די קלענערע קינדער?

— פּאַפּאַשאַ! אידי־קאַ סיודאַ! (טאַטע, קום נאָר אהער!) — שרייען צו מיר די קליינע חברה־לייט פונ'ם אַנדערען חדר, שטעהען מלא־שמחה כמעט ביז די קנעכלעך אין וואַסער און טאַנצען און פּאַליאַסקען זיך, מאַכען בולבעלעך און זינגען:

דאָזשדיק, דאָזשדיק, פּערעסטאַן!
מי פּאָיעדיעם נאַ יאַרדאַן!...*

---

* רעגנע, רעגנע, הער שוין אויף! מיר'ן פאַהרען אויפ'ן ירדן!

— גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד! ראַטעוועט! מיר זענען פאַר־בײַ! — שרײַט מײַן חיה־עטעל און צעלאָזט די הענד און בלײַבט שטעהן אין וואַסער, ווי פערגליווערט.

— די קינדער, די קינדער ראַטעוועט ארויס! — שרײַט יענטעל אויף אַ קוויטש און שטעהט אויף אײַן אָרט.

— פאַר וואָס ראַטעוועט מען ניט די קינדער? — שרײַט דאָס פאַרפאָלק און ריהרט זיך ניט פונ'ם אָרט.

— ווייסט איהר, וואָס איך וועל אײַך זאָגען? — שרײַט דער פעטער זלמן. — עס וואָלט גלײַכער געווען, איהר זאָלט די קלענערע קינדער ערגיץ אַריבערטראָגען, וואָרום עס וועט, שײַנט מיר, זײַן אַ מבול...

* * *

איך אײַל מיך און פערשלים מײַן בעשרײַבונג פון גלות דאַטשע, מחמת מיר האַלטען, איך און מײַן חיה־עטעל, הייסט דאָס, בײַ אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד, אין די „וואַרעמע בעדער" אַרײַן. די דאָקטוירים געפינען, אַז מיר בעדאַרפען בײדע טרינקען אַזעלכע מינים וואַסערען און באָדען זיך אין די וואַרעמע בעדער. און אגב ווילט זיך אונז טאַקי אַביסעל אָנקוקען אַ וועלט; מהיכי־תיתי, אַז גאָט העלפט, מע קאָן, פאַר וואָס ניט?... די קינדער לאָזען מיר איבער אין בויבעריק אויף דער דאַטשע, חלילה ניט אַליין; יענטעל דעם פעטער זלמנ'ס האָבען מיר געמאַכט פאַר בעל־הבית'טע אין שטוב, און צוליעב איהר איז שוין פערבליבען דער פעטער זלמן אויך. דאָס פאַרפאָלק, וואָס איז „געקניפט און געבונדען", האָט אפילו אויך שטאַרק חשק געהאַט איבערצובלײַבען בײַ אונז איבער'ן זומער, האָט זיי מײַן ווייב געגעבען אַנצוהערעניש, אַז עס וועט אין בויבעריק אָהן זיי, אם ירצה השם, אויך זײַן פרייליך, און זיי האָבען גענומען דעם וועג. וואוהין פאָהרען מיר — ווייס איך נאָך אַליין ניט; מסתמא יועט אונז שוין דער דאָקטאָר אַפּשיקען אהין, וואו מע בעדאַרף. און מחמת מיר האַלטען בײַ אַפּפאָהרען אין אַזאַ

לאנד, וואו מע רעדט דייטש, בעדארף מען זיך אנהויבען געוועה־
נען מיט זייער שפּראך און געזעגענען זיך מיט אייך אויף דייטש
און זאָגען: „אדיע! צום ווידערזעהעניש!“...

אין די ווארעמבעדער

בילדער, טיפען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען.

געשריבען אין יאָהר 1903

אין די וואַרטעפּעדער

[בילדער, טיפּען, בעגעגענישען, צרות און פּערגעניגען.]

א.

[אַ ווייב מיט „נערוועז“. — די באַברויסקער דאַמע. — מיר פּרעגלען איינגעמאַכטס.]

„איידער נעמען אַ ווייב, איז גלייכער זאָלסט זיך אויסברעכען אַ פוס“. — אַזוי האָט געזאָגט איינער אַ פילאָזאָף (איך האָב מורא, אויב נישט סאָקראַט?). און איך זאָג: איידער האָבען אַ ווייב מיט „נערוועז“, איז גלייכער גאָרנישט געבוירען ווערען אויף דער וועלט.

דאָס זאָגט אייך נישט קיין פילאָזאָף, נישט קיין שרייבער, וואָס זיצט ביי'ם שרייבטיש און טראַכט־אויס מעשיות פון'ם קאָפּ; דאָס זאָגט אַ פּראָסטער בשר־ודם, אַ איד אַ בעל־הבית, וואָס גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט געחאַפּט די גראָבע עטליכע קלינגערס, אַרויסגעטריבען דעם קבצן פון שטוב, אַריבערגעפאָהרען מיט ווייב און קינדער קיין בויבעריק אויף דאַטשע, בעקענט זיך מיט דאָקטוי־רים, מיט רעצעפּטען, אַפּטייקען, הידראַפּאַטיע, מאַסאַזש, צרות, שלעק — הי געלעבט!

דער גרעסטער אומגליק פון אַלע אומגליקען אויף דער וועלט איז דער דאָקטאָר. און נישט אַזוי דער דאָקטאָר, ווי דעם דאָקטאָר'ס קאַבינעט, וואָס מע דאַרף דאָרטען זיצען און שוויצען, בלעטערען די גאַזעטען, וואָס ליגען אָנגעגרייט אויפ'ן טיש, און אָנקוקען נישט

קיין בעקענמע פּנים׳ער אַלערליי, וואָס קוקען אויף אייך, און איהר קוקט אויף זיי, און פון נישט האָבען וואָס צו טהון הויבט איהר אָן דורכצוואָרפען זיך מיט רעד: „שוין לאַנג, אַז איהר קורירט זיך? וואָס איז אייער שלאַפקייט? וואוהין רעכענט איהר צו פאָהרען אויף דער קור?" און אַזוי ווייטער.

מיין חיה־עטעל, זאָל געזונד זיין, איז אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען און שווייגען. האָט זי זיך צערעדט מיט עפּיס אַ דאַמע, אַ ליטוויטשקע, דאַכט זיך, פון באָברויסק, און איז געוואָרען צו איהר צוגעקלעפּט. וואָס האָט זי אַזעלכעס דערזעהען אויף דער באָברויסקער דאַמע — ווייס איך נישט; נאָר מע איז געוואָרען גיך נפש־אחת. מיין חיה־עטעל האָט מיר געזאָגט, אַז ס׳איז ביי זיי ביידען איין חולאת. אין וואָס בעשטעהט זייער חולאת? אין גאָרנישט. וואָס זיי זאָלען נישט דערהערען אויף יענעם, דאַכט זיך זיי אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָס אייגענע. לאָז עמיצען אָנהויבען שטעכען אין זייט, שטעכט זיי אויך; אַ צאָהן — איז אַ צאָהן; איין אויהער — איז איין אויהער; אַ פוס — איז אַ פוס. אַז מע שמועסט אַלסדינג, וואָס ביי יענעם, איז ביי זיי! זי איז שוין אויסגעוועזען, די באָברויסקער דאַמע, וואו די וועלט האָט איין עק און איבערגעטהאָן כל המיטלען שבעולם — עס העלפט נישט!

— וואָס זשע זאָגט דערויף דער דאָקטאָר? — פרעגט ביי איהר מיין חיה־עטעל מיט גרויס מיטלייד צו דער באָברויסקער דאַמע.

— וואָס זאָל ער זאָגען? ער ווייסט אַליין נישט. ער זאָגט, אַז ס׳איז נערווען, און הייסט מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער.

פון דעמאָלט אָן האָט מיין חיה־עטעל בעקומען „נערווען". נאָר איהר מיינט גלאַט נערווען? נערווען צו נערווען איז נישט גלייך. די נעבכט, וואָס איך בין נעבען איהר אויסגעזעסען, זאָל מיר גאָט נישט רעכענען! וואָס טויג אייך, ס׳איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז איך האָב נישט געטאָרט אַ טריט טהון, אַ הוסט טהון, אַ ריהר טהון

זיך ; אַ מינדסט נאַרישקייט, אַ וואָרט, אַז איך האָב אויסגערעדט — „וואָס האָסטו דו צו מיינע נערוועז ?"

בקיצור, ס'איז געבליבען, אַז מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אויף דער קור. וואוהין ? דאָס וועט מען אונז שוין אַ ידיעה געבען ביי'ם פּראָפעסאָר אין וויען אָדער אין בערלין. און איך האָב גענומען מאַכען זיך אַ פּאַס קיין אויסלאַנד, און מיין חיה־עטעל האָט זיך דערווייל צוגעגרייט אַביסעל מלבושים מיט היטעלעך אין וועג אריין, גענומען איינקויפען טשעמאָדאַנעס, קאָרזינעס און קוישלעך, און פרעגלען איינגעמאַכטס. איז, דאַכט זיך, וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר, מאַנסביל, היטעלעך, מלבושים, קוישלעך און איינגע־מאַכטס ? „ניין, עס געהער זיך, זאָגט זי, אָן : דו פאָהרסט, זאָגט זי, גלייך מיט מיר, מעגסט דו זיך, זאָגט זי, אַביסעל אָנטהון אַ מיה, ז י ך מ ט ר י ח ז י י ן ". די ווערטער „זיך מטריח זיין" זענען געזאָגט געוואָרען מיט אַזאַ טאָן און מיט אַזאַ ניגון, וואָס ס'איז שווער ארויסצוגעבען דאָס אויף פּאַפּיער — אויב איהר האָט אַ ווייב, און זי האָט „נערוועז", בעדאַרפט איהר זיין אַביסעל בע־קענט מיט דעם טאָן און מיט דעם ניגון.

און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה פון מלבושים, מאַנאַזי־נען, קלייטען, שניידערס, מאָדיסטקעס, מאָדעס, זשורנאַלען — אַז איך האָב איבערגעלעבט בשלום די דאָזיגע דריי וואָכען, וועל איך שוין, אפנים, לאַנג לעבען ! מיין חיה־עטעל האָט זיך גענומען, איין מאָל פאַר אַלע מאָל, איבערשטשעגאָליאיען וויען און בערלין און פערשעמען מאַריענבאַד און פראַנצענסבאַד און באַדענבאַד און אַלע איבעריגע בעדער. מע איז געשטאַנען און מע האָט געפּאַקט אין די קאַסטענס. און איך האָב בעצאָהלט השבונות פון די קליי־טען און זיך גערעכענט מיט די מאָדיסטקעס : קאַלענקאָר און קנעפּ־לעך און העקלעך און בערשטלעך און גאַז, און נאָך אַ מאָל קאַ־לענקאָר ~~און סטעקליארוסען~~ און פראַשוועס און טאַשטעס און שפּיצ־לעך, און ווידער אַ מאָל קאַלענקאָר און סאַמעט און זייד און מאַרליע און שפּילקעס, און ווייטער אַ מאָל קאַלענקאָר און ריוש

און פוליאַר און פעדערלעך און מאַנטשעסטער, און אָבער אַ מאָל קאַלענקאָר. אַ גליק, וואָס ס'איז פאַרהאַן ביי מיר אַ טעלעפאָן און עמיצער האָט אָנגעקלונגען, מיך אָוועקגערופען — לאַנג לעבען זאָל ער.

— ווער קלינגט?

— אינטענדאַנטסקאַיע פּראַוויעניע?

„לעבען זאָלסט דו אַזוי, ווי איך בין אינטענדאַנטסקאַיע פּראַוויעניע!“ — טראַכט איך מיר, נאָר איך טרעט נישט אָפּ פון טעלעפאָן; איך האַלט אין האַנד דאָס טרייבעל פון טעלעפאָן און מיט דער אַנדערער צאַהל איך אָפּ דער מאַדיסטקע און בין זיך מחיה, וואָס איך בין פּטור געוואָרען פון איהר און פון איהר חשבון.

— וואָס פאַר איין איינגעמאַכטס, זאָגט זי, זאָל איך פּרעגלען אין וועג אריין?

— וואָסערע דו ווילסט.

— וואָס הייסט, איך וויל? און וואו ביזט דו?

— איך קאָן מיך באַגעהן, זאָג איך, אָהן איינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגט איהר אויף איהם? ער קאָן זיך באַגעהן אָהן איינגעמאַכטס! קומט אויס, הייסט דאָס, אַז אַלסדינג איז נאָר פון מיינעטוועגען! ווארום איך בין די גרויסע פרעסערין, די גרויסע נאַשערין...

— אָבער לאָז זיין שטיל, חיה־עטעל, אין גאָטעס ווילען! פּרעגעל רויזען־איינגעמאַכטס — איין עק!

— ס'זאָל ווערען געצוקערט און מע זאָל דאָס דאַרפען ארויסווארפען?

— נו, לאָז זיין וויינשעל — פּרעגעל וויינשעל.

— איך האָב טאַקי מעהר נישט וואָס צו טהון, נאָר אַנידיערזעצען זיך איצט ארויסנעמען די קערלעך.

— ווייסט דו וואָס? פּרעגעל שווארצע יאַגדעס!

— זיי זאָלען צעקראַכען ווערען, חכם איינער?

— פּרעגעל מאַלינעס!

— ס'זאָל זיין צום שוויצען? רעכסט זיך, אפנים, אז איך זאָל דאָרטען גוט קרענקען?

— פּרעגעל פּערשקעס! פּרעגעל פלאָמען! פּרעגעל עפּעל! פּרעגעל פּאַדעשוועס! ~~באַנטוקעס~~! לאָמפּען! האַקמעסערס! ריקבעטלעך!...

. . . .

וואָס סע קומט פאַר צווישען אונז נאָכדעם, נאָך דער סצענע פונ'ם איינגעמאַכטס, קלערט אייך, ווי איהר פערשטעהט. איך בין אייך נישט מחויב צו דערצעהלען אלסדינג.

ב.

[וואָס הייסט „חבוט־הקבר“?]

אונזערע חכמים בעשרייבען חבוט־הקבר מיט אלערליי שרעקליכע פאַרבען, און דעם גיהנם — נאָך מורא'דיגער. סע ווייזט אויס, אז זיי האָבען נישט געהאַט קיין ווייבער מיט „נערוועז“ און זעגען קיינמאָל נישט געפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, נישט געפיהרט מיט זיך קיין צוועלף פּוד באַגאַזש, א חוץ טשעמאָדאַנעס, קוישלעך, בינטלעך און פּעקלעך אלערליי, און האָבען נישט מיטגענומען מיט זיך אהין קיין איינגעמאַכטסען. מיר, אויב ס'איז מיר בעשערט אפּקומען חבוט־הקבר, האָב איך איהם געהאַט אין בויבעריק אויפ'ן וואָקזאַל, ביי'ם אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד, און דער גיהנם האָט זיך פאַר מיר געעפענט שוין זיצענדיג מיט מיין חיה־עטלען אין וואַגאָן. אייך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת עס ווערד א טומעל, דער קוריער־צוג קומט־אָן, שטעהט אינגאַנצען אזעלכע פינף מינוט, און מע דאַרף חאַפּען נעמען בילעטען, אויפ־

געבען דעם גאַנצען באַגאַזש, אָפּגעזעגענען און צעקושען זיך מיט אַלע קינדער, קיין עין־הרע, אַריינכאַפּען זיך מיט'ן ווייב און מיט אַלע פּעקלעך און טשעמאָדאַנעס און קוישלעך אין וואַגאָן אַריין און פֿערכאַפּען ערטער, און קיין ערטער איז נישטאָ. איך פֿרעה מיך, וואָס איך האָב פֿערכאַפּט איין אָרט פֿאַר מיין חיה־עטלען, און זי איז נאָך נישט צופֿריעדען. נישט צופֿריעדען דערמיט, וואָס איהר אָרט קומט אויס אַקוראַט אַקעגען אַ גראָבען גלח, וואָס אַז מע טהוט אויף איהם אַ קוק, ווערד שוין היים אויף צו חלש'ען, און נישט צופֿריעדען דערמיט, וואָס איך האָב נישט וואו צו זיצען און דאַרף מיך האַל־טען מיט די פּעקלעך, און נישט צופֿריעדען דערמיט, וואָס פֿון איי־לעניש האָב איך פֿערגעסען אָנזאָגען די קינדער און די דיענסטען אַ סך נויטיגע זאַכען. אַ דאַנק דעם גלח, וואָס ער האָט רחמנות געהאַט אויף מיר, זיך אַביסעל אַ רוק געטהאָן און געמאַכט מיר כאָטש אַ שטיקעל אָרט, און איך קאָן זיך צוזעצען כאָטש אויף איין עק באַנק און אַרומקוקען זיך, וואו איך בין אין דער וועלט. פֿונ'ם אָנהאָרעוועו זיך, פֿונ'ם לויפֿען מיט'ן טאַרעראַם, דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, און איך פֿיהל, אַז איך האָב עפּיס, דאַכט זיך, פֿערגעסען, נאָר וואָס — ווייס איך נישט, און דערפֿאַר, אַפּנים, בין איך אַזוי פֿערטראַכט און הער נישט וואָס מע רעדט צו מיר.

— זעה נאָר, האָסט כאָטש גוט באַהאַלטען די קוויטאַנציעס ?— מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל.

— וואָסערע קוויטאַנציעס ?

— פֿונ'ם באַגאַזש.

— מזל טוב !

— וואָס איז דאָס מיט דיר ? דו ביזט אַזוי פֿאַרטראָגען, אַז דו ווייסט שוין גאָרנישט, וואָס מע רעדט צו דיר ?

ערשט דאָ דערמאָן איך מיך, אַז איך האָב פֿערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אָרטעלשטשיק די קוויטאַנציעס פֿונ'ם באַגאַזש, און נישט בעקלערט, וואָס איך טהו, לאָז איך מיך לויפֿען, וואוהין — ווייס

איך אַליין נישט. מיין ווייב׳ס נערוועץ האַלטען דאָס נישט אויס, און זי פערוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש׳ען. עס ווערד אַ שטיקעל האַרמידער אין וואַגאָן. די פּאַסאַזשירען רינגלען אונז אַרום, ווערען געוואָהר פון דער מעשה מיט דער קוויטאַנציע, גיט מען מיר אַלער־ליי עצות, וואָס איך זאָל טהון, ווי אַזוי און וואוהין איך זאָל טעלע־גראַפירען, ווי אַזוי איך זאָל זיך נוהג זיין אויף דער גרעניץ, און אונזער נסיעה ווערד שוין פונ׳ם ערשטען אַרויספאָהר פערגיפטעט מיט סם־המות, און איך האָב חרטה אויפ׳ן גאַנצען פּלאַן פון דער נסיעה. דאָס געזונד, וואָס מיך קאָסט דאָס, וועט מיר געוויס נישט אומגעקעהרט ווערען פאַר די דריי חדשים קורירען זיך, און דאָס בלוט, וואָס מיר ווערד פערצאַפּט, וועט מיר זיכער נישט צוקומען פאַר די דריי חדשים באָדען זיך. און איך פערשעלט מיר דאָס גע־ביין מיט׳ן אויסלאַנד, מיט די וואַרעמבעדער און מיט אַלע דאָקטוי־רים. וואָס איך ווינש זיי, מעג זיי אָנקומען האָטש האַלב.

נאָר צו וואָסערע צרות ווערד אַ מענש נישט געוועהנט? די באַהן וועט צוריק, צוליעב מיין באַגאַזש, נישט פאָהרען, און קיי־נער איז נישט מחויב טראָגען אויף זיך מיינע יסורים. איך בין געווען צופריעדען, וואָס מיין חיה־עטעל האָט זיך האָטש אָפּגעזוכט אין וואַגאָן צוויי דאַמען, וואָס זי האָט זיך גיך מיט זיי בעקענט און געוואָהר געוואָרען, אַז זיי פאָהרען אויך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער. און אויף אַלע דריי איז געוואָרען אַזאַ שמחה, גלייך ווי זיי וואָלטען געוואונען דאָס גרויסע געווינס און האַלטען שוין ביי׳ם טיילען זיך.

די צוויי דאַמען זענען געווען: איינע פון אומאַן, אַ דאַמע מיט אַ הוט און מיט אַ סך פודער אויפ׳ן פּנים. מחמת זי פאָהרט שוין קיין אויסלאַנד דאָס אַנדערע מאָל, דעריבער רעדט זי שוין העבער האַלב דייטש און איז קלאָר, זאָגט זי, דאָרטען אין אַלע ווינקעלעך. און די אַנדערע — אַ יונג ווייבעל פון יעהופּעץ, וואָס פאָהרט אַהין דאָס ערשטע מאָל, האַלט זי זיך אָן דער אומאַנער דאַמע, ווי אַ ברע־סעלע קינד, לאָזט זי נישט אָפּ אויף קיין טריט.

— ווער זענט איהר פון יעהופעץ? — פרעג איך דאָס יונגע ווייבעל. - און ווער איז אייער מאַן?

— איך ווייס נישט, — זאָגט זי — אויב איהר וועט איהם קע־נען. מיין מאַן הייסט בראָדסקי.

דערהערט דעם נאָמען בראָדסקי פון יעהופעץ, האָט דאָס מיך נעגעבען א טראָג־אונטער, גלייך ווי אונטער דער באַנק וואָלט גע־לעגען בעהאַלטען דינאַמיט, און דאָס ווייבעל איז מיט א מאָל ביי מיר אין די אויגען אויסגעוואַכסען מיט נייען־און־נייענציג פּראָ־צענט.

— וואָס הייסט, — זאָג איך -- בראָדסקי'ן וועל איך נישט ווי־סען? ווער ווייסט דאָס נישט בראָדסקי'ן? וועלכען בראָדסקי'ס זענט איהר: לאַזאַר'ס, צי ליאָוו'ס?

— נישט לאַזאַר'ס און נישט ליאָוו'ס. — מאַכט זי צו מיר. — מיר זענען טאַקי בראָדסקים, נאָר נישט פון די; מיין מאַן איז א מעקלער פון הייזער.

דאָס יעהופּעצער ווייבעל האָט מיט א מאָל פערלוירען ביי מיר אַלע נייען־און־נייענציג פּראָצענט, און איך האָב שוין מעהר נישט געוואָלט הערען, וואָס זי רעדט.

נישט אַזוי איז אָבער געווען מיין חיה־עטעל: זי האָט זיך מיט דער קאָמפּאַניע גאָר מחיה געווען. ערשטענס, האָט זי ביי דער אומאַנער דאַמע אויסגעטאַפּט אַלסדינג, וואָס אין אויסלאַנד טהוט זיך, און דאָס איז געווען פאַר אונזביידען ווי געפונען; און, צווייטענס, איז זי געוואָהר געוואָרען פון אַזעלכע נייע מינים שלאָפ־קייטען, וואָס זי האָט נאָך פון זיי קיינמאָל ביז אַהער נישט גע־הערט. שטעלט אייך פאָר, אַז דאָס ווייבעל, וואָס זי הייסט בראָדס־קי און איהר מאַן איז א מעקלער פון הייזער, האָט געהאַט א מאָד־נע חולאת: עס האָט זיך איהר גע'חלומ'ט, אַז זי האָט איינגע־שלונגען א גאַנצען קאַסטען מיט אריינגעשטעלטע ציינער. פון דע־מאָלט אָן פיהלט זי אינוועניג ביי זיך אין בויך די ציינער, און קיי־נער קאָן איהר נישט איינרעדען, אַז עס דאַכט זיך איהר נאָר אַזוי,

מחמת זי פיהלט גאַנץ גוט, מעהר פון אַלע דאָקטוירים, אַז די צייהן ליגען ביי איהר אינוועניג. פאָהרט זי איצט קיין וויען, און פון דאָרטען — וואוהין דער פּראָפעסאָר וועט זאָגען.

סע פערשטעהט זיך, אַז מיין חיה־עטעל האָט זיך באַלד דערמאָנט, אַז ס'איז ביי איהר אמאָל ביינאַכט ארויסגעפאַלען אַ צאָהן, מע ווייסט נישט, וואו ער איז אהינגעקומען, — איז נישט אַנדערש, אַז זי האָט איהם דעמאָלט איינגעשלונגען; זי פיהלט טאַקי, זאָגט זי, גאַנץ אָפט אַ מאָדנע שטעכעניש אינוועניג, זי פערשטעהט נישט פון וואַנען.

— אַ שטיקעל גליק, — זאָג איך — וואָס דאָ פאָהרט נישט קיינער מיט קיין אָפּגעביסענער נאָז...

נאָר קיינער וויל אפילו נישט קיין שמייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אַז די ווייבער זענען אַלע דריי ווי אָנגעדרודעלט אויף מיר; זיי האָבען צווישען זיך ווי עפּיס אָפּגעמאַכט אַ מין יד אחת אקעגען מיר, אַז מע זאָל מיט מיר נישט רעדען און מיר אפילו נישט ענטפערען. איך האָב אָבער גיך דערלעבט אין זיי אַלע אַ נקמה. די אומאַנער דאַמע מיט'ן הוט האָט מיט אַ מאָל זיך אויפגעהויבען מיט אזא אימפעט און מיט אזא גוואַלד, גלייך ווי עס וואָלטען זיך אָנגעצונדען אויף איהר די מלבושים. דער גאַנצער וואַגאָן מיט פּאַסאַזשירען זענען זיך צעויפגעלאָפען מיט אַ געשריי:

— וואָס איז? וואָס איז? וואָס האָט דאָ געטראָפען?

און געטראָפען האָט זיך אַ קלייניגקייט: אַ סלוי איינגעמאַכטס, וואָס מיין חיה־עטעל האָט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאַנד, האָט זיך אינוועניג, אין דער קאָרזינקע, פאַוואַלינקע, אויבען אויף דער פּאָליצע, צעבראָכען, אויסגעגאָסען זיך און דורכגערונען דורך דער שטרוי פון אויבען אַראָפּ, גלייך אויפ'ן הוט און אויף דער זיידענער בלוזע און אויף די איבעריגע מלבושים פון דער אומאַנער דאַמע, וואָס איז ווי צוגעפּרעסט געוואָרען צו דער באַנק. פון די היזקות, וואָס מיר אַליין האָבען געהאַט אין דער קאָרזינע גופא, רעד איך

שוין נישט. איך שמועס נאָר פונ'ם בזיון פאר דעם גאנצען פרעמדען עולם, וואָס אין וואגאָן, וואָס איטליכער פון זיי האָט געזאָגט איין אנדער ווערטעל, איינס פלאטשיגער פונ'ם אנדערען. איינער א יונגערמאן מיט בלויע ברילען, מיט א שאָפען קעפעל פון גאָלע ליסענע און מיט גראָבע ליפען, וואָס האָט זיך געהאלטען פאר א גרויסען פארשוין, מחמת ער האָט נישט אויפגעהערט צו גלעטען די וואָנסעס און קוקען בשעת מעשה אין א קליין שפיגעלע, האָט א זאָג געטהאָן, אז די דאָזיגע דאמע בעדארף איצטער זיין זיס, ווי טייגאכץ מיט האָניג, און האָט אליין זיך צעלאכט פון דער חכמה. דער אנדערער, דוקא איין אלטער איד, א גראָבער, מיט א מאסיווער גאָלדענער קייט אויפ'ן בויך און מיט א גראָבער שמעקענדיגער ציגאר אין די צייהן, האָט געזאָגט נאָך גרעבער פון יענעם יונגען מאן, און דער גאנצער וואגאָן האָט אויסגעשאָסען א געלעכטער. נישט געלאכט האָבען נאָר די דאמען, וואָס מיט א מאָל האָט די גוטפריינדשאפט צווישען זיי געפלאצט, ווי א גלאָז, צעזעעט געוואָרען, ווי א רויך, אוועק, ווי א חלום. די אומאנער דאמע נעבאך, וואָס האָט געפייערט, ווי א גזלן, און האָט געמוזט נאָך איינהאלטען זיך פאר בושה, האָט בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, ווער קאָן דאָס זיין א בעלן פיהרען מיט זיך איינגעמאכטס קיין אויסלאנד? דערויף האָט איהר מיין חיה־עטעל, וואָס האָט געפייערט נישט ווינציגער פון איהר, זעהר גלייך אָפגעענטפערט, אז איטליכער האָט זיך זיין גוסט: איינער פיהרט מיט זיך איינגעמאכטס, דער אנדערער קרייד...

איך מיין, אז די אומאנער דאמע האָט זיך אָנגעשטויסען, וואָס מיין חיה־עטעל מיינט, מחמת אויף דער ערשטער סטאנציע האָבען זיי ביידע מיט'ן יעהופעצער וויבעל צענויפגענומען זייערע זאכען און האָבען אָהן א „זיי־געזונד" זיך איבערגעפעקעלט אין אין אנדער וואגאָן און האָבען אונז בעפרייט צוויי ערטער.

— און ווער איז שולדיג, אז נישט דו?...

איך לאָז איבער דעם לעזער, ער זאָל אַליין טרעפען, װעמען געהער די דאָזיגע פראַגע: מיר, צי מיין חיה־עטלען?

ג.

[א מין הקדמה. — דער שכל פון מאַריענבאַד. — א דאַמע פון יעקאַטערי־נאָסלאַוו. — סטאַנציע אין וואָלאָטשיסק. — איך האַנדעל א מציאה און ווער פון איהר פּטור.]

מיין ווייב איז, ברוך השם, א מענש, וואָס האָט פיינט זיצען אַליין, ווי זי רופט דאָס אָן, „מיט די פיער ווענט“. זי האָט ליעב הערען, ווי מע רעדט, און האָט אַליין אויך ליעב רעדען. אַז ס'איז שטיל אין שטוב, זשומעט איהר דעמאָלט אין די אויהערען, און איהרע „נערוועז“ קאָנען דאָס נישט איבערטראָגען. אַז עס מאַכט זיך, זי בלייבט אַליין מיט מיר און עס געהט אויס רעד (צווישען מאַן און ווייב — וואָס קאָן זיין פאַר א רעד?), פרעגט זי מיך, וואָס איך שוויייג? פאַר וואָס רעד איך נישט?

— וואָס זאָל איך מיט דיר רעדען? — פרעג איך זי. — שוין עטליכע און צוואַנציג יאָהר זינט מיר רעדען... אויסגעגאַנגען שטאָף...

— פאַר וואָס זשע געפינט זיך ביי דיר שטאָף פאַר פרעמדע? לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך א פרעמדע?

נו, געהט פערענטפערט זיך, געפינט א תירוץ!...

דאָס איז א מין הקדמה אָדער א פירוש צו דעם, עס זאָל אייך נישט זיין קיין חידוש, וואָס געפאָהרען מיט מיין חיה־עטלען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, בין איך געוועזען צופריעדען, אַז גאָט האָט איהר צוגעשיקט מיט וועמען צו רעדען. איך אַליין האָב איהר געזוכט א קאָמפּאַניע און האָב איהר געפונען אין צווייטען וואַגאָן

אַ טאַסיווע ראַמע פון יעקאַטערינאָסלאַוו מיט איהרער אַ טאָכטער, אַ כלה, דאָס הייסט, אַזעלכע, וואָס מעג שוין זיין אַ כלה, און וויל שוין זיין אַ כלה, און ס'איז שוין צייט, זי זאָל זיין אַ כלה — און צוליעב דעם טאַקי פאָהרט זי קיין מאַריענבאַד.

דערהערט דאָס וואָרט „מאַריענבאַד", האָט זיך מיין חיה־עטעל ממש מחיה געווען, מחמת עס האָט זי געצויגן כסדר קיין מאַריענבאַד! וואָס עפּיס גראָד קיין מאַריענבאַד? — דעם שכל קאָן קיינער נישט וויסען, פּונקט אַזוי ווי עס איז שווער צו טרעפען דעם שכל פאַר וואָס איינעם געפעלט וויים, דעם אַנדערען שוואַרץ. עס ווענדט זיך אינ'ם גוסט. עס איז אַ געשמאַק־זאַך: איינעם געפעלט אַזוינס, דעם אַנדערען — אַזעלכעס. ווען אַלע מענשען זאָלען פאָהרען אין איין אָרט אריין, וואָלטען דאָך אַלע איבעריגע ערטער געבליבען לעדיג...

— פאָהרט איהר, הייסט דאָס, אויך קיין מאַריענבאַד? — האָט זיך מיין חיה־עטעל געווענדט צו איהר מיט אַ שמחה און בשעת מעשה בעטראַכט די מאַסיווע יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און גע'חידוש'ט זיך, צו וואָס פאָהרט אַזעלכע אין די וואַרעמבעדער? וואָס פעהלט איהר, למשל?... די יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע האָט זיך, אפנים, אָנגעשטויסען, וואָס בעדייט דער דאָזיגער קוק, און האָט זיך פערענטפערט:

— איך פאָהר קיין מאַריענבאַד אַלע זומער, נישט, חלילה, אויף דער קור; איך בין, דאַנקען גאָט, געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים (מע זעהט דאָס!), הלואי וויטער נישט ערגער (אָמן!); נאָר וואָס פאָהר איך קיין מאַריענבאַד? איך פאָהר אַהינצו זיך „אָפּציהען"; אַז איך בין אָפּ אַ וואָך זעכס אין מאַריענבאַד, לאָז איך איבער דאָרטען אַ פונט עטליכע און דרייסיג (אַהאַ!), און מאַריענבאַד איז דערצו אַ רפואה. דער חסרון איז, וואָס אַז איך קום אַהיים קיין יעקאַטערינאָסלאַוו, נעם איך אָן אויף זיך צוריק די עטליכע און דרייסיג פונט, וואָס איך האָב איבערגעלאָזט אין מאַריענבאַד, מיט נאָך אַ [illegible] צוואַנציג (סיז עיז הרע נישט!).

מחמת דער אפּעטיט, וואָס איך באַקום נאָכהער צום עסען, הרג'עט מיך אַוועק!...

— איז דאָך גלייבער — זאָג איך — איהר זאָלט בעסער אויפהערען פאָהרען קיין מאַריענבאַד?

— וואָס הייסט? — זאָגט זי. — איך מוז דאָך פאָהרען זיך אָפּציהען, אַוועקגעבען די עטליכע און דרייסיג פונט!

— קומט דאָך אייך צו — זאָג איך — צוריק עטליכע און דרייסיג פונט מיט נאָך צוואַנציג פונט, הייסט דאָך עס אַלע צוויי יאָהר א פוד!

— איך האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז איהר זענט אַזאַ בעל־חשבון! — מאַכט זי צו מיר מיט א שטאָך, און מיין חיה־יעטעל קוקט אויף מיר, ווי אויף א גזלן, למאַי איך מיש מיך אריין, און איך ביים די צונג. איך זיץ און קוק אויף דער יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און טראַכט מיר, וואָס וועט זיין פון איהר, כדומה למשל, טאָמער לעבט זי נאָך א יאָהר צוואַנציג און פאָהרט אַלע יאָהר קיין מאַריענבאַד און לאָזט איבער עטליכע און דרייסיג פונט און נעמט זיי אָפּ צוריק מיט רוחים? הייסט דאָס צוואַנציג מאָל צוואַנציג, האָבען מיר א קיימאַ־לן פון פיער הונדערט פונט, און פיער הונדערט פונט האָבען מיר אַזוי גרויס, אַפּנים, ווי צעהן פוד.

— סטאַנציע וואָלאָטשיסק! — זאָגט אונז אָן דער קאָנדוקטאָר א בשורה און נעמט אָפּ ביי אונז די בילעטען, און אַלע פּאַססאַזשירען טהוען זיך א חאַפּ צו די פּעקלעך, און עס לאָזט זיך הערען מין שמחה:

— די גרעניץ! די גרעניץ!

פאַר וועמען ס'איז א שמחה — פאַר מיר נישט. גאָט ווייס, צי מע וועט מיר אָפּגעבען דעם באַגאַזש, וואָרום איך האָב דאָך פערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אַרטעלשטשיק די קוויטאַנציע און האָב געמוזט [illegible] וועלען טעלעגראַפירען וועגען דעם קיין בויבעריק.

— וואָס וועלען מיר טהון, — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — טאָמער, חלילה, גיט מען אונז נישט אַרויס אונזער באַגאַזש?

— למאי — זאָג איך — זאָלסט דו איבערקלערען אויף ניין? טאָמער יאָ?

כך הוה. מיר זענען געקומען אויף דער סטאַנציע, האָט זיך אָנגעהויבען אַ לויפעניש פון איינעם צום אַנדערען. דער יונגערער האָט אונז אָפּגעשיקט צום עלטערען, און דער עלטערער צו נאָך אַ עלטערען. דער זאָגט: ס'איז פאַרהאַן אַ דעפּעש; דער זאָגט: ס'איז נישטאָ קיין דעפּעש. דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפּעש, מע זאָל ארויסגעבען; דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפּעש, מע זאָל נישט ארויסגעבען. בקיצור, מיר האָבען געמוזט געבען פון דאַנען נאָך אַ מאָל אַ דעפּעש און אַליין זענען מיר געבליבען וואַרטען.

מיין חיה-עטעל... וואָס? איהר ווילט טאַקי וויסען, וואָס איך האָב געהאַט פון איהר? אַז גאָט וועט אייך העלפען, איהר וועט פאָהרען אין די וואַרעמבעדער, בחפזונ'דיג, מיט אייער ווייב, אַזוי ווי איך, און איהר וועט פערגעסען די קוויטאַנציע פונ'ם באַגאַזש, ווי איך, און וועט דאַרפען וואַרטען ביי דער גרעניץ איין איבערי-גען טאָג, ווי איך, וועט איהר דעמאָלט וויסען, וואָס מע קאָן האָבען פון אַ ווייב... איין שטיקעל גליק האָטש, וואָס די יעקאַטערינאָסלאַ-ווער דאַמע מיט דער טאָכטער, די כלה, זענען אויך געבליבען וואַר-טען ביז'ן צווייטען צוג איבער איין אַנדער טעם: פון אַדעס האָט בעדאַרפט אָנקומען איהרע אַ שוועסטער, וואָס פאָהרט אויך קיין מאַריענבאַד און האָט פערשפּעטיגט דעם צוג, וועט זי אָנקומען מיט'ן אַנדערען צוג.

— אויך אַזאַ... — וויל איך פרעגען און בלייב שטעהן אין מיטען.

— אַזאַ וואָס?

— אַזאַ... מיין איך... וואָס פאָהרט זיך אָפּציהען?

— פאַרקעהרט, — זאָגט זי — מיין שוועסטער איז שוין צו איין איידעלע; פאָהרט זי זיך פאַררעכטען, און עס קומט איהר צו אַלע יאָהר אַ פונט פופצעהן. נאָר אַז זי קומט אַהיים, פאַרלירט

זי פּופּצעהן מיט נאָך פּופּצעהן. זי עסט נישט כמעט גאָרנישט. זעהר איין אײדעלע.

— קומט דאָך אויס, — זאָג איך — אז אין צעהן יאָהר פאַרלירט זי הונדערט פופציג פונט, הייסט דאָס אזוי גרוים, ווי דריי פוד מיט דרייסיג פונט, היינט וואָס וועט שוין איהר איבערבלייבען?

— ווער בעט דיך, דו זאָלסט מאַכען חשבונות? — פאַלט שוין אָן אויף מיר מיין ווייב און איז גערעכט. — ער האָט זיך אביסעל צע'חשבונ'ט, דער בעל־חשבון מיינער! בארעכען בעסער, וואָס דיך קאָסט־אָפּ דער באַגאַזש איבער דעם, וואָס דו ביזט אַ צעטראָגענער מלאך, וועסט דו בעסער מאַכען! געה נאָר, ווער געוואָהר, צי ס'איז שוין דאָ איין ענטפער אויף אונזער דעפּעש?

פערשטעהט זיך, אז קיין ענטפער איז נישטאָ, און עס קאָן נאָך אזוי גיך נישט זיין. און נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, געה איך מיר אַרוים אביסעל אויף דער גאַס שפּאַציערען.

דאָס שטעדטעל וואָלאָטשיסק, חאָטש סע ליגט ביי דער גרעניץ, איז אַ קליין שטעדטעל, ווי אַלע שטעדטלעך בכל תפוצות ישראל, מיט אַ מארק, מיט קלייטלעך, מיט אידען, וואָס דרעהען זיך אַרום מיט די שטעקעלעך אין די הענד און האָבען נישט וואָס צו טהון. און מחמת קיינער קען מיך נישט, קויף איך מיר אַ פונט אַגרעסען און געה מיר אַרום אין מארק און עס מיר די אַגרעסען פונ'ם שקאָרמעץ. און פּלוצים דערזעה איך פאַר מיינע אויגען וואַכסט אויס אַ מאָדנע חיה, וואָס איך האָב אַזעלכעס אויף מיין לעבען נישט געזעהען. אַ מין פערד אַ הויכס, מיט געלע מאַכנאַטע האָר, ערטערוויז מיט פּליכעס, אַ ליפּ אַ צעשפּאָלטענע, צוויי האָרבעם אויף די פּלייצעס. איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ ווערבליוד! * און אַ שווארצער ציגיינער זיצט אויף דער ערד, איינגעוויקעלט אין אַ ווייסער ווארעמער סוויטע, און קוקט מיט אַזעלכע אויגען, גלייך ווי ס'איז איהם נמאס די גאַנצע וועלט.

---

* אַ קעמעל.

איך געה־צו צו איהם נאָהענט און בעטראַכט איהם און בע־טראַכט די חיה מיט דער צעשפּאַלטענער ליפּ און מיט די צוויי האָרבעס.

— וואָס איז דאָס ביי דיר? — פרעג איך איהם. — אַ ווער־בלויד?

— אַ ווערבלויד. — ענטפערט ער מיר און קוקט נישט אין די אויגען אריין.

— וואָס קאָסט עס? — טהו איך איהם אַ פרעג און געה־צו נאָך נעהענטער.

פלוצים הויבט זיך אויף מיין ציגיינער, ציהט זיך אויס אין דער הויך, ווי עוג מלך הבשן, טהוט אַ גלאַנץ מיט די אויגען גלייך צו מיר אין פּנים אריין און אַ פרעג:

— פּאַקופּאַיעש? (דו קויפסט?)

— פאַר וואָס נישט? — ענטפער איך איהם אויף קאַטאָוועס. — וואָס ווילסט דו פאַר איהם?

— הונדערט מיט צעהן קאַרבען! — ענטפערט ער מיר. — וויפיעל גיסט דו?

— אַ פינף־און־צוואַנציגער, — זאָג איך צו איהם אויף קאַ־טאָוועס.

— דאַוואַי דיענגי! (גיב געלד!) — מאַכט ער צו מיר און טהוט מיך אַ נעם ביי דער האַנד אַזוי פריינדליך, אַז איך האָב מורא זיך אויסדרעהען פון זיינע הענד. איך קוק מיך אַרום פון אַלע זייטען און טראַכט מיר: „וואָס טהוט מען דאָ? קויפען? — וואָס טויג מיר אַ ווערבלויד? נישט קויפען? — האָב איך מורא פאַר פּעטש"... און איך ווייס נישט וואָס מיט מיר איז געוועזן: איך האָב אַרויסגענומען, במחילת כבודי, אַ פינף־און־צוואַנציגער און האָב אוועקגעקויפט דעם ווערבלויד.

און מערקווירדיג! אַזוי ווי ס'איז פריהער נישט געוועזן קיין נפש, אַזוי איז מיט אַ מאָל אויסגעוואַקסען נעבען מיר אַ גאַנץ

רעדעל און מע האט מיך גענומען בעטראכטען מיט דער מציאה, וואס איך האב איינגעהאנדעלט.

— פעטער, וואס וועט איהר זיך הייסען געבען פאר דער נבלה?

איך האב געוואלט, מע זאל מיר אומקעהרען מיין געלד, איך האב געוואלט אנווערען פריהער א פינפערעל, נאכדעם א צעהנער־רעל — עס געהט נישט! איך האב איהם געוואלט אוועקגעבען אומ־זיסט, אוועקשענקען, האט מען מיר געזאגט:

— האלט זיך געזונטערהייד!

וואס טהוט מען? איבערלאזען איהם אין מיטען מארק און אליין אוועקגעהן? איז מיר געווען א בזיון, און אביסעל האב איך טאקי מורא געהאט אויך, טאמער געהט מען מיר נאך ביז'ן וואקזאל און עס ווערד געוואהר מיין ווייב...

בקיצור, איך וועל אייך לאנג נישט מאריך זיין — איך האב צוגעצאהלט א פאר קערבלעך און בין פון פטור געווארען פון א צרה!

געקומען אהיים, האב איך געטראפען מיין חיה־עטלען אין טרע־רען. וואס איז די מעשה? ס'איז שוין לאנג פארהאן א דעפעש פון בויבעריק, די דעפעש איז געווען נאך איידער מיר זענען געקו־מען, אומזיסט טעלעגראפירט, און דער באגאזש וועט זיין אויף דער נאכט.

— וואו ביזט דו אהינגעקומען? — פרעגט זי מיך. — ווי אזוי נעמט דאס א מענטש און ווערד פארפאלען אויף א גאנצען טאג און דרעהט זיך ארום איך וויים נישט וואו און וויים נישט וואס!

„דאנקען גאט, — טראכט איך מיר — וואס דו ווייסט נישט, הלואי זאלסט דו טאקי נישט וויסען“...

אז מיר זענען אריבערגעפאהרען פון פאדוואלאטשיסק, איז ביי מיר אראפ א שטיין פונ'ם הארצען. איך האב מיך אלע מינוט ארומגעקוקט, צי מע פיהרט מיר נישט צוריק די מציאה, וואס איך האב איינגעהאנדעלט. די יסורים, וואס איך האב געהאט ביי'ם וויזירען די פעסער, די צרות, וואס איך האב געהאט פון מיין ווייב פאר דעם איינגעמאכטס, וואס מע האט ארויפגעלעגט פאר איהם

א שטראָף, און פאַר די פּאַפּיערען, וואָס מע האָט מיר ארויסגעוואָר־פען, און ביי'ם געלד־וועכסלען, וואָס די חלפנים האָבען מיר פער־דרעהט צווישען יאַ־און־ניין נייען קערבלעך, — דאָס אַלץ איז געווען בלאָטע אקעגען דעם נאַרישען ווערבליוד, וואָס איז מיר נישט ארויס־געקראָכען פון קאָפּ א גאַנצען וועג, ביז גאָט האָט מיר בעשערט א נייעם אומגליק אונטער קראָקוי, וואָס ווערד בעשריבען אָט דאָ — א ביסעל ווייטער.

ד.

[א פּסק פון א ווייב. — אידען אין קאַפּעלישלעך. — ווייבער מיט פּאַריקען.— מע שמועסט פון ציערונג, און חיה־עטעל פּאַלט חלשות.]

וואו זענען אהינגעקומען די יעקאַטערינאָסלאַווער מאַסיווע דאַ־מע, וואָס פאָהרט קיין מאַריענבאַד פערלירען דרייסיג פונט, מיט דער טאָכטער, די כלה, מיט דער איידעלער שוועסטער, וואָס זיי האָבען ערוואַרטעט פון אָדעס, — ווייס איך נישט; זיי זענען ווי אין וואַסער אריין. עס קאָן זיין, זיי האָבען זיך בעזעצט אין איין אַנדער וואַגאָן, און איך האָב זיי געוואָלט געהן זוכען, האָט מיר מיין חיה־עטעל געגעבען א פּסק און איז דוקא געווען נישט אומגע־רעכט.

— וואָס הייסט? — זאָגט זי צו מיר. — מיר זענען נאָר־וואָס אריבער די גרעניץ, ווילסט דו מיך שוין איבערלאָזען איינע אַליין אין א פרעמד לאַנד און געהן זוכען פרעמדע ווייבער?

— טאַקי פון דיין טובה וועגען, — וויל איך מיך פערענטפערען, נאָר איך מאַך ערגער. „זי דאַרף נישט, זאָגט זי, מיינע טובות, זי קאָן זיך, זאָגט זי, בּאַגעהן אָהן זיי; און צווייטענס, אז עס וועט איהר זיין שטאַרק סקוטשנע, וועט זי זיך, נישקשה, אַליין אָפּזוכען א קאָמפּאַניע"... און כך הוה: מיר זענען נאָר געקומען אונטער לעמ־

בערג, האָט אונזער וואַגאָן אָנגעהויבען אָנגעפילט ווערען מיט אי־דען און ווייבער — און וואָסערע אידען! וואָסערע ווייבער! וואָ־סערע קאַפּעלישלעך, וואָסערע קאַפּאָטעס מיט וואָסערע גאַרטעלעך און מיט וואָסערע שיך־און־זאָקען! און די ווייבער — צנועות! טראָגען מושקעס, גאַנצע שלייערס אויף די קעפּ — רביצינס! הייגט די שפּראַך זייערע! זייער אַרט רעדען אַלע אינאיינעם, און פונ׳ם גאַרגעל! און מיט די הענה, און מיט אַ ניגון!

— אַט דאָס זענען „דייטשען״? — מאַכט צו מיר חיה־עטעל מיט די אויגען.

— וואָס זאָגסט דו דערויף? — ענטפער איך איהר אויפ׳ן וואונק.

— ארץ־ישראל! — מאַכט צו מיר מיין ווייב.

קיינמאָל האָט נאָך מיין ווייב אַזוי גלייך נישט געזאָגט. כלע־בען, ארץ־ישראל, ווי איך בין אַ אַגד!

מיר האָבען זיך ביידע געפיהלט עפּיס אַזוי היימיש, גלייך ווי מיר וואָלטען געקומען נישט קיין אויסלאַנד, נאָר קיין בערדי־טשעוו, אָדער קיין יאַרמעלינעץ אויפ׳ן ירידי. דער חילוק איז נאָר געווען דאָס, וואָס ביי אונז אויף דער באַהן, אז עס מאַכט זיך אַזאַ קאָמפּאַניע, האָט מען בזיונות פון די אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען; עס ווערד אַ שמועס וועגען אידען, וואָס זענען אומעטום פול און וואָס האָבען שוין איינגענומען כמעט דאָס גאַנצע לאַנד, און עס לאָזען זיך הערען די בעקאַנטע ווערטער: „קאַהאַל״, „זשידי״, „עקספּלאָאַטאַרי״, וכדומה זיסע נעמען, וואָס מע איז שוין מיט זיי ביי אונז, ברוך השם, געוועהנט געוואָרען.

געוועהנליך, האָבען מיר זיך מיט דער דאָזיגער קאָמפּאַניע גיך בעקאַנט און גאַנץ געשמאַק צערעדט זיך. דערהערט פון אונז, אַז מיר זענען פון „רוסלאַנד״, האָבען די דאָזיגע „דייטשען״ געקוקט אויף אונז מיט משונה־מאָדנע אויגען, אונז בעטראַכט, ווי מע בע־טראַכט, אַשטייגער, מאַלפּעס: דאַכט זיך, מענש, און פּאָרט נישט מענש... זיי האָבען ביי אונז אויסגעפרעגט איטליכס ברעקעלע,

געוואָלט אויסטאַפּען, וואָס ביי אונז אונטער די נעגעל טהוט זיך. זיי האָבען זיך אַלץ נאָכגעפרעגט ביי אונז, וואָס מיר עסען? צו וועלכען רבי'ן פאָהרען מיר? און צי זענען מיר געווען אין „פּעטערסבורג"? און צי האָבען מיר געזעהען „מאָסקווי"?

קוקענדיג אויף זיי, האָט מען געקאָנט זיכער מיינען, אַז די דאָזיגע „דייטשען" טהוען גאַרנישט, נאָר זיי פערנעמען זיך מיט פּאָליטיק. צום סוף, אַז איך האָב מיך גוט צוגעהערט צו זייערע שמועסען, האָב איך מעהר נישט געהערט פון זיי אַ חוץ „באַקפיש", „אַ געפּיטערט גענזעל", „קאַלבסבראַטען" וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קישקע.

דאָס איז געווען ביי מיר. צווישען די מאַנסבילען. און דאָרט ביי מיין ווייב, צווישען די דייטשע צנועות, איז געגאַנגען גאָר איין אַנדער שמועס: די ווייבער פון ביידע צדדים האָבען גערעדט פון דער „מאָדע", וואָס מע טראָגט „ביי אונז" און וואָס מע טראָגט „ביי זיי", און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז חאָטש זיי זענען „דייטשען" און מיר זענען „רוססען", פון דעסטוועגען האַלט מען ביי אונז פון דער היינטיגער מאָדע אַ סך מעהר, ווי ביי זיי.

— אַ סימן האָט איהר, — זאָגט צו זיי מיין חיה־עטעל — נעמט, אַשטייגער, אייער ציערונג און אונזער ציערונג. ביי אונז אַ „פּרוי" (מיין חיה־עטעל האָט זיך שוין אָנגענומען פון זיי און האָט שוין אָנגעהויבען „שפּרעכען אויף דייטש") — ביי אונז אַ „פּרוי" זאָל אָנטהון אַזעלכע צוויי באָמבעס אין די אויהערען, וואָלט מען איהר נאָכגעלאָפען אין גאַס...

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען צו אַ לעמבערגער דאַמע מיט אַ פּאַריק און מיט צוויי גאָלדענע אויהערינגען, וואָס האָבען זיך מאָדנע געבאָמבעלט אַהין און אַהער.

— און וואָסערע אויהערינגלעך טראָגט מען ביי אייך אין רוסלאַנד? — האָט זיך אָנגערופען פון דער זייט נאָך אַ דאַמע מיט אַ רויט פּנים און מיט נאַסע אויגעלעך, וואָס איז ביז אַהער געזעסען אַליין אין אַ ווינקעלע און האָט געשוויגען.

— ביי אונז טראָגט מען שוין איין מאָל אויהערינגלעך! — רופט זיך אָן צו איהר מיין חיה־עטעל און פוילט זיך נישט און עפענט אויף דעם גרויסען „קאָפּער" (איך הויב שוין אויך אָן שפּרעכען אויף דייטש) און נעמט אַרויס פון דאָרט דאָס קליינע רענצעלע מיט דער ציערונג, וואָס איך האָב איהר געקויפט דורך דער גאַנצער צייט, זינט ביי מיר האָט זיך בעוויזען געלד.

עס ווייזט אויס, אַז די ציערונג איז דעם עולם שטאַרק געפעלען, וואָרום אַלע ווייבער, אויך אַ פּאָר מאַנסבילען, האָבען שטאַרק אַריינגעקוקט אין די קעסטעלעך אַריין, בעטראַכט מיין ווייב׳ס שענע אויהערינגלעך מיט די גוטע פינגערלעך מיט די פּערעל, און מיט׳ן גאַנצען איבעריגען שמוק, וואָס זי האָט זיך נישט געוואָלט מיט דעם צעשיידען אפילו אויף איין טאָג.

— וואָס טויג דיר ציערונג אין די וואַרעמבעדער? — טענה איך מיט איהר נאָך אין דער היים פאַר׳ן אוועקפאָהר. — אַ קשיא אויף אַ מעשה, טאָמער, חלילה, גנב׳עט מען דאָס ביי דיר אוועק?

— און וואו בין איך? ביים זיך אָפּ די צונג! — ענטפערט זי מיר. — דו דאַרפסט אָבער תמיד אויסלעגען צו בייזען!

„מילא, אַ דאגה! — טראַכט איך מיר. — דיין ציערונג, דיין דעה!"

דערווייל האָב איך מיך מיט מיינע „דייטשען" אַזוי פּערערעדט וועגען פּאָליטיק און אַנדערע ענינים, אַז (כ׳בין זיך מודה ומתודה!) איך האָב גאָר פערגעסען, אַז ס׳איז פאַרהאַן ערגיץ אַ חיה־עטעל אויף דער וועלט... און ערשט ווען האָב איך מיך דערמאַנט? ערשט העט־העט, אַז דער גראָבער דייטשער קאָנדוקטאָר מיט׳ן מאָרנע היטעל אויפ׳ן קאָפּ און מיט איין אומגעלומפערט גרויסען שליסעל אין די הענד איז דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז און האָט אויסגערופען דוקא הויך אויף אַ קול, מיט אַזאַ שפּראַך, וואָס איז שווער צו פערשטעהן, געקראַקעט, ווי אַ וואָראָנע: — „קראַ־קאַ־ו! קראַ־קאַ־ו!" און דאָס איבעריגע — זאָל איך אַזוי וויסען פון איהם!

— אָט דאָ — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — װעלען מיר עפּיס נעמען אין מויל אַריין.

און זי נעמט מיך אונטער דער האַנד אויף דעם אַריסטאָקראַ־טישען אופן, און מיר מאַכען ביידע אַ שפּאַציער איבער׳ן שענעם גרויסען װאָקזאַל גאַנץ אויפגעלעבט, װי אַ יונג פּאָרעל נאָר־װאָס נאָך דער חתונה.

אינ׳ם לעבען פון מאַן און װייב טרעפען זיך זעלטען אַזעלכע גליקליכע מינוטען, אַזעלכע שענע טעג מיט אַזאַ לויטערען הימעל. מערהסטענטייל איז אָדער חמאַרנע, אָדער עס רעגענט, אָדער גרויסע קעלטען, אָדער עס ברענט די זון אומ׳ברחמנות׳דיג, בריהט און סמאַלעט מיט סכנת־נפשות, אָדער עס ברעכט אויס פּלוצים אַ װאָלקענבראָך, נאָכדעם בעװייזט זיך די זון אויף אַ װיילע, טהוט אַ שמייכעל און װערד פערשװאונדען.

אויב ביי אייך קומט דאָס פּאָר אַנדערש, זענט איהר אוודאי אַ מוצלח, געבוירען, װי מע זאָגט, אין אַ הייבעל; ביי מיר מיט מיין חיה־עטלען, בין איך זיך מודה, קומען־פאָר זעלטען אַזעלכע גליקליכע לויטערע זונענדיגע טעג. װער פון אונז איז דאָ מעהר חייב — קאָן איך אייך נישט זאָגען. איך בין בטבע אַ איד אַ צו־להכעיס׳ניק, און מיין װייב איז אַ דאַמע מיט נערװען. צו־להכעיס מיט נערװען — איז פייער מיט װאַסער, סאָדע מיט קרע־מעטאַרטערום; קומען זיי זיך צענויף אינאיינעם — קאַכט עס...

דערפאַר אָבער, אַז עס גיט זיך אויס ביי אונז אַ שענער טאָג און די זון טהוט אַ שיין, בענוצען מיר זיך דערמיט װי װייט מעגליך און שעפּען פערגעניגען מיט׳ן פולען מויל.

— חיה־עטעל קרוין, װאָס זאָגסט דו אויף דעם לאַנד, װי פריי, װי גוט דאָ איז!

— אַ גן־עדן! — זאָגט זי צו מיר, װי איהר שטייגער איז, און טהוט מיר אַ קוק אין די אויגען אַריין אַזוי פריינדליך, אַז עס װייזט זיך מיר אויס, אַז קיין שענערס פון איהר איז נישטאָ אויף דער װעלט. און איך רוף זיך אָן צו איהר:

— ווי מיינסט דו, נשמה מיינע, וואָלסט װעלען, אשטייגער, זיך דאָ באַזעצען אויף שטענדיג?

— מיט דיר? — אָך, פאַר וואָס נישט?

— מיט דעם, וואָס איז ליעב, אפילו אין אַ שאַלאַש! — זאָג איך צו איהר מיט דעם נוסח, וואָס אין די ביכלעך שטעהט געשריבען.

דערויף ענטפערט זי מיר נאָר מיט אַ זיס שמייכעלע, איינס פון די שמייכעלעך, וואָס מאַכט פריילִיך דעם הימעל, די ערד, די גאַנצע וועלט. אַלע מענשען בעקומען דעמאָלט גאָר איין אַנדער פּנים — אפילו דער קאָנדוקטאָר, וואָס געהט פאַרביי, אפילו דער זשאַנדאַרם מיט דער גרויסער פעדער, אפילו דער אָרעמער דייטש, וואָס שטעהט אָפּגעריסען און וואַרט אויף אַ נדבה — אַלע, אַלע בעקומט איין אַנדער פּנים מיט איין אַנדער געשטאַלט, אַלע שמייכעלט, אַלע זינגט, אַלע טאַנצט, אַלע גריסט צו אונז גאָר פריינדליך!

— חיה־טעמל...

— וואָס איז, מיין טייערער?

— לאָמיר זיך געבען איינס דאָס אַנדערע דאָס עהרען־וואָרט, אַז פון היינט אָן און ווייטער זאָלען מיר זיין שטענדיג שלום, שטענדיג גוט, קיינמאָל זיך נישט קריעגען, קיינמאָל זיך נישט...

פּלוצים רייסט זי אַרויס ביי מיר איהר האַנד, טהוט זיך אַ וואַרף צוריק און שרייט־אויס נישט מיט איהר קול:

— דאָס קוישעל! דאָס קוישעל!

— גאָט איז מיט דיר! וואָסער קוישעל?

— דאָס קוישעל מיט'ן ציערונג! — שרייט זי אויס און פאַלט חלשות.

. . . .

וויפיעל מענשען עס זענען געווען אויפ'ן וואָקזאַל — זענען זיך אַלע צענויפגעלאָפען. עס איז אויסגעוואַקסען אין דער מינוט אַ

דאָקטאָר מיט איין אַפּטייק, און מע האָט חיה־עטלען אָפּגעמינטערט. און אַז מע האָט זי אָפּגעמינטערט, האָט זי זיך ערשט דעמאָלט רעכט צעוויינט.

— וועה איז מיר, ווינד איז מיר! מיין ציערונג! מיין ציערונג!!

עס האָט נישט געהאָלפען מעהר קיין גוטע רעד, קיין טרייסטען, קיין צוזאָגען איהר קויפען אנדערע ציערונג — זי וויל נישט הערען, זי ברעכט די הענד, זי וויינט, זי חלש'ט, זי עקט זיך.

— אוי וועה, מיין ציערונג! נישטאָ קיין ציערונג! פאַרפאַלען דאָס ציערונג!

. . . .

די ציערונג איז פערפאַלען, און די מאַסיווע דאַמע מיט דער טאָכטער, דער כלה, האָבען זיך געפונען.

— וואָס איז אייך געשעהען, וועה איז מיר? — פרעגט אונז די מאַסיווע דאַמע, און אַז זי ווערד געוואָהר פון אונזער שאָדען, ברעכט זי די הענד און פרעגט, ווי אַזוי פיהרט מען דאָס אָט אַזוי ציערונג פון אויבען־אויף? און אַלע, וואָס דערהערען פונ'ם שאָדען, ברעכען די הענד און פרעגען, ווי קומט דאָס, מע זאָל פיהרען ציערונג אַזוי אויבען־אויף?

— ס'איז אַלץ ע ר, ע ר מיט זיין צונג! — זאָגט חיה־עטעל. און איהר ווייסט דאָך שוין, וועמען זי מיינט!...

ה.

[וויעדער נערוועז. — אַ גרינגער לולב פון אדעס. — חיה־עטעל בלאָזט זיך. — אַ רפואה צו דער מכה. — די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.]

ביז מיר זענען געקומען קיין וויען איז מיין חיה־עטעל (פאַר צרות, אַפּנים) קראַנק געוואָרען אויפ'ן רעכטען אמת און האָט מיר

פערשטעהרט די נסיעה צום ערשטען ארויספאָהר. וואָס איהר איז געווען — איז שווער צו זאָגען; די נערוועז האָבען זיך איהר אַזוי צעשפּיעלט, אַז מע האָט דאָס געקאָנט ארויסזעהען אויף מיר. לאָבט נישט: אַ מענש, וואָס האָט אַ ווייב מיט נערוועז, דערקענט מען דאָס ביי איהם אויפ'ן פּנים. ווייזט מיר ווען איהר ווילט דאָס ערשטע מאָל, און לאָס איך מיט איהם רעדען אַ צוויי ווערטער, וועל איך אייך באַלד זאָגען, צי זיין ווייב האָט נערוועז, צי ניין. מע דאַרף דערצו האָבען אַ געניט אויג!

מיטלען צו נערוועז זענען פאַרהאַן אַ סך, און אַלע טויגען אויף כפּרות. דאָס בעסטע פון אַלע מיטלען — מע זאָל לאָזען צורוה, און אַזוי טהו איך טאַקי. וואָס זי זאָל מיר נישט זאָגען, ענטפער איך איהר נישט דאָס אַנדערע וואָרט. איך נעם אָן אַ פול מויל מיט וואַסער און שווייג. פון איהר רעדען מיט מיין שווייגען לאָזט זיך אַ מאָל אויס גאַנץ מיאוס, נאָר דאָ אין וואַגאָן האָב איך דערפאַר קיין מורא נישט, וואָרום אַקעגען אונז זענען געזעסען די יעקאַטערינאָסלאַווער מאַסיווע דאַמע, וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו קייען, און די טאָכטער, די כלה, וואָס האָט געקוקט כסדר אין שפּיעגעלע און געזעהען, אַז זי האָט פרישטשעס אויפ'ן פּנים, און די איידעלע שוועסטער פון אַדעס, וואָס איז געווען אַזוי גרין און איידעל, אַז זי האָט אויסגעזעהען, ווי איין איבערגעבונדענער לולב ערב סוכות.

אויף וויפיעל חיה־עטעל איז געווען מיט זיי פריהער נאָהענט, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך נאָכדעם פון זיי דערווייטערט און כמעט גאָר אויפגעהערט מיט זיי צו רעדען, און האָט געוואָלט, אַז איך זאָל אויך מיט זיי נישט רעדען; נאָר ווי אויף צו־להכעיס, האָבען זיך אַלע דריי דאַמען אַלע מאָל געווענדט צו מיר מיט איין אַנדער בקשה. איך זאָל זיך מטריח זיין אַראָפּנעמען דאָס רענצעל, אויפבינדען דאָס פּעקעל, צומאַכען דאָס פענסטער, אַ לויף טהון אויפ'ן וואָקזאַל עפּיס קויפען, וכדומה אַזעלכע קאָמיסיעס, וואָס מע מוז אויף זיך טראָגען, בשעת מע נעמט אויף זיך דעם גלות פון דאַמען.

מעהר פון אַלע האָט מיך דעקוטשעט דער „גרינער לולב" פון אַדעס. אויף וויפיעל זי איז מיאוס, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך פאַר מיר געבראָכען און געברעקעלט, און האַלט זיך פאַר אַ פּארשוין איינע אין דער וועלט. מיר האָט זיך געגלוסט אַלע מינוט איהר זאָגען דעם אמת, און דוקא צום גראָם: מאַדאַם! איהר זענט גרין ווי גראָז, און האָט אַ לאַנגע נאָז...

איך האָט זיך קיינמאָל נישט געטראָפען, אַז אויף דער צונג זאָל ביי אייך ליגען אַ נארישקייט און עס זאָל זיך רייסען אַרויס־צוזאָגען? איך האָב אַמאָל פאַר אַזאַ מעשה געכאַפּט פּעטש, נישט פאַר אייך געדאַכט, און אַ סך... נאָר איך האָב פערגעסען, אַז מיר שמועסען פון דער נסיעה אין די וואַרעמבעדער און מע טאָר נישט רעדען פון זייטיגע ענינים.

בקיצור, די דאַמען האָבען זיך מיט מיר געשאָפט, און מיין ווייב האָט זיך געבלאָזען און געפייערט אויף זיי און אויף מיר און אויף דער גאַנצער וועלט מיט סכנת־נפשות! איך האָב געפיהלט, אַז עס בלאָזט אַ שלעכט ווינטעל, אַז אָט־אָט הויבט זיך אויף אַ מורא'־דיגער שטורם־ווינד, אָט־אָט רוקט זיך אָן אויף מיר אַ חמאַרע און עס ברעכט אויס איין אומגליק, רחמנא לצלן... דער אויבערשטער איז דאָך אָבער איין אל ארך אפים ורב חסד, שיקט ער צו די רפואה פאַר דער מכה. האָט ער אויף מיר רחמנות געהאַט און צוגעשיקט מיר צו הילף אַ נייע דאַמע, דאָס הייסט, דאָרט אין דער היים איז זי אַ „אידינע", נאָר דאָ, און וויל זי פאָהרט אין די וואַרעמבעדער, רוף איך זי „דאַמע". דורכגעגאַנגען דורך אונזער וואַגאָן און דער־זעהען מיין ווייב, איז זי צוגעלאָפען צו איהר, איז איהר געפאַלען אויפ'ן האַלז, און מע האָט זיך גענומען איינס דאָס אַנדערע קושען אַזוי שטאַרק, אַז דער גאַנצער עולם האָט אויף זיי געקוקט און געשמייכעלט.

— אוי, חיה־עטעל, ס'איז דו? אָט וועל איך מיר אַ מעשה אָנטהון!

— מוהמעניו, ווי קומט איהר אַהער?

— וואוהין פאָהרסט דו דאָס, חיה־עטעל, נשמה מיינע האַר־ציגע? אפשר אין די וואַרעמבעדער?

— געוועהנליך, אין די וואַרעמבעדער; נו, און איהר, מוהמעניו, וואוהין פאָהרט?

— אויך אין די וואַרעמבעדער. אַט דאָס איז אפשר דער מאַן דיינער? איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

און אַזוי האָבען מיר זיך בעקענט, דאָס הייסט, פאַרגעשטעלט אַהן נעמען און אַהן ווערטער: איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז מיין חיה־עטעל׳ס אַ מוהמע פון אַ קליין שטעדטעל מיט אַ מאָדנעם נאָמען — אַצעלעס. דאָס הייסט, שרייבען שרייבט זיך עס וואָלאָצעגאָלאָווא, נאָר אידען, וואָס האָבען פיינט לאַנגע נעמען, האָבען דאָס פערקירצט אויף אַצעלעס, און מע רופט זי: די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.

— וואוהין זשע פאָהרט איהר, מוהמעניו, אין וואָסער אָרט אריין? — פרעגט זי חיה־עטעל.

— לאָז מיך אַזוי ויסען בייז מיט דיר אינאיינעם, ווי איך וויים, וואָס פאַר אַ נאָמען דאָס האָט! דאָס הייסט, איך האָב אפילו יאָ געוואוסט דעם נאָמען, נאָר איך האָב שוין פאַרגעסען. געדענקען געדענק איך, אַז עס לאָזט זיך אויס מיט אַ „באָד“.

— אפשר מאַריענבאָד?

— סע קאָן זיין, אַז מאַריענבאָד.

— צי אפשר קאַרלסבאָד?

— האָסט גע׳פועל׳ט ביי מיר אַזוי אויך, לאָז זיין קאַרלסבאָד.

— צי אפשר פראַנצענסבאָד? אָדער באַדענבאָד?

— לאָז זיין פראַנצענסבאָד, הייסע באָד, קאַלטע באָד, אבי אַ באָד... דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען פאָהרען אין די וואַרעמ־בעדער, פאָהר איך. איך פיהר מיט זיך אַ בריעף פון איהם צום פראָפעסאָר, מסתמא שרייבט ער שוין דאָרטען אין וואָסערע בעדער.

אונזער מוהמע נחמה האָט, נישקשה, פערדיענט, איך זאָל אייך זי בעשרייבען ווי סע געהער צו זיין, איבערגעבען אין קורצען איהר

ביאָגראַפיע: ערשטענס, איז זי דאָך מיין חיה־עטעל'ס איין איי־גענע מוהמע, דאָס הייסט, מיין שוויעגער'ס איין אייגענע שוועס־טער, און מיין ווייב'ס מוהמע נעהער דאָך מיר אויך אָן אַ מוהמע. און צווייטענס, איז זי אַזאַ פּאַרשוין, וואָס ס'איז, כלעבען, כדאַי זיך מיט איהר צו בעקענען אַביסעל פון דער נאָהענט.

אין דער יוגענד, ווייזט אויס, האָט זי בעדאַרפט זיין אַ גאַנץ שענע, און בטבע איז זי נאָך היינט אויך אַ לעבעדיגע, אַ פריילינכע נשמה, און האָט ליעב לעבען אַ גוטען טאָג. דעם ערשטען מאַן האָט זי געהאַט איין אַלטען שטורמאַק, פערשוואַרצט געוואָרען מיט איהם נישט לאַנג, געבליבען נאָך איהם אַ יונגע אַלמנה אָהן קינדער, נאָר מיט געלד — ביידע זאַכען דוקא נישט קיין חסרונות אויף צו חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מאַן נאָך איהר בע־געהר און אָנהויבען פיהרען אַ לעבען איבעראַנייעס. וואָס פאַר אַ מין נפש איז איהר צווייטער מאַן, וואָס זי האָט איהם גענומען „נאָך איהר בעגעהר", קאָן איך אייך נישט זאָגען; איך ווייס נאָר, אַז ער אַליין זיצט אין אַצעלעס, און זי האָט ער אַרויסגעשיקט אין די וואַרעמבעדער אויף אַ וואָך זעכס, זי זאָל זיך אָנטהון „כל הפער־געניגען שבעולם", נישט זשאַלעווען קיין געלד, און וואָס איהר האַרץ גלוסט — דאָס זאָל זי טהון, און וואָס איהרע אויגען זעהען — דאָס זאָל זי קויפען.

אַזוי זאָגט די מוהמע נחמה פון אַצעלעס, און איך זעה, אַז אַלע מיינע דאַמען זענען איהר מקנא, וואָס זי איז אַזוי פריי און האָט אַזאַ גליקליך לעבען ביי איהר מאַן, און — אוי וועה! — איך מוז מיך מודה זיין, אַז אַפילו מיין חיה־עטעל אַליין קוקט אויף דער מוהמע און אויף מיר, און איך ווייס, וואָס איהר קוק בעדייט; איהר קוק בעדייט: „אָט וואָס ס'הייסט אַ מאַן אויף דער וועלט!"...

און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האַלט אין איין רעדען; דאָס מויל מאַכט זיך איהר נישט צו אויף קיין מינוט. אַליין איז זי אַ קליינינטשקע, אַ ווייסינקע, אַ קיילעכיגע, מיט אַ ווייס קיילעכיג גוידערעל, מיט אַ נעזעל ווי אַ פּאַסאָלקע, מיט גרויע אויגעלעך, און

אַ קול האָט זי אַ הײזעריגס, און אַז זי רעדט, טאַנצט זי אונטער, דרעהט זיך אויף אַלע זײטען, פערגעסט אַלע מינוט, װאו זי האַלט אין די יוצרות, מישט צענויף קאַשע מיט באָרשט מיט נעכטיגע טעג, טהוט זיך אַ פּאַטש מיט בײדע הענטלעך איבער די קײלעכיגע קלובעם: „איך װעל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!“ און צעלאַכט זיך אַזױ, אַז אַלע מוזען לאַכען מיט איהר אינאײנעם.

— מוהמעניו, — פרעג איך זי — בײ װאָסער פּראָפעסאָר האָט אײך דער דאָקטאָר געהײסען זײן?

— לאָם איך אַזױ װיסען פון איהם! — זאָגט די מוהמע נחמה. — ער האָט מיר דאָרט פאַרשריבען, דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעס, אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער דעם נאָמען זײנעם. נאָר איך געדענק שױן נישט אין װאָסער אַ שטאָדט: צי אין װיען, צי אין בערלין? איך װעל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!

און די מוהמע נחמה זוכט־זוכט אין אַלע קעשענעס און קאָן נישט געפינען דאָס שטיקעל פּאַפּיער, װאָס דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעס האָט איהר פערשריבען.

— װײסט איהר װאָס, לכל הפחות, דאָס חולאת אײערס? — פרעג איך זי אויף אַ ציקאַװעסט.

— אָט װעל איך דיר באַלד געהן דערצעהלען מײן חולאת! — מאַכט די מוהמע נחמה און צעלאַכט זיך, און אַלע דאַמען שיסען־אויס אַזאַ געלעכטער, גלײך װי איך װאָלט דאָ געזאָגט מי יודע װאָס פאַר אַ נאַרישקײט. נאָר איך בין צופריעדען און דאַנקבאַר דער מוהמע נחמה פון אָצעלעס און װעל איהר קײנמאָל נישט פער־געסען די טובה, װאָס זי האָט זיך בעצײטענס אונטערגעהאַפּט און אויסגעלײזט מיך נישט אײן מאָל פון אַ סך, אַ סך צרות, אי בשעת נסיעה, אי דאָרט, אין די װאַרעמבעדער. זי איז, קאָן מען זאָגען, געװען די אמת׳ע רפואה צו מײן װײב׳ס נערװען. קײנער האָט אַזױ נישט געקאָנט אויפמונטערען מײן היה־עטלען, װי די מוהמע נחמה, זי מאַכען בערעדװדיג, בשעת זי שװײגט, און זי מאַכען לאַכענדיג, בשעת זי איז פערזאָרגט, מרה־שחורה׳דיג.

איך ווינש אייך, לעזער, אויב איהר האָט אַ ווייב, און דאָס ווייב האָט נערוועז, און איהר פאָהרט מיט איהר אין די וואַרעמ־בעדער, זאָל אייך גאָט צושיקען אַ מוהמע נחמה פון אַצעלעס, וועט איהר געגעזען זיין און אויסגעלייזט ווערען, אם ירצה השם, פון אַ סך צרות און אומגליקען, וואָס אַ בעווייבטער מענש קאָן אויף זיך האָבען.

ו.

[אַ בהלה אין וויען. — איין אומגליק מיט דער שפּראַך. — נישטאָ וואָס צו עסען.]

ביז וויען האָבען מיר זיך אַלע געהאַלטען איינס, אָפּגערעדט, מיר זאָלען אַלע פערפאָהרען אויף איין סטאַנציע, אַלע געהן צו איין פּראָפעסאָר — הכלל, אומעטום אינאיינעם. נאָר פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מיר זענען געקומען קיין וויען, איז גע־קומען אויף אונז אַלעמען אַ טומעל, אַ לויפעניש מיט איין אויס־חאַפּעניש. דער ערשטער אומגליק האָט זיך גענומען פון די וויענער אַרטעלשטשיקעס, וואָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן צו אונז, ווי די מלאכי־חבלה, עפּיס גערעדט צו אונז מיט אַ מאָדנעם לשון, נישט געקוקט אין די אויגען אריין, געהאַפּט אונזער באַגאַזש אונטער די הענד און אַ זאָג געטהאָן:

— געפּעק! געפּעק!

וואָס געפּעק? ווער געפּעק? — ווייס איך נישט. מיין חיה־עטעל וויל זיי איינהאַלטען, קוקט אויף מיר, ווי איינער רעדט: „וואָס שווייגסט דו?" נאָר די מלאכי־חבלה הערען אונז ביידען, ווי המן דעם גראַגער; זיי האָבען פערנומען אונזערע פּעקלעך און מאַרש, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, און מיר נאָך זיי.

— וואָס לאָזט דו זיי? — שרייט צו מיר מיין חיה־עטעל און לויפט מיט מיר אינאיינעם נאָך די מלאכי־חבלה. — פאַר וואָס פרעגסט דו זיי חאָטש נישט, וואוהין טראָגען זיי אונזערע זאַכען? דו קאָנסט דאָך מיט זיי רעדען אויף דייטש!

— מסתמא אויפ׳ן וואָקזאַל — זאָג איך. — וואָס האָסט דו מורא?

— אַזוי? וואָס איך האָב מורא? ס׳איז דיר דאָס אַנדערע קוישעל מיט׳ן ציערונג? — און מיין חיה־עטעל איז שוין פאַרטיג מיר אָפּשפּיעלען אַ וויוואָט, ווי איך בין ווערטה. ערשט מיר דערזעהען די מוהמע נחמה פון אַצעלעם ליגען אויף דער ערד אויסגעצויגען און פערשפּרייטביידע הענד אויף איהרע פּעקלעך, ווי אַ געטרייע מוטער, וואָס בעשיצט איהרע קינדער, אָדער ווי איין אָדלער, וואָס מע וויל ביי איהם אוועקרויבען זיינע קליינע אָדלערלעך. איינער פון די מלאכי־חבלה שטעהט איבער איהר און וויל נעמען טראָגען די זאַכען, לאָזט זי איהם נישט און שרייט אויף אַ קול:

— טשעפּעט נישט די וועשטשעס, איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

אַזוי קאָמיש און לוסטיג האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע סצענע, אַז מיר האָבען זיך ביידע נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָבען זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער.

— מוהמעניו, גאָט איז מיט אייך! — מאַכט צו איהר חיה־עטעל. — וואָס האָט איהר מורא? אָט טראָגט מען דאָך אונזערע וועשטשעס אויך, און מיר האָבען קיין מורא נישט...

בתוך כך האָבען מיר אין דער בהלה פערלוירען די יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע מיט דער טאָכטער און מיט דער שוועסטער, און אַ דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיך חאָטש געהאַלטען אין דרייען מיט דער מוהמע נחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיין חיה־עטלען ביי׳ם קליידעל, נישט אָפּגעלאָזט זי אויף קיין

טרים, און חיה־עטעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיר, און אַזוי זענען מיר געווען אַלע דריי שוין נישט צעשיידט.

אויסגעגרוזעט מיט גרויסע צרות דעם באַגאַזש, דערצעהלט מיר איינער פון די מלאכי־חבלה, אַ רויטער דייטש מיט אַ ווייסען פאַרטוך, עפּיס אַ גאַנצע מעשה אויף זיין געמוטשעט לשון, וואָס מע פערשטעהט נישט אַ וואָרט, מחמת ער רעדט נישט מיט'ן מויל, נאָר מיט'ן האַלז, און מיט אַזאַ מהירות, קוים וואָס מע כאַפּט מיט'ן אויהער. איינציגע ווערטער נאָר האָב איך געחאַפּט: „האָטעל"... „פערד"... „וואַגען"...

— וואָס וויל ער, כ'וועל מיר אַ מעשה אָנטהון! ? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם, וואָס וויל ער? — מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל. — פרעג איהם אויף דייטש: וואָס זאָגט ער?

— ער פרעגט, — זאָג איך — ווי אַזוי מיר ווילען פאָהרען אין שטאָדט אריין? צי מיט פערד, צי מיט'ן טראַמוויי?

— מיט סוסים! — מאַכט צו איהם די מוהמע נחמה, און אויף מיר און אויף חיה־עטלען פאַלט אָן אַ געלעכטער.

— גענוג שוין לאַכען! — זאָגט צו מיר חיה־עטעל. — זאָג איהם אויף דייטש, אַז מיר ברויכען איין איזוואָשטשיק.

— פיזאיט! — מאַך איך צו איהם און טהו אַ פייף און ווי אַ שמיים מיט דער בייטש, ער זאָל מיך פערשטעהן. און שטעלט אייך פאָר, אַז ער האָט מיך באַלד פערשטאַנען!

— יאַ וואָהל! — מאַכט ער צו מיר, און אין צוויי מינוט ארום זיצען מיר שוין אַלע דריי אין אַ גרויסאַרטיגען פאַיעטאָן מיט אַזעלבע געזונדע סוסים, וואָס ביי אונז זעהט מען דאָס גאָרנישט. אויך דעם באַגאַזש האָט ער אונז ארויפגעפּעקעלט, דער רויטער דייטש מיט די געזונדע פּלייצעס. איך רוק איהם אריין אין יד אריין אַ שענע מטבע, חאַפּט ער אראָפּ דאָס היטעל און דאַנקט אונז אָן אַ פולען קאָפּ. דער קוטשער פון די סוסים, אַ גאַנצער דייטש מיט אַ לולקע־ציבעק, נעמט זיך פּאַוואָלינקע אראָפּ פון די פערד די

קאַלדרעס (דאַ געהען אַלע פערד צוגעדעקט מיט קאַלדרעס, זיי זאָלען זיך, חלילה, נישט צוקיהלען), זעצט זיך אַנידער און דרעהט־אויס צו אונז דעם קאָפּ און לאָזט אַרויס אויף פונ׳ם האַלז, נישט פונ׳ם מויל (אַזוי רעדען זיי דאָ אַלע), עפּיס אַ מינים ווערטער מיט אַ ניגון, וואָס ס׳איז שווער צו פערשטעהן.

— וואָס וויל ער? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם וואָס ער וויל? — מאַכט חיה־עטעל צו מיר.

— וואָס איז, דייטש? וואָס ווילסט דו? — מאַך איך צו איהם, מעהר מיט די הענד, געוועהנליך, און די מוהמע נחמה העלפט מיר אונטער:

— מכח איין אַכסניא פרעגט איהר?

— האָדיעט שוין, מוהמעניו! — זאָגט צו איהר מיין חיה־עטעל. — דייטש — לאָזט איהם! מיין מאַן וועט איהם שוין זאָגען אויף דייטש.

מיין חיה־עטעל׳ס ווערטער געבען מיר צו אַזוי פיעל קוראַזש, אַז איך הויב שוין אָן צו רעדען אויף צוויי לשונות מיט אַ מאָל — אויף דייטש און אויף פראַנצויז:

— גראַנד האָטעל בעסטע קוואַליטעט פראַנטע מאַאשיקאַ! — און בשעת מעשה טהו איך איהם אַ קנאַק מיט דער צונג. פערשטעהט ער מיך, דער דייטש, און רופט זיך אָן צו מיר:

— יאַ וואָהל! יאַ וואָהל!

און עס געדויערט נישט לאַנג, פיהרט ער אונז צו צו זעהר אַ גרויסאַרטיג הויז מיט שפּיעגעלדיגע פענסטער, און עס לויפען־אַרויס אַקעגען אונז נייע מלאכי־חבלה מיט שוואַרצע פרעק, און מע חאַפּט אונז אונטער די הענד און מע פיהרט אונז גלייך אַרויף, און עס קומט אונז אַקעגען איינער מיט צוויי באַקען־בערד. איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ גראַף, אַ מאַגנאַט. צום סוף איז דאָס אַ שווייצאַר. חאַפּט אַראָפּ דאָס היטעל און טראָגט אונז אַקעגען זעהר אַ שענעם גוט־מאָרגען.

— פיעל צימער ווינשען זיע? — מאַכט ער צו די דאַמען.

— וואָס ווינשט ער אונז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנ־טהון? — זאָגט די מוהמע נחמה, און מירביידע לאַכען.

— ער פרעגט, וויפיעל נומערען. — זאָג איך.

— זאָג איהם אויף דייטש, אַז צוויי. — מאַכט צו מיר חיה־עטעל, און איך בעוויז איהם אויף דייטש צוויי פינגער און לעג איהם צו אויף פראַנצויזיש:

— פראַנטע מאַאשיקאַ באַנזשור!

— יאַ וואָהל! — מאַכט ער צו מיר. — אַם ערשטען שטאָק! — און פיהרט אונז אַריין אין גרויסאַרטיגע חדרים.

— ווי טייער איז ביי אייך — זאָגט די מוהמע נחמה — אַ מעת־לעת?

שטעהט ער, דער דייטש, און קוקט אויף איהר, ווי אַ זינדיגער מענש; ער הויבט נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס מע רעדט צו איהם, און מאַכט צו מיר מיט אַ שמייכעלע זיס, ווי צוקער:

— פיליייכט וואָלען וויר בעסער דייטש שפרעכען?

— זאָג איהם אויף דייטש, — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל. און איך מאַך צו איהם מיט די הענד, ווי איינער רעדט: מה יקר? פערשטעהט ער מיך נישט און פינטעלט מיט די אויגען... איין אומגליק מיט זייער שפּראַך! ביי אונז רעדט מען אויך דייטש, נאָר ס'איז גאָר נישט דאָס דייטש, וואָס ביי זיי. איך בעגעגען מיך אַמאָל ביי אונז אין יעהופּעץ מיט דייטשען, איך מאַך מיט זיי געשעפטען. איך רעד מיט זיי האַלב אידיש, האַלב דייטש, מיר פערשטעהען איינס דאָס אַנדערע. דאָ זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אַלע צייהן קאָן מען זיך אויסברעכען!

דאָס איז אָבער נאָר די ערשטע צייט. וואָס ווייטער ווערען מיר אַלץ מעהר געוועהנט מיט דער שפּראַך, און מיר הויבען אָן פערשטעהן איינס דאָס אַנדערע מיט'ן קוק! אויפ'ן אַנדערען טאָג איז שוין מיין חיה־עטעל אַליין געגאַנגען מיט דער מוהמע נחמה

אין די קלייטען, און זיי האָבען שוין איינגעהאַנדעלט סחורה, און מע האָט זיי שוין אָפּגענאַרט, ווי די אמת'ע בראָדער סוחרים.

— געפעלט דיר, חיה־עטעל, די שטאָדט וויען? — זאָג איך צו מיין ווייב נאָכדעם, אַז מיר האָבען זיך שוין איינגעוואַשען און איבערגעטהאָן פונ'ם וועג און אָפּגעטרונקען טיי און אָנגעקוקט די שטאָדט וויען.

— אַנציינדען לאָז זי זיך דיר אויפ'ן פייער! — זאָגט חיה־עטעל. — אין אַזאַ גרויסער שטאָדט זאָל נישט זיין וואו צו עסען!

וואָס זשע איז די מעשה? מיר זענען געגאַנגען זוכען אַ אידישען רעסטאָראַן, האָבען מיר זיך אַרומגעדרעהט איבער דער שטאָדט אַ שעה זעכס און נישט געקאָנט געפינען. וועמען מיר האָבען געפרעגט, איז אָדער מע האָט אונז נישט פערשטאַנען, אָדער מיר האָבען יענעם נישט פערשטאַנען... אָט ווייזט ער אָן, דאַכט זיך, זעהר גוט: רעכטס! לינקס! פאָרווערטס!... און קומט צו עפּיס, לאָזט זיך אויס, אַז עס הויבט זיך גאָר נישט אָן... האָבען מיר דעם ערשטען טאָג טאַקי געגעסען מכות, געלעבט מיט קאַווע און מיט לייזע אייער און מיט וויענער פּוטערגעבעקסלעך, וואָס צעגעהען זיך אין מויל, ווי שניי אויף דער זון.

ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר דערטאַפּט אַ אידישען רעסטאָראַן מיט'ן נאָמען „כשר“. און נאָך וואָס פאַר אַ מין כשר! כשר צו כשר איז נישט גלייך! דער רעסטאָראַטאָר, חאָטש ער „שפּרעכט דייטש“, נאָר ער געהט מיט אַ יאַרמעלקע אויפ'ן קאָפּ, און צום עסען וואַשט מען זיך, און די געסט געהען־צו איינס צום אַנדערען און מע גיט זיך אָפּ שלום און מע פרעגט זיך אויס, פון וואַנען פאָהרט אַ איד? און וואוהין? און וואָס? און ווען? און אויב געשעפט, איז צוליעב וואָס פאַר אַ געשעפט? און אויב צום דאָקטאָר, איז צו וואָסער דאָקטאָר? — מיט איינעם וואָרט, גאַנץ אידישליך, פונקט ווי אין וואַרשאַ.

ז.

[צווישען אידען ווערד מען נישט פערפאלען. — איין עצה פון א רעסטאראַ־טאָר. — א קאָמיסיאָנער פון לאַמפּענגלעזער אונטערזוכט מיינע דאַמען.]

„צווישען אידען, זאָגט די וועלט, ווערד מען נישט פערפאַ־לען"... זאָל איהר טאַקי וויסען, אז ס'איז אמת. וואָס וואָלטען מיר געטהאָן, למשל, ווען מיר שלאָגען זיך נישט צו צו קיין אי־דישען רעסטאָראַן, וואו דער רעסטאָראַטאָר אליין איז אזוי פריינד־ליך און שלאָגט זיך אָן מיט זיינע עצות, צו וואָסער דאָקטאָר מיר זאָ־לען געהן? וועדליג די דייטשען מיט זייער שטומפּיגער שווערער שפּראַך, וואָלטען מיר זיך ארומגעדרעהט אין וויען ימים ושנים. וואָס געהט דאָס אָן, אשמייגער, דעם שווייצאַר פון האָטעל, וואָס מיר טהוען אין וויען? פון זיינעטוועגען וואָלטען מיר געמעגט דאָרט האַלטען ראש־השנה, און אפילו די אנדערע טעג סוכות, אבי מיר זאָלען שטעהן ביי איהם אין זיין גרויסאַרטיגען האָטעל, טרינ־קען די שענע טיי, וואָס מע דערלאַנגט אונז פונ'ם קעסעל, און צאָהלען איהם פאַר איטליכען טרונק וואַסער און פאַר דער מאַשינע. וואָס מע הויבט אונז אויף און מע לאָזט אונז אראָפּ צוואַנציג מאָל א טאָג, וואָס מיין חיה־עטעל איז דערפון ווינציג־וואָס צופריעדען. זי זאָגט, אז עס דרעהט זיך איהר דער קאָפּ אויף צו חלש'ען. און די מוהמע נחמה פון אָצעלעס האָט דאָס ערשטע מאָל דערפון אזוי זיך צעשריען, אז מיר זענען געוועזען שטאַרקער פון אייזען, אז מיר האָבען נישט געפּלאַצט פאַר געלעכטער!

נישט אזוי איז אָבער צווישען אידען; דער בעל־הבית פון דער אידישער רעסטאָראַציע האָט אונז באַלד גענומען אויפ'ן צימ־בעל: ווער זענען מיר? פון וואַנען? וואוהין פאָהרען מיר? וואָס איז אונזער שלאָפקייט? און צו וואָסער פּראָפעסאָר דאַרפען מיר? דערהערט, אז מיר פאָהרען אין די וואַרעמבעדער, און אָנגעשמעקט.

אַז ס'איז פאַרהאַן געלד, האָט ער אונז אַנידערגעלעגט אַ צעטעל, אַז מיר מוזען זיך פריהער זעהען מיט'ן פראָפעסאָר, וואָרום מיר קאָנען ווערען אומגליקליך, טאָמער חלילה פאָהרען מיר אין די וואַרעמבעדער אָהן אַ פראָפעסאָר! בלייבט די קשיא: וואָסער פראָפעסאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער דאָקטאָר. און וואָסער דאָקטאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער שוואָגער זיינער; דער שוואָגער זיינער איז אויסגעבונדען מיט אַלע דאָקטוירים. אויב מיר ווילען, זאָלען מיר וואַרטען אויף זיין שוואָגער.

איז דאָך מסתמא מיר די געשיכטע נישט געפעלען.

— אפשר וואָלט געווען אַ סברא, — זאָג איך — מיר זאָלען זיך דורכשלאָגען גלייך צום פראָפעסאָר? מיר זענען, חלילה, נישט פון די מסוכנ'ע קראַנקע. מיר זענען, ברוך השם, געזונטע מענשען, איינגענטליך; מיר ווילען נאָר וויסען אין וואָסער באָד מיר זאָלען פאָהרען.

— איהר מיינט, אפנים, אַז איהר זענט אין רוסלאַנד? — מאַכט דער רעסטאָראַטאָר. — איהר ווילט געהן גלייך צום פראָפעסאָר? געהט אייך געזונטערהייד, נאָר זעהט, איהר זאָלט קיין חרטה נישט האָבען.

— דאַרפסט עפּיס אָנאַרבייטען אַ חתונה! — מאַכט צו מיר שטילערהייד מיין חיה־טעל, און די מוהמע נחמה האַלט זי אונטער:

— וואָס וועט דיך אַהרען, אַז מיר וועלען פריהער זיין ביי'ם דאָקטאָר?

בקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך זעהען פריהער מיט'ן דאָקטאָר, דאָס הייסט, מיר זאָלען געהן אַהיים און וואַרטען, ביז עס וועט קומען צו אונז דער שוואָגער פונ'ם רעסטאָראַטאָר; נאָכדעם וועט אונז דער שוואָגער ברענגען דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וועט אונז שוין פיהרען צום פראָפעסאָר.

געפעלט אייך נאָר, וויפיעל פּראָטעקציעס מע בעדאַרף האָבען אין וויען, ביז מע דערשלאָגט זיך צו אַ פראָפעסאָר!

א גאנצען טאג זענען מיר אפּגעזעסען אין האָטעל און געוואַרט אויפ׳ן רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער. די זון האָט שוין געהאַלטען ביי זעצען זיך, און מיר זענען געזעסען אַלע דריי ביי איין פענס־טער און געקוקט אויף דער טומעלדיגער שטאָדט מיט די נאַרישע דייטשען, וואָס דרעהען זיך אַרום הין און צוריק אַלע אין צילינ־דערס... פּלוצים הערען מיר, עמיצער קלאַפּט אין טיר אַריין: איינס, צוויי, דריי — און עס קומט אַריין אַ דייטש מיט אַ טענדעווערענ־דע, מיט אַ צילינדער, מיט אַ גרויסען שטעקען און מיט הענדש־קעלעך, און האָטש ס׳איז שוין געווען שטאָק־נאַכט, מאַכט ער צו אונז מיט אַ ניגון:

— גוטען טאַאַאַאַג!

— אַלע בייזע ווייסטע חלומות אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ! איך וועל מיר נאָר אַ מעשׂה אָנטהון! — רופט זיך אָפּ די מוהמע נחמה, און מיר קאָנען זיך נישט איינהאַלטען און שיסען אויס אַ געֿ־לעכטער.

איז דאָס דעם דייטש, אַפּנים, שטאַרק נישט געפעלען, וואָרום ער האָט זיך שטאַרק צעבייזערט אויף אונז וואָס מיר לאַכען און געקלאַפּט מיט׳ן שטעקען אין טיש אַריין און אַלץ געשריען:

— אונפערשעמט!... רוסישע שווייגען!...

אַפּנים, חזירים הייסט דאָס?... ביז איך האָב געמוזט אויפ־שטעהן און צוגעהן צו איהם און געבען איהם צו פערשטעהן, אַז נישט פון איהם לאַכען מיר, נאָר פון דער מוהמע נחמה.

— זי איז פערריקט? — מאַכט ער צו מיר און גיט מיר צו פערשטעהן אויף אידיש, אַז דאָס הייסט משוגע. פונ׳ם וואָרט „משוגע" פערשטעהען מיר, אַז ער איז אַ איד, און איך ווער געֿ־וואָהר, אַז ער איז דעם רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער, און ס׳איז נאָר אַ סברא, אַז ער קאָן רעדען אויף אונזער לשון. און עס ווערד אויף אונז אַלעמען אַ שמחה. גיך ווערד בעשאַפען טיי (פונ׳ם קעסעל, געוויינטליך), און מיר טרעטען־צו צו אונזער געשעפט.

— אַלזאָ, וואָס איז אייער שלאָפקייט? — צעפּרעגט ער זיך ביי אונז.

וואָס קאָנען מיר איהם זאָגען דערויף, אַז אייגענטליך ווייסען מיר אַליין נישט? איך פּרוב איהם געפינען אַ תירוץ, אַז איהם קאָנען מיר נישט זאָגען, מיר קאָנען דאָס זאָגען נאָר דעם פּראָפעסאָר אַליין; לאָזט ער זיך נישט איינרעדען און זאָגט, אַז פּראָפעסאָרען זענען פאַרהאַן אין וויען וויפיעל שטערען אין הימעל (קיין עין־הרע נישט!), און אויף איטליכער שלאָפקייט איז פאַרהאַן אַ בעזונדערער פּראָפעסאָר. „וואָס טהוט מען? — קלער איך מיר. — וואָס פאַר אַ שלאָפקייט זאָל איך איהם אויסטראַכטען?“ בין איך מיך מיישב און דרעה זיך אויס, ווי אויף אַ טעלער, און זאָג איהם דעם ריינעם ריכטיגען אמת, אַז איך בין געזונד און שטאַרק אויף אַלע אברים, און די שלאָפע זענען זיי. איך וויין איהם אָן אויף מיין היה־עטלען מיט דער מוהמע נחמה און לאָז אויס אויף דייטש:

— האָבען זיי פאַרשטאַנד?

— זעהר שען! — מאַכט ער צו מיר מיט אַ שטרענגען קוק און רופט זיך אָן צו מיינע דאַמען: — זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך זעהר, וואָס פעהלט אייך, אייגענטליך?

— אוי, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון, לאָז ער אַרויסגעהן! — מאַכט די מוהמע נחמה צו מיין היה־עטלען, און מע משלח'ט מיך אַרויס אין קאָרידאָר אַרויס אויף עטליכע מינוט, און אַז איך קום אַריין צוריק, ווער איך געוואָהר, אַז דער פּראָפעסאָר הייסט רויטנאַגעל און דער דאָקטאָר הייסט זילבערשטערען.

— און וואָס זענט איהר? — פרעג איך איהם.

— אַ קאָמיסיאָנער פון לאַמפּענגלעזער און אַבאַושורען. — מאַכט ער גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— וואָס סע האָט זיך מיר נע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר! איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! — זאָגט די מוהמע נחמה און טהוט אַ פּלעסק מיט די הענד, און מיין היה־עטעל ווערד רויט ווי פייער, און אויף מיר

פאַלט אָן אַ פרישער געלעכטער, און בכדי דער קאָמיסיאָנער פון לאָמפּענגלעזער און אַבאָזשורען זאָל זיך נישט געפינען בעלעדיגט, געפין איך אַ תירוץ און זאָג, אַז איך האָב מיך דערמאַנט אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען ביי אונז אין יעהופּעץ נאָך פאַר־אַ־יאָהרען, און איך לאָז אויס ווידער אויף דייטש:

— האָבען זיי פאַרשטאַנד?

— צי איך האָב פאַרשטאַנד, צי ניין — דאָס איז קיין ספק נישט, נאָר צי איהר האָט פאַרשטאַנד — „דאָס איז איינע פראַגע!“ — מאַכט ער צו מיר אויך אויף דייטש, נעמט די טענדעוועדענדע מיט'ן שטעקען און מיט'ן צילינדער און געהט אוועק שטאַרק אָנגע'ברוגז'ט, און צווישען אונז, פיהל איך, ווערד אַ שנאה, שנאת־מות!

ח.

[דער פּראָפעסאָר רויטנאַגעל וויל אונז צעשיידען. — מיר צעקריגען זיך מיט וויען. — די מוהמע נחמה ווייזט זיך אַרויס, ווער זי איז.]

גרינגער איז ביי אונז אַריינגעבען אַ קינד אין גימנאַזיע אָדער אַרויסנעמען פונ'ם פּריזיוו, ווי זעהען זיך אין וויען מיט'ן פּראָפעסאָר רויטנאַגעל. פריהער האָט אונז דער דאָקטאָר זילבערשטערען געטהאָן טובות, געגעבען עצות, געשריבען רעצעפּטען, אַי דאָס — צוליעב דעם קאָמיסיאָנער פון די לאָמפּענגלעזער און אַבאַזשורען, וואָס האָט אונז געטהאָן צוליעב זיין שוואָגער דעם רעסטאָראַטאָר; און ערשט אויפ'ן דריטען טאָג האָבען מיר זיך דערשלאָגען צום פּראָפעסאָר רויטנאַגעל, וואָס איז געווען אַזוי פריינדליך און האָט אונז צוגענומען איטליכען בעזונדער און האָט אונז פערשריבען איטליכען איין אַנדער באָד. מיין חיה־עטלען האָט ער אָפּגעשיקט קיין פראַנצענסבאַד, די מוהמע נחמה — קיין מאַריענבאַד, און מיך — קיין קאַרלסבאַד.

אַרויס פון׳ם פּראָפעסאָר רויטנאַגעל, זענען מיר געבליבן שטעהן אַלע דריי, געקוקט איינס אויף דאָס אַנדערע אָהן ווערטער, ווי איינער רעדט: „וואָס טהוט מען איצטער?" און ס׳איז געבליבן, מיר זאָלען זיך איין עצה האַלטען מיט׳ן דאָקטאָר זילבערשטערן. און אַזוי ווי דער דאָקטאָר זילבערשטערן נעמט איצטער נישט צו, בעדאַרף מען אָנקומען צום קאָמיסיאָנער פון לאַמפּענגלעזער און אַבאַזשורען. נאָר אַזוי ווי מיר ווייסען נישט, וואו ער זיצט, איז געבליבן, מיר זאָלען זיך דורכגעהן צום רעסטאָראַטאָר.

— נו, וואָס הערט זיך? — מאַכט ער צו אונז.

— וואָס זאָל זיך הערען? — זאָגען מיר. — אייער שוואָגער האָט אונז געקוילעט, אַלע דריי געקוילעט!

און מיר האָבען איהם דערצעהלט, אַז דער פּראָפעסאָר האָט אונז געשיקט איטליכען בעזונדער אין איין אַנדער באָד.

— דאָס איז גאָר? נו, וואָס־זשע איז? — זאָגט זיך דער רעסטאָראַטאָר גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— אַ חכם איהר זייט! — מאַכט צו איהם חיה־עטעל. — דערויף בין איך געקומען אַהער מיט מיין מאַן, מע זאָל אונז צעשיידען, מיך קיין ליסי, איהם קיין סטריסי!

— בערוהיגען זי זיך, מאַדאַם! — מאַכט ער צו איהר. — פון פראַנצענסבאַד קיין קאַרלסבאַד איז גאָר נישט אַזאַ ווייטע שטרעקע; צוויי־דריי שטונדען רייזע, נישט מעהר. ווילט איהר, פאָהרט איהר זיך דורך צו אייער מאַן; ווילט איהר, פאָהרט זיך דורך אייער מאַן צו אייך.

— אַ דאַנק אייך פאַר דער עצה! — זאָגט צו איהם חיה־עטעל שוין מיט כעס. — איהר זאָלט דערלעבען אָנזאָגען בעסערע בשורות און געבען קליגערע עצות.

— דאָרט אין קעך, ביי די לאָקשען! — לעגט־צו אַ קנויטעל די מוהמע נחמה. און דער רעסטאָראַטאָר איז זי מכבד און זאָגט צו איהר, אַז „מיט מאַרק־ווייבער איז ער קיין מחותן נישט"... פערדריסט דאָס מיין חיה־עטלען, און זי זאָגט צו איהם, אַז די דאָזיגע

מארק־אידינע איז איהרע איין אייגענע מוהמע און קומט ארויס פון א סך א שענערען יחוס, ווי ער מיט זיין רעסטאראן, און אפילו מיט דעם שענעם שוואגער זיינעם, וואס טראגט ארום לאמפענגלעזער מיט אבאזשורען איבער די הייזער אויף צו פערקויפען...

— קום! — זאגט זי צו מיר. — לאמיר בעסער עסען לייזע אייער, איידער זיך באגעגענען מיט אזעלכע גראבע לייט, וואס רעדען כלומרשט אויף דייטש און נארען אויס אונזערע רוסישע קערבלעך.

די גאנצע צייט, וואס מיין חיה־עטעל האט איהם געזידעלט, האט איהם נישט געאהרט; נאר די לעצטע ווערטער „רוסישע קערבלעך" האבען איהם אזוי צעקאכט, אז ער האט זיך אנגעצונדען מיט א העליש פייער, אנגעפאלען אויף אונז, ווי א ווילדע חיה, נעווען גרייט אונז דורס צו זיין — וואס טויג אייך, מיר זענען פונ'ם רעסטאראן קוים ארויס מיט'ן לעבען, און מע האט אונז ארויסבעגלייט שען, מיט כבוד, נאכגעשריגען אויף דער גאס און געמאכט מיט קולאקעם: — „רוסישע שווייגען! רוסישע שווייגען!"

נאר דאס בעסטע האבען מיר געהאט דערנאך, שפעטער, אינ'ם האטעל. דארט האבען מיר געהאט א פערבייסונג פונ'ם שוואגער זיינעם. דער קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער און אבאזשורען האט אנגעקלאפט צו אונז אין דער טיר אריין, אריינגעקומען מיט נאך איינעם א דייטש, אויך מיט א צילינדער, נאר אהן א מענדעווערענדע, און האט אונז געפרעגט: „אויף וואס פאר איין אופן האבען מיר זיך ערלויבט איהם צו בעלעדיגען הינטער די אויגען?"...

בשעת מעשה האט ער נעקלאפט מיט'ן שטעקען אין טיש אריין און איז געווען אזוי רויט, אז איך האב מיך דערשראקען, אנגעהויבען מורא האבען פאר קלעפ. א קשיא אויף א מעשה: וואס א דייטש קאן ביי זיך אין וויען?

נישט אזוי האט אבער בעקלערט די זאך די מוהמע נחמה פון אצעלעס. זי האט זיך, אפנים, ווינציג־וואס איבערגעשראקען פאר'ן דאזיגען דייטש. האט זי זיך אויפגעחאפט פונ'ם ארט און איז צו־

געשפּרונגען צו איהם גלייך אין פּנים אריין, זיך גענומען מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האָט איהם אויסגע'לומר'ט אַ צע־טעל, און דוקא אויף פּראָסט אידיש:

— הער נאָר אויס, דו קירע־דייטש, דו שוטה בן פּיקהאָלץ, דו לאָמפּענגלאָז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! דו מיינסט דאָך אוודאי, אז מע האָט זיך דערשראָקען פאַר דיין טענדרעווערענ־דע מיט'ן שווארצען קוימען, וואָס דו טראָגסט אויפ'ן קאָפּ? סך הכל האָסט דו דאָך ביי אונז אויסגענאַרט די עטליכע פאַר גילדען אומזיסט און אומנישט, ווי אַ פּראָסטער מאַשעניק! דו מיינסט, מע ווייסט נישט, ווער דו ביזט, דו אָפּגעריסענער דלפון, דו נאָ־קעטער כתריליק? געהסט נישט אוועק? אָט פאָהר איך אריין צו דיר אין פּנים אריין און פליק דיר אויס דאָס בערדעל עד פּרוטה אחת. פאַרשטעהסט דו מיך, ווארום איך האָב שוין אויף מיין לע־בען געפּאַטשט אזעלכע לייט, הערסט דו, וואָס דו ווערסט זיך ביי זיי באַהאַלטען אין קעשענע! וואָס זאָגט איהר, איך בעט אייך, אויף דעם משוגענעם דייטש מיט דעם לאָקשען־טאָפּ. איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון?!... פאָלג מיך, נעם דעם וועג, ווערסט דו בעסער מאַכען!...

. . . .

איך ווייס נישט, צי ער האָט זיך טאַקי איבערגעשראָקען פאַר דער מוהמע נחמה, וועלכע האָט אויסגעזעהען אין דער מינוט, ווי אַ צערייצטע ספּאָלאָשעטע הוהן, וואָס איז גרייט אויסגראַבלען אייך די אויגען, צי ער האָט גלאַט נישט געוואָלט האָבען צו טהון אין וויזען מיט אַ אידינע פון אַזעלעם — מיין דייטש מיט דער טענ־דעוועדענדע האָט גענומען דעם צילינדער אין די הענד און די פּיס אויף די פּלייצעס און האָט געמאַכט פּליטה גאָר אויף איין אַנדער אופן, אַ שטאַרקען קלאַפּ געטהאָן מיט דער טיר און אויף יענער זייט שוועל געבענשט אונז מיט'ן געוויסען נאָמען „רוסישע שוויי־נען", וואָס מיר זענען צו דעם שוין אַזוי צוגעוועהנט געוואָרען,

אַשטייגער, ווי מיר זענען געוועהנט צו אַ „גוט מאָרגען, גוט יאָהר“.

פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען פאַר דער מוהמע נחמה פון אַצעלעם האָבען דרך־ארץ. זי איז ביי אונז ביידען געוואָרען אין די אויגען העכער מיט נייען־און־נייענציג פּראָצענט, און ס'איז ביי אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך מיט איהר אונטערוועגענס שוין טאַקי מעהר נישט צעשיידען.

מאַריענבאַד

נישט קיין ראָמאַן, נאָר אַ פּערפּלאָנטעניש צווישען
צוויי שטעדט: וואַרשאַ און מאַריענבאַד, דורך 36
בריוולעך, 14 ליעבעצעטעלעך און 46 דעפּעשען.

געשריבען אין יאָהר 1911

מאַריענבאַד

1.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס אין ווארשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז דערווייל בין איך נאָך אין בער־לין און וועל ערשט קאָנען ארויספאָהרען קיין מאַריענבאַד הלואי נאָך שבת. איך דאַרף מיך פאַר דיר נישט פערענטפערען, נאָר דו קאָנסט מיר גלויבען, אַז איך בין כלל נישט שולדיג, וואָס ס'האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז איך זאָל מיך פערהאַלטען אין בערלין אַ גאַנצע וואָך צייט. אַז דו וועסט אויסהערען ביז'ן סוף אַלסדינג, וואָס איך האָב דאָ איבערגעטראָגען, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז מע קאָן נישט אויס־רעכענען אַ זאַך אויף צופריהער. „אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט". אַזוי איז די מעשה:

איך האָב גערעכענט צו פערברענגען אין בערלין מעהר נישט, אַז איין טאָג, העכסטענס — צוויי. וואָרום וואָס דאַרף געדויערען זיין ביי'ם פּראָפעסאָר? וואָלט געווען גוט, ווען איך ברענג אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר צו זיך. האָב איך מיר אָבער איבערגעלעגט: צו וואָס זאָל איך דיר אויסברענגען איבעריגע דרייסיג מאַרק, וואָס קאָנען צונויץ קומען אויף עפּיס אַנדערש? איך הער אַזוי אויך אָפּט־מאָל פון דיר, אַז עס געהט אַוועק אַ סך געלד, און די צייט, זאָגסט

דו, איז איצט אויך נישט אין בעסטען, און נאָך כּדומה אַזעלכע אַנצוהערענישען הער איך פון דיר... און מחמת דעריבער האָב איך שוין נישט געוואָלט פערפאַהרען אין יענעם האָטעל אויף דער פריעדריכשטראַסע, וואָס מיין קרובה חוה׳לע האָט מיר געהאַט אויפגעשריבען. ווי קאָן איך מיך גלייכען צו חוה׳לע טשאַפּניק? חוה׳לע מעג אויסברענגען וויפיעל זי וויל, וועט איהר קיינער נישט זאָגען, וואָרום חוה׳לע איז נישט דאָס צווייטע ווייב ביי איהר מאַן, אַזוי ווי איך, און איהר מאַן האָט נישט קיין קינדער פון׳ם ערשטען ווייב, אַזוי ווי מיין מאַן, און בערעל טשאַפּניק ציטערט נישט אַזוי איבער׳ן גראָשען, ווי דו, און האָט נישט מורא בלייבען איין אָרעמאַן אויף דער עלטער, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך, איך זאָג עס גאַנץ ערנסט, אַז איך וויל דיר נישט אויסברענגען קיין איבעריגס, און מחמת דעריבער האָב איך מיך אָפּגעשטעלט דאָרט, וואו אַלע אונזערע נאַלעווקער שטעלען זיך אָפּ, ביי דער פּערעלצוויינג. דאָס איז אַ אידינע איין אַלמנה, זעהר אַ וואָהלע בעל־הבית׳טע און איין עהרליכע, קאָכט אויסגעצייכענט און נעמט נישט טייער, און ס׳איז נישט ווייט פון אומעטום. פאַר צעהן פעניג ביזט דו אויף דער לייפּציגער שטראַסע, ביי ווערטהיימער׳ען. און ווי איז דאָס מעגליך זיין אין בערלין און נישט אַריינגעהן אויף אַ מינוט צו ווערטהיימער׳ען? דו זאָלסט זיין איין מאָל ביי ווערטהיימער׳ען, וואָלסט דו אַליין געזאָגט, אַז ס׳איז אונמעגליך. דעם נאָמען ווערטהיימער האָב איך געהערט נאָך אין וואַרשאַ. נאָר איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אַז עס קאָן זיין אויף דער וועלט אַזאַ מין געוועלב. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלי היקר? עס לאָזט זיך גאָר נישט בעשרייבען! וואָס איין אויג קאָן זעהען און וואָס אַ מויל קאָן רעדען! און מענשען — אַ שפּילקע נישט דורכצוואַרפען! און אַלסדינג בזיל הזול, פּונקט די העלפט געגען די מקחים, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקים. שטעל דיר פאָר: צוויי מאַרק אַ טוץ נאָזטיכלעך! אָדער פאַר אַכט און נייענציג פעניג אַ פּאָר זאָקען זיידענע, וואָס דו וועסט זיי נישט קויפען ביי אונז פאַר קיין

רובעל מיט צוואַנציג. צי, אַשטייגער, פאַר אַכט און זעכציג פעניג אַ וואַנדזייגער — נו, קאָן מען לעבען? איך רעכען, אַז גאָט וועט העלפען, איך וועל פאָהרען צוריק אַהיים געזונדערהייד, זאָל איך פאָהרען ווידער איבער בערלין, נישט איבער וויען, — וויען איז, זאָגט מען, אַ העק, אַ פוסטקע אַקעגען בערלין — און ערשט דעמאָלט זיך אַריינכאַפען צו ווערטהיימער'ען און מיט אַ ריינעם קאָפ זיך אַ נעם טהון איינקויפען אין בעל־הבתישקייט אַריין אַלסדינג, וואָס מע דאַרף: אַביסעל גלאָזוואַרג און אַביסעל פאַיאַנס און אַנדערע שטוב־זאַכען. היינט זיידענשטאָף און מעבעל און פערפומען. פאַר דער גרעניץ זאָלסט דו קיין יסורים נישט האָבען. איך וועל מיר שוין מסתמא איין עצה געבען. חוה'לע משאַפניק פיהרט־אַריבער אַלע יאָהר גאַנצע קאַסטענס. דערווייל האָב איך מיר נאָך כמעט גאָרנישט געקויפט, אויסער אַביסעל וועש, אַ פאָר זומערדיגע שיך, נאָך אַ היטעלע, און אַ שלאָפראָק פון הוילע סטענגעס, אַ האַלב טוץ אונטערשטע קליידלעך, אַ גרינעם זיידענשירם, הענטשקעלעך, שפּיצלעך און פריזלעך מיט נאָך אַזעלכע זאַכען, וואָס איך מוז עס האָבען קיין מאַריענבאַד. און ווייל איך בין שוין געוועזען ביי ווער־טהיימער'ען, האָב איך מיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און געהיי־טען אין איין־וועגס אַריינפּאַקען אַ האַלב טוץ טישטיכער מיט צוויי טוץ סערוועטלעך מיט אַ מאַשינדעל אויף צו שלאָגען פּוטער. איך האָב חרטה, ווי הינט עסען מיך, וואָס איך האָב דיר נישט געפאָלגט און נישט מיטגענומען נאָך אַ פּאָר הונדערטער. אַ גרויסע נאַריש־קייט פון מיר, וואָס איך האָב מיך געוואָלט אויספּיינען פאַר דיר, אַז איך בין נישט אַזאַ גרויסע אויסברענגערין, ווי דו מיינסט. אַ סך מעהר מצוה געוועזען אין ווערטהיימער'ען, איידער אינ'ם דאָק־טאָר, אויסקרענקען זאָל ער דאָס! נאָך אין בערלין האָט מיר גע־פעהלט אַ דאָקטאָר! קאַרג האָבען מיר דאָקטוירים אין וואַרשאָ! מאָהל דיר, די בערלינער דאָקטורים וואָלטען שוין געמעגט וואַרטען, ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אָבער בעשערט איין אומגליק, וועסט דו הערען.

איך בין נאָר געקומען צו פאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס איך זאָג דיר, ביי דער פערעלצוויִיג, נאָך גישט צייט געהאַט זיך ארומצוּוואשען און אָנטהון, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך שוין אַ נעם געגעבען: וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך דאַרף אַ דאָקטאָר? זעה איך דען אויס אַזוי שלעכט, וואָס מע דער־קענט עס אויפ'ן פנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון דער היים איין אַדרעס צום פּראָפעסאָר". רופט זיך אָן צו מיר איי־נער עפּיס איין אַלטער בחור מיט אַ נאָז, וואָס סע וואַכסט אויף איהר ווייִמפּערלעך: „האָט קיין פאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַ־דאַם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אַט וויִיל, זאָגט ער, איהר האָט איין אַדרעס צום פּראָפעסאָר, מוזט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט ער, מיט'ן דאָקטאָר. ווארום ס'איז אַ גרויסע נפקא־מינה, זאָגט ער, פון דעם וואָס א י ה ר וועט זאָגען דעם פּראָפעסאָר, ביז, זאָגט ער, דער דאָקטאָר וועט איהם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר־לשון". לאָזט זיך אויס, אַז אַט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער נאָז וואָהנט טאַקי ביי אַט דער אלמנה פּערעלצוויִיג, וואָס איך זאָג דיר, און ער איז אַ קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער פּערנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט־אַראָפּ אַ דאָקטאָר, אַז מע דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר, אָדער ער פיהרט שוין אָפּ צום פּראָפעסאָר אַהיים. געב איך זיי אָנצוהערע־ניש, אַז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, גאָט זיי דאַנק, אויף אַזוי פיעל קרעפטיג, אַז איך קאָן נאָך געהן אַ מייל צו־פוס". רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די ווייִמפּער־לעך: „מאַדאַם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, גע'פועל'ט, אַז איהר קאָנט געהן דריי מייל צו־פוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען פריהער, אַז ס'איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגט ער, אייער טרחה. אַ בערלינער פּראָפעסאָר, זאָגט ער, אַז איהר קומט צו איהם אַליין אָהן אַ דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי אַ האַלבע מינוט, פּי־פּו־פּאַ, אַ קלאַפּ מיט'ן פינגער, איינס־צוויי־דריי, און —

אראפ פון מארק. פערטיג. און אז איהר קומט, זאגט ער, מיט אייער דאקטאר, איז גאר אנדערע ווערטער. א דאקטאר קאן ער נישט אפזאגען. א דאקטאר מוז ער אויסהערען. האט איהר שוין, זאגט ער, פערשטאנען, צי נאך נישט?"...

אזוי לאנג, אזוי ברייט, ער האט מיר אראפגעבראכט דעם דאקטאר. איז מיר דער דאקטאר אפילו באלד נישט געפעלען אין שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אריין, האט קיין צייט נישט, און רעדט מיט א קוויטש. האסט עפיס ליעב א דאקטאר, וואס קוקט נישט אין די אויגען אריין און רעדט מיט א קוויטש?

אויסגעפרעגט זיך ביי מיר, ווער און וואס און ווען, און גוט בעטראכט מיך פון אלע זייטען, איז ער א בעלן געווען, דער קלוגער דאקטאר, מיך אוועקלעגען אין בעט, איך זאל איהם ליגען ביז מארגען. מארגען וועט ער מיך, זאגט ער, נאך א מאל בעטראכטען. און ערשט דעמאלט וועט ער מיר, הייסט עס, זאגען, צו וואס פאר א פראפעסאר ער זאל מיך מעלדען. דערהערט, אז ער וויל מיך אוועקלעגען, האב איך איהם אויפגעקלערט, אז פון אוועקלעגען מיך זאל ער פערגעסען. איך בין נישט געקומען, זאג איך, קיין בערלין ליגען. איך דארף זיין, זאג איך, ביי ווערטהיימער'ען, און דארף זיין ביי טיטצען, און וויל, זאג איך, זיין אומעטום. אויב ער וויל, זאג איך, קומען מארגען, מעג ער קומען, נאר מיך אוועקלעגען אין בעט — דאס, זאג איך, וועט נישט געהן!... ער האט געמיינט, אז ער האט אנגעטראפען אויף א יאחנע פון די נאלעווקים און וועט ביי איהר ציהען מארקען! איך האב באלד ארויסגעזעהען, אז ס'איז נישט קיין דאקטאר, נאר א פיאווקע. והראיה, אט וועסט דו הערען, וואס א בלוטצאפער קאן! די האר שטעלען זיך קאפויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פראפעסאר, לאזט זיך אויס, אז ס'איז גארנישט דער פראפעסאר, וואס חוה'לע טשאפ־ניק האט מיר פערשריבען. ס'איז גאר איין אנדער פראפעסאר אויף גאר אנדערע שלאפקייטען. דאס בין איך געוואהר געווארען ערשט נאכדעם, אז מע האט מיך גוט אנגעמוטשעט, און מיר זענען ארויס־

געגאַנגען פון דאָרטען און געזעצט זיך פאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פאָהרען אהיים; צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז מיר פאָהרען צו נאָך אַ פּראָפעסאָר, און ווידער נישט צו דעם פּראָפעסאָר, וואָס איך מיין. צו אַ פּראָפעסאָר איין אקושער האָט ער מיך גאָר געבראַכט צו פיהרען! ווער איך דאָך מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו גוואַלדעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשיג קול'כעל, אַז איך בין נישט אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקים, איך בין אין בערלין, און אַז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אַז ער האָט קיין צייט נישט, און אַז ער ווייסט בעסער, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּיס צו איהם? און אָט אזוי, ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעוועזן, לאָז זיך דיר דאַכטען, ביי דריי פּראָפעסאָרען, און אַלע דריי פּראָפעסאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אַלע אין איין קול: „מאַריענבאַד!“ — ווי באַלד אזוי, צו וואָסער אַ כפּרה האָב איך בעדאַרפט די פּראָפעסאָרען, און נאָך דריי דערצו? מאַריענבאַד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין וואַרשאַ. קורץ, שולדיג געווען דעם רוח אַ גאַנג — פאַרפאַלען.

געקומען אהיים, בין איך געווען אזוי אויסגעמאַטערט, אַז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, און איך האָב מיך שוין, נישט ווילענדיג, געמוזט אריינלעגען אין בעט אריין. מיינסט דו דאָך, אַז לאַנג בין איך געלעגען? נישט מעהר זאָל דער דאָקטאָר לעבען אויף דער וועלט. עס האָט מיך אין דער גיך געגעבען אַ טראָג־ אויף פון בעט, גלייך ווי אַ דונער וואָלט מיך דערשלאָגען. שטעל דיר פאָר אַ חשבון פון אַ פעלד־גזלן: איך זאָל איהם בעצאָהלען, זאָגט ער, אַכציג מאַרק! פאַר וואָס אַכציג מאַרק? „אַ פּראָסטער חשבון, זאָגט ער: צוויי וויזיטען צו צעהן — איז צוואַנציג. דריי קאָנסוליומס ביי דריי פּראָפעסאָרען צו צוואַנציג — איז זעכציג. און זעכציג מיט צוואַנציג איז, זאָגט ער, אַלע מאָל און אומעטום אַכציג“. האָב איך אויפגעהויבען מסתמא אַזאַ סקאַנדאַל, אַז מע איז זיך צוגעלאָפען אַלע: די בעל־הבית'טע די אלמנה, דער אַלטער בחור

דער שלים־מזל און אַלע איבעריגע געסט. „וואו זענען מיר? — האָב איך מיך צעשריען אויף זיי. — אין בערלין, צי אין סדום? עס איז ביי אייך ערגער, זאָג איך, טויזענד מאָל, ווי ביי אונז אין רוסלאַנד! נישט קיין דאָקטוירים זענען ביי אייך, זאָג איך, נאָר חוליגאַנעס! פּאַגראָמשטשיקעס!“ מיט איינעם וואָרט, וואָס מיר איז געקומען אויפ'ן מויל, דאָס האָב איך זיי געזאָגט. און לאָז זיך דיר דאַכטען, עס האָבען זיך אַריינגעלעגט מענשען, און מע האָט אונז קוים מיט צרות אויסגעגלייכט פאַר פינף און פופציג מאַרק. פינף און פופציג מכות זאָלען זיך איהם זעצען, דעם שע־נעם דאָקטאָר, אויפ'ן פּנים! ביזט דו שוין פאַרטיג? האָב צייט. ס'איז נאָך פאַרהאַן איין אַלטער בחור מיט אַ רויטער נאָז מיט ווייספּערלעך, הייסט ער זיך אַ חוץ בעצאָהלען פופצעהן מאַרק. וואָס איז דאָס? דאָס איז, זאָגט ער, זיין קאָמיסיאָן פאַר'ן דאָקטאָר, וואָס ער האָט מיר, זאָגט ער, רעקאָמענדירט. וואָס זאָגסט דו צו אַזאַ פּרא־אדם? עס האָט מיך אַזוי פערקאָכט ביי'ם האַרצען, אַז עס האָט זיך מיר אָפּגערופען מיין אומגליק, און איך בין געבליבען ליגען מיט אַ מיגרען ביז'ן אַנדערען טאָג. אַ קלייניגקייט — אַזוי פיעל געלד אַרויסצוואַרפען, און פרעג — אויף וואָס? אויף ווען? וואָלט נישט גלייכער געווען צעהן טויזענד מאָל דאָס איבערלאָזען בעסער ביי ווערטהיימער'ען? איך עס מיך אויף אַ לעבעדיגע, וואָס איך בין נישט געקומען אַהער מיט איין וואָך פריהער, וואָלט איך געטראָפען דאָ מיין חוה'לע — פאַרט אַ קרובה, און וואָלט נישט אַריינגעפאַלען צו אָט די פּיאַווקעס אין די הענד אַריין. אַ שטיקעל גליק, וואָס בערלין איז אַ שטאָדט, וואָס איז פאַרהאַן וואָס צו זעהען; אַנישט, וואָלט איך קראַנק געוואָרען פאַר דאָסאַרע. און צו זעהען איז דאָ אין בערלין אין איין טאָג אַזוי פיעל, וואָס דו וועסט דאָס נישט זעהען ביי אונז אין וואַרשאַ אין דרייסיג יאָהר אפילו. אַ חוץ ווערטהיימער'ען און טיטץ און נאָך אַזעלכע געוועל־בען, איז פאַרהאַן אין בערלין אַ „ווינטערגאַרטען“ מיט איין „אַפּאָ־לאָ־טהעאַטער“, מיט אַ צירק „שומאַן“ און מיט אַ צירק „בוש“.

היינט איז דאָ, זאָגט מען, א „לבנה־פּארק“ — איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אהינצו, אם ירצה השם, מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען. דערווייל'ע זיי געזונד און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל אכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאנצער שטוב זאָל זי אכטונג געבען. איך האָב פאר'ן אוועקפאָהר פערגעסען פערשרייבען א קעלנערעל מיט צוויי ציבעלעך אין קויטיגען גרעט. און א סלאָי איינגעמאַכטס האָב איך אָנגעהויבען א טאָג פאר'ן אוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אריין און נישט אָנריהרען מעהר פון די איינגעמאַכטסען, וואָס אויפ'ן באלקאָן אונטער'ן קאסטען. און בריעף זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאַריענבאַד פּאָסט רעסטאַנט, ווי מיר האָבען אָפּגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

2.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקיס אין ווארשא צו זיין פריינד חיים סאראקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער פריינד חיים.

איך האָב צו דיר, ידידי, א קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאַקי א גרויסע בקשה. א גאנץ גרויסע! עס האָט מיך געטראָפען, ליעבער פריינד, איין אומגליק: מיין בעלצי פאָהרט קיין מאַריענבאַד. וואָס עפּיס פּלוצים קיין מאַריענבאַד? פרעג מיך עפּיס גרינגערס. זי זאָגט, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און דער דאָקטאָר זאָגט אויך, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און אז צוויי זאָגען שכור, דאַרף דער דריטער געהן שלאָפען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגעבען — און איך בעט דיך, אז צווישען אונז זאָל עס טאַקי בלייבען, — איך פערשטעה דעם שכל פון מאַריענבאַד. אז די מאַדאַם טשאַפּניק פאָהרט קיין מאַריענבאַד, היינט פאר וואָס זאָל די מאַדאַם

קורלענדער אויך נישט פאָהרען קיין מאַריענבאַד? זי גלייבט מיך צו בערעל טשאַפּניק! זי ווייסט נישט, אַפּנים, אַז דאָס, וואָס טשאַפּניק קאָן — קאָן נישט איך, נישט דו, נישט קיינער. טשאַפּניק קאָן אָפּזיצען אַ קיילעכיג יאָהר אין דער שענסטער דירה, ווי אַ מאָנאַרך, און גאָר פערגעסען, אַז פאַר אַ דירה דאַרף מען צאָהלען דירה־געלד. נישט היינט געדאַכט, אַז טשאַפּניק איז ביי מיר געזעסען אין שכנות, האָב איך געמיינט, אַז איך וועל פון איהם בעקומען די טשאַכאָטקע. אַלע טאָג פלעגט ער זיך הייסען מאַכען רעמאָנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאַפען, ווי מיט אַ סטרוזש. איין אַנדערען וואָלט איך אַרויסגעוואָרפען אויף דריי שפּענדלעך, און מיט איהם האָב איך געמוזט אַננעמען אַ פולען מויל מיט וואַסער און מאַכען אַ שווייג — צוליעב בעלצי'ן. באַשר וואָס? באַשר ווייל זיין חוה'לע געהער זיך אָן מיט מיין בעלצי'ן גליער־גליער־געשוועסטערקינדער, דעם פערד'ס־בייטש־שטעקעלע'ס־אַ־פּידקאָווע! וואָס איך האָב מיך אין דעם יאָהר אָנגעזעהען אויף דעם בערעל טשאַפּניק, איז דאָס אויף אַ וואָך צו דערצעהלען. צו בערעל טשאַפּניק, אַז עס קומט דער קצב מאָנען פאַר פלייש, עפענט ער איהם מיט'ן קאָפּ די טהיר: אַ העזה פון אַ קצב — גאָר מאָנען פאַר פלייש! און צו דער מאַדאַם טשאַפּניק, אַז מע קומט מיט אַ חשבון פון געוועלב, געהט מען אזוי לאַנג, ביז מע צערייסט צוויי פאָר שיך און מע הערט אויף צו געהן. פון שניידערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט; מע ווייסט שוין, אַז צו טשאַפּניק'ען נאָך געלד געהט מען נישט, וואָרום מע וועט ניט נתנ'ען. וואָס דאַרפסט דו מעהר? אָט איז דאָ נישט לאַנג געווען ביי זיי אַ וועטשערינקע. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען אַ אימעניניצע, סאַמע פאַר'ן אָפּפאָהרען קיין מאַריענבאַד, — האָסט דו געדאַרפט זעהען, וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן! איך בין נישט געווען, נאָר מיין בעלצי דערצעהלט, אַז מיט אַזאַ קאָלאַציע וואָלט מען שוין געקאָנט חתונה מאַכען צוויי טעכטער. דאָס עסען האָט מען בעשטעלט ביי העקסעלמאַנען אין רעסטאָראַן, און וועטשערע איז געווען כיד המלך: פיש, און פלייש,

און געבראָטענס, און ווײַן, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פּלעשלעך האָבן געקנאַקט, משרתים האָבן בעדיענט, ס'איז געווען „ליהודים", און, ווי געוויינטליך, האָט מען פֿערלעגט אַ „בענקעל", און דער באַנקיר איז געווען טאַקי טשאַפּניק, און געוואונען האָט טאַקי ווידער טשאַפּניק — ער קאָן די מלאכה! גאַנצע הונדערטערס, זאָגט בעלצי, זענען געווען אין באַנק. פֿון דעסטוועגן, אַז העקסעלמאַן איז געקומען אויף מאָרגען מיט אַ רעכענונג, האָט מען פֿון איהם געמאַכט אַזאַ געלעכטער, אַז ער שעמט זיך שוין גאָר אויסצוזאָגען... נאָר איך האָב מיך פֿערערדט פֿון טשאַפּניק'ען און כמעט פֿערגעסען אָן מײַן בקשה.

מײַן בקשה איז אָט וואָס: אַזוי ווי מײַן בעלצי פֿאָהרט, הײַנט, קײַן אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זי ווייסט נישט, וואו אַ מיר עפּענט זיך און קען נישט די שפּראַך, לכן זאָלסטו זײַן אַזוי פֿריינדליך איהר קומען צו הילף, רעקאָמענדירען אַ רעכטע סטאַנציע, אַ גוטען דאָקטאָר, אַ כשר'ען רעסטאָראַן, — מיט איינעם וואָרט, זאָלסט זײַן פֿאַר איהר וואָס מע רופֿט אַ וועגווייזער. אגב, וועל איך דיך בעטען, זאָלסט נאָכקוקען, מיט וועמען זי בעגעגענט זיך דאָרט, און מיט וועמען זי קומט זיך צענויף. איך וויל, פֿערשטעהסט דו מיך, זי זאָל זײַן אַביסעל ווייט אָפּגעשיידט פֿון דער מאַדאַם טשאַפּניק. וואָס האָב איך, אייגענטליך, צו דער מאַדאַם טשאַפּניק? זי האָט מיר קײַן געשעפֿט נישט קאַלי געמאַכט; נאָר איך וויל נישט, מײַן בעלצי זאָל זײַן קנעפּעל שבקנעפּעל מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק, האָטש זיי זענען גליער־געשוועסטערקינדער. איך וויל נישט, אַז זי זאָל זײַן איהר אַפּיטראָפּס, אַז וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק זאָגט — איז גוט, און וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק טהוט־אָן — איז שען, און וואָס זי דערזעהט אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק — דאָס ווילט זיך איהר. גלויב מיר, ליעבער פֿריינד, עס געהט מיר נישט אין געלד. דו ווייסט, אַז איך בין, חלילה, נישט אַזאַ קמצן, און מײַן בעלצי פֿיהרט ביי מיר אויס, ווי מע זאָגט, דאָס טעלערעל פֿונ'ם הימעל — פֿאַרט דאָס צווייטע ווייב. דאָס

צווייטע ווייב, זאָגט מען, און אַ בת־יחידה פיהרען־אוים אַלסדינג. נאָר וואָס דען? איך וויל נישט, אַז וואו צוויי זאָל מיין ווייב זיין אַ דריטע... וואָס קומט מיר דערפאַר? איך האָב אַזוי אויך געננוג שונאים אויף די נאַלעווקים, וואָס וואָלטען מיך דערטרונקען אין אַ לעפעל וואַסער. און ווער שמועסט, זינט איך האָב חתונה געהאַט פאַר בעלצי'ן, וואָלטען זיי זיך וועלען נוקם זיין אָן מיר, איך ווייס נישט פאַר וואָס, גלייך ווי איך וואָלט עמיצען אָנגעריהרט אין כבוד אָדער אין פרנסה. באַשר, זאָגען זיי, זי וואָלט געקאָנט זיין מיינע אַ שנור. טאָמער ווייסט דו, וואָס געהט זיך עס אָן מיט זיי? עס זענען שוין געווען שטיגוטערעס, וואָס האָבען זיך גע־פרובט מאַכען צווישען אונז אַ בייז לעבען. פרעג, וואָס האָב איך זיי געטהאָן? דער גאַנצע גוואַלד, למאַי זי איז אַ שענע! אַ רוח זיי אין פאָטער און מוטער אריין — און אַז איך זאָל געווען חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מיאוסניצע, וואָלט זיי שוין געווען בעסער?

הכלל, ליעבער פריינד, קיין סך דאַרף איך מיט דיר נישט שמועסען. איך מיין, אַז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואָס איך מיין... איך וויל, אַז דו זאָלסט זי האַלטען אויפ'ן אויג און זאָלסט מיר אריינשרייבען אַמאָל אַ בריוועל פון דיין מאַבען, וואָס דו מאַכסט, און פון מיין בעלצי'ן, וואָס זי מאַכט. און אַז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאָך געלד, — איך האָב איהר געגעבען דיין אַדרעס — זאָלסט דו איהר אַרויסגעבען אויף מיין רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוויינטליך, נישט אויף אַ מאָל, נאָר ביסלעכווייז, ווייל ביי איהר געלד — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — האָט גאָר קיין ממשות נישט. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז ווען איך זאָל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאַנען איך ווייס אַליין נישט וויפיעל, איז אַזוי ווי זי פאָהרט איבער בערלין, וועט דאָס דאָרט מסתמא אוועקגעהן ביי איהר מיט'ן ווינד און מיט'ן רויך. און כך הוה, אַזוי ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט. איך האָב שוין בעקומען פון איהר אַ בריוועל פון בערלין (פאָהרענדיג קיין מאַריענבאַד, האָט זי זיך אַראָפגעזאַפּט

קיין בערלין), שרייבט זי מיר א גרוס, מיין בעלצי הייסט עס, פון עפּיס איינעם מיט'ן נאָמען ווערטהיימער, האָט ער א געוועלב, אָט דער ווערטהיימער, וואָס מע געפינט, זאָגט זי, ביי איהם פון פויגעל־מילך. איז זי שוין געווען דאָרט, שרייבט זי מיר, מיט א וויזיט, און ווערליג איך פערשטעה, האָט זיך דער ווערטהיימער פון איהר נישט געגאַרט. זי גלייכט זיך צו דער מאַדאַם טשאַפּניק. בערעל טשאַפּניק בעריהמט זיך, אז ער האָט געהאַט מיטגעגעבען זיין חוה'לען קיין אויסלאַנד א תק'ער אויף דער נסיעה. און אז זי איז געקומען קיין בערלין, האָט זי שוין געשריבען, מע זאָל איהר שיקען נאָך געלד, האָט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואָך ארויסשיקען נאָך א תק'ער. ער וואַרפט זיך עם מיט תק'ערס, אָט דער טשאַפּניק! טאָמער ווייסט דו די געשעפטען, וואָס ער טרייבט? א מענש זיצט אין וואַרשאַ שוין אפשר צוואַנציג יאָהר, און לאָז מיר עמיצער זאָגען, מיט וואָס האַנדעלט בערעל טשאַפּניק? עס איז זיך איין אָפּגעפוצט אידעל, מיט א שען בייכעל, מיט א פיינעם חתוך־הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג וואָרט; איין אויגעל קוקט ביי איהם כלומרשט קיין פּצון־זייט, און דאָס אנדערע טראַכט, ווי אַזוי מע צעשפּילעט דיך און מע בעקומט ביי דיר ארויס א גמילות־חסד אויף צו פערפאַלען...

הקיצור, ער איז גאָרנישט ווערטה, אָט דער טשאַפּניק, מיר זאָלען פון איהם אַזוי פיעל רעדען. איך בעט דיך נאָך א מאָל, חיים, דו ווייסט, ווי מיין בעלצי איז ביי מיר טייער. איך האָב גרויס עגמת־נפש, וואָס זי פאָהרט אליין. איך וואָלט אויך מיטגעפאָהרען — נאָר ווי קאָן איך אוועקוואַרפען דאָס געשעפט? ס'איז ביי מיר סאַמע סעזאָן. איך האַלט אין בויען, און צו נאָט א האָפנונג: א יאָהר וועל איך, דאַכט מיר, האָבען גאָר נישט קיין שלעכטס. ווערליג עס ווייזט זיך, דאַרף זיך מיט דירות אוועקשטעלען, מיט'ן אויבערשטען'ס הילף, א סך חעבער ווי פאַראַיאָהרען. נאָר פאַר מיין בעלצי'ן איז נישט נויטיג, זי זאָל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאָגען פערקעהרט... ווי אַזוי צו

רעדען — דאַרף מען דיך נישט לערנען. דו ווייסט שוין. און וויי־טער איז נישטאָ קיין בעזונדערע נייעס. אונזערע צייטונגען לייענסט דו דאָך דאָרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אז ביי אונז איז עפּים נישט אזוי פריילין. אַ גרוס קאָן איך דיר אָפּגעבען פון דיין אסתר׳ען. איך האָב זי געזעהען פון דערווייטען. זי שיינט מיר גאַנץ נאָהענט אויף דער צייט צו זיין. היינט־מאָרגען... טאָמער אַ יונגעל, ווי אזוי וועט דאָס זיין אָהן דיר אַ ברית? זעה זשע למען השם, ידידי, טהו ווי איך בעט דיך, און שרייב מיר באַלד אַ תשובה.

פון מיר דיין בעסטער פריינד ש ל מ ה ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

3.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר״ר שלמה נ״י.

איך האָב דיר צוגעזאָגט נעכטען, אַז איך וועל דיר בעשרייבען דעם בערלינער „לבנה־פּארק“, וויבאַלד איך וועל נאָר קומען פון דאָרט, — טהו איך דיר צוליעב, האָטש אפילו דאָס איז אַ זאַך, וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אַז איך זאָל דיר אַ גאַנצע נאַכט זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפילו אַ צעהנט־חלק פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה־פּאַרק“? ס׳איז שוין איין מאָל אַ פּאַרק! שטעל דיר פאָר אַ גרויסען פּאַרק פון סאַ־מע פייער, אָרום און אָרום פייער, אַלע שטיבער זענען יבעגאָסען פון אויבען ביז אַראָפּ מיט פייער. און גלייך ווי דו קומסט, מרעטסט דו אריין אין אַ „לאַך־זאַל“, דאָס איז אַ מין זאַל, וואָס אַז דו קומסט אריין, פאַלט אָן אויף דיר אַ געלעכטער, און דו לאַכסט אזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפּלאַצט פאַר געלעכטער — וואָ־רום וואוהין דו גיסט זיך אַ קעהר, זעהסט דו, אַז דו האָסט אַ פּנים פון אַ שוואַרץ יאָהר. דערנאָך בעצאָהלסט דו און זעצסט זיך אויף

אויף אזא מין משוגענער באהן, וואס פליהט משוגענערווייז איבער בערג און איבער טאָלען. אָט טהוט עס דיך א הויב־אויף העכער הייזער, און אָט טהוט עס דיך א מאָרדעווע אראָפּ אין אלדי שווארצע יאָהר, אין דער שאול תחתיה אריין, אז דו ווערסט שיער נישט צעפּאַלען אויף שטיקער. און עס ווערד א קוויטשעריי מיט א געפּילדער. און באלד נאָך דעם הויבט עס דיך אויף ווידער ארויף אויף א בארג. און ווידער אראָפּגעלאָזט דיך אין דער ערד אריין. ביז דו קומסט צוריק אויפ'ן אייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי א נאר. הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, ארויסגעהן הייסט עס. געהסט דו אראָפּ, ווי א נעכטיגער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו א טייך, זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפלעך בארג־אראָפּ און פאלען אריין גלייך אין וואסער אריין און ווערען נישט דערטרונקען; נעמט דיך אָן א יצר־הרע און דו קריכסט ארויף אויף טרעפּ אויפ'ן בארג און קויפסט ווידער א בילעט און זעצסט זיך אריין אין שיפעל און פליהסט, ווי א משוגענער, אין וואסער אריין, און געהסט ארויס פון דאָרט א פערשפּריצטער פּיטש־נאס, און דו בלייבסט שטעהן און קוקסט זיך ארום, פאר וואס א דייטש נעמט געלד? פון דאָרט געהסט דו אביסעל ווייטער, זעהסט דו ווילדע מענשען און שווארצע ציגיינער פון מצרים, וואס טאנצען און זינגען, דרעהען זיך און שפּרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע אייזענס, שטעכען זיך מיט שפּיזען, מאכען מיט די בייכער, און פאר דעם אלסדינג צאָפּט מען ביי דיר געלד. און אז דו ווילסט, פיהרט מען דיך נאָך אריין גלייך אין גיהנם אריין און מע ווייזט דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען מיט צרות, מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואס מע האָט דיך ארויסגעלאָזט א לעבעדיגען. פון קאפעס, רעסטאָראנען, מוזיק, שפּיעלקעסטלעך, קינעמאטאָגראפען, קאָמעדיעס, פאָטאָגראפיעס און נאָך אזעלכע זאכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט פארהאן, ווי שטערען אין הימעל, און ווען דו זאָלסט זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דייטשען און געהן אומעטום וואו מע רופט דיך,

קאָנסט דו אַרויס פון דאָרטען אַ קדוש. מיך האָט די גאַנצע חתונה געקאָסט אַרום און אַרום אַ נישט, אַ צעבראָכענער פעניג. ווערסט דו דאָך פרעגען, ווי אַזוי איז דאָס מעגליך? וועסט דו הערען אַ שענס.

אָט דער בחור דער פּראָ־אדם מיט די ווייםפערלעך, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגעפּרעסט פופצעהן מאַרק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר גערעקאָמענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גע־נומען אין דעם „לבנה־פּאַרק" אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד געווען מיך מיט זעלצער־וואַסער און מיט שאָקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. געזעהען, אַפּנים, אַז ס'אין מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אַזוי: „פאַר שענע ווייבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, אַ קאָמיסיאָנער, און אויף אָנצוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אויס קאָמיסיאָנער, נאָר אַ קאַוואַליער און אַ דזשענטעלמען". האָסט דו עפּיס צו אַזאַ שלים־מזל? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פּנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: „מאַדאַם! איהר וועט קיין פּאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אייך עפּיס זאָגען". זאָג איך: „אַבי אַ קלוגס". זאָגט ער: „אַ קלוגס ווייס איך נישט, נאָר פאַר אייך וועט עס, זאָגט ער, זיין זעהר אינטערעסאַנט". זאָג איך: „אויב אינטערעסאַנט, פאַר וואָס נישט?"... מאַכט ער צו מיר: „נאָר מיט אַ תנאי, מאַדאַם, אַז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אייער מיינונג". זאָג איך: „פאַר וואָס זאָל איך אייך נישט זאָגען?"... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערלייקענען". זאָג איך: „למאי זאָל איך לייקענען?"... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, טאָמער געפעלט דאָס אייך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אַז עס געפעלט אייך נישט". זאָג איך: „זאָגט, וואָס נודעט איהר?"... שטעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אַזוי: „הערט־זשע אויס, מאַדאַם, עס איז אַזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען, און אפשר ניין. חאָטש איך

וויים נישט, זאָגט ער, פאַר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבען. איך בין אַ מענש, זאָגט ער, אַיין אויפריכטיגער, וואָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך. איך האָב פיינט, זאָגט ער, האַלבע ווערטער. ביי מיר איז איינס־צוויי־דריי — און פאַרטיג. איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַדאַם, אַז איך בין אַזאַ מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבען. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, געוואָלט זאָגען, אַז איהר זענט מיר געפעלען געוואָרען, זאָגט ער, פון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף?“... „וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פריעדריכשטראַסע. ווייטער וואָלט איך אייך, זאָג איך, בעוויזען, ווי אַזוי צו זיין אַ נאַחאַל!“... דערמיט האָט זיך אונזער שמועס געענדיגט, און פון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אָהן אַ קאַוואַליער און מוז געהן אַליין אומעטום. נאָר אָהן איין אומגליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד, און די דייטשען זענען אַזעלכע מענשען, וואָס זיי פוילען זיך נישט, שטעלען זיך אָפּ און הערען דיך אוים אַלסדינג, און ווייזען דיר אָן אַלסדינג, וואָס דו פרעגסט ביי זיי. און פערקעהרט, טאָמער פרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאַך, וואָס זיי ווייסען נישט, זעהט מען, אַז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד קיין מאַריענבאַד, וועל איך דיר פון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאַד, וואָס הערט זיך ביי אונז אין וואַרשאַ? וואָס מאַכט אסתר סאַראַקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך נישט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי געהאַט: אַ יונגעל, צי אַ מיידעל? אַ שענער יושר פון אַ מאַן. איך מיין טאַקי חיים סאַראַקער. איבערלאָזען אַ ווייב אויף דער צייט און אַליין אוועקפאָהרען קיין מאַריענבאַד — וואָס איז? ער וויל

„אָפּנעמען“, פערלירען דעם בויך. ווען דאָס זאָל זיין אויף מיר, וואָלט ער שוין צוריק אויף די נאַלעווקיס נישט געקומען. איך וואָלט איהם געלאָזט, ער זאָל שוין בלייבען זיצען דאָרטען, אין מאַריענבאַד, אויף שטענדיג. ער וואָלט שוין ביי מיר „אָפּגענומען“ און פערלוירען נישט נאָר דעם בויך אליין. זאָג דיר, וואָס דו ווילסט, — ער איז דיינער אַ גוטער פריינד — נאָר מע טהוט נישט אַזוי. עס האָט מיר אויסגעריסען אַ שטיק הארץ, אַז איך בין גע־ווען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז נישט אַזעלכע, וואָס זאָל זיך בעקלאָגען, נאָר מע זעהט. זיי האָבען שוין אַזאַ מזל, ביידע שוועס־טער: סאַי אסתר, סאַי חנצי. חנצי, זאָגט מען, ווערד נאָך מעהר אויסגעריסען ביי איהר מאיר'ען. מע האָט מיר געזאָגט דאָ אין בערלין, אַז מאיר מאַריאַמפּאָלער משיק איז אויך אין מאַריענבאַד. און בראָני לויפּערמאַן, און לאה'צי ברויכשטוהל, און די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד! אַלע נאַ־לעווקיס אין מאַריענבאַד. קיין עין־הרע נישט! — איך האָף צו טרעפען פון דיר בריעף אין מאַריענבאַד, נאָר פערגעס נישט מיר שרייבען פון אַלסדינג, וואָס אין דערהיים טהוט זיך. זאָלסט נישט פערלאָזען זיך איינגאַנצען אויף שבע־רחל'ען. זאָלסט אַליין אי־בערקוקען אַלע טאָג, וואָס זי ברענגט פון מאַרק, און איבערוועגען דאָס פלייש פון קצב, און למען השם נישט נעמען אָהן געלד קיין זאַך, וואָרום די קרעמער, די עהרליכסטע אפילו, האָבען אַ טבע — זיי שרייבען צו. און טאָמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאָדניצע מיט טענות, אַז איך האָב איהר אָפּגעריסען פאַר דער אַרבייט, און וועט זיך וועלען פערלאָזען אויף דיין יושר, זאָלסט דו איהר נישט ענטפערען. דערפאַר, וואָס זי האָט געסטראַשעט מיט'ן סאָנד. זאָל זי געהן אין סאָנד! און פערגעס נישט, למען השם, אַרויסשיקען מיר געלד קיין מאַריענבאַד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס באַלד, ווי איך וועל קומען צו פאָהרען. גאָט זאָל העלפען, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייד.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

4.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי׳.

איך האָב דיינע ביידע בריעף פון בערלין ערהאַלטען און קום דיר צו מעלדען, בעלצי היקרה, אַז איך בין, ברוך השם, געזונד, און אַז אין דערהיים איז אַלסדינג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אַלע לאָקאַטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צייט, מע זאָל נישט דאַרפען האָבען מיט זיי צו טהון. וואָרום אַ חוץ וואָס עס געהט פערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואָקאַטען מיט פּאַפּיערען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַזעלכע לאָבוסעס, וואָס בעריהמען זיך, אַז טאָמער וואַרפט מען זיי אַרוים פון דער דירה, וועלען זיי דיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בע־שרייבען אויף די גאַזעטען. איך האָב עס פיינט. היינט דאָס בוי־ען, וואָס איך בוי, שלינגט־איין אַזוי פיעל געלד, אַז איך וויים גאָר־נישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאָדען. און דערצו האָט מען צו טהון מיט גראָבע מענשען, בעלי־מלאכות און אַרבייטער, וואָס קריכען אויפ׳ן קאָפּ, האָבען נישט קיין טראָפּען דרך־ארץ פאַר אַ בעל־הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, ס׳איז צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דיינע בריוו־לעך פון בערלין, קאָנסט דו זיך גאָרנישט משער זיין דעם עגמת־נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביזט נישט געפאָהרען אויף וויען, איידער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זיין ביי׳ם פּראָ־פעסאָר איין עצה האַלטען — מהכתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פערוועהרען, און קיין געלד, ווייסט דו גאַנץ גוט, אַז איך וועל דיר נישט זשאַלעווען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד,

פקוח־נפש. נאָר אַריינלאָזען זיך מיט דאָקטוירים־פּיאַווקעס און האָבען צו טהון מיט דריי פּראָפעסאָרען, וועלען זיי דיר סוף־כל־סוף פערדרעהען דעם קאָפּ, אַז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען פון זיי. איז איין מאָל אַוועק. והשנית, פרעג איך דיך, בעלצי היקרה, ווי שאַנעוועסט דו נישט דיין געזונד און געהסט אַרום צו ווערטהיימער׳ען און צו טיטצ׳ען האַנדלען מציאות? איך גלויב דיר, אַז ס׳איז ביי זיי אַלסדינג בחצי־חנם. איז, ערשטענס, ביי מיר דיין געזונד טייערער, און צווייטענס, מיין איך, אַז מע קריגט אין וואַרשאַ אויך די מציאה. פאַר געלד קריגט מען אַלסדינג, זאָגט מען, נאָר נישט קיין קדחת. אַוודאי איז טאַקי כדאי, זאָג איך דיר, זיך שטופען אין איין ענגשאַפט — וואָס איז? טאָמער וועט מען קויפען אַ פּאָר זאָקען מיט אַ וואַנדזייגער? דאַרף מען איינשטעלען דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דיך, בעלצי, ביזט דאָך עפּיס נישט פון די נאַלעווקער יענטעס, כלעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טהון אַזאַ נאַרישקייט? היינט דאָס אַרומגעהן אָנקוקען בערלין — דאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך הויב נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס, אייגענטליך, איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל מיר פאָר — אַ גרויסע שטאָדט, דריי מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אַזוי גרויס, ווי וואַרשאַ, און מויערען שענע, גרויסע, אַ סך שענער און אַ סך גרעסער, ווי וואַרשאַ, — נו, וואָס זשע האָב איך דערפון? צי, אַשטייגער, דו שרייבסט, אַז דו ביזט געווען אין טהעאַטער און אין צירק און אין נאָך אַזלעכע ערטער — אַהרט עס מיך נישט. פערקעהרט, ביזט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זיין און אַלסדינג זעהן. פאַר וואָס נישט? מיך אַהרט נאָר איין זאַך: למאי זאָלסט דו נישט היטען דיין כבוד און דיין שטאַט און לאָזען זיך פיהרען פון יעדען לעדיגגעהער, וואָס דו קענסט איהם נישט און ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראָפען אויף אַ פלאָכט, אַ פּרא־אדם, וואָס האָט געלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טהוט מען, אַז מע טרעפט אָן אויף אַ חוליגאַן, אָדער אַזוי אַ שאַרלאַטאַן? אין דער פרעמד, בעלצי, דאַרף מען זיין געהיט נאָך מעהר ווי אין

דערהיים. מע קאָן אַמאָל האָבען דעם גרעסטען בזיון מיט׳ן גרעס־
טען אומגליק, חלילה. איך האָב דעריבער געשריבען אַ בריעף צו
מיין גוטען פריינד חיים סאָראָקער קיין מאַריענבאַד, ער זאָל דיר
בעהילפיג זיין אַ מאָל מיט איין עצה, אַ מאָל מיט אַ גוט וואָרט.
ער איז אַ מענש, וואָס איז שוין געוועזן אין אויסלאַנד עטליכע מאָל
און איז בעקאַנט מיט זייערע געננג און מיט זייערע מנהגים. און
אגב, אַזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם
אָנגעוויזען, ער זאָל דיר אַרויסגעבען געלד, וויפיעל דו וועסט בע־
דאַרפען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פער פּאָסט קאָסט טייער,
היינט פערלירט מען אָפּטמאָל אויפ׳ן קורס, אַז ס׳איז נישט כדאי
דאָס שיקעניץ. לכן זאָלסט דו זיך זעהן דאָרט מיט חיים סאָראָקער
און זאָלסט איהם לאָזען גריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אַז איך
וואַרט פון איהם איין ענטפער אויף מיין בריעף, וואָס איך האָב
איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אַז ביי
איהם אין דערהיים איז נאָך דערווייל קיין שום נייעס נישט פאָר־
געקומען. זיין אסתר האַלט זיך נאָך. און נאָך אַ זאַך וועל איך
דיך בעטען, בעלצי היקרה, אַז דו זאָלסט זיך האַלטען אַביסעל ווייי־
טער פון דיין קרובה, חוה׳לע טשאַפּניק. נישט מחמת דעם, וואָס
זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקים, —
איך לאַך מיך אויס פון אַזעלכע זאַכען — נאָר גלאַט אַזוי, איך וויל
נישט, מע זאָל דיך האַלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מע זאָל
אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. ווייל אין מאַריענבאַד, זאָגסט
דו דאָך אַליין, איז איצט אַ שטיק וואַרשאַ. די גאַנצע נאַלעווקים
האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אַריבערגעטראָגען קיין מאַ־
ריענבאַד. קאָנסט פערשטעהן, אַז בראָני לויפערמאַן און לאה׳צי
ברויכשטוהל, און אַפילו יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער, זאָגסט
דו, זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך?
בעדאַרפסט דו דיך היטען פאַר זיי, ווי אין איין אויג אַ שטאָך.
וואָרום זיי זענען מסוכנ׳ע בערעדערינס! איידער אַריינפאַלען צו
דער יאַמאַיטשיכע אין מויל אַריין, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך

אַ פּוס. אש־להבה! און וואָס געהט־אָפּ בראָני לויפּערמאַן? און לאָה'צי ברויכשטוהל? וואָס איז מיט זיי די גדולה, וואָס זיי האָבען זיך אוועקגעשלעפּט קיין מאַריענבאַד — ווייס איך נישט. מילא, לויפּערמאַן האָט, זאָגט מען, געוואונען היינטיגען יאָהר אין דער לאָטעריע, ווילט זיך איהם פּטר'ען די עטליכע רובעל, אָבער ברויכשטוהל? ערשט יענע וואָך איז ער געוועזען ביי מיר נאָך אַ גמילות־חסד, האָב איך איהם אָפּגעזאָגט, ווי אַ טוידטען. לייען גמילות־חסדים און שיקען דאָס ווייב קיין מאַריענבאַד — דערויף דאַרף מען שוין האָבען איין עזות! און וואָס דו שרייבסט מיר, בעלצי היקרה, איך זאָל אַכטונג געבען אין שטוב, זאָלסט דו זיין גאַנץ רוהיג. דו דאַרפסט זעהען זיך נאָר קורירען און קומען אַהיים בשלום. ווייטער ווער שוין אַלץ זיין רעכט. און וואָס דו האָסט מורא פאַר שבע־רחל'ען, איז דאָס איין איבעריגע זאַך. ערשטענס, האָסט דו זי שוין וויפיעל מאָל אויסגעפּרובט, אַז זי איז איין עהרליכע, עס מעג ליגען גאָלד. און צווייטענס, געב איך טאַקי אַכטונג אויף איטליכם ברעקעל. נישט נאָר די צוקער־פּושקע, אפילו דאָס ברויט איז ביי מיר אונטער'ן שלאָס. און אָהן געלד האָב איך אַליין אויך פיינט נעמען אין די קלייטען. מיר האַנדלען טאַקי מיט עהרליכע לייט, אָרענטליכע מענשען, נאָר פון דעסטוועגען זאָל זיך זיי זעצען אזוי פיעל מכות, וואָסערע גנבים זיי זענען. און ווייטער בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד און זאָלסט זיך דאַרטען אָנטהון כל הפּערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען אין דער וועלט, נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען — אין די געוועלבען זאָלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאָלסט דו נישט האַנדלען. אַז דו וועסט קומען, אם ירצה השם, בשלום אַהיים, זאָג איך דיר צו, אַז איך וועל דיר קויפען אַלסדינג, וואָס דיין האַרץ געלוסט. צו וואָס טויג דיר שמאַטעס, טישטיכער, נאָזטיכלעך — דו האָסט זיי קאָרג? צו וואָס דאַרפסט דו אַ מאַשין אויף פּוטער שלאָגען? און וואו וועסט דו זיך אַהינטהון מיט אַ וואַנדזייגער? איך האָב מורא, בעלצי, אַז דו זאָלסט אויף דער גרעניץ נישט אוועק־

לעגען, חלילה, דאָס גאַנצע געזונד, וואָס דו וועסט אָנזאַמלען אין מאַריענבאַד, און עס וועט זיין אַרויסגעוואָרפען מיין געלד, אַ חוץ וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פאַר דריי יאָהרען די מאַ־דאַם קאַראַלניק פון די נאַלעווקים, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרעניץ אַביסעל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין אַ בעזונדער חדר און אויסגעטהאָן ביז דעם העמד און אָפּגעוויקעלט פון איהר העכער פיער הונדערט איילען זיידענע בענדער. פון דע־מאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאַלעווקים דעם שענעם נאָמען „די קאַראַלניטשקע מיט די סטענגעס“.

זיי געזונד און זעה, למען השם, זאָלסט זיך מיר פעררייכטען און קומען, אם ירצה השם, געזונדערהייד אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

5.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

ליעבער פריינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פרעהט מיך זעהר, וואָס דו שרייבסט צו מיר אַזוי אָפענטליך, ווי צו איין אמת'ען פריינד, און עס ויעט מיך נאָך מעהר פרעהען, אז איך וועל דיר בע־הילפיג זיין מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאַד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך איידער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי אַרום און פון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאַקי פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. ווי אַזוי? לאָם איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז

געווען. ס'איז במילא נישטא וואס צו טהון, מע ווערד דא שיער נישט משוגע, וועל איך ווערען אויף א מינוט א שרייבער. נאר איין זאך וועל איך דיך בעטען, שלמה, אז אלסדינג, וואס איך וועל דיר שרייבען פון דאנען, זאל זיין בסוד. דערפאר, וואס דו האסט זיך מיט דיין בריעף פערטרויט אויף מיר, ווייל דו האלסט מיך פאר א בעל־סוד, פערטרויע איך פאר דיר אזעלכע זאכען, וואס איך וואלט זיי פאר איין אנדערען נישט געטרויט, אפילו פאר מיין אייגען ווייב, און איך בין זיכער, אז צווישען אונז וועט דאס בלייבען.

קודם דארף מען דיר בעשרייבען דאס מאריענבאד, זאלסט וויסען, מיט וואס מע עסט דאס און וואס דאס איז. אהער קומען צו פאהרען מענשען, וואס גאט האט זיי געבענשט מיט א סך געלד און געשטראפט מיט א סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראפט מיט א סך געלד און געבענשט מיט א סך פלייש. אזעלכע מענשען זענען די סאמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טארען נישט. זיי ווילען געהן און קאנען נישט. זיי ווילען ליגען, לאזט מען זיי נישט! „איהר דארפט געהן, וואס מעהר געהן, מאכען מאציאן. — זאגען די דאקטוירים. — איהר דארפט אפנעמען, זאגען זיי, וואס מעהר אפנעמען“... „אפנעמען“ הייסט אויף אונזער לשון — פערלירען דאס בייכעל, אביסעל איינדארען הייסט עס. און אויף „אפנעמען“ איז פארהאן איין מיטעל — מאריענבאד. עס נעמט אפ, ווי מיט די הענד נעמט עס אפ! און וואס איז דער חידוש? אז עסען עסט מען דא מכות מיט בכורות, — דער דאקטאר לאזט נישט עסען — און מע לעבט נאר פון דעם, וואס מע טרינקט אין דער פריה דאס ביסעל מים המאררים, וואס מע רופט דאס „קרייצברונען“. א טעם האט דאס ווארעמערהייד אויפ'ן ניכטערען הארצען פון צעהן חלשות'ען, און אז דו טרינקסט, דארפסט דו שפאציערען, מאכען מאציאן, ווי דער דאקטאר רופט עס אן. און נאך אזא טרינקעכץ מיט אזא מאציאן גלוסט זיך עפים נעמען אין מויל אריין; געהסט דו אהיים עסען, דערלאנגט מען דיר „פריה־

שטיק״, נישט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסעניש, איך בעט דיך, אַז פלייש — נישט, אייער — נישט, זעמעלעך — נישט; אַ שאָל „קאַקע״ מיט אַ סוכערעל — אָט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ׳ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן, מאַכען מאַציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אַפּעטיט, און אַז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָכס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: „לאַ, פּעטערשי! אַז איהר וועט אַזוי אַכל׳ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָפּנעמען אַ פּייג, נישט קיין פּוד שמאַלץ, און וועט נישט פּטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאַן ווי לאַנג איהר וועט לעבען!״

הקיצור, ס׳איז אַ גיהנם, וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטיקעל גליק, וואָס מע קאָן אָנפּייפען דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קרחת — קרחת עס אַליין. ער הייסט געהן — געה. מיר וועלען זיך בעסער אַוועקזעצען מאַכען אַ פּרעפּעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, וואָס נישט אַלע מאָל איז דאָ אַ דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען אַ זעכס־און־זעכציג. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס נישט פיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, אַז נישט מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק? אוי, איז דאָס אַ מאַדאַם! וויפיעל דו קענסט בערעל טשאַפּניק, איז ער אַ הונט אַקעגען זיין ווייב. ס׳איז, זאָג איך דיר, אַ מאַדאַם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דווקא נישקשה׳דיג. זי וועט פערשטעקען אין גאַרטעל דריי מאַנסבילען. נאָר וואָס דען? זי האָט פיינט פערשפּיעלען מיט סכנת־נפשות! און אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט: „נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, אַ בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען״. וואָס זאָגסט דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַציערען איבער מאַריענבאַד. וואָלט דאָס שפּאַציערען אַליין אויך געווען נאָך

צו דערליידען ; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט
אַזוי צו שפּאַציערען. שפּאַציערען הייסט ביי איהר — געהן איבער
די געוועלבען, האַנדלען מציאות, אָפּנאַרען די דייטשען — שמעקט
דאָס שוין מיט אַ גמילות־חסד אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט,
אויף צו פערפאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין ליעבען נאָמען !
מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו־
להכעים, בין איך דאָ איינער אויפ׳ן יריד. נישטאָ איין מאַנסביל
פון די נאַלעווקים. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראָני ליפערמאַן,
און לאה׳צי ברויכשטוהל, די מאַדאַם שערענצים מיט דער מאַדאַם
פעקעלים. הייגט די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי איבערגעוואַכ־
סענע מאַמזעלען, וואָס האָבען אַ שם אין מאַריענבאַד מיט זייערע
יאָהרען. זיי וואָלטען געוועז גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען
נישט האָבען די נעזער. אַ גערעט היינטיגען סעזאָן אין מאַריענבאַד
אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען,
דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען ! על־פּי־רוב זענען דאָס גראָבע וויי־
בער פון ביאַליסטאָק, פון קעשעניעוו, פון יעקאַטערינאָסלאַוו, פון
קיעוו, פון ראָסטאָוו און פון אָדעס און פון דער גאַרער וועלט, וואָס
קומען אַהער כלומרשט אויף דער „קור“, נאָר זייער גאַנצער מיין
איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגע־
טהאָן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העלזער פערעל
און פיהרען אַרוים זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטעלונג. רע־
דען רעדען זיי „קאָמעניצער דייטש“ און וואַרפען מיט אויגען אויף
יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט : „ביזט דו אַ בחור, קום אַהער.
ביזט דו אַ בעווייבטער, זאָלסט דו געהן אַהין, פון וואַנען דו ביזט
געקומען“... אַרום די דאָזיגע „מאַמעס“ דרעהט זיך אַרום, ווי אַ
ביהן אַרום האָניג, איינער אַ פּאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע
רופט איהם סווירסקי. אָט דער סווירסקי — דאָס איז אַ איד אַ שדכן,
אַ לאַנד־שדכן. אַליין איז ער אַפילו אַ אונזעריגער, נאָר ער רעדט
נישט קיין זשאַרגאָן, חאָטש געב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ
שידוך איז ביי איהם — אַ „פּאַרטי“, אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם“ ;

„אייער ווייב“ וועט ער דיר קיינמאָל נישט זאָגעז, נאָר „אייער פרוי געמאַהלין“. איך זאָג דיר, דעם זיבעטען חן אָנצוקוקען, ווי די גראָבע מאַמעס מיט די העלזער פערעל יאָגען זיך נאָך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאָמעניצער דייטש“, און ער בעריהמט זיך פאַר זיי, וויפיעל „פּאַרטיען“ ער האָט שוין אויסגע־פיהרט אויף דער קור, און אַלע דורך ליעבע! אונזער יאַמאַיטשי־כע פון די נאַלעווקים מיט איהרע דריי טעכטער האָב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאָל אַרומשפּאַציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואָס טהוט נישט אויס דעם צילינדערהוט נישט שבת, נישט וואָך. גאָט מעג איהר העלפען, מהכתיתי, איך ווינש איהר פונ'ם גאַנצען האַר־צען, אַז סווירסקי זאָל איהר קריגען אַ „פּאַרטי“, דריי „פּאַרטיען“ מיט דריי „ברויטיגאַמס“, פאַר אַלע איהרע דריי נעזער, עס מעג זיין אָהן ליעבע, אַבי גיכער, וואָרום ס'איז אַ סברא, אַז די יונגערע מעג זיך שוין אָפּשערען, וואָרום זי איז שוין אַריבער שלשים... און אַז מיר זאָלען צולעגען צו איהרע יאָהרען די יאָהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האָב איך מורא, חאַפּען עפּים מעהר ווי אַ מאה... נאָר חאַפּט זיי בעני! איך זעה, ווי ווייט מעגליך, די יאַמאַיטשיכע אויסמיידען, וואָרום דו קענסט דאָך זי, וואָס פאַר אַ בערעדערין דאָס איז, אַ וואַנד מיט אַ וואַנד קאָן זי דיר צענויפפיהרען!

אצינד, אַז איך האָב דיר שוין אַביסעל בעשריבען מאַריענבאַד, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אַזוי איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז דיין בעלצי קומט צו פאָהרען.

איך קום אַרויס נעכטען אין דערפריה צום „וואָדאָפּאָי“, טרעף איך די מאַדאַם טשאַפּניק, מיט דער מאַדאַם לויפערמאַן, מיט דער מאַדאַם ברויכשטוהל, מיט דער מאַדאַם שערענצים, מיט דער מאַ־דאַם פּעקעלים, מיט דער יאַמאַיטשיכע מיט אַלע איהרע דריי נעזער, און נאָך ווייבער — הכלל, די גאַנצע מאַריענבאַדער נאַלעווקים. „גוט מאָרגען“, „גוט יאָהר“. „ווי געהט עס?“ „וואָס הערט זיך נייעס?“ דערווייל רופט זיך אָן צו מיר חוה'לע טשאַפּניק: „ווייסט

איהר שוין, אז מיר האָבען מאָרגען א גאַסט ביי אונז אין מאַריענ־באַד?" זאָג איך: „גאָט ליעב איך מיט אייער גאַסט. ווער איז?" זאָגט זי צו מיר: „אַנו, זייט א חכם און טרעפט". „זאָג איך: „וואָס בין איך אייך פאַר א טרעפער?" זאָגט זי: „איך וועל אייך זאָגען א סימן". זאָג איך: „אדרבה, לאָמיר הערען, זאָג איך, אייער סימן". זאָגט זי: „נישט איין סימן, נאָר עטליכע סימנים. ערש־טענס, איז זי, זאָגט זי, א שענע, דאָס שענסטע ווייבעל פון אלע נאַלעווקער ווייבלעך". דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב פערשטאַנען, אלע איבעריגע דאַמען, וואָרום זיי האָבען אלע פיער זיך איבערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און געוואָרפען אזא פייערי־גען קוק אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק, וואָס קאָן פערברענגען א קליין שטעדטעל אין פוילען; און די מאַדאַם טשאַפּניק מאַכט זיך, ווי זי זעהט נישט, און רעכענט אויס די מעלות פונ'ם שענעם ווייבעל, וואָס קומט צו פאָהרען צו אונז קיין מאַריענבאַד. „טאָמער וואָלט געווען גענוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר ווייסט איהר, זאָג איך, נאָך א סימן?" „דער אַנדערער סימן, זאָגט זי, — זי האָט א מאַן, וואָס איז עפּיס מעהר ווי צוויי מאָל עלטער פון איהר, וואָרום זי איז נאָך נישט אַלט, זאָגט זי, קיין צוואַנציג יאָהר אפילו".

דאָ האָבען אלע איבעריגע דאַמען אויסגעשאָסען מיט א געלעכ־טער: „א חוץ גוויישע שבתים און יום־טובים!"... זעה איך, אז ס'איז א מעשה אָהן איין עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאַפּניק: „אפשר וואָלט גענוג געווען, זאָג איך, שאַרפען די צינגלעך, און זאָגען, זאָג איך, ווער איז דאָס ווייבעל, וואָס קומט צו אונז קיין מאַריענבאַד?" מאַכט צו מיר די טשאַפּניק: „שאַט, נאָך איין סימן, זאָגט זי, און איין עק! זי איז, זאָגט'זי, טאַקי מיינע א קרובה". „אזוי? — זאָג איך. — וואָס זשע דרעהט איהר א מוח? זאָגט, זאָג איך, אז עס קומט צו פאָהרען בעלצי קורלענדער קיין מאַריענ־באַד — און א סוף!" און עס געהט אוועק א שמועס צווישען די דאָזיגע ווייבער וועגען דיין בעלצי'ן, און מעהר פון אלע, געווייגט־

ליך, יאַמאַיטשיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, שלמה? איך קאָן עס גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען און וויל עס גאָר אַפילו נישט איבער'חזר'ען. דו דאַרפסט שוין אַליין פערשטעהן, וואָס אַ יאַמאַיטשיכע קאָן זאָגען אויף דיין בעלצי'ן, און נישט אַזוי נאָך אויף בעלצי'ן, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיינען, אַז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט אַ ירידה, אָדער אַ שידוך. אַ גליק, וואָס ס'איז אונטערגעקומען דער הערר סווירסקי מיט'ן צילינדער און האָט אַוועקגערופען די יאַמאַיטשיכע אויף אַ סוד, מסתמא וועגען אַ „פּאַרטי" מיט אַ „ברויטיגאַם".

אָט אַזוי בין איך געוואָהר געוואָרען פון דיין בעלצי'ן, אַז זי קומט צו פאָהרען קיין מאַריענבאַד. און ערשט אויף דער נאַכט, אַז איך בין געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען דיין בריעף. זעהר רעכט, וואָס דו האָסט מיר געשריבען. זיי זיכער, ליעבער פריינד, אַז איך וועל מסתמא זעהען טהון פון דיינעטוועגען און פון איהרעטוועגען אַלסדינג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אַלע מאָל וואָס און ווען... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּיס נייעס ביי אונז אין וואַרשאַ. נאָר עפּיס פריילִיכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף. ממה נפשך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך פערגעסען פון אַלע צרות און פון אַלע אומגליקען. ס'איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וועסט מיר גלויבען, צי ניין? איך, אַז איך בין אין אויסלאַנד, לייען איך אַפילו נישט קיין בלאַטצייטונג. איך טהו מיר מיין זאַך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און געה אויפ'ן שפּאַציער און „נעם־אָפּ" און שפּיעל אַ פּרעפעראַנסעל, אויב ס'איז דאָ אַ דריטע האַנד, אַנישט — איז אין צווייען אַ זעכס־און־זעכציג. און ווייטער זיי געזונד. אם ירצה השם, מאָרגען, אַז דיין בעלצי וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא

באַלד געבען צו וויסען פון אַלעס נאָך מעהר באריכות. זיי נאָך אַ מאָל געזונד און מאַך גוטע געשעפטען, ווי עס ווינשט דיר
דיין בעסטער פריינד חיים סאָראָקער.

6.

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז איך בין געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד און האָב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באַהנהויף חוה'לע טשאַפּניק. לסוף לאָזט זיך אויס, אַז מיין קרובה האָט מיין לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאַלטען. אַזוי זאָגט זי, נאָר איך מיין, אַז ס'אַ ליגען. זי האָט מיין בריעף זעהר גוט ערהאַלטען, נאָר זי האָט קיין צייט נישט געהאַט געהן מיך אָפּנעמען פון דער באַהן. זי איז פּערנומען; זי שפּיעלט גאַנצע טעג אין זעכס־און־זעכציג. טרעף מיט וועמען? — וועסט קיינמאָל נישט טרעפען, אַפּילו ווען דו זאָלסט זיין מיט אַכצעהן קעפּ — מיט דיין גוטען פריינד חיים סאָראָקער. אַך, ווען זיין אסתר זאָל דאָס וויסען! אַ פּגירה וואָלט איך זיך געריכט אויף דיין גוטען פריינד! ער לעבט דאָס דאָ אַ גוטען טאָג, זאָגט מען, ער באָדט זיך דאָ, זאָגט מען, ווי אַ קעז אין פּוטער. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען באַלד, ווי איך בין געקומען, פון דער יאַמאַיטשיכע. איך האָב געהאַט די עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואָקזאַל מיט אַלע איהרע דריי נעזע־לעך. זיי האָבען אַרויסבעגלייט עפּיס אַ יונגען מאַן. אַפּנים, אַ חתן האָט מען געפאַנגען, מחמת עס האָט זיך געשאַרט אַרום זיי עפּיס אַ בלאָזנע פּאַרשוין מיט אַ הויכען קוימען אויפ'ן קאָפּ, ווייזט אויס, אַ שדכן. קיין סך האָט זי מיט מיר נישט געקאָנט רעדען; פון

דעסטוועגען האָט זי צייט געהאַט מיר איבערצוגעבען פּעק מיט נייעס פון אונזערע נאַלעווקער לייט אין מאַריענבאַד, וועלכע איך לאָז איבער אויף איין אַנדער מאָל. דערוויי͏ל וועל איך דיר בעשרייבען די נסיעה פון בערלין קיין מאַריענבאַד.

נישט קיין גוטע נסיעה האָב איך געהאַט, און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דיין קלאָגען זיך, וואָס דו בעקלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען איך האָב געזשאַלעוועט נעמען צווייטע קלאַס און בין געפאָהרען דעם גאַנצען וועג דריטע קלאַס, איז זעהר נישט איינגענעהמען ערשטענס, איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען. פון צולעגען זיך איז אָפּגערעדט. און אָנגערויכערט איז ווי אין אַ באָד. די דייטשען רויכערען אַזעלכע מסוב'ענע ציגאַרען, וואָס פּער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווייטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווייטער קלאַס גאַר אַנדערש, ווי אין דריטער קלאַס, חאָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען, אַז מע זאָל האָבען ביי מיר עפּים אויסגעטרייסעלט. נאָר פּחדים האָב איך געהאַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסגעבען. איך האָב געמיינט, אַז צווישען בערלין און מאַריענבאַד איז נישטאָ קיין שום גרעניץ. זיי רעדען דאָך אַלע אויף איין שפּראַך, צו וואָס בעדאַרפען זיי אַ גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָ אַ גרעניץ, און די דייטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראָקען נישט אויף קאַטאָוועס. און געשראָקען האָב איך מיך נישט אַזוי פאַר די איבעריגע זאַכען, ווי פאַר די שפּיצען. ווען איך וויים, אַז פון בערלין קיין מאַריענבאַד איז דאָ אַ גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָהרענט. איך וואָלט זיי אַריינגענייהט אין דער געשטעפּטער קאָלדרע, אַזוי ווי די טשאַפּניק טהוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין געגאַנגען און האָב זיי פון דער גרינג אָנגענייהט אויף מיינע אַלטע קליידלעך און אַריינגעלעגט זיי אין קויטיגען גרעט. פרעגט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?“ איז מיר אַנטלאָפען דאָס געזונד. נעה איך און עפען איהם אויף דעם טשע־

מאַדראַן און זאָג איהם: „אַלטע קליידער און קויטיגע גרעט". הערט ער מיך אויס און ווייזט מיר אויפ'ן צווייטען טשעמאַדאַן: „אונד וואס האבען זיי היער?" געה איך און עפען איהם אויף דעם צווייטען טשעמאַדאַן, שפּרינגט נישט אַרויס דיין שטרויענער קאַפּעליש? איך האָב גאָר פערגעסען דיר שרייבען, אַז איך האָב דיר געקויפט אַ שטרויענעם קאַפּעליש ביי ווערטהיימער'ען אין בערלין, איין עכטע פּאַנאַמע. טרעף, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויסזאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אַהיים. דו מוזט אַליין טרעפען, וויפיעל איך האָב בעצאָהלט פאַר דיין פּאַנאַמע. קורץ, אַז ס'איז אַרויסגעשפּרונגען די פּאַנאַמע, בין איך געבליבען אַ געשטאָרבענע: ווי קומט צו מיר אַ מאַנסבילשער קאַפּעליש? פאַל איך אויף איין עצה — איך וויים, אַז אַ דייטש איז נישט איבעריג קלוג — און איך רופ מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מיין פּאַנאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסבילשע פּאַנאַמעס". ענטפערט ער מיר דערויף גאָרנישט נים, און מאַכט צו מיר: „פיהרען זיי רוססישען טיי? האבען זיי סיגאַרעטען?" טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאָפּ! און רופ מיך אָן צו איהם, אַז מיט קיין טיי האַנדעל איך נישט, און קיין סיגאַרעטען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טהוט אַ שטרייך־איבער מיט אַ קריידעל איבער אַלע מיינע טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס. היינט געה זיי אַ נביא און טרעף, אַז דער דייטש וועט ביי מיר זוכען גאָר רוסישען טיי מיט רוסישע פּאַפּיראָסען! בעשערט געווען אומזיסטע פחדים מיט אומזיסטע יסורים. ווען איך פאָהר אָבער צווייטע קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געווען, וואָרום אין צווייטער קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פערביי דעם וואַגאָן און פרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פאַרהאַן ביי עמיצען עפּים צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין. אַז איך ציטער אויסברענגען דיר איין איבעריגען גראָשען. זאָגען זאָגסט דו מיר טאַקי גאָרנישט. נאָר אַז ס'קומט צום חשבון, האָסט

דו א טבע זיפצען און קרעכצען און געבען אָנצוהערעניש׳ען, אַז עס געהט אַוועק א סך געלד... איך בין מיך מחיה, וואָס איך האָב חאַטש אָנגעטראָפען אין בערלין א ביליגע סטאַנציע מיט איין עהרליכער בעל־הבית׳טע. די פערעלצוויינ האָט מיר דערלאַנגט פאַר׳ן אוועקפאָהר, זאָלסט אָנקוקען, א חשבון, האָב איך געמיינט, איינס פון די צוויי: אָדער ס׳איז א חלום, אָדער זי איז פונ׳ם זינען. שטעל דיר פאָר: קיין גלאָז מילך רעכענט זי נישט. טיי און צוקער האָט זי פערגעסען. הערינג, רעטאַכלעך, ציבעלקעס, לעבערלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען — דאָס ווערד אָנגערופען, זאָגט זי, „פאַר־שמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פאַר׳ן עסען און פאַר׳ן שלאָפען. ווייטער גאָרנישט. און איבערלאָזען טרינק־געלד, ווי עס פיהרט זיך אין די האָטעלען, איז מען ביי איהר אויך פטור, וואָרום זי איז דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בעל־הבית׳טע. איך זאָג דיר, נישט קיין האָטעל, נאָר א גן־עדן! נישט אומזיסט שטעהען ביי איהר אַלע אונזערע נאַלעווקער דאמען... הייִנט דאָס ארויסבעגלייטען מיך אויפ׳ן וואָקזאַל! נישט געלאָזט מיך אַפילו א געפּעק־טרעגער נעמען. אַלסדינג אַליין! און טאָמער איז דיר קאַרג, האָט מען מיר נאָך אונטערגעטראָגען א בוקעט פון פרישע בלומען! דאָס איז שוין געווען נישט פון איהר, נאָר פונ׳ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען בחור דעם פּראַ־אָדם מיט די ווייספּערלעך, וואָס איך האָב דיר גע־האָט געשריבען אין מיין פריהעריגען בריעף. אָט א אידיאָט! גאָר פערגעסען דעם פסק, וואָס ער האָט געהאַפּט פון מיר אויף דער פריעדריכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך זאָל איהם זאָגען, אויפריכטיג, אויב ס׳איז אמת, וואָס ער האָט גע־הערט, אַז איך האָב א מאַן א זקן פון עטליכע און אַכציג יאָהר. פרעג איך איהם: „אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל נישט געווע־זען?" רופט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוויש (ער איז נאָך א ליטוואַק אויך צו די צרות): „וואָסי?" זאָג איך: „אין אָדעס, זאָג איך, איז דאָ א טאַלמאַטשאָוו מיט א חלירע. איינס פון די צוויי וואָלט פאַר אייך געווען, זאָג איך, נישט איבעריג"... מיינסט

דו אפשר, אַז ער האָט זיך געפֿונען בעלעדיגט? זינט נאָט האַנדעלט מיט שלים־מזל׳ען האָט ער נאָך אַזא שלים־מזל נישט בעשאַפֿען. אַ סך ערגער פֿון די צוויי שלים־מזל׳ען, וואָס דער איבערשטער האָט מיר צוגעשיקט דערנאָך אין וועג, שוין זיצענדיג אין וואַגאָן דריטער קלאַס. נאָר פֿון זיי האָב איך חאָטש גענאָט אַ שטיקעל נוץ. זיי האָבען מיר ביידע אָפּגעטראָטען זייערע פּלעצער, און איך האָב געקאָנט נישט נאָר זיצען, נאָר אַפילו לעגען זיך שלאָפֿען. האָב איך אָבער מורא געהאַט, טאָמער זענען זיי זשוליקעס. אַ קשיא אויף אַ מעשה? אַרויסגעגעבען האָבען זיי זיך אַפילו פֿאַר זעהר פּיינע מענשען. איינער האָט זיך פֿאָרגעשטעלט אַלס לאָדזער קאָמיוואָיאַזשער פֿון דריי פֿאַבריקען, און דער אַנדערער האָט געזאָגט, אַז ער האָט אַ „סקלאַד אַפּטעטשנע“ אין לאָמזשע. רעכטע צוויי שלים־מזל׳ען! מיך האָבען זיי נישט געוואָלט רופֿען „מאַדאַם“. חאָטש געב זיי אַ קרענק, נאָר „פּריילין“ און נאָר „מאַמזעל“! זאָג איך צו זיי: „פּשעפּראַשאַם, איך האָב שוין אַ מאַן“. זאָגען זיי: „פּשעפּראַשאַם, מיט וואָס וועט איהר אונז איבערצייגען?“ נעם איך און וויַיז זיי דאָס קידושין־פֿינגערעל און רוף מיך אָן: „אָט דאָס איז אייך ווינציג?“ נעמט איינער, דער וואָס איז אַ קאָמיוואָיאַזשער פֿון דריי פֿאַבריקען, בויגט זיך צו צו מיר, בעטראַכט דאָס פֿינגערעל און טהוט מיר אַ קוש אין האַנד. נעם איך און וואַרף איהם אויף אַ פּאַטש. האָט דאָס געהאַט, זאָג איך דיר, דעם זיבעטען חן! פֿון דעסטוועגען מיינסט דו, אַז זיי האָבען מיר נישט געהאָלפֿען אַרויסוואַרפֿען דאָס געפּעק פֿון וואַגאָן אין מאַריענבאַד? זיי האָבען אַפילו שטאַרק חשק געהאַט, איך זאָל זיי אויפֿגעבען מיין אַדרעס אין מאַריענבאַד, האָב איך זיי געזאָגט, זיי זאָלען אַביסעל צודאַרען. „אַז איך וועל מיך נאָך אייך פֿערבענגען, זאָג איך, וועל איך אייך געבען צו וויסען, זאָג איך, דורך אַ דעפּעש, אָדער דורך אַ שליח“...

אָט אַזוי, ווי דו זעהסט, האָב איך געהאַט נישט קיין גליקליכע רייזע. אַ רייזע פֿון פּחדים מיט שרעק מיט בייזע בעגעגענישען,

א חוץ וואס איך בין א נאכט נישט געשלאפען, און דער קאפ טהוט מיר וועה נאך איצט, און בין צעלאמעט, צעבראכען און מיער, און מחמת דעריבער שרייב איך דיר נאך פון מאריענבאד גארנישט. אז איך וועל מיך אויסרוהען און ארומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אלסדינג. דערוויילי זיי געזונד, און געב אכטונג אין שטוב, פערלאז דיך נישט אויף שבע׳דרחל׳ען. היים, זי זאל נאך א מאל ארויסנעמען אלע טעפּיכער מיט אלע מיי־נע ווינטערדיגע מלבושים מיט׳ן רויכווארג, גוט דורכלופטערען, נאך א מאל איבערשיטען מיט נאפטאלין. און איך שיק דיר דא מיין אדרעס, און זאלסט נישט פערגעסען, למען השם, מיר באלד ארויס־שיקען געלד.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

7.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו זיין ווייב אסתר סאראקער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

טייערע אסתר!

איך דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו שרייבסט מיר אזעלכע אפ־טע און גוטע בריעף. דו דארפסט וויסען, אז ביי מיר איז נישטא קיין גרעסערער יום־טוב, ווי אז איך האב פון דיר א בריעף. די פאסט — דאס איז דאס איינציגע שטיקעל פערגעניגען דא, אין דעם וויסטען מאריענבאד. ווען נישט די פאסט, וואלט מען גאר משוגע געווארען. נישטא וואס צו טהון. נישטא מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטא מיט וועמען א ווארט אויסצורעדען. און דאס מאריענבאד אליין, אזוי ווי עס איז געווען עטליכע יאהר צו־

ריק, אַזוי איז דאָס פערבליבען. די אייגענע גראָבע פעמפעקעס, וואָס קומען אהער מיט זייערע פולע טשעמאָדאַנעס „אָפּנעמען", ווער אַ פּוד און ווער צוויי. די אייגענע גראָבע ווייבער מיט די העלזוער פערעל, וואָס קומען אהער מיט זייערע צייטיגע מאַמזעלען זוכען חתנים, חאַפּען איידעמס. די אייגענע אָפּגעפּוצטע דייטשען, וואָס האַלטען זיך פרימער פאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זיי טהוען אָן דעם קאַפּעליש צום עסען און גאָלען נישט די בערד אום ספירה. איין גאָט ווייסט דעם אמת, ווי איך האָב זיי פיינט, די דאָזיגע האַלבע אידען! אפנים, אַז אַ האַרץ פיהלט אַ האַרץ. אונז, רוסישע, האָבען זיי פיינט טאַקי נאָר אַזוי ווי חזיר, און אונזערען איין אָרעמאַן, אַ „שנאָרער" הייסט ער ביי זיי, וואָלטען זיי צעריסען אויף שטיק-שטיקלעך. דערפאַר האָבען זיי ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פאַר אַ רוסישען הונדערטער וועט דיר אַ דייטש אָראָפּנעמען דאָס היטעל פאַר אַ מייל. אַ דייטשער איד פערשטעהט נישט, וואָס האָבען מיר זיך צו בעקלאָגען אויף „אונזער לאַנד", וועלכעס פערמאָגט אַזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פאַר זיי דריטהאַלבען קרוין, און אַ מאָל נאָך מיט אַ פּאָר העלער צוגאָב?...

איין עבירה, אסתר, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאָף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אַלעמען וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פאָהרען זיי אַריבער די גרעניץ, אַזוי ווערען זיי דאַמען און פערגעסען אונזער וואַרשעווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאָמעניצער דייטש. אַ סך, די וואָס פון אָדעס, רעדען נאָר אויף רוסיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל אַ רוסיש!... היינט דאָס אָנטהון זיך זייערס, דאָס ווילען זיך אויספּיינען איינע פאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די בריליאַנטען! זאָלסט זעהן, וואָס ז'אָ טהוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אַז זיי קומען אַרויס אויפ'ן פּראָמענאַד, אָדער אַז זיי קלויבען זיך צענויף אין קאַפע „ענגערלענדער".

טייט מען אויף זיי מיט די פינגער, ווארום זיי הויבען אויף אזא געפילדער און לאכען אזוי הויך, און קוויטשען אזוי שטארק, גלייך ווי זיי וואלטען געווען ביי זיך אויף די נאלעווקים.

מיט איינעם ווארט, אסתר, מאריענבאד האט זיך אין די עט־ליכע יאהר נישט א רוק געגעבען, זאלסט זאגען אויף א האר. נאך מיין מיינונג, איז דאס אידישע מאריענבאד אביסעל געפאלען, זינט דער ענגלישער קעניג עדוארד איז נפטר געווארען. פאר עטליכע יאהרען, אז איך בין געווען אין מאריענבאד, געדענק איך, וואס דא האט זיך אפגעטהאן מיט דעם עדוארד'ען, וואס האט געגעסען געפילטע פיש אין דעם גרעסטען אידישען רעסטאראן. נישט נאר דער בעל־הבית פונ'ם רעסטאראן, א פעטער אויסגעפאשעטער דייטש מיט א נאז ווי איין אוגערקע, האט געהאלטען פאר א גדלות דאס, וואס ער האט זוכה געווען, אז דער ענגלישער קעניג זאל ביי איהם עסען פיש, נאר יעדער קורגאסט, איטליכער איד, האט זיך געהאלטען גרוים דערמיט, וואס ער עסט דארט, וואו דער ענגלישער מלכות האט געגעסען. עס זענען געווען אידען, וואס האבען גע־שריבען אהיים און בעריהמט זיך פאר זייערע ווייבער, אז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות, דעם בעריהמטען אוהב־ישראל... איצט איז אין מאריענבאד גאר־נישט דאס. מע קאן זאגען, אז עדוארד עליו השלום איז אפגע־שטארבען פאר די מאריענבאדער אידען א סך מעהר, ווי פאר דער גאנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואס זאל איך דיר שרייבען נאך, טייערע אסתר? איך שיק דיר דא א בריעף פון מיין פריינד שלמה קורלענדער. גע־פעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עם אביסעל איבער זיין בעלצי'ן? און וואס זאגסט דו, וואס ער צערעדט אויף בערעל טשאפניק? אז מע זאגט, אז די קורלענדער זענען אביסעל נישט דערזאלצען, איז דאס, אפנים, טאקי איין אמת. אט א שוטה! ער מיינט, אז איך האב דא טאקי נישט מעהר וואס צו טהון, נאר אכטונג געבען

אויף זיין בעלצי'ן. טאָמער זענען דאָ קאַרג נאַלעווקער ווייבער, נאָ דיר נאָך איינע! מיר דאַכט, אַז איין יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי טעכטער איז גענוג פאַר מאַריענבאַד, און בעשטעהט שוין פאַר אַלע נאַלעווקער ווייבער. מיין גאַנץ גליק, וואָס איך האַלט מיך מיט די נאַלעווקער ווייבער, און איבערהויפּט מיט ווייבער, פון דער ווייטען. איך האָב זיי איבערגעלאָזט פאַר דיין שוואָגעריק. ער איז אַ קאַוואַליער. פאַר איהם איז דאָס אַ שטיקעל עסק... נאָר איך ווייס, דו האָסט פיינט, אַז מע רעדט פון דיין מאיר'ען, איז שאַ! חאַטע פּאָקרישקע!... הכלל, איך ווייס נאָר איין זאַך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך מיך קורירען, אַנישט — וואָס האָב איך צו טהון אין מאַריענבאַד? עס איז גענוג דאָס נודען וואָס מע נודעט זיך, און דאָס בענגען וואָס מע בענגט אַהיים. גאָט זאָל העלפען, עס זאָל שוין אַריבערלויפען די צייט און איך זאָל שוין קומען אַהיים. דערווייל קאָן איך דיר זאָגען, אַז איך טהו נאָר דאָס, וואָס דער דאָקטאָר הייסט, אַפילו אויף אַ האָר טרעט איך נישט אָפּ, ווי איין עהרליכער איד פון שלחן־ערוך. און דער דאָקטאָר איז מיט מיר זעהר צופריעדען. ער האָפט, אַז איך זאָל איצטיגס מאָל אָפּנעמען נישט ווינציגער, און אפשר נאָך מעהר, ווי פאַר עטליכע יאָהרען. און וואָס איז דאָס חידוש? מיר דאַכט, אַז וואָס איך געה־אוים דאָ אין איין טאָג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין אַ יאָהר. אַ חוץ, וואָס איך לעג מיך צו אַמאָל נאָכ'ן עסען אויף אַ האַלבע שעה, זיץ איך נישט אַפילו אַ מינוט. פון קאָרטען שמועסט מען נישט. איך האָב שוין נישט אָנגעקוקט קיין קאָרט אין די אויגען זינט איך בין פון וואַרשאָ. און עסען עס איך כמעט גאָרנישט. איך היט די דיעט אַזוי שטרענג, אַז דער דאָקטאָר אַליין וואונדערט זיך. ער זאָגט, אַז די אַלע פעטע פּאַציענטען זיינע, אויסער איך איינער, ליידען פון דער אכילה. איך געה מיט דעם גאַנג, אַז מע איז אויף דער קור, טאָר מען נישט נאָכגעבען דעם יצר־הרע. מיר זינדיגען גענוג מיט'ן עסען אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וואָס? נישט אַזוי?

דו פרעגסט מיך, אסתר, וואָס איך טהו גאַנצע טעג און מיט וואָס איך פערברענג די צייט? וואָס זאָל מען טהון אין דעם וויסטען מאַריענבאַד? אָדער מען איז ביי'ם ברונען, אָדער מע מאַכט מאַציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהיים און מע לייענט אַ בוך. איך האָב קיינמאָל אַזוי פיעל נישט געלייענט, וויפיעל איך לייען דאָ אין מאַריענבאַד. זעלטען־זעלטען מאַכט זיך, אַז איך קום אַרוים אין קאַפע „ענגערלענדער", טרינקען אַ גלעזעל טיי און לייענען אַ בלאַט־צייטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען, איבער די גראָבע ווייבער מיט זייערע טעכטער, וואָס די מאַמעס האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קיין טעכטער, וועלען מיר פערשפּאָרען פיהרען זיי אַהער אויף דער אויסשטעלונג, אַז זיי וועלען אויס־וואַכסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך אַ מאָל, ער זאָל דיר זאָגען אַקוראַט, וועו דו דאַרפסט אַפּוואַרטען... און זיי מיר געזונד, און איך קוש דיך פיעל מאָל, און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בעגליקען אין גיכען מיט אַ גוטער דעפּעש.

דיין איבערגעגעבענסטער מאַן **חיים ספּאָקער.**

8.

די יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשע.

וועלוועל! דו שרייבסט, איך זאָל דיר שרייבען נייעס, שרייב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערווייל גאָרנישטאָ, וואָס צו שריי־בען. אָבער גאָרנישט מיט גאָרנישט. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאַד וועט נישט זיין גאָר־נישט. איך האָב די גאַנצע צייט גע'טענה'ט, מע זאָל פאָהרען קיין

קאַרלסבאַד, נישט קיין מאַריענבאַד, וואָרום אין קאַרלסבאַד, זאָגט מען, קומט צו פאָהרען די גאַנצע וועלט. אין קאַרלסבאַד ווערען געשלאָסען, זאָגט מען, די גרעסטע שידוכים אין די טויזענדער. און דו האָסט דיך אָבער איינגעשפּאַרט, ווי א גוי, מאַריענבאַד, און דו, אַז דו שפּאַרסט זיך איין א זאַך, איז דען מעגליך דיך איבערצו־שפּאַרען אַפילו מיט דריי פּאָר אָכסען? און איך שרייב דיר, וועלוועל, נאָך א מאָל, צו וואָס האָט מיר געטויגט אָט דאָס מאַ־ריענבאַד, אַז מע זעהט דאָ נישט קיין מאַנסביל אויף א רפואה? וואו מע וואַרפט א שטעקען, טרעפט מען א הונט, און וואו מע טהוט זיך א קעהר, טרעפט מען א מאַדאַם מיט א מאַמזעל אויף חתונה צו מאַכען. און אַז מיך האָט גאָט געבענשט, קיין עין־הרע, מיט דריי מאַמזעלען, וואָלט איך, דאַכט מיר, געמעגט זיין אויף איין אַנדער פּלאַץ, נישט אויסשטעהן אַזאַ ביטערע קאָנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס, האָבען זיך היינטיגען זומער א לאָז גע־געבען אהער אַלע מיט זייערע מאַמזעלען, און אַלע שיטען זיי מיט נדן: צוואַנציג טויזענד, דרייסיג טויזענד, פערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דאָ גאַרנישט הערען. א ליאַדע דאָקטאָרעל, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקים וואָלט ער גענומען מיט ביידע הענד צעהן־פופצעהן טויזענד, הייסט זיך דאָ אָפּגילטען. און פון סוחר'ישען שטאַנד זענען אַצינד אויך געוואָרען מיט גאָלד גלייך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז ס'איז דערוויילע זעהר נישט פריילי͏ך, וואָרום אָט דער סווירסקי, וואָס איך האָב דיר געשריבען, אָט דער לאַנד־שדכן מיין איך, האָט מיר געהאַט געבראַכט צו פיהרען דריי שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז א לאָדזער פון לאָדז, זעהט אויסעט א קראַנקער צו זיין, וואָרום אַז ער רעדט, רעדט ער ווי מיט א זאַדישקע, ־חאָטש אַזוי אויפ'ן קוק איז ער אַפילו גאַנץ פיין געקליידט, און האַלט זיך שען, און ער זאָגט, אַז זיין פאָטער האָט א פאַבריק אין לאָדז, דאָס הייסט, נישט קיין פאַבריק, נאָר א קליין פאַבריקעל. און נדן גיט מען איהם, זאָגט ער, צעהן טויזענד, און אַקעגען פערלאַנגט ער פינף און צוואַנציג

טויזענד. און איך טענה מיט איהם, מיט׳ן וועלט־שדכן: „פאר וואָסערע מעשים־טובים קומט איהם דריי מאָל אזוי פיעל? דער־פאר וואָס ער זינגט אזוי שען?״ און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן: „ערשטענס, איז פינף און צוואַנציג, זאָגט ער, נאָר דריטהאַלבען מאָל אזוי פיעל, נישט דריי מאָל אזוי פיעל, און צווייטענס, זאָגט ער, דאַרפט איהר בענשען גומל, וואָס ער הייסט זיך נישט געבען, זאָגט ער, פינף מאָל אזוי פיעל. איהר זעהט דאָך, זאָגט ער, וואָס היינט טהוט זיך מיט חתנים אין מאַריענבאַד! גיט מיר, זאָגט ער, דריי טוץ אזעלכע לאַדזער יונגע לייט, וועט איהר זעהען, זאָגט ער, אויב איך וועל זיי נישט פערצוקערען״. האָסט דו דיר איין מאָל אוועק. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער אַנדערער איז אַ ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, אויך זעהר אַ לייטישער יונגערמאַן און אַ גאַנץ פערמעגליכער, נאָר שוין איין אַלמן. דאָס הייסט, נישט קיין אַלמן, נאָר אַ גרוש, וואָרום ער האָט ערשט נישט לאַנג, זאָגט ער, גע׳גט זיך מיט אַ ווייב. און אז איך וויל מיך צעפרעגען: פאַר וואָס האָט ער זיך גע׳גט? לאָזט ער מיך נישט רעדען, דער וועלט־שדכן, וואָרום ער זיצט אקעגען מיר, דער וועלט־שדכן, פערבייסט אַ ליפּ און ווינקט צו מיר, ווי אַ גזלן. און איך זאָג איהם נאָכדעם, דעם וועלט־שדכן: „אין גאָטעס ווילען, זאָג איך, ווי קאָן איך אָנהויבען רעדען מיט אַ מענשען, אז איך וויים נישט, זאָג איך, פאַר וואָס האָט ער זיך גע׳גט? אפשר, זאָג איך, האָט זי איהם גע׳גט, נישט ער זי?״ און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן, אז „ערשטענס זעהט מען נאָכ׳ן יונגענמאַן, אז ער האָט זי גע׳גט, נישט זי איהם. וואָרום נישט אזא יונגענמאַן, זאָגט ער, גט מען; און צווייטענס, זאָגט ער, אז איהר וועט אָנהויבען, זאָגט ער, אזוי צו גריבלען זיך, טאָמער אזוי און טאָמער אזוי, קאָנט איהר, זאָגט ער, פאָהרען מיט אייער סחורה, זאָגט ער, צוריק קיין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקים״. און איך זאָג צו איהם: „זאָגט מיר, זאָג איך, וואָס וואַרפט איהר מיר אויף, זאָג איך, די וואַרשעווער נאַלעווקים? איהר מיינט, זאָג איך, ביי אונז קריגט

מען נישט די סחורה?" „אז מע קריגט, זאָגט ער, ביי אייך די סחורה, צו וואָס זשע האָט איהר בעדאַרפט זיך מטריח זיין אזוי ווייט, און נאָך מיט דריי טעכטער דערצו?" א שייגעץ קאָן! ביי אונז אין וואַרשאַ וואָלט אזא איד, ווי אָט דער סווירסקי, ביי מיר געפלויגען פון די טרעפּ אַראָפּ פייל אויס'ן בויגען, און דאָ האָט ער אָנגעטהאָן א שוואַרצען קוימען אויפ'ן קאָפּ מיט געלע הענטשקעס אויף די הענד און רופט זיך לאַנד־שדכן, און מע צערייסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז קיין סך רעדען טאָר מען דאָ נישט מיט איהם, מיט'ן לאַנד־שדכן, וואָרום ער איז ביי זיך א גרויסער פּריץ. ער זאָגט, אז ביי איהם געהען די שידוכים נישט אויפ'ן שדכנ'ישען אַרט, נאָר דורך בעקאַנטשאַפט און דורך ליעבעס. דאָס הייסט, פריהער טרעפט מען זיך אויף אין קאַפע „עגערלענדער", אזא גאָרטען מיט מוזיק און מיט טישלעך א סך. דאָרט ווערד געשלאָסען דאָס בעקאַנטשאַפט כלומרשט גאַנץ אומגעהרען, טאַקי דורך איהם, דורכ'ן לאַנד־שדכן. נאָכדעם בעגעגענט מען זיך ביי'ם ברונען, וואו מע טרינקט וואַסער, שוין אָהן דעם לאַנד־שדכן. דערנאָך געהט מען אין טהעאַטער אָדער אויף קאָנצערט, און קיין לאַנד־שדכן זעהט מען אַלץ נישט. און דאָרטען, אין טהעאַטער אָדער אויפ'ן קאָנצערט, קומט שוין דאָס פערליעבעניש, און נאָכ'ן פערליעבעניש א פערלאָבעניש, און ערשט אויפ'ן פערלאָבעניש וואַכסט־אויס דער לאַנד־שדכן און נעמט־אָפּ זיין רח"ש. נאָר ווי דערלעבט מען דאָס שוין, רבונו של עולם? האָסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער דריטער איז א קעשעניעווער פון קעשעניעוו. נאָר מיר האָבען איהם נאָך רעכט נישט אָנגעקוקט, ווייל ס'איז געווען ביינאכט, און ער האָט זיך בעקאַנט מיט די קינדער אין טהעאַטער. וועל איך דיר שוין שרייבען פון איהם איין אַנדערס מאָל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, קאָנסט דיר זאָגען וואָס דו ווילסט, מיר האָבען צו שידוכים קיין גליק נישט. אָט דער לאָדזער, וואָס פון לאָדז, האָט זיך מיישב געווען און איז פּלוצים אָפּגעפאָהרען פון

מאריענבאַד. דער פֿאָטער האָט איהם, זאָגט ער, ארויסגערופֿען קיין לאָדז. אַזוי זאָגט ער, דער לאַנד־שדכן. צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ס'אַ ליגען. ער איז גאָר אוועקגעפֿאָהרען ערגיץ אין אַ סאַנאַטאָריע. און איך שרייב דיר, וועלוועל, ווי אַזוי איך בין גע־וואָהר געוואָרען, אַז ער פֿאָהרט אין אַ סאַנאַטאָריע, נישט קיין לאָדז. מיר זענען אַלע ארויסגעקומען צו דער באַהן, איך און די קינדער און דער לאַנד־שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאָכ־געקוקט, אפשר פֿאָהרט מיט איהם דער לאַנד־שדכן אָנקוקען אַ כלה, אַ קשיא אויף אַ לאַנד־שדכן? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב גוט נאָכגעקוקט, ווי ער נעמט איהם אַ בילעט, דער לאַנד־שדכן, האָב איך געהערט, ווי ער זאָגט צום קאַסיר: „באַדענוויי־לער". דאָס האָב איך גאַנץ גוט געהערט, איך בין נישט טויב. און איך זאָג צו איהם נאָכדעם, צום לאַנד־שדכן: „איהר האָט דאָך געזאָגט, זאָג איך, אַז ער פֿאָהרט קיין לאָדז, צום סוף האָט איהר איהם, זאָג איך, גענומען אַ בילעט גאָר קיין באַדענוויילער?" און ער זאָגט צו מיר: „וואָסערע פּלאָמען? וואָסער באַדענוויילער?" און איך זאָג צו איהם: „איך האָב גוט געהערט, ווי איהר האָט געזאָגט, זאָג איך, באַדענוויילער, איך בין נישט קיין טויבע". און ער זאָגט צו מיר, דער לאַנד־שדכן: „אַ מאָדנע אידינע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאָגט ער, אַז באַדענוויילער איז אויף יענער זייט לאָדז?" און איך זאָג צו איהם: „איהר זאָלט שוין אַזוי זיין, זאָג איך, מיט דער נאָז, ווי לאָדז האָט אָרום זיך אַ באַדענוויילער. מסתמא האָט איהר איהם, זאָג איך, אוועקגעשיקט, זאָג איך, קיין באַדענוויילער אָנקוקען אַ כלה, זאָג איך, זייט זיך, זאָג איך, מודה, וואָס טויג אייך הינטישע גענג?" און ער צעלאָזט זיך, דער לאַנד־שדכן, און רופט מיך אוועק אויף אַ זייט און דערצעהלט מיר דעם גאַנצען אמת, און שווערט זיך מיט אַזעלכע שבועות, אַז מע מעג גלויבען אַ משומד, אַז דער בחור איז נישט מיט אַלעמען, דאָס הייסט, חלילה, נישט קראַנק, נאָר אַזוי, זאָגט ער, אַביסעל פֿיבער. האָבען איהם די דאָקטוירים, זאָגט ער, אָפּגעשיקט אויף אַ קורצע

צייט קיין באַרענוויילער אין אַ סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאַד, אויב ס׳איז אמת, אַז אין באַרענוויילער איז פאַרהאַן אַ סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אַז ס׳איז טאַקי אַיין אמת. נאָר וואָס קומט ארויס? דערווייל איז געבליבען אין מאַריענבאַד מיט אַ חתן ווינציגער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב בעגעגענט דאָ אויפ׳ן באַהנהויף היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע בעלצי, אויסגעסטראָצעלט, ווי אַ כלה צום שלייער־וואַרעמעס. און אויפ׳ן וואָקזאַל האָט זי אָפּגעוואַרט אונזער מאַריאַמטשיק׳ס זוהנדעל פון אַדעס, מאיר׳על שאַרלאַטאַן; איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגעזעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט קיין בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף איין פוהר פאָהרען אין שטאָדט אריין, איך זאָל שוין אַזוי זעהן מיינע קינדער צו דער חופה אין גיכע צייטען, אָמן. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, האָב איך דיר נאָך לעת־עתה גאָרנישט וואָס צו שרייבען, ווייל ער געפעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּניטשקע? מילא, אַז אונזער חיים סאָראָקער פון די נאַלעווקים איז מיט איהר אַ נאָהענטער מחותן, שפּיעלט ער חאָטש מיט איהר אין זעכס־און־זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אַז אָך און וועה איז צו חיים׳ס ווייב, אסתר׳ען מיין איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, אַ ביאַליסטאָקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאָק, מיט דער מאַראַם טשאַפּניק? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ׳ן ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, און וואָס איך וועל געוואָהר ווערען, וועל איך דיר מסתמא שרייבען. דערווייל שרייב מיר, פאַר וואָס שרייבסט דו מיר נישט פון דער היים, וואָס הערט זיך אין דער היים? און זיי געזונד, און עס לאָזען דיר גריסען די

קינדער גאָר פריינדליך, און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין געטרייע פרוי **פערעל יאַמאַיקער.**

9.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעוויקעס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דיין בריעף, אַז דו ביזט געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד, האָב איך מקבל געווען. אַ דאַנק גאָט. וואָס דו האָסט זיך אַרויס־געריסען פון דעם פערשאָלטענעם בערלין מיט די ווערטהיימערס מיט די שמייגערס די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביזט אַריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דער־פאָהרען געזונדערהייד ביז מאַריענבאַד. טאַקי ממש נסים ונפלאות. אַלע אידען פאָהרען קיין מאַריענבאַד — און מיט קיינעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַרפט פאָהרען דריטע קלאַס? דו זאָגסט, אַז דער גאַנצער חייב בין איך. פערשטעהע איך נישט, ווי קאָנסט דו זאָגען אַזאַ זאַך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויזענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אַמאָל, למאי עס געהט אַוועק איבעריגס, איז נאָר דעמאָלט, ווען מע ברענט געלד אויפ'ן פייער, ווען מע ברענגט־אויס אויף דער רוח ווייסט וואָס, אויף שמאָטעס, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפּיעלט ביי מיר געלד לחלוטין קיין ראָלע נישט. אַ סימן, איך האָב דיר פאַר'ן אַוועקפאָהרן, שוין אויפ'ן וואָקזאַל אין וואַרשאַ, כמעט מיט גוואַלד אָנגעהאָנגען איין איבעריגען הונדערטער, קוים איינגעבעטען, זאָלסט איהם נעמען, היינט ווי קאָנסט דו זיך אויף

מיר בעקלאָגען, אַז איך זשאַלעווע דיר, חס ושלום, איין איבעריגען גראָשען, אָדער אַז איך קוק דיר אריין צו־שטאַרק אין חשבון אריין? דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד, אַז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאָקאַטאָרען צאָהלען דירה־געלד, צי נישט, צי איך בוי, צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַרהאַן און דאָס וועט, אם ירצה השם, תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך בין דיך נישט חושד, חלילה, אויף אַ האָר. דו ביזט ביי מיר בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און איך ווייס, אַז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמייגערס, מיט די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאַי דאָ אין וואַרשאָ (געדענקסט פאַראַיאָהרען אין פאַלעניצע?), סאַי די, וואָס אין בערלין און אין וועג און אין מאַריענבאַד, וואָס זענען נאָך דיר די כפרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן, אייגענטליך, פונקט ווי דער פאַר־איאָהריגער שניי. איך ווייס, אַז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער ערד, וואָרום דו ביזט אַ ריינע כשר'ע נשמה און ביזט געטריי צו דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו ווייסט, אַז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. על־כן קאָנסט דו מיך נישט חושד זיין אין קיין זאַך, אַז איך טראָג אויף דיר, חלילה, אַ שלעכטע מחשבה. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז דער שאַרלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ פאָטעפאַלנאָסט אַ קוש געבען אין האַנד אריין אַ פרעמד ווייב, האָט דיך דערמיט נישט אָפּגענוצט, אַזוי ווי עס האָט דיר נישט געשאַדט דער פאַלעניצער שלים־מזל, וואָס האָט זיך מיר מודה געווען, אַז ער איז נאָך דיר די כפרה... אַוודאי, ווען איך פאָהר מיט דיר אין וואַגאָן, וואָלט איך מיך מיט דעם לאָדזער קאָמיוואָ־יאַזשער פון דריי פאַבריקען אָפּגערעכענט נישט אַזוי ווי דו: איך וואָלט איהם געבראָכען אַ ביין, אַז דער רוח וואָלט איהם צוגענומען. ער וואָלט ביי מיר פערזוכט דעם טעם פון הלכות אשת־איש. עס איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אריינגע־

רופען דעם קאָנדוקטאָר און געהייסען איהם אַרויספיהרען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאָזען, אַז אַזאַ עזות־מחוצף־פּנים זאָל דיר נאָך העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, אַז דו ביזט געקומען אויפ׳ן אָרט. צי, אַשטייגער, ווי דערלאָזט דו, אַז אַזאַ שמייגער, ווי דער אַלטער בחור פון בערלין, נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דיר גערעדט אַזעלכע קלאָרע דבורים אויף דער פריעדריכ־שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראָגען בלומען אויפ׳ן וואָקזאַל? ביי מיר וואָלט אַזאַ לעקיש געחאַפּט מיט די בלומען גלייך אין פּנים אַריין. וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיר צו שענקען מתנות, אונטערטראָגען בוקעטען? פאַרהאַן ביי אונז אַ שפּריכוואָרט: „ווי דער מענש נעמט זיך פאַר, אַזוי העלפט איהם גאָט“. איך מיין נישט, חס־ושלום, דיך בעלעדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אַז יעדער מענש דאַרף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זיין שטאַט, נישט דערלאָזען צו אַזעלכע סקאַנדאַלען, נישט דערלעבען זאָל ביי מיר יענער שאַרלאַטאַן פון לאָדז, ער זאָל גאָר האָבען אַ השגה מיר צו געבען אַ קוש אין האַנד אַריין, אין אַ וואַגאָן, צווישען אַזוי פיעל מענשען! דאַנקען גאָט נאָך, וואָס ס׳איז נישט געזעסען דערביי קיין היימישער פון די נאַלעווקיס, און גוט האָסט דו געטהאָן, וואָס דו האָסט זיי נישט געזאָגט דעם נאָמען דיינעם, לאָזען די כלבים האָטש אַ מכה וויסען, ווער דו ביזט. נאָר דאָס איז אַלץ פון די זאַכען, וואָס האָבען ביי מיר קיין ווערדע. איך האָב דיר געוואָלט שרייבען, בעלצי היקרה, וועגען איין אַנדער זאַך. נאָר איך וועל דיך בעטען, אַז צווישען אונז זאָל עס בלייבען. קיין פויגעל טאָר נישט וויסען, וואָס איך שרייב דיר דאָ. ס׳איז אַ הייליגער סוד. מע האָט ביי מיר כמעט גענומען תקיעת־כף, אַז איך זאָל דיר וועגען דעם קיין חצי־דבור נישט שרייבען. אַזוי איז די מעשה:

דו שרייבסט, אַז אויפ׳ן באַהנהויף אין מאַריענבאַד האָסט דו דיך בעגעגענט מיט אונזער יאַמאַיטשיכע פון די נאַלעווקיס. הלואי וואָלסט דו דיך מיט איהר בעסער נישט בעגעגענט, וואָלט איך איצטער געוועזען אַ סך רוהיגער און נישט געהאַט קיין חרפּות־

בושות פאַר לייטען. יאַמאַיטשיכע׳ס מאַן בעגעגענט מיך היינט אויף גענשאַ־גאַס און מאַכט צו מיר אַזוי: „איך קאָן אייך, זאָגט ער, אָפּגעבען, רב שלמה, אַ גרוס פון אייער פרוי פון מאַריענבאַד“. זאָג איך: „אַ דאַנק פאַר אַ גרוס. ווי קומט איהר קיין מאַריענבאַד?“ זאָגט ער: „נישט איך, זאָגט ער, מיין פרוי איז איצט אין מאַריענבאַד, זאָגט ער, אויף דער קור, זאָגט ער, עס געהט איהר, זאָגט ער, גאַנץ נישקשה׳דיג“. „געלויבט דער אויבערשטער, זאָג איך; וואָס זשע, זאָג איך, שרייבט אייך עפּיס אייער פרוי פון מאַריענבאַד?“ געהט ער און נעמט אַרויס אַ גרויסען בריעף, בעשווערט מיך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעוויזט מיר, וואָס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאַמאַיטשיכע הייסט עס, מיט דעם דאָזיגען לשון (איך געב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב בעגעגענט דאָ אין מאַריענבאַד אויפ׳ן באַהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס צווייטע פרוי, בעלצי, אויסגעפּוצט, שרייבט זי, ווי אַ כלה צו בעדעקענס. און אויפ׳ן וואָקזאַל האָט זי אָפּגעוואַרט, שרייבט זי, אונזער מאַריאַמטשיק׳ס זוהנדעל, מאיר׳על שאַרלאַטאַן, און איך האָב אַליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר׳על מיט בעלצי׳ן, אויף איין פוהר. איך זאָל אַזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופּה געהן“... נו, ווי געפעלט דיר אַזאַ זאַך? פערשטעהט זיך, אַז איך האָב איהם געזאָגט, אַז ס׳אַ ליגען. „עס האָט זיך אייער ווייב, זאָג איך איהם, אויסגעוויזען אַ קוצע קוה פאַר אַ באַרנבוים. דאָס האָט געמוזט זיין, זאָג איך, נישט מאיר׳על מאַריאַמטשיק, זאָג איך, נאָר מיין פריינד חיים סאַראָקער, זאָג איך, וואָרום איך האָב געשריבען, זאָג איך, צו חיים׳ען, אַז מיין בעלצי, זאָג איך, פאָהרט די טעג קיין מאַריענבאַד“. אַזוי האָב איך געזאָגט דער יאַמאַיטשיכע׳ס מאַן און אַזוי האָב איך טאַקי ביי מיר אַליין אָפּגעפּסק׳ענט. נאָר אַז איך

בין געקומען אהיים און האָב איבערגעלייענט דיין בריעף, וואו דו שרייבסט, אַז דו האָסט דיך טאַקי בעגעגענט מיט דער יאַמאַי־טשיכע אין מאַריענבאַד אויפ'ן וואָקזאַל, און אַז דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, זאָגסט דו, איז נישט אַרויסגעקומען דיר אַקעגען, וואָרום זי איז געזעסען, זאָגסט דו, מיט חיים סאָראָקער, זאָגסט דו, און געשפּיעלט, זאָגסט דו, אין זעכס־און־זעכציג, — ווי באַלד אַזוי, איז דאָך יאַוונע ויאַסנע, אַז דאָס איז נישט געווען חיים, און ווי באַלד נישט חיים, ווער זשע דען איז דאָס געווען?

איך קאָן מיר גאָרנישט פאָרשטעלען, בעלצי היקרה, אַז דאָס זאָל זיין געוועזען סאַיר'על מאַריאַמטשיק, וואָרום דו ביזט מיט איהם, דאַכט מיר, גאָרנישט אַזוי נאָהענט בעקענט. ובפרט דו אַליין שרייבסט, אַז ער איז אַ שאַרלאַטאַן און זיין חנצי ווערד ביי איהם אויסגעריסען. סיידען דו האָסט זיך מיט איהם בעקענט נאָהענט די לעצטע צייט, טאַקי ביי חיים סאָראָקער'ס ווייב אסתר? וואָלסט דו, דאַכט מיר, געמעגט דערצעהלען מיר אויך, אַז דו האָסט זיך בעקענט מיט דעם תכשיט? אלא, אַז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ סימן, אַז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט. און וויבאַלד דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער. ווי באַלד אַזוי, פרעגט זיך נאָך אַ מאָל די איי־געגע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט דיך אָפּגעוואַרט אין מאַריענבאַד אויפ'ן וואָקזאַל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צו פאָהרען? איך מיין אָבער, אַז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עס שטאַמט פון דער יאַמאַיטשיכע, על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, אויב ס'איז אַ ליגען, זאָלסט דו אויף מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וואָס איך שרייב דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויגען. און איך בעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זאָלסט זיך זעהען מיט מיין גוטען פריינד חיים סאָראָקער און זאָלסט ביי איהם נעמען געלד, ווען דו דאַרפסט און וויפיעל דו דאַרפסט, און למען־השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין

שום געלד, און זאָלסט דיר אָנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען שבעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונד און שטאַרק, ווי עס ווינשט דיר

בעלך ש ל מ ה ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.10

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

ליעבער פריינד שלמה!

אַצינד קאָן איך דיר שוין שרייבען נייעס פון דיין בעלצי'ן. זי איז שוין, ברוך־השם, אין מאַריענבאַד, און איך האָב מיך שוין מיט איהר געזעהען, אָבער איך האָב נישט זוכה געווען צו רעדען מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבער איין אורזאַכע, וואָס נישט מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָם איך דיר דערצעהלען אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב ליעב דערצעהלען אַ זאַך, זאָל עס זיין דערצעהלט מיט אַלע פּישטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מיין פריהעריגען בריעף, איז מען דאָ, אין מאַריענבאַד, כמעט דעם גאַנצען טאָג אין דרויסען אויפ'ן שפּאַציער. טהון טהוט מען דאָך, ברוך־השם, קיין האַנד אין קאַלטען וואַסער, נאָר מע שפּאַנט־אַרום הין און צוריק איבער די גאַסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם גוטמאָרגען און מע געהט ווייטער, גלאַט אַזוי, אָהן אַ שום צוועק, נאָר מיט איין כונה — מע זאָל „אָפּנעמען".

דערווייל, אַזוי ווי איך געה מיר היינט נאָכ'ן וואַרעמעס איבער מאַריענבאַד און נעם־אָפּ, איך טהו אַ קוק — מיין ווייב'ס שוואָגעריק, מאיר מאַריאַמטשיק, געהט מיר מיט עפּיס אַ שען ווייבעל אונטער אַ מורא'דיג ברייטען הוט, גאָר חבר, מעשה קאַוואַליער,

אונטער די הענד. מילא, וואָס מיין ווייב׳ס שוואָגער קאָן געהן מיט
ווייבלעך — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. מע קאָן איהם
אויף די נאַלעווקים אויסגעבונדען. ווער ווייסט נישט מאיר׳על
שאַרלאַטאַן? מיין שוועהר האָט זיך נעבאך גענוג אויסגעבראַכט,
ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פאַר זיין מיזינקע. איך האָב
באַלד געזאָגט צו מיין אסתר׳ען: „הערסט דו, זאָג איך, אסתר, אָט
דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר נישט. צו פיעל פראַנט, זאָג איך,
און צו אַ גרויסער קנאַקער פאַר דיין חנצי׳ן“. איז זי דאָך אַ אידינע,
זאָגט זי צו מיר: „אַז דו ביזט געווען, זאָגט זי, אַ בחור, ביזט דו
דען נישט געווען, זאָגט זי, אַזאַ קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער
אויך געווען, זאָגט זי, דער אייגענער, נאָר...“ „נאָר וואָס, זאָג איך?“
„נאָר גאָר נישט, זאָגט זי, חאַטאַ פאָקרישקע“. און אַזוי ווייטער,
האַלבער ווערטער, ווי געוויינטליך אַ ווייב.

הקיצור, איך זעה, מיין שוואָגעריק געהט מיט אַ יפהפיה עפּיס
זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רבונו של עולם! ווער זאָל זיין
אָט דאָס ווייבעל? עפּיס איז זי מיר אַזוי קענטליך, נאָר בשום אופן
קאָן איך מיך נישט דערמאָנען, ווער דאָס איז? פּלוצים פליהט מיר
דורך אַ געדאַנק: שאַ, אפשר איז דאָס בעלצי? נעכטען איז דאָך
געווען דער טאָג, וואָס דיין בעלצי האָט בעדאַרפט קומען צו פאָה־
רען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט
איהר מאיר׳על מאַריאַמטשיק? והשנית, וואָס עפּיס אונטער די
הענד? ווען האָבען זיי זיך עס אַזוי גיך בעפריינדעט, אַז מע זאָל
שוין געהן געאָרעמט? דערווייל, אַזוי ווי איך שטעה און טראַכט —
ויבוא המן: די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע אַלע דריי מאַמזעלען. „גוט
מאָרגען“. „גוט יאָהר“. „געפעלט אייך דאָס פּאָרעל?“ „וואָסער
פּאָרעל?“ „אייער מאיר׳על מאַריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדער׳ס
ווייבעל. אַ לעבען, ווי אונטער׳ן באָד!“ זאָג איך: „ווי קומט ער
צו איהר?“ זאָגט זי: „אָהאָ! איך האָב זיי נעכטען, זאָגט זי, גע־
זעהען ביידען אויפ׳ן באַנהויף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אַז ס׳איז
ביי זיי געווען איין אָפּגערעדטע זאַך, וואָרום פון וואַנען, זאָגט זי,

ווייסט אייער שוואָגער, ווען שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע קומט צו פֿאָהרען?"... אזוי זאָגט יאַמאַיטשיכע און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאָר איך מיין, אַז דאָס איז מיין שוואָגעריק געוואָהר געוואָרען פֿון דער טשאַפּניק. די טשאַפּניק האָט אויסגעפּויקט איבער גאַנץ מאַריענבאַד, אַז דיין בעלצי קומט צו פֿאָהרען, און בעוויזען אַלעמען די בריעף, וואָס בעלצי שרייבט צו איהר פֿון בערלין. האָב איך אַפילו חשק געהאַט אַרויספֿאָהרען אויפֿ׳ן באַהנהויף אָפּנעמען דיין בעלצי׳ן, נאָר איך האָב נישט געוואוסט, מיט וואָסער אַ צוג זי קומט אָן. און אַגב האָט מיר די טשאַפּניק אַזוי פֿערדולט דעם קאָפּ נעכטען מיט איהר זעכס־און־זעכציג, אַז אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געפּלאָנטעט דער „פֿערציג" מיט׳ן „צוואַנציג". און איך דעק און דעק... דערווייל האָב איך דורכגעלאָזט דיין בעלצי׳ס אָנקומען, און מיין שוואָגעריק, ווייזט אויס, האָט דאָס דוקא נישט דורכגעלאָזט, וואָרום ס׳איז אַ סברה, אַז ס׳איז טאַקי איין אמת, אַז ער האָט זי געבראַכט צו פֿיהרען פֿון דער באַהן. אַזוי ווייזט דאָס אויס. נאָר לאָמיר געהן כסדר, וואו מיר האַלטען. מיר האַלטען ביי דער יאַמאַיטשיכע.

דערהערט פֿון דער יאַמאַיטשיכע, אַז דאָס איז בעלצי, האָב איך מיך באַלד גענומען פֿערענטפֿערען, אַז איך האָב קיין צייט נישט הערען לשון־הרע. איך בעדאַרף, זאָג איך, געהן, זאָג איך. דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען, זאָג איך, געהן. און לאָז מיך שוין אַביסעל גיכער, גלייך נאָך זיי פֿון הינטען, און יאָג זיי מסתמא אָנעט שוין ביי׳ם אַריינגעהן אין האָטעל אַריין — שטעל דיר פֿאָר, אַז זי שטעהט טאַקי מיט איהם אין איין האָטעל! דערויף האָב איך מיך שוין נישט געריכט... גלויב מיר, שלמה, ס׳איז בלאָטע שבבלאָטע און אַלסדינג; מע שטעהט אַמאָל אין איין האָטעל דער שוואַרץ יאָהר ווייסט מיט וועמען... נאָר פֿון דעסטוועגען איז דאָס מיר נישט געפֿעלען... ס׳איז געזינטער, זי זאָל שטעהן ערגיץ אַנדערש...

הקיצור. איך האָב דורכגעלאָזט אַ פּאָר מינוט, ביז זיי וועלען זיך אָפּגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אַריין אין האָטעל גלייך צו

דיין בעלצי'ן, און מאך מיך, גלייך איך ווייס גאַרנישט, גלייך ווי דו האָסט מיר גאַרנישט געשריבען, אז זי פאָהרט קיין מאַריענבאַד: „ברוך־הבא, זאָג איך, א גאַסט! וואָס מאכסט דו, זאָג איך, וואָס מאַכט דיין שלמה? וואָס טהוסט דו, זאָג איך, ביי אונז אין מאַריענבאַד?" מאַכט זי צו מיר: „דאָס אייגענע, וואָס איהר". זאָג איך: „אויף דער קור?" זאָגט זי: „אויף וואָס דען?" זאָג איך: „מיט אזא פנים?" זאָגט זי: „קיינער ווייסט נישט, וועמען דער שוך קוועטשט". „ווּעלען מיר אפשר געהן, זאָג איך, אביסעל אָנקוקען מאַריענבאַד?" זאָגט זי: „א דאַנק, איך האָב שוין געזעהן גאַנץ מאַריענבאַד". זאָג איך איהר: „אפשר ווילסט דו עסען? אפשר דאַרפסט דו א כשר'ען רעסטאָראַן? וועל איך דיך פיהרען". זאָגט זי: „א דאַנק, מע האָט מיך שוין געפיהרט". זאָג איך: „ווער?" זאָגט זי: „מאיר מאַריאַמטשיק". האָט דאָס מיר דערלאַנגט, ווי מיט א שאַרף פון א מעסער, גלייך אין האַרצען אריין: וואָס פאַר א מחותן איז ער מיט דיין בעלצי'ן? ער בעדאַרף האָבען א זכיה, אזא שאַרלאַטאַן, אז זי ענטפערט איהם אויף א גוט־מאָרגען, נישט ארומגעהן מיט איהר איבער מאַריענבאַד, אז ער זאָל זי פיהרען אין רעסטאָראַנען. פאַר מיר מאַכט נישט אויס. איך קען דיין בעלצי'ן, פערשטעהסט דו מיך, נישט פון נעכטען, און איך ווייס, אז דיין בעלצי קען איהם. וועה קען נישט מאיר'על שאַרלאַטאַן? די גאַנצע מעשה — וואָס וועט די וועלט זאָגען? דאָ אין מאַריענבאַד, דאַרפסט דו וויסען, קומען זיך צענויף מענשען פון דער גאַרער וועלט, צום מיינסטען לעדיגגעהער. וואָס קומען אהער, ווי איך האָב דיר שוין געהאַט געשריבען, נישט מעהר נאָר אָפּנעמען. מע ווערד אויסגעריסען אין עושר און אין כבוד. דאָס הייסט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאָפט און מע פוצט זיך אויס, און מע געהט שפּאַצירען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען עס געהט, ווער מיט וועמען עס זיצט און ווער מיט וועמען עס לאַכט. דערזעהט מען א שען ווייבעל מיט איין אויסגעפּוצטען יונגען מאַן, הויבט מען זיך אָן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער

איז די?" און מע הויבט אן צו דערצעהלען מעשיות, מיט היס־טאריעס, מיט געשיכטעס, פונקט ווי ביי אונז, אויף די נאלעוו־קים: נעמט מען אריין עמיצען אין מויל אריין, מעג זיך שוין יענער אפגעזעגענען... און ווער שמועסט, אז די יאמאיטשיכע איז דא אין מיטען — נו־נו! איך מיין נישט, חלילה, קיין זאך; איך וואלט נאר וועלען, זי זאל אויסמיידען נישט קיין געווינשטע בע־קאנטשאפט מיט אזעלכע לייט, וואס קאן שאדען איהר און דיר און אייך ביידען... ובפרט נאך דיין בריעף, וואס דו שרייבסט מיר, איך זאל אויף איהר השגחה האבען, האב איך מיר געזאגט: לאז זיך זיין, וואס סע וויל זיך. ראשית חכמה, דארף מען זעהן פאר דיין בעלצי'ן איין אנדער סטאנציע. פארהאן אין מאריענבאד גענוג האטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זיי זיכער, איך וועל זי שוין בעזארגען מיט א סטאנציע, מיט א דאקטאר און מיט אלעס. און געלד טאמער וועט זי דארפען, וועל איך איהר מיט פערגעניגען אויסלייהען, אזוי ווי דו שרייבסט מיר, נישט מיט א מאל, נאר צו ביסלעך. מעגסט זיך שוין פערלאזען אויף מיר. איך האב אויך א ווייב און פערשטעה גאנץ גוט. אלע ווייבער זענען אויסגעקנאטען פון איין טייג. א ווייב, זי מעג זיין די קליגסטע, קוים געהט זי דורך פערביי א גרויסען פענסטער מיט איין אויסשטעלונג פון שמא־טעס, געהט פערלוירען א גאנצען איהר חכמה. דו דארפסט דיין בעלצי'ן דערפון, אייגענטליך, גארנישט שרייבען. מיינע בריעף דארפען זיין ביי דיר, ווי איך האב דיר שוין געשריבען, א הייליגער סוד. זי בעדארף אפילו נישט וויסען, אז מיר שרייבען זיך דורך וועגען איהר. פערלאז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האסט דא א גוטען שומר אין מאריענבאד, וואס וויים וואו איין און וואו אויס, און וואס זיין נאמען איז —

חיים סאראקער.

.11

זועלוועל יאמאיקער פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו זיין ווייב פערעל יאמאיטשיכע אין מאריענבאד.

לאשתי החשובה מרת פערעל שתחי'.

דיין מכתב האָב איך מקבל געווען. די טענה וואָס דו טענה'סט אדות קאַרלסבאַד, אַז קאַרלסבאַד איז בעסער פאַר מאַריענבאַד, האָב איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קאַרלסבאַד טויג נישט איבער כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קאַרלסבאַד, כפי איך פערשטעה מיט מיין שכל הישר, אַ מקום פון חלאים, קראַנקע מענשען מיט אמת'ע חולאת'ען, על־פי־רוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען. און דער שכל איז דאָך מתחייב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין חתנים, כי איך בין משער, אַז עם המאָגען האָבען צו טהון עלטערע מענשען, נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט גע־הערט, אַז בקאַרלסבאַד זאָלען געשלאָסען ווערען שידוכים נכבדים, ווי דו זאָגסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקאַרלסבאַד קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז איך האָב געזאָגט מאַריענבאַד, האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און מיט אַ שכל, כי איך בין נישט משוגע און ווייס וואָס איך רעד. און הגם איך בין במאַריענבאַד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל, פערשטעה איך פון דעסטוועגען על פי סברה, אַז דאָס מאַריענבאַד איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אהינצו פאָהרען, הייסט עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין צופיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כונה איז נישט מעהר, ווי אַ ביסעל אָפּצערעווען זיך, ווי למשל אונזער חיים סאָראָקער, וואָס איז אַ גרויסער בעל־בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען

גלאַט האָבען אַ נחת־רוח, אָנקוקען אַ וועלט וכדומה אַזעלכע תענוגי עולם. על־כן איז צווישען אַזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען אַ שידוך הגון אַ סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאָס וואָס דו שרייבסט בנידון הדאָקטוירימלעך, אַז על הנאַלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאַר עשרת אלפים רו"כ, האָסט דו, במחילה, אַ טעות גדול. די דאָזיגע סחורה איז אצלנו בוואַרשא די לעצטע צייט וויעדער בחשיבות גדול, און אַזאַ דאָקטאָרעל, ווי דו זאָגסט, היִיסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ׳ אלפים און ל׳ אלפים נישט ווינציגער, כי דער שכל איז מתחייב: וואָס מעהר גזירות עס ווערען אַרויסגעגעבען, בעוונותינו הרבים, אויף אידישע קינדער בהגימנאַזיעס והאוניווערסיטעטען וכו׳ וכו׳, ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען אַלץ טייערער און טייערער. און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאָך ווייטער, — איז מי יודע ביז וואַנען עס קאָן דערגרייכען!

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שידוכים, בין איך גם כן נישט מסכים מיט דיר, אַז ס׳איז געוואָרען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאָס איז אויך על־פי סברה און על־פי דרך הטבע, כי ס׳איז דאָ סוחרים לרוב בכל תפוצות ישראל. על־כן זעה איך נישט אַרויס מיט מיין שכל הישר, וואָס דו האָסט געהאַט צו יאָגען זיך אחר השידוך עם הלאָדזער פאַבריקאַנטעל. לאָדזער פאַבריקאַנטלעך קאָן מען קריגען בכאן אויך. מע דאַרף נישט פאָהרען נאָך איהם למאַריענבאַד. ובפרט, אַז ער איז נאָך נישט בקו הבריאה, איז אוודאי נישט כדאי דער גאַנצער ענין.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הביאַליסטאָקער, פערשטעה איך גם כן נישט, וואָס דו ביזט זיך מפקפק און קווינקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האָט וועמען גע׳גט: צי ער ז י, צי זי א י ה ם, קאָנסט דו דאָך מיר שרייבען דעם נאָמען זיינעם, וועל איך אָוועקשרייבען אַ מכתב להקאָמיטענטען שלי בביאַליסטאָק, וועל איך געוואָהר ווערען מכל דבר שורש. ס׳איז מיר אַ

חידוש, וואָס דו ביזט בעצמו נישט געפֿאַלען דערויף, כי די וועלט איז אָפּען און וואַרשאַ מיט ביאַליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט.
אחרון אחרון חביב. וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הקעשעניע־ווער כקעשעניעוו, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסע־ראַביע געפֿעלט מיר בעסער, ווי פֿון דער ליטאַ. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שידוך טהון אויך מבעסע־ראַביע, ובפרט מקעשעניעוו, וואָס איז נישט ווייט מכפר יאַמאַיקע. קאָן איך שרייבען אַ בריעף צו מיינע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זיין אויפ׳ן קעשעניעווער שדוך מקעשעניעוו. על־כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם ארויסשרייבען דעם נאָמען מיט דער משפחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפֿען, ס׳זאָל זיין מיט הצלחה, כי ס׳אַז שוין צייט... השם יתברך זאָל רחמנות האָבען און מיר זאָלען אַ שידוך טהון מיט די טעכטער, וואָלט מען געקאָנט אין זינען האָבען די איבעריגע קינדער. לעת־עתה לערנט בני יעקב שיחי׳ זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפּעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפֿען, ער זאָל שוין איבערגעקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך ווייס נישט, וואָס וועט זיין ווייטער, אפלו אז גאָט וועט העלפֿען, ער וועט שוין אָפּגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אז לער־נען אין חדר נישט, און אידישקייט נישט, לאָז ער האָבען, לפחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונוץ קומען. איך וואָלט אודאי וועלען בעסער, אז בני יעקב שיחי׳ זאָל זיין אַ סוחר ווי כל ישראל. נאָר אז ס׳איז היינט אזא וועלט פֿון סאַמע אַטעס־טאַטען ודיפּלאָמען, לאָז ער אויך האָבען אַ שטיקעל דיפּלאָם, לפחות, פֿון זעכס קלאַסען. און בני מענדעל שיחי׳ וויל שוין אויך נישט געהן אין חדר, און דאַוונען מאַן דכר שמיה! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אז ער נעמט זיך אונטער פֿאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג׳ קלאַסען. ווייס איך נישט, וואָס מע טהוט, כי עס ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדעל שיחי׳ פֿונ׳ם חדר.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער׳ס פלונית, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז לפי דעתי איז שלמה אַ משוגע־נער, וואָס האָט גענומען אויף דער עלטער אַ בתולה, און חוץ לזה איז ער אַ גרויסער בעל־עולה אַקעגען די קינדער פונ׳ם ערשטען ווייב. רק איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע ענינים. גענוג די אייגענע צרות די והותר. דער פדיון איז כעת זעהר געשלאָגען מחמת ההיצען, וואָס זענען בכאַן אַזוי גרויס, אַז ס׳איז אין לשער.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאַפניטשקע עם חיים סאָראָקער, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז חיים פאָהרט למאַריענבאַד נישט לשם קוראַציע, נאָר לשם לעבען אַ גוטען טאָג און לשם אַ קערטעל, כי ס׳איז ידוע, אַז ער האָט ליעב אַ קערטעל. און בערעל טשאַפניק איז שוין ווידער געווען אצלי וועגען אַ גמילות־חסד, און האָט מיר געגעבען אָנצוהערעניש וועגען שידוכים, אַז מע פרעגט זיך אָן אצלו פון כמה וכמה שטעדט אויף אונזערע טעכטער. גם האָט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז ער האָט אַ צד בנוגע צום עקזאַמען פון בני יעקב שיחי׳, און ס׳איז ניכר פון זיינע רעד, אַז ס׳איז דוקא קרוב לאמת, רק עס דאַרף קאָסטען געלד. האָב איך איהם געזאָגט אַ תירוץ, אַז איך וועל דיר שרייבען אַ מכתב און וועל איהם געבען אַ תשובה אין עטליכע טעג אַרום. דערווייל האָב איך איהם גע׳פטר׳ט אָהן אַ גמילות־חסד.

געדענק זשע, וואָס איך שרייב דיר בנידון הקעשעניעווער מקע־שעניעוו, זאָלסט שרייבען, למען השם, וואו עס האַלט, און דער עיקר — דעם נאָמען זיינעם מיט דער משפחה. און מחמת די היצען זענען זעהר גרויס און קיין איבעריגע צייט איז נישטאָ, על־כן בין איך מקצר. רק חיים ושלום. און איך לאָז דיר גריסען מיט די קינ־דער שיחי׳ גאָר פריינדליך, און זאָלסט מיר שרייבען אָפטע בריעף מכל דבר שורש.

ממני בעלך זאב וואָלף בר׳ מענדעל יאַמאַיקער.

.12

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

דיין בריעף האָב איך נאָר וואָס ערהאַלטען, און האָב איהם צוויי מאָל דורכגעלייענט און האָב נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך טהון: צי זאָל איך לאַכען פון דיינע נארישקייטען, צי זאָל איך וויינען אויף מיין פינסטער מזל? זאָג אליין, שלמה, דו ביזט דאָך עפּיס אַ איד אַ בעיאָהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעבטער די אַלע זאַכען, וואָס דו שרייבסט מיר? מילא דאָס, וואָס דו זאָגסט מיר מוסר פאַר די „שמאַטעס", וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט ביי ווערטהיימער'ען, לאָך איך פון דיר. ביי דיר איז אַלסדינג „שמאַטעס". פאַראַיאָהרען, געדענק איך, אַז איך האָב געקויפט אויף אַ ליציטאַציע אַ קאָלנער פון שווארצע פיקס מיט אַ גריזשעט־קע פון סויבלען, האָסט דו אויך געזאָגט „שמאַטעס", ביז אַלע רויב־ווערגער האָבען דיר איהם געשאַצט און געזאָגט, אַז ס'איז אַ מציאה פון אַ גנב דריי מאָל אַזוי פיעל, האָסט דו שוין אַליין דעמאָלט אויך מודה געווען. לאָם איך נאָר קומען געזונדערהייד אהיים, וועסט דו אַ קוק טהון אויף די „שמאַטעס", וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז ס'איז אַ מציאה. נישמעהר, דו דאַרפסט מיר פריהער אויסקאָכען דאָס וואַסער. שוין אַזאַ טבע ביי דיר. און ווייטער, וואָס דו האַלטסט מיך פאָר, למאי איך האָב נישט אַ שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אָדער דעם „שמייגער", ווי דו רופסט איהם, אין פּנים אריין, איז דאָס אויך נישט אַזאַ גרויסע חכמה, ווי דו מיינסט. דו ביזט, זאָלסט מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, אין די זאַכען שוין אַביסעל אויסגעוועבט. דו ווייסט נישט, וואָס אין דער גרויסער וועלט טהוט זיך. דאָ, אין אויסלאַנד, איז איינגעפיהרט, אַז אַ גאַסט פאָהרט אוועק, ער מעג

זיך זיין יאָ צופריעדען, נישט צופריעדען. אויפ׳ן וואָקזאַל אַרויסבעגלייטען איהם מיט בלומען — דאָס מוז מען. אין הארצען מעג זיך יענער טראַכטען: „מיט׳ן קאָפּ אין דער ערד“, נאָר אַ בוקעט נאָ דיר. און אַז יענער איז אַזוי פיין און איידעל און טראָגט דיך אונטער אַ בוקעט, ער מעג זיך זיין אַ שמייגער און אַ פּראַ־אדם און וואָס דו ווילסט, קאָנסט דו אָבער נישט זיין קיין גרעסערער פּרא־אדם און קיין גרעסערער שמייגער פון איהם און דאַרפסט דעם בוקעט אָננעמען, און מיט אַ שמייכעל דערצו, און נאָך זאָגען: „דאַנקע שען“... יאָ, שלמה, אָט אַזוי פיהרט זיך עס אויף דער וועלט; מע קאָן שוין היינטיגע יאָהרען נישט אויסקומען מיט דעם שכל, וואָס אמאָל.

און ווייטער, וואָס דו זאָגסט, אַז דו וואָלסט געבראָכען אַ ביין דעם שלים־מַזל דעם קאָמיוואָיאַזשער, וואָס אויף דער באַהן, האָב איך שוין טאַקי גאָר גוט געלאַכט. פאַר וואָס, אייגענטליך, קומט איהם, מע זאָל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואָס האָט ער דאָ אַזוי חוטא בעגל געווען? דערמיט, וואָס ער האָט זיך אָנגעריהרט מיט די ליפּען צו אַ שפּיץ פינגער פון מיין האַנד, האָט ער מיר אָפּגעביסען? ובפרט, אַז איך האָב דיר אַליין געשריבען, אַז ער האָט געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, היינט וואָס נאָך ווילסט דו? דער גאַנצער עיקר בלייבט איבער איין זאַך: למאַי איך בין געפאָהרען מיט מאיר מאַריאַמטשיק׳ען איבער מאַריענבאַד, איך וויים נישט אויב פופצעהן מינוט, פונ׳ם באַהנהויף ביז דער שטאָדט? וועה איז מיר, וואָס דאָ טהוט זיך! וואָס וואָלסט דו שוין געזאָגט, זאָלסט זעהען, ווי אונזערע נאַלעווקער צנועות, די שערענצים מיט דער פעקעלים, שפּאַציערען דאָ אַרום פראַנק און פריי מיט ווילד־פרעמדע יונגע לייט, און נאָך ביינאַכט דערצו? אָדער, אשטייגער, למשל כדומה, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, ווען דו זאָלסט הערען, וואָס מיין קרובה, חוה׳לע טשאַפּניק, דערצעהלט זיך אָן פון אַסטענדע, — זי איז שוין געווען צוויי מאָל אין אָסטענדע — ווי אַזוי דאַמען באָדען זיך דאָרטען אינאיינעם מיט מאַנסבילען אין איין ים, אַפילו נישט איבער־

געצאַמט פון יוצא וועגן מיט ברעטלעך, ווי ביי אונז, נאָר טאַקי פראָסט און פשוט, אינאיינעם געפּאַליאַסקעט זיך, אינאיינעם געשוואומען און אפילו פאַר די הענד געהאַלטען זיך? מעהר נישט, מע ציהט אַרויף, זאָגט זי, אויף זיך אַזעלכע קאָסטיומען, קורצע לייבקאַלירענע הויזלעך, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען, זאָגט זי, פאַר מאַנספּאַרשוינען און פאַר פרויענצימערם לכתחילה אויף צו באָדען זיך אין זיי? ס'איז היינט איין אַנדער וועלט, שלמה, אַ וועלט איין אָפענע און אַ פרייע. דו אַליין האָסט מיר געזאָגט וויפיעל מאָל, אַז נישט די איז אַ צנועה, וואָס טראָגט אַ פּאַריק, און נישט די איז אַ הולטייקע, וואָס געהט אין אייגענע האָר. היינט ווי קומט דאָס, אַז דו זאָלסט אַזעלכעס שרייבען?

דו פרעגסט אַ קשיא: ווי קומט אָט דער שאַרלאַטאַן מאַריאַמטשיק אויפ'ן וואָקזאַל אין מאַריענבאַד, און פון וואַנעט האָט ער געוואוסט, אַז איך קום צו פאָהרען? אודאי איז דאָס אַ קלאָץ־קשיא. נאָר וואָס דען? איך זעה, אַז דו ווייסט נישט, וואָס הייסט מאַריענבאַד. דו מיינסט, אַז מאַריענבאַד איז מאַריענבאַד? מאַריענבאַד איז באַרדיטשעוו, מאַריענבאַד איז וואַרשאַ, מאַריענבאַד איז די נאַלעווקים. מע ווייסט דאָ איטליכער, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך. וואָלסט הערען, וואָס די יאַמאַיטשיכע דערצעהלט זיך אָן פון בראָני ליפערמאַן, פון לאה'צי ברויכשטוהל, און פון דער שערענציס, און פון דער פעקעלים! צי, אַשטייגער, דו זאָלסט הערען, וואָס זיי אַלע רעדען־אוים אויף דער יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שדוכים און מיט די חתנים — די האָר שטעלען זיך קאַפּויר! אנו, לאָז עמיצער אַרויסלאָזען אַ וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען, אָדער אין אַ קאַפע, אָדער אין רעסטאָראַן, אַזוי ווערד עס צעטראָגען איבער גאַנץ מאַריענבאַד. אַשטייגער, אַז איך בין געוועזען אין בערלין, האָב איך געהאַט געשריבען צו מיין חוה'לע טשאַפּניק, אַז איך פאָהר קיין מאַריענבאַד, האָט אויפ'ן אַנדערען טאָג געוואוסט גאַנץ מאַריענבאַד פון איין עק ביז'ן אַנדערען, ווען איך קום, מיט וואָסער אַ צוג, אין וואָסער אַ שעה, און אפילו וואָסער אַ היטעלע איך וועל

טראַגען. ער שפּילט זיך מיט מאַריענבאַד! און אַזוי ווי מיין קרובה איז געווען יענעם טאָג, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, שטאַרק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער (זיי האָבען געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג), און אַזוי ווי מאיר מאַר־יאַמטשיק איז יענעם טאָג גראָד געווען אויפ'ן וואַקזאַל, ארויסגע־שיקט, זאָגט ער, זעהר אַ נויטיגען בריעף קיין אָדעס, דערווייל האָט ער דערזעהען אַ בעקאַנטע דאַמע (מיך מאַקי) שטעהט מיט פּעק־לעך, מיט פּידעלעך און מיט טשעמאָדאַנעס איינע אַליין אויפ'ן וואַקזאַל, — איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און רופט זיך אָנעט אויף זיין אָדעסער לשון, האַלב גוייש, האַלב אידיש: „אויב איך אָשיבאַ־יע זיך נים, זענט איהר, דאַכט זיך, מיינע אַ זעמליאַטשקע, אַ וואַר־שאַווערין פון די נאַלעווקים?“ ענטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עס קאָן זיין, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך נישט“... ווערד ער פריילין און מאַכט צו מיר: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, האָב איך אייך ווסטרעטשאַיעט ביי דער מאַדאַם סאַראַקער אויף די נאַלעווקים?“ זאָג איך איהם נאָך אַ מאָל: „עס איז גאַנץ מעגליך, אַז איהר אָשי־באַיעט זיך נישט“. פּוילט ער זיך נישט און מאַכט צו מיר נאָך אַ מאָל: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, דאַרפט איהר זיין די צוויי־טע פרוי פונ'ם הערר קורלענדער?“ ווער איך שוין בייזליך און רוף מיך אָן צו איהם: „וואָס טויג מיר, צי איהר אָשיבאַיעט זיך יאָ, צי איהר אָשיבאַיעט זיך נישט? איהר טהוט בעסער אַ קוק, זאָג איך, ווי איך שטעה דאָ מיט'ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאַריענבאַד, נישטאָ קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שווארץ יאָהר“... איז ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, אַז מיין חברה־מאַן טהוט זיך נישט אַ וואָרף, פיהרט מיר צו אַ טרעגער, דינגט אַ פיאַקער און זעצט מיך ארויף, און אַליין זעצט ער זיך אויך אַוועק מיט מיר פאָהרען אין שטאָדט אריין, — זאָל איך איהם זאָ־גען: „פעטער, געהט צו־פוס“?... נישמעהר איין זאַך, איך האָב געמיינט, אַז די יאַמאיטשיבע, וואָס איז דעמאָלט געווען, ווי איך האָב דיר געשריבען, אויפ'ן וואַקזאַל, זעהט נישט — ארום זאָלען

איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אפילו, אז גאַנץ מאַריענ־באַד, דאָס הייסט אַלע וואַרשעווער נאַלעווקים, האָבען אונז געזעהען פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געוועז, למשל כדומה, ווען אויפ'ן באַהנהויף זאָל געוועז זיין, ווי דו האָסט געוואָלט, דיין פריינד סאָראָקער, נישט מאַריאַמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט מיט איהם פאָהרען אין שטאָדט אריין, וואָלט דיר שוין געוועז גרינ־גער? חיים סאָראָקער איז נישט קיין וואַרשעווער און נישט קיין בעוויבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אזוי אויפגעקאָכט, אז דו זאָלסט מיר פערצאַפּען דאָס בלוט אומזיסט־אומנישט און מאַכען אזוי, אז איך זאָל איבער דיר זיך אוועקזעצען וויינען און אָפּוויינען דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאַד, אויסגעבראַכט אזוי פיעל געלד, איך זאָל אוועקלעגען דאָ דאָס אי־בעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר ווע‍לען זיך פּלאָנטען אין קאָפּ נאַרישע מחשבות און געדאַנקען?

ניין, שלמה, פון דיין בריעף בעדאַרף מען נישט וויינען, נאָר לאַכען, אזוי ווי איך האָב געלאַכט פאַראַיאָהרען אין פּאַלעניצע — בעת דו ביזט אָנגעפאַלען אויף דעם מאַנופאַקטוריסט דערפּאַר, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעכאַפּט מיט אַ וואָרט און געזאָגט, אז ער גע־פינט, אז איך בין שענער פון אַלע וואַרשעווער ווייבלעך אין פּאַ־לעניצע. דו ביזט דאָך גרייט געוועז, געדענקסט דו, דערמאָלט איהם דורם זיין. פאַר וואָס? פאַר ווען? האָסט דו דען אליין נישט מודה געוועז נאָכדעם, אז ס'איז געוועז פון דיר אַ גרויס נאַרישקייט? און איצט אין בריעף שרייבסט דו דען נישט, אז דו הערסט זיי, ווי דעם פאַראַיאָהריגען שניי? ביי דיר איז תמיד אזוי: פריהער זאָגסט דו, און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אליין שרייבסט מיר, אז איך זאָל נישט איבערטראַכטען קיין זאַך, אז דו האָסט נישט, חלילה, אויף מיר קיין זייטיגע מחשבות, און נאָך אזעלכע זאכען, און וואַרפסט מיר אויס אַלע מאָל איין אנדער חטא, און פערשאַפסט מיר דערמיט נאָר עגמת־נפש, אזוי, אז עס געהט מיר נישט איין די טיר. און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך

פערריכטען און קומען בשלום אחיים. ווי קאן מען זיך פעררריכטען, אז מע האט אזעלכע בריעף פון דיר? עס געהט מיר דען איין, וואס איך עס און וואס איך טרינק און וואס איך קויף מיר, אז דו צעהלסט יעדען גראשען, און ווארפסט מיר אוים שמאטעס מיט שמאטעס?

איך בין אזוי אויפגערעגט און נערוועז פון דיין בריעף, שלמה, אז איך קאן דיר מעהר נים שרייבען. און די בערלינער פראפעסארען האבען מיר אנגעזאגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאל, איך זאל מיך נישט ערגערען. איך זאל עסען, זאגען זיי, און טרינקען און שפאציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאריענבאד דארף מען זיין, זאגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז, אנישט איז ארויסגעווארפען, זאגען זיי, די גאנצע קוראציע מיט'ן גאנצען מאריענבאד.

מעהר קיין נייעס איז נישטא צו שרייבען. מארגען־איבערמארגען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאך. דערווייל זיי געזונד און זאג שבע־רחל'ען, אז זי זאל נישט פערגעסען, אז זומער איז נישט ווינטער. זומער דארף מען איבערשלאגען דאס וויכע מעבעל אלע טאג, און די פענסטער האלטען צו, ס'זאל זיך אזוי נישט זעצען קיין שטויב און קיין פליעגען, און די לאדען אויך, ס'זאל אזוי נישט בראטען די זון און נישט בליאקעווען. איך רעכען, אז איך וועל פאהרען געזונדערהייד צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפים קויפען א מתנה, א קאפטעל, אנישט וועל איך איהר אויסזוכען פון מיינע אלטע קאפטלעך א קאפטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין א קלאג־מוטער, און שרייב שוין א מאל עפים פריילי‌כערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.18

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו זיין פרוי חנצי מאריאמטשיק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

אומזיסט אופרעקאיעסט דו מיך, דאושינקע, אז איך שרייב דיר, באודטא בי, איין מאל אין צוויי וואכען. מיר דאכט, אז איך שרייב דיר פאמשטי א טאג איבער א טאג. איך האב דען עפיס אנדערש וואס צו טהון דא אין דעם מאריענבאד, וואו די סקוקע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאושטשעסטווא, אויסער אונזערע ווארשעווער אריסטאקראטקעס, וואס איך איזביע־גאיע זיי ווי די טשומא, ווארום דו ווייסט, ווי אזוי איך אטנאסע זיך צו זשענשטשינעס וואבשטשע, און ווי אזוי איך פרעזיראיע אייערע ווארשעווער נאלעווקער ספלעטניצעס. ביי אונז אין אדעס האט מען פיינט ספלעטנים. ביי אונז אין אדעס קאנסט דו דיר געהן מיט'ן קאפ אראפ און מיט די פיס ארויף — קאקאיע קאמו דיעלא? נאפרימער, פאר וואס אהרט מיך נישט, וואס דיין שוואגער חיים אוחאזשעוועט נאך שלמה קורלענדער'ס קראסאוויצע? און ווי אזוי, מיינסט דו, אוחאזשעוועט? ער פרעד־לאגאיעט איהר דאזשע געלד אויף שלמה'ס קאנטע. ער זאגט, אז שלמה קורלענדער האט איהם, באודטא בי, אנגעוויזען, ער זאל איהר דא געבען געלד אויף זיין רעכענונג. נאר קאקאיע מניע דיעלא? צי, אשטייגער, וואס געהער זיך אן מיט מיר, וואס ער שפיעלט, דיין שוואגער טאקי, מיט דער מאדאם טשאפניק אלע טאג אין זעכס־און זעכציג? נאפרימער, וואס וואלסט דו געזאגט, דאושינקע, ווען דו זעהסט מיך שפיעלען מיט א פרעמדער זשענשטשינע אין זעכס־און־זעכציג? נאר קאקאיע מניע דיעלא? אדער, נאפרימער, וואס געהט מיך אן, וואס די שערענצים מיט דער פעקעלים, אזעלכע רע־ליגיאזנע צוויי ווייבלעך, וואס אויף די נאלעווקים סמיען זיי נישט רעדען מיט א מוזשטשינע א הויך ווארט, האבען זיי דא אראפגע־

וואַרפֿען די פֿאַריקלעך און געהען פֿאָדרוטשקע מיט עפּיס אײנעם אַ קעשעניעווער פֿראַנט, אַ דאַנטיסט, וואָס אוהאַזשעוועט נאָך אַלע דרײַ יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוהאַזשעוועט נאָך איהם, געהט אוים, ס'זאָל זײַן אַ שידוך, חאָטיאַ עס וועט אַזוי זײַן אַ שידוך, אַזוי ווי איך וועל זײַן אַ רב. וואָרום דער קעשעניעווער פֿראַנט פֿיהרט, וואַפּערוויך, אַ ליובאָוו מיט בעלצי קורלענדער, אָבער גאַנץ סעריאָזנע. איך האָב אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז ער האָט זיך איהר שוין אָביאַסניאַיעט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט אַ שענעם אָטקאַז. דאָס ווײס איך פֿון אַ דאָסטאָווערנע איסטאָטשניק, טאַקי פֿון דער יאַמאַיטשיכע אַלײן. זי איז דאָך פֿאָרט מײַנע אַ דאַלני ראָדסטווענניצע. איז אײן מאָל אַוועק. וואָווטאָריך, ווײס איך פֿון דעם זנאַמעניטען וועלד־שדכן סווירסקי, אַז מע פֿרעדלאַגאַיעט איהם אַ סך אַנדערע פּאַרטיעס, און וואָס פֿאַר אַ פּאַרטיע מע זאָל איהם נישט פֿרעדלאָזשען, איז גוט. האָט מען זיך אָנגעפּרענגט אויף איהם אין קעשעניעוו בײַ עטליכע מענשען, און מע וואַרט אויף אײן אָטוויעט. נאַר קאָקאָיע מניע דיעלאָ? איך האָב מיר אײַן זינען מײַן זאַך: איך דאַרף מיך פֿאָפּראַווען און קומען אַהײם טשעם סקאָרעיע צו מײַן חנצ'ין, וואָס איז בײַ מיר ווישע ווסיעוואָ! איך בעט דיך, ליובעניו, זאָלסט דיך נישט צוהערען צו די נאַלעווקער ספּלעטנים און זאָלסט אויפֿהערען איבערצוקלערען, וואָרום דאָס וולִיאַעט אויף דײַנע נערוועו, און דו ווערסט אומזיסט ראַזסטראָיעט, און סע אָטראַזשאַיעט זיך אויף דײַן געזונד, און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קײן גוטע ווּפּעטשאַטלעניע.

און וואָס דו שרײַבסט מיר, דאושינקע, וועגען דער אימושטשעסטווע, סאָוועטעווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעסער סאָגלאַסען אויף אַ ראַזדיעל. מײַן פֿאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אײגענע. מענסט זיך אָביזשאַיען, וויפֿיעל דו ווילסט. איך האָב געזאָגט און זאָג אַלע מאָל, אַז איך דאַוויעראַיע נישט דײַן שוואָגער'ס חשבונות מיט זײַנע ראַסחאָדען, וואָרום דײַן שוואָגער איז אַ מאַשעניק. מײַן פֿאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אײגענע. אַ סך געזינטער וואָלט געווען

פאַר אונז אַלעמען, ווען ער צאָהלט דיר אוים דיין טשאַסט, און לאָז ער בלייבען ביי דער אימושטשעסטווע. אַזוי איז מיין מניעניע, און אַזוי איז די מניעניע פון מיין פּאַפּאַשע, און דו טהו דיר, ווי דו פערשטעהסט. קאַקאָיע מניע דיעלאָ?

און ווייטער זיי געזונד, ליובעניו, איך וויל דיר קויפען, איך האָב געזעהן דאָ אין מאַריענבאַד, א „קימאָנע". עס איז היינט די גאַנצע מאָדע, מיט ברייטע אַרבעל, קורצע, און פון הינטען מיט א קאַפּיושאָן. איך וויים נאָך נישט, וואַסער א צוויעט דיר געפעלט בעסער: שוואַרץ מיט רויטע פּאָדקלאַדקע? אָדער גאָר א פּערסידסקי קאָליר? פון אונזערע אָדעסיטען האָב איך דאָ ווסטרעטשאיעט זעהר ווינציג בעקאַנטע. און דאָס — מעהר זשענשטשינעס, וואָרום זייערע מאַנען זענען אין באָזעל אויפ'ן קאָנגרעס. און אַזוי ווי איך האָב פיינט זיך ווסטרעטשאיען מיט זשענשטשינעס, וויל די זשענשטשינעס פון די קוראָרטען זענען באָלשי טשאַסטיספּלעטניצעס, געה איך דאָ אַרום איינער אַליין און סקוטשאָיע אַזוי, אַז איך צעהל שוין די טעג, ווען עס וועט זיך קאָנטשען דער סראָקלעטשעניע און איך וועל קאָנען פאָהרען אהיים צו מיין טייערער דושינקע חנצי. און וויל איך האָב נישט וואָס צו טהון, האָב איך דאָ סאָטשינאָיעט א באַסני אויף מיין יאַמאָיטשיכע'ס טעכטער, וואָס קלויבען און קלויבען און קאָנען זיך נישט צוקלויבען קיין חתנים. די באַסני הייסט ביי מיר מיט'ן נאָמען „די פערריסענע כלה" און הויבט זיך אָן אַזוי:

„אַמאָל איז געוועזען אין וואַרשאָ א מיידעל,
שטאַרק אָבראַזאָוועט, געלערענט און איידעל;
געשפּיעלט האָט זי פּיאַנע,
פראַנצויזיש גערעדט,
געלייענט ראָמאַנען,
שען — א פּאָטרעט,
זומער זאַגראַניצע געפאָהרען,
געהאַט נאָר משום־משוט א חסרון. —

איהר מיינט דאָך, קאָניעטשנאָ, אָהן אַ קאָפּיקע געלט,
ווי עס ביוואַיעט היינט אויף דער וועלט?
האָט איהר קאַק ראַז ניט געטראָפען:
געלט איז געווען, חתנים געלאָפען,
נאָר איין זאַך דאַרפט איהר וויסען —
די כלה איז געווען, איזוויניטע, פעררישען,
ראַזבאָרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
פריווערעדליווע און קאַפּריזנע אָהן איין עק:
„איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועל'ס אַ טאָכטער,
וויל איך אַ חתן, פאַ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
נישט קיין דאַנטיסט,
קיין פאַרמאַצעווט, קיין שלים־מזל,
אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,
וואָס זאָל פאָהרען קיין באַזעל.
ניין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און הייסען זאָל ער פאָל אָדער זשאַק!“...
אָרנים סלאָוואָם, ס'איז געגאַנגען אַ גאַנג,
און געצויגען זיך לאַנג,
שדכנים האָבען געאַרבייט, טעריאַיעט די כחות,
געקלאָפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מוחות.
נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
און ארויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און זאָל הייסען פאָל אָדער זשאַק —
האָבען זיי, ק'נעסטשאַסטיו, נישט געפונען,
חאָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אַראָפּ פונ'ם זינען!
דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.

און דער וואָס געפעלט,
האָט אין זיך קאַפּריזען:
ער ליעמשיט אָהן געלד,
געחאַפּט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מיידלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און אַ באַרישני איז נישט קיין ווײַן:
זי מעג זיין ווי אַבראַזאָוועט, ווי פיין,
נאָר קוים ווערד זי אַלט, ראַז האָט זי צרות,
פערלירט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר גאַנצע סימפּאַטיע, איהר מיידעלשען חן,
און טויג שוין אויף אַ טישטשע כפּרות"...

*

נו, ווי געפעלט דיר מיין באַסני? אַלע טראָגען זיך אַרום מיט איהר אין מאַריענבאַד. אַ סך האָבען זי אויסגעלערענט אויף אויס־ווענינ. און וואָס קאַסאַיעט זיך דער יאַמאַיטשיכע אַליין, האָט מען מיר פערעדאַיעט פון איהר נאָמען, אַז מיין ראָדסטווענניצע סאָביראַ־יעט זיך דיר שרייבען אַ בריעף וועגען מיר. אַ פּאַטאָמו זאָלסט דו וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרייבען אויף מיר, איז שוא ושקר. און אויב עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זיין אויף דער חלאָדנע אוליצע, חאַפּ זיך אַריין אין דער רעדאַקציע און געב זיי איבער די באַסני, לאָזען זיי זי נאַפּעטשאַטעווען, נאָר מיט איין אוסלאָוויע: מיין נאָמען זאָלען זיי נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָווקע, ווייל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דיינער, דושאַי אי טיעלאָם,

מאַרק דאַווידאָוויטש מאַריאַמטשיק.

.14

חוה'לע משאפניק פון מאריענבאד צו איהר מאן בערעל משאפניק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ליעבער בערנארד!

דו דארפסט מיר פערצייהען, וואס איך האב דיר די גאנצע צייט געשריבען נאר געלד און געלד. איך בין שולדיג געוועז, אז די האר זענען נישט מיינע. איצט האב איך מיך שוין אביסעל ארומגעצאהלט און דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו האסט זיך געשטויסען מיר ארויסשיקען דאס געלד טעלעגראפיש. אנישט, ווייס איך נישט, וואס איך וואלט געטהאן. מאריענבאד איז א פוסטקע. אהן א שיעור ווארשעווער דאמען, מייסטענס פון די נא־לעווקים, און ס'איז נישטא, ביי וועמען זיך די הענד צעפיהרען. אויך מיר דאמען! איינס און איינס. איך האב שוין, גלויב מיר, קיין זייטען פון זיי. זאלסט זעהען זייערע פיהרעכטסען דא, זייער אנטהון זיך, זייער ארט לעבען. זאלסט הערען זייערע געשפרע־כען, זאג איך דיר, אז מע קאן מאכען פון זיי א בוך. וואס זאג איך א בוך? צעהן ביכער! וואו זענען אט די אלע שרייבערס, וואס שרייבען אזוי שען אויף די גאזעטען? פאר וואס קומען זיי נישט אהער, אין די קוראָרטען, אין די בעדער: קיין מאריענבאד, קיין קארלסבאד, פראנצענסבאד, קיין וויסבאדען, עמס, קראניץ אדער אסטענדע, האטש אויף איין זומער, וואלטען זיי דאך געהאט שטאף נאכדעם אויף דריי ווינטערען!

אשטייגער, נעם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט א גביר'טע און א ציטעריגע ביי איהר מאן, דעם קורלענדער שוטה. זי וואלט געקאנט, דאכט מיר, שטעהן אין מאריענבאד ווי א מענש, און לעבען ווי א מענש, און עסען ווי א מענש. זאלסט דו זעהען, האט זי זיך געדונגען א צימערעל אין האטעל — א שטייג, וואו מע דארף האלטען עופות, אונטער'ן סאמע דאך. עס באקט אזוי אן

דורכ'ן טאָג די זון, אַז מע דאַרף דריי מאָל אַ נאַכט חלש'ען פאַר היץ. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אַז זי קומט־ארויס אין דער פריה צום ברונען, געהט זי אָנגעטהאָן אַזוי שרייענדיג שען, מיט אַזוי פיעל שמוק און בריליאַנטען, אַז די דייטשען מיינען, אַז דאָס איז אָדער אַ רוסישע פירשטין, אָדער אַ שאַנסאָנעטין. הײנט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן. פון אַ פערטעל עוף הייסט זי זיך בעהאַלטען אַ שטיקעל אויף דער נאַכט. עס פלאַמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אַנומעלטען האָט זי זיך גע־הייסען דערלאַנגען אַ טרונק וואַסער, האָט מען איהר אויפגעפּעפּענט אַ פלעשעל „ניסהילבער". אַז ס'איז געקומען צו דער רעכענונג און זי האָט דערהערט, אַז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דאָס גלאָז וואַ־סער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! אַ גליק, וואָס איך בין מיט איהר געזעסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פּויליש אויפ־געקלערט, זי זאָל בעצאָהלען און מאַכען אַ שוויוג, וואָרום עס קאָן דערפון ארויס אַ סקאַנדאַל. וויפיעל מאָל מיר זיצען אין קאַפע „ענגערלענדער", האָט זיך נאָך נישט געטראָפען, אַז זי זאָל בע־צאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאַראַקער צאָהלט, אָדער אונזער אָרעמיט מאיר'על מאַריאַמטשיק. די ביידע קאַוואַליערסטוועווען מיט איהר אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאַכט זיי ביידען אַזעלכע חנ'דלעך, אַז מע קאָן שטאַרבען! אַצינד איז שוין דאָ אַ דריטער, וואָס צאָהלט. עפּיס איינער אַ קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שרכנ'ט זיך צו יאַמאַיטשי־כע'ס טעכטער. די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מאַריענבאַד מיט אַלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די גאַסען און שלעפּט זיי פאַר די פּאָלעס. דער קעשעניעווער פּראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נדן וויל ער טאַקי זאָל איהם געבען די יאַמאַיטשיכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצי. יאַמאַיטשיכע אָבער ניט אַכטונג. יאַמאַיטשיכע איז נישט אַזאַ אידינע, וואָס מע נאַרט זי. זי האָט איין אויג, וואָס זעהט, און אַ נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן אַ זאַך פאַר אַ מייל. זי ווייסט אַקוראַט פון

דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס'איז אַ חתן און וועלכער נישט. איך האָב געוואָלט זיך אַריינלעגן אין אַ שידוך פאַר איהר עלטערער טאָכטער מיט איינעם אַ מאָסקווער יובעלירער, זעהר אַ רייכער יונגערמאַן און ווארפט מיט געלד. האָט זי מיר באַלד געזאָגט: „נשמה'ניו, זאָגט זי, ס'איז נישט פאַר מיר קיין חתן, זאָגט זי; זיין כלה, זאָגט זי, איז אין קיעוו; אָט וועט איהר זעהען, זאָגט זי, אַז היינט־מאָרגען איז אַ וואָרט". און אַזוי ווי זי איז געווען דערביי. דער שדכן סווירסקי האָט זיך שוין בעריהמט פאַר מיר, אַז ער האָט היינט אין דער פריה צענויפגעפיהרט צוויי שטעדט, מאָסקווע מיט קיעוו, און פערדיענט דערביי אַ שענע מטבע. אָט דער סווירסקי פערדיענט דאָ שטיקער גאָלד! זאָלסט זיך נישט בייזערען אויף מיר, טייערער, וואָס איך בין געוואָרען אַ שדכנ'טע אויף אַ ווייל'ע. איך וויים, אַז עס קומט דיר אָן נישט גרינג. עס טריקענט דיך גוט דער מח, ביז דו שיקסט מיר אַרויס געלד, האָב איך געוואָלט דיר קומען צו הילף. און אַגב ווילט זיך מיר טאַקי אַ טובה טהון דער יאַמאָיטשיכע. פאַר וואָס נישט? יענע חלש'ט, געהט־אויס אַ שידוך! און ס'איז טאַקי אַ מצוה אויך. שוין צייט... בלעבען, די יאַמאָיטשיכע איז, ווי דו קוקסט זי אָן, אַ סך לייטישער פון איהר קרוב, דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן מאיר'על מאַריאַמטשיק, און אַפילו פון מיין קרובה די גביר'טע, איך מיין טאַקי בעלצי. איך וויייז איהר דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר, אַז נאָך שבת שיקסט דו מיר אַרויס געלד, ווערד זי רויט, דערנאָך בלאַס, און שווערט זיך, אַז זי האָט נישט אַפילו קיין צעהן קרוין, וועהרענד איך וויים, — חיים סאַראָקער אליין האָט מיר געזאָגט — אַז ער האָט איהר ערשט נעכטען אַרויסגעגעבען אויף איהר מאַנ'ס רעכענונג פינף הונדערט קרוין נאָך מיט עפּיס. פון די לייט קאָן מען זיך דערוואַרעמען. בראָני לויפערמאַן, אַז זי דערזעהט מיך נאָר, הויבט זי שוין אָן צו בעקלאָגען זיך אויף איהר מאַן, אַז ער שיקט איהר קיין געלד נישט. זאָג איך צו איהר: „ווער פרעגט אייך, און אַקעגען וואָס דערצעהלט איהר עס מיר?" זאָגט זי, אַז זי

דערצעהלט עס גלאַט אַזוי, אַקעגען איהר מאַן, וואָס די גאַנצע וועלט ווייסט, אַז ער האָט געוואונען אויף דער לאָטעריע, פאַר וואָס זשע זאָל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער צייט?... איך ווייס, און אַלע ווייסען, אַז ס'איז שוא ושקר. איהר חבר'טאָרין און איהר פריינדין לאה'צי ברויכשטוהל האָט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז זי האָט אַליין געזעהען ביי בראָני'ן אַ פול בייטעלע מיט גאָלד, און שווערט מיט שבועות. אוודאי דאַרף זי מיר דערצעהלען, און אַז נישט, הייסט עס, ווייס איך נישט!... פרעג איך דיך, איז נישט גלייבער, אַז די יאַמאַיטשיכע האָט מיר אָפגעענטפערט גלייך, אָהן חנ'דלעך און אָהן חכמות: „נשמה'ניו, זאָגט זי מיר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, זאָגט זי, ביי מיר וועט איהר, זאָגט זי, קיין געלד, זאָגט זי, נישט לייהען, וואָרום איך וועל אייך נישט לייהען, זאָגט זי. איהר ווייסט אַליין, זאָגט זי, אַז אייער מאַן, זאָגט זי, זאָל געזונד זיין, איז געווען שולדיג מיין מאַן. אויב איהר ווילט, זאָגט זי, פערדיענען שענע עטליכע הונדערט קרוין, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שידוך". העלף איך איהר, ווי ווייט איך קאָן. איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך שוין ער־קלערען צו יאַמאַיטשיכע'ס אַ טאָכטער, און איין עק זאָל עס האָ־בען! זאָגט ער: „עס האָט נאָך צייט. לאָזען זיי נאָך אַביסעל צו־וואַכסען"... אַ ריינער אומגליק: אַלע ווייסען, אַז יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער זענען נישט זשעדנע אין קיין יאָהרען...

דערוויילע שאַרט זיך אָט דער קעשעניעווער פויגעל אַרום מיין בעלצי'ן און מיינט, אַז דאָ האָפט ער דעם טאָטער. האָב איך איהם געגעבען אָנצוהערעניש, אַז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, וואָרום אָט וואָס שענע ווייבעלע, זאָג איך איהם, וואָס פיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, נישט דאָ געדאַכט, אַלע ערב שבת ליכט און טראָגט, נישט פאַר מיר געדאַכט, זאָג איך, אַ פרעמדען שיניאָן אויפ'ן קאָפּ... איז ער אָבער אַזוי פערברענט אין איהר, אַז ס'איז איהם גאָרנישט אָפּצוּווענדען! איך ווייס נישט, וואָס מיט איהר איז, מיט אָט דער בעלצי'ן: וואו ערגיץ אַ מאַנספּאַרשוין איז ער נאָך איהר די כפּרה.

און מעהר פון אַלעמען, דאַכט מיר, אַט די צוויי שוואָגערס: חיים סאָראָקער און דער אַדעסיט מאַריאַמטשיק. מילא, מאַריאַמטשיק איז געוועזן אַ שאַרלאַטאַן, אַז ער איז נאָך געוועזן אין אַדעס. אָבער חיים סאָראָקער, אַ איד אַ סוחר, האָט שוין דערוואַכסענע קינדער! דו מיינסט, איך האָב איהם נישט געפרעגט? „ווי שעמט איהר זיך נישט, זאָג איך איהם, אַ איד, אַ טאַטע פון קינדער, נאָכ־לויפען, ווי אייער שוואָגער, דער אַדעסער שאַרלאַטאַן, נאָך שענע ווייבלעך? דערויף איז ער דאָך, זאָג איך, איין אַדעסיט און הייסט, זאָג איך, מאַרק דאַווידאָוויטש“...

אַ שענעם נאָמען האָט דאָ אַט דער מאַרק דאַווידאָוויטש. ער מעג זיך בעגראָבען, און עס וואָלט געווען אַ מצוה, אַז זיין חנצי זאָל עס וויסען. איך וואָלט זעהר געוואָלט דערלעבען אָן דעם אַדעסיט אַ נקמה, נאָר דערפאַר, וואָס ער בערעדט דיך פון קאָפּ ביז פיס. ער שווערט, אַז זיין חנצי שרייבט איהם, אַז זי האָט געזעהען ביי אסתר סאָראָקער אַ בריוועל, וואָס חיים סאָראָקער האָט איהר צוגעשיקט פון מאַריענבאַד. דאָס בריוועל איז געשריבען פון שלמה קורלענדער פון וואַרשאַ צו חיים סאָראָקער קיין מאַריענבאַד. שטעהט דאָרט געשריבען המנ'ס מסירות אויף דיר, בערנארד, און אויף מיר און אויף אונז ביידען. עס שטעהט דאָרט בעשריבען אפילו די וועטשערינקע, וואָס צו מיין געבורטסטאָג, און אַז דו האָסט נישט בעצאָהלט העקסעלמאַנ'ען פאַר דער וועטשערע, און אַז דו ביזט גע־זעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אָפּגעצאָהלט איהם קיין דירה־געלד פאַר אַ גאַנץ יאָהר, און אַז דו זיצסט שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און קיינער ווייסט נישט, ווער דו ביזט און וואָס דו ביזט און מיט וואָס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאָך אַזעלכע זאַכען שרייבט ער אויף דיר. און מאַרק דאַווידאָוויטש פוילט זיך נישט און ווייזט אַלעמען זיין חנצי'ס בריוועל. דערפאַר וואָס אַט דער אַדעסער שאַרלאַטאַן געהט דאָ אַרום און קלאַפּט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואָלט געווען אַ גרויסער יושר, אַז דו זאָלסט איהם דאָרט צושטעלען אַ בענקעלע

פאַר זיין חנצי׳ן, עס זאָל איהם אַזעלכעס פערגעהן, אַז ער זאָל פערגעסען אָן אונז. און אַ בענקעלע קאָנסט דו איהם צושטעלען זעהר אַ שענס. איך שיק דיר דאָ זיינע אַ פּאָר ליעבע־צעטעלעך, וואָס ער האָט געהאַט געשריבען דאָ אין מאַריענבאַד צו צוויי נאַלעווקער ווייבלעך, צו דער שערענציס און צו דער פּעקעליס. נעבאַך כשר׳ע נשמות. ביי אונז אויף די נאַלעווקיס געהען זיי אַלע שבת אין דער פריה אין שוהל אַריין דאַווענען, און ביי טאָג אין זאַקסישען גאָרטען, נישט אַליין, מיט זייערע איטשע־מייערס; נאָר די איטשע־מייערס בלייבען אויף יענער זייט, ווארום מע לאָזט זיי נישט אַריין איבער די לאַנגע קאַפּאָטקעלעך. דאָ האָבען די דאָזיגע צנועות אַראָפּגעוואָרפען, זאָלסט זעהן, די פּאַריקלעך און ווילען געניסען מאַריענבאַדער פערגעניגען און ווייסען נישט ווי אַזוי. מיר האָבען זיי זיך פערטרויט, ווי פאַר איין אייגענער שוועסטער, און מעגסט זיי גלויבען אויף נאמנות, אַז ווייטער פון די ברייוולעך איז ביי זיי נישט געגאַנגען. איך בין דיר ערב פאַר זיי, ווי פאַר זיך אַליין, און טאַקי די בריוולעך אַליין זענען דער בעסטער בעוויז. נאָר איינס צום אַנדערען געהער זיך נישט אָן. ס׳איז נויטיג, ווי אין לעבען אַריין, אַז מאיר׳על׳ס ווייב, חנצי, זאָל די דאָזיגע ליעבעצעטעלעך זעהן און אַביסעל קלויבען נחת פון איהר תכשיט... איך מיין, אַז זי וועט באַלד דערקענען איהר מאַרק דאַווידאָוויטש׳עס האַנדשריפט מיט זיין אַדעסער אידיש, און לאָז זי זיך נאָר גוט צוקוקען צום דאַטום, אַז די צעטעלעך זענען געשריבען געוואָרען נישט פאַר חמעלניצקי׳ס צייטען חלילה, און נישט אין אַדעס אויפ׳ן לימאַן, נאָר היינטיגען זומער, טאַקי דאָ אין מאַריענבאַד. זאָלסט נאָר זעהען אַזוי, אַז אויסער חנצי׳ן זאָל קיינער דערפון נישט ווייסען, ווארום די צעטעלעך זענען פערטרויט געוואָרען נאָר מיר, און איך האָב זיי געגעבען מיין עהרענוואָרט, אַז קיין פויגעל וועט נישט וויסען. זיי מיר געזונד, בערנאַרד. איך ערוואַרט פון דיר גוטע נאַכריכטען און פערבלייב דיין דיך ליעבענדע פרוי

חוה טשאַפּניק.

.15

[illegible]אַיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם העקעלים אין מאַריענבאַד.

אויב איך אַשיבאַיע מיך נישט, האָבען מיר זיך מיט איין זוכטרעטים פּאָראַיאַהרען אין וואַרשאַ אין שווייצאַרסקי דאָלינע אויף אַ אידישען ליטעראַטורנע וועטשער. אַ סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אייער פּאָדרוגע און האָט זיך געשמאָלצען פאַר געלעכטער. ס'איז געווען דעמאָלט דער „זיידע" פון אונזער אַדעס, און וואַרשאַ האָט איהם געטשעסטעוועט. נאָך אַ סימן: איך בין צוגעגאַנגען צו אייך דעמאָלט און האָב אייך אַ פרעג געגעבען אויף רוסיש: „פּאַזוואָלטי אוזנאַט פּריטשינו וואַשיי ראַדאָסטי?" האָט איהר מיר געענטפערט האַלב אויף פּויליש, האַלב אויף רוסיש: „דליאַ טעגאָ טשטאָ נאַם וועסאָלאָ". און איהר האָט זיך איבערגעקוקט מיט אייער פּאָדרוגע, און אַך! איך וועל קיינמאָל נישט פערגעסען דעם בלעסק פון אייערע שענע אויגען!... נאָכדעם זענען מיר געגאַנגען אין דרייען — געדענקט איהר — פון די לאַזענקים ביז יערוסאַלימסקי אַלעע און אַביסעל ווייטער. איך האָב געבאָלטאַיעט, דערצעהלט אַנעקדאָטען, און איהר האָט געלאַכט... און נאָכדעם האָט איהר מיך געבעטען, איך זאָל אייך אַסטאַווען. האָב איך אייך אָסטאַוועט, נאָר מיט איין אוסלאָוויע, אַז מיר זאָלען זיך וסטרעטשאַיען נאָך אַ מאָל. איצט, אַז מיר האָבען זיך וסטרעטים ביי'ם קרייצברון, האָט איהר זיך געמאַכט גלייך ווי מיר זענען גאָרנישט זנאַקאָמע... איך האָב זיך באַלד געשטויסען, אַז עס פּאַסט אייך נישט מסתמא פאַר פּאָסטאָראָני. און דאָס איז די פּריטשינע, וואָס איך אָבראַשטשאַיע זיך צו אייך דורך אַ זאַפּיסקע. איהר קאָנט אייך גאָרנישט פּרעדסטאַווען, ווי ווייט איהר האָט זיך ביידע איזמעניאַיעט, קאָניעטשנאָ, צו גוטען. איך זאָל וויסען, אַז מיינע ווערטער וועלען נישט קלינגען ווי אַ קאָמ־

פּלימענט, וואָלט איך אייך געזאָגט פּאַ סעקרעטו, אַז איך ווייס נישט, ווער פון אייך ביידע איז יונגער און ווער איז שענער. עס איז בעשערט געווען, אַז אונזער צווייטע ווסרעטשע זאָל זיין זאַגראַניצע, און איך בין זעהר ראַד. וואָרום זאַגראַניצע איז נישט וואַרשאַ, און מאַריענבאַד איז נישט די נאַלעווקיס. איך פּאָזדראַווע אייך און אייער פּאָדרוגע מאַדאַם פּעקעלים מיט אייער פריעזד קיין מאַריענבאַד. און איך בעט אייך, איהר זאָלט זיין אַזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר דעם בוקעט פון פרישע ראָזעס אינאיינעם מיט מיינע בעסטע פּאָזשעלאַניעס.

אייער פּאָקאָרני סלוגאַ

מ אַ ר ק ד אַ ו ו י ד אָ ו ו י ט ש מ אַ ר י אַ מ ט ש י ק.

16.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אַטשען ראַד, וואָס איהר האָט מיך פערשטאַנען, נאָר איהר אָשיבאַיעט זיך, אויב איהר פּרינימאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך אַוויעראַיע אייך, אַז איך בין וואָאָבשטשע אַ מענש אַ איסקרענער. אַלע אַדעסיטען זענען אַזוי. ביי אונז אין אָדעס זענען נישט פּאַרהאַן קיין דוואָוליטשנאָסטען. און וואָס איהר נאַמיעקעוועט אויף מיין דאַילני ראָדסטווענניצע, אויף דער יאַמאַיטשיכע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכע... (דאָ איז אויסגעמעקט אַ וואָרט), איז ביי מיר נאַפּליעוואַט! אַ קוראָרט איז נאַזנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזווליעטשעניעס, נישט אויף מאָראַל. איך זעה נישט אין דעם קיין שום פּרעסטופּלעניע, וואָס איהר ווסטרעטשאַיעט זיך מיט אין אַבראַזאָוועטען מענשען. זאָגט מיר,

פּאָזשאַלאָסטאַ, פאַר וואָס קומט אייך, איהר זאָלט סטראַדאַיען מעהר פאַר דער גאַנצער וועלט? פאַר וואָס איז ביי אונז אין אָדעס יעדע זשענשטשינע סוואָבאָדנע און ווייסט נישט פון קיין ראַבסטוואָ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך אייך, דאָ גלוביני דושי אי אָבראַטנאָ! נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַזסוזשדאַיען וועגען דעם מעהר פּאָדראָבנע, זייט היינט פון דריי ביז פיער אין „קאַפע־מיניאָן", וואָרום אין „קאַפע־עגערלענדער" איז צופיעל האַרמידער, נאָך ערגער ווי ביי אייך אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקיס. ווענען האָט איהר דאָרט נישט געזעהען?

מיט דער גרעסטער ניעטערפּעניע וואַרט איך אויף אייך ביידען. גריסט דער מאַדאַם פּעקעלים.

מ. ד. מ.

.17

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָזרעוואַיעט. איך פערזיכער אייך, אז דאָס, וואָס איך האָב אייך געזאָגט היינט ביי'ם ברונען, איז ווייט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מעגט מיר גלויבען פּאָסאָוועסטי. איך ציעניווע אין יעדער זשענשטשינע וואָפּערוויך שכל, וואָווטאָריך טאַקט, און וטרעטיך אָבראַזאָוואַניע. איך האָב מיט אייך ווינציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען אייך ביידען אזוי אָסנאָוואַטעלנע, גלייך ווי מיר וואָלטען זיין זנאַקאָמע פון יאָהרען. און דאָס, וואָס איהר מיינט, אז איך בין רעווניווע, — די מאַדאַם פּעקעלים האָט מיר דאָס צוויי מאָל נאַמיעקעוועט — שווער איך אייך, אז איהר אָשיבאַיעט זיך. איך האָב נאָר געזאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעווער גאַוס, אַזאַ פּראָווינציאַל.

צו אוחאזשעווען נאָך אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך? און דאָס, וואָס איך בין אזוי ליובעזנע מיט דער מאַדאַם קורלענדער, בעדאַרף אייך נישט אודיווליאען. איך אווועראיע אייך, אז איך בין צו יעדער זשענשטשינע אזוי. ס'איז ביי מיר אזא פּריווימשקע. אַלע אדעסיטען זענען וואָבשטשע וועזשליווע און אַטקראָווענע. און איך זאָג אייך אַטקראָווענע, אַז די מאַדאַם קורלענדער איז נישט ווערטה אייער מיזיניעץ. אייך וויים איך, פּאָקראַיני מיעריע, אַז מע האָט אייך נאַוויאַזעוועט צוויי „איטשי־מאַיערס", און איהר סטראַדאַיעט נעבאַך און קומט־אָפּ פּאַר פּרעמדע זינד. די מאַדאַם קורלענדער אָבער האָט זיך אַליין פערקויפט צוליעב געלד. און דאָס, וואָס די מאַדאַם פּעקעלים נאַפּאָמינאַיעט מיר אַלע מאָל, אַז איך בין אַ זשענאַטער, איז דאָס, פּאַ מאָיעמו, איין איבעריגער טרוד. איך אַטריצאַיע דען, אז איך האָב אַ פרוי? איך זאָג נאָר, אַז דאָס מעשאַיעט מיר נישט צו זיין דרוזשנע מיט שענע קלוגע אָבראַזאָוועטע דאַמאָטשקעס, אויף וויפיעל ס'איז נאָר וואָזמאָזשנע. פּאָלגט מיך, אַ גוטען פריינד, און פּאָלזועט זיך מיט אייער פּרעביוואַניע דאָ אין מאַריענבאַד... מעזשדו פּראָטשים, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך שרייב באַסנים? די מאַדאַם טשאַפּניק, צי די מאַדאַם קורלענדער? און וואָס האָבען זיי אייך געזאָגט? וואו זעהען מיר זיך היינט?

אייער מ. מ.

.18

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אונזער קרוזשאָק אין מאַריענבאַד האָט גערעשעט יעדינאָגלאַסנע, אַז אייער פּריסוטסטוויע איז אזוי פּריאַטנע, אַז מיר אַסמעליוועו

זיך צו פריגלאשען אייך אינאיינעם מיט אייער פאדרוגע, מאדאם פעקעליס, אויף אונזער פראגולקע מארגען קיין עגער. דארט וועלען זיין אלע אונזערע אינטימע בעקאנטע, און מיר וועלען פערברענגען די צייט זעהר פריאטנע. מיר וועלען זיך קאטאיען אויף א לאדקע, און איך וועל לייענען מיינע א באסני, וואס איך האב סאטשיניאעט אויף יאמאיטשיכע'ס טעכטער, און איך נאדעיע זיך, אז איך וועל אייך דאסטאווען איין אמת'ע אודאוואלסטוויע. איך מיין, אז ווי באלד די מאדאם קורלענדער סאגלאסעט זיך, דארפט איהר און אייער פאדרוגע זיך אויך סאגלאסען. מיר געפינען זיך אין מאריענבאד, נישט איןווארשא אויף די נאלעווקיס, און דארפען זיין וויט פון אלערליי פרעדראזסודקעס.

איך גריס אייך ביידען גאר פריינדליך.

אייער מארק דאווידאוויטש מ.

.19

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האב דיין בריעף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פון אנהויב ביז'ן סוף און געטראכט זיך, אפשר ביזט דו גערעכט? אפשר בין איך טאקי, ווי דו זאגסט, אין די זאכען אויסגעוועבט? אפשר בין איך טאקי, ווי דו זאגסט, א מענש פון דער אלטער וועלט און וויים נישט, וואו איין און וואו אוים? מעגליך, אז איך בין נישט שטארק איבערגעשפיצט, חאטש אפילו די וועלט האלט מיך, דאכט זיך, נישט פאר אזא גרויסען נאר. מעגליך, אז דו ביזט גע־רעכט, אז יעדער פלאכט און יעדער שמייגער, ער מעג זיין איין

אַלטער בחור, און מעג האָבען ווײַמפּערלעך אויף דער נאָז, און מעג רייסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאַוואַליער און מעג דערצעהלען פרעמדע ווייבלעך, אַז זיי זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און האָטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ אידיאָט און אַ נאַחאַל, פון דעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאָרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זיי איהם נישט וואַרפען אין פּנים אַריין. מעגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט: אַז איך פאָהר אין וואַגאָן, דער רוח ווייסט מיט וועמען, און איך וויז זיי דאָס קידושין־פינגערעל און זיי האַפּען מיר קושען די האַנד, טאָר איך זיי נישט ברעכען די ביינער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאָן, אָדער, לכל הפּחות, אַריינרופען דעם קאָנדוקטאָר און הייסען אַרויספיהרען, נאָר איך דאַרף זיי נאָך, אדרבה, אויסנוצען, זיי זאָלען מיר העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, און איך בין מחויב אויסהערען פון זיי בעת־מעשה טויזענד קאָמפּלי־מענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מעגליך, אַז איך בין איין אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב נישט אָן צו פער־שטעהן, אַז עס קומט מיר אַרוים אַקעגען אויף׳ן וואָקזאַל אַ יונגער־מאַן, איין אָדעסיט, וואָס איך וויים, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַר־לאַטאַן, און שטעלט זיך אַוועק מיך אויספרעגען ווער איך בין און וואָס איך בין, טאָר איך איהם נישט זאָגען: „ווער זענט איהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איהר?“ ניין. חס ושלום. אדרבה, איך דאַרף איהם מאַכען טאַקי באַלד אויף׳ן אָרט פאַר אַ קאַוואַליער און אויפזעצען זיך מיט איהם אויף איין פוהר און העצקען זיך מיט איהם פונ׳ם וואָקזאַל ביז׳ן שטאָדט אַריין, אַזוי, אַז נישט נאָר די יאַמאַיטשיכע, וואָס בעשטעהט אַליין פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדער׳ס ווייבעל פון די נאַלעווקים פאָהרט אין מאַריענבאַד מיט איין אָדעסער שאַר־לאַטאַן פראַנק און פריי, און שטעלט אַרוים דער וועלט אַ גרויסע פייג. דאָס אַליין איז אָבער נאָך ווינציג. אַז מאַיר׳על שאַרלאַטאַן

איז אזוי פריינדליך און איז זיך מטריח און קומט ארויס מיך אפּ־נעמען פון דער באַהן, און העלפט מיר ביי'ם געפּעק, און זעצט זיך אויף מיט מיר אויף איין פוהר, טאָר איך נישט פערפאָהרען אהין וואו איך וויל, חס ושלום! נאָר איך מוז, מע נויט מיך פון קהל, איך זאָל מיך אפּשטעלען דוקא אינ'ם אייגענעם האָטעל, וואו דער אדעסים, דוקא מיט איהם געהן אָנקוקען מאריענבאד, און דוקא פון איהם לאָזען זיך פיהרען אין א רעסטאָראַן אריין, און מסתמא מיט איהם ביי איין טיש זיך אוועקזעצען עסען, אזוי, אז לאָז די יאמאימשיכע, מיט דער טשאפּניק, מיט דער לויפערמאַן, מיט דער ברויכשטוהל, מיט דער שערענציס, מיט דער פּעקעלים, — דאָס הייסט, אלע נאלעווקים, פון איין עק ביז'ן אנדערען עק, — לאָזען זעהען, מיט וועמען שלמה קורלענדער'ס ווייב בעלצי עסט א דיי־טשען ווארעמעס! און פערקעהרט, אז עס קומט דעם מאנ'ס א גוטער פריינד און וויל מיר איבערגעבען א גרוס פון מאן, דארף איך איהם זעהען וואָס גיכער משלח זיין, ווארום דעם מאנ'ס גוטער פריינד איז דאָך נישט קיין קאוואליער, און יענער איז א קאוואַ־ליער, און איין אדעסים, און א דזשענטעלמאַן, און גלאט א יונגער־מאַן א תכשיט, וואָס אבי מע האָט איהם אפּגעגעבען דאָס נרן, היינט וואָס געהט איהם אָן א ווייב, אז ס'איז פאַרהאַן אין מאַ־ריענבאד שענערע ווייבלעך, עלענדע, וואָס מוזען נעבאך אויסשטיי־גען איינע אליין אין א פרעמדער שטאָדט, זיך אויפזעצען אליין אויף א פוהרעל און פערפאָהרען אליין אין א האָטעל, און געהן אליין אין א רעסטאָראַן מיטאָג עסען אָהן א שום קאוואליער — געשיקט זיך עס? אי, טאָמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאטור, וואָס גאנץ ווארשא האָט מיט איהם צו טהון — וואָס געהט עס מיך אָן?

נאָר למאי זאָל איך רעדען, בעלצי היקרה, אויף א מענשען לשון־הרע גלאט אזוי אין דער וועלט אריין? אמעהר, נא, אָט האָסט דו דיר דאָ די בריעף פון מיין פריינד, חיים סאָראָקער, און זעה, וואָס ער, איין אייגענער שוואָגער, שרייבט אויף דיין שענעם קאַ־

וואליער און אויף דיין דזשענטעלמאַן, וואָס האָט נישט קיין אַנדער נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקיס, אויסער מאיר׳ל שאַרלאַטאַן.

איך בין זיכער, בעלצי היקרה, אַז דו וועסט דורכלייענען סאָראָקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו אַליין זעהן, אַז עס וואָלט פאַר דיר פיעל געזינטער געווען, ווען דו פאָלגסט מיך און האַלטסט זיך בעסער ביי מיינע גוטע פריינד, נישט ביי די אַדעסער שאַרלאַטאַנעס, וואָס וואַרפען אַוועק זייערע ווייבער און פליהען אַרום איבער מאַריענבאַד און קוקען אַרויס, טאָמער דאַרף קומען צו פאָהרען אַ שען ווייבעל, זאָלען זיי זיך אָננעמען איהר קריוודע. און וואָס די יאַמאַיטשיכע וועט דיר דערצעהלען מעשיות אויף מיין פריינד חיים סאָראָקער, אַז ער שפּיעלט טאָג ווי נאַכט אין זעכס-און-זעכציג מיט דיין קרובה חוה׳לע טשאַפּניק, זאָג איך דיר, בעלצי היקרה, אַז, ערשטענס, איז דאָס אַ ליגען. און צווייטענס, טאָמער אַפּילו איז דאָס איין אמת, איז שולדיג אין דעם דיין קרובה, נישט ער. אַ סימן — נאַ זעה, וואָס חיים סאָראָקער שרייבט מיר טאַקי וועגען דעם. זיי מאַכען אַ מאָל אַ זעכס-און-זעכציג, ווייל ס׳איז איהם סקוטשנע, נישטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען, שפּיעלט ער מיט איהר. נאָר ער וויל אַזוי שפּיעלען מיט איהר, ווי איך וויל טאַנצען, וואָרום, אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט. לייען איבער גוט חיים סאָראָקער׳ס בריוועלעך, וועסט דו זעהן, וואָס ער שרייבט מיר פון אַלסדינג, ער לאָזט נישט דורך קיין ברעקעל. און אַז דו וועסט איבערלייענען די בריוועלעך, זאָלסט דו זיי מיר אָפּשיקען צוריק, ווייל איך האָב איהם געגעבען מיין עהרען-וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל נישט וויסען, וואָס ער שרייבט מיר.

איך מיין, אַז דו פערשטעהסט אַליין, אַז ער איז גערעכט, וואָס ער שרייבט מיר, וואָרום ער איז מיר אַ גוטער פריינד באמת און איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער“. ער איז שוין יאָ אַ קלוגער מענש און אַ פּראַקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יאָ, וואו איין און וואו אויס. על-כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט למען השם, ווי נאָר דו וועסט ערהאַלטען דעם דאָזיגען בריעף,

באַלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים טאָראָקער, איהם נישט דערצעהלען, וואָס און ווען, ער זאָל גאָר אַפילו ניט איבערקלערען, אַז דו ווייסט פון זיינע בריוולעך צו מיר. זאָלסט איהר נאָר לאָזען גריסען פון מיר גאָר פריינדליך, און זאָלסט נעמען געלד ביי איהם אויף מיין רעכענונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קווינקלען אין דער סומע, נאָך אַ פינף־און־צוואַנציגער און נאָך אַ פופציגער. ממה־נפשך — עס קאָסט שוין אַזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז איך זשאַלעווע דיר, חלילה, נישט דעם גראָשען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד. וואָרום סוף־כל־סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אַלץ אויף דער וועלט.

גם זיי וויסען, בעלצי היקרה, אַז עס איז געוועןּ ביי מיר אַ גאַסט, דיין פעטער משה פון ראָדעם, און האָט מיך אָפּגענודעט אַ גאַנצען טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען אַ שטעלע ביי מיר אין דעם נייעם הויז. האָב איך איהם געגעבען אַ פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפתחים. ער וויל, זאָגט ער, כשר פערדיענען זיין שטיקעל ברויט. וויים איך נישט, וואָס ער מיינט „כשר“, און וואָס מע טהוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט אַ בריעף, שרייבט ער, אַז ער איז אָפּגעברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, אַרויס מיט ווייב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט, און בעט הילף. האָב איך איהם אַרויסגעשיקט וויפיעל איך האָב געקאָנט, חאָטש, דעם אמת זאָגענדיג, איך לייען צייטונגען, איך האָב אין ערגיץ נישט געזעהען, אַז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָפּגעברענט. הכלל, געלד געהט אַזוי ווי רויך, און דירה־געלד, ביז מע רייסט־אַרויס ביי די לאָקאַטאָרען, קומט־אָן מיט ווערים. און דאָס נייע הויז האָט מיך שוין אַריינגעשלעפּט אַזוי וויים, אַז איך פיהל, גלייך ווי איך טרינק מיך. נאָר זאָלסט נישט איבערטראַכטען, אַז איך שרייב דיר התנצלות, בכדי ס'זאָל ביי דיר

ווינציגער אוועקגעהן. חס וחלילה! זאָלסט דיר נישט אָפּזאָגען פון קיין זאַך. רק זאָלסט זיך היטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיגגעהערס, פון שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבען נישט אין זינען זייערע אייגענע ווייבער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיך אָנהאַלטען בעסער אָן מיינע אמת'ע גוטע פריינד, און זאָלסט אָפּהיטען די קור, און זאָלסט מיר זיין געזונד, און קומען געזונדערהייד, אם ירצה השם, אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

.20

אסתר סאַראַקער פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו איהר מאַן חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער חיים!

עס וואונדערט מיך, וואָס איך האָב שוין לאַנג פון דיר קיין שום ידיעה. פון יענעם בריעף אָן, וואו דו בעקלאָגסט זיך אויף דעם „וויסטען" מאַריענבאַד, אַז ס'איז דאָרט נישטאָ וואָס צו טהון, ביזט דו מיט אַ מאָל אַנשווינגען געוואָרען, ווערענד צו אַנדערע, האָב איך געהערט זאָגען, שרייבסט דו זעהר אָפט און זעהר אַ סך... איך ווער געוואָהר דורך פרעמדע, אַז דו ביזט דאָרט, מיט גאָט'ס הילף, אַ קאַוואַליער אין דעם מאַריענבאַד, וואָס פערמאָגט, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אַזוי ווינציג מאַנספּאַרשוינען און אַזוי פיעל פרוי־ענצימערס! איך דענק, חיים, אַז עס דאַרף צו זיין גאַנץ אַנגענעהם זיך פיהלען, ווי מע זאָגט ביי אונז, „איין זכר אין מאָסקווע"... אמת, מע דאַרף זיין דערצו זעהר געשיקט און מע מוז בעזיצען געוויסע פעהיגקייטען צו קאָנען יוצא זיין פאַר אַזוי פיעל דאַמען, קיין

עין־הרע... נאָר נישט פון דעם רעד איך. דו ווייסט, חיים, אַז איך בין נישט אַזוי דום, איך זאָל זיין איינפערזיכטיג, ווי אַנדערע פרויען, ווי מיין שוועסטער חנצי, למשל, אַז אַך און וועה איז צו איהר מזל, זי האָט אויך גוטע גרוסען פון מאַריענבאַד. גוטע פריינד שלאָפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אַלע מאָל נייע סיורפריזען פון איהר תכשיט, בריוולעך און ליעבע־צעטעלעך צו אַלערליי „דושינקעס“ און „ליובינקעס“. אַ נחת צו האָבען אַזאַ שוואָגער, ווי אונזער מאַרק, און אַ תענוג איז דאָס אַ גרויסער, אַז מע האָט די זכיה איהם פאַר אַ מאַן צו האָבען. ווען דו זאָלסט זיין אין דער היים, וואָלטען מיר אינאיינעם פאָרט געזעהען עפּיס איין עצה, וואָס טהוט מען מיט דעם פּאַרפאַלק, אַ ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואָלטען מיר דאָס פּאַרעל אָפּגעגט, טראָץ דעם, וואָס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליעבט, זאָגט, אַז זי קאָן אָהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געוואָרען! האָב קיין פּאַראיבעל נישט, חיים, וואָס איך דול דיר אַ קאָפּ. ווי טאָר איך פון דיר פערלאַנגען, אַז דו זאָלסט אין זינען האָבען פּאַ־מיליען־זאַכען, אַז דו האָסט אויף זיך דאָרטען אַזוי פיעל פליכטען?... נאָר איך קעהר מיך אום צו דיין בריעף.

דו בעקלאָגסט זיך פאַר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואָס דו ביזט נישט קיין שרייבער. ווען דו זאָלסט זיין אַ שרייבער, זאָגסט דו, וואָלסט דו געהאַט פון מאַריענבאַד צו שרייבען און צו שרייבען. וועלטען וואָלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אַז דו זאָגסט עס גלאַט אַזוי, ווייל דו ביזט זעהר בעשיידען. אומגעקעהרט, איך דאַרף דיר מאַכען אַ קאָמפּלימענט, אַז איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אַז מיין מאַן זאָל האָבען אַזאַ טאַלאַנט צום שרייבען. דיינע בריעף, חיים, זענען, אָהן אַ טראָפּען חניפה גערעדט, אַ מוס־טער פון אַ בריעפענשטעלער. אויסערדעם, וואָס זיי זענען אַזוי שען געשריבען, זענען זיי נאָך דערצו פערשיעדענאַרטיג, יעדער בריעף מיט איין אַנדער טאָן און מיט איין אַנדער אינהאַלט, טראָץ דעם, וואָס זיי זענען אַלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

צום ביישפּיעל, דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אַזעלכע, ווי די, וואָס דו שרייבסט צו דיינע גוטע פריינד. אין די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאָגסט דו דיך אויף דעם „ווייסטען" מאַריענבאַד, אַז דו טהוסט נישט קיין זאַך, אויסער דעם, וואָס די דאָקטוירים הייסען דיך. נישט דו עסט, זאָגסט דו, נישט דו זיצסט אויף איין אָרט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו אַ קאָרט, — מיט איינעם וואָרט, דו „קורירסט" זיך און קומסט נעבאַך אָפּ אויף דער וועלט און ליידסט גלות מאַ־ריענבאַד. ווערענד דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, זענען אַ סך לעבעדיגער, אַ סך פרייליכער, און לייענען זיך, ווי אַ פעליעטאָן. פון דיינע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען, ערשטענס, אַז דו שטעלסט די דאָקטוירים אַ פייג, און אַז דו עסט, קיין עין־הרע, דוקא מיט אַ רעכטען אַפּעטיט, און שפּיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרייען פרעפערענס אָדער, פאַר נויט, אין צווייען אין זעכס־און־זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאַדאַם טשאַפּניק, וואָרום וואָס וואָלט איך געטהאָן, ווען זי זאָל, חס ושלום, אויך נישט זיין אין דעם „ווייסטען" מאַריענבאַד? מיט וועמען וואָלסט דו געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג?... און, צווייטענס, איז צו זעהען פון דיינע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו פרעמדע, ווי געטריי דו האָסט גענומען אויף זיך די אויפזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווייבלעך נעבאַך, וואָס פאָהרען אַרויס דאָס ער־שטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום הארצען, וואָס די דאָזיגע עלענדע ווייבלעך שפּאַציערען אַרום איבער מאַריענבאַד נישט מיט דעם, וואָס מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָס עס פּאַסט פאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געווינשטען האָטעל. באשר בכן, דאַרפסט דו אַוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפּעקלען די פערבלאָנזעטע נשמות אין איין אַנדער האָטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אַז זיי זאָלען נעבאַך האָבען עגמת־נפש און אויסגעהן מיט אַלע כחות?... ניין, חיים, מפקיר זיין זיך שוין טאָקי גאָר אינ־

גאנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כדאי. דו טארסט נישט פערגעסען, אז דו ביזט אויף דער „קור“, דארפסט זיך אזוי נישט אפּעסען דאס הארץ, חיים. גלויב מיר, די עלענדע ווייבלעך וועלען, מיט גאט'ס הילף, קומען בשלום אהיים, צו זייערע מאנען, וואס האבען קיין צייט נישט געהאט און האבען זיך געאיילט חתונה האבען באלד נאך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאס לייב, זייערע ווייבלעך זאלען, חלילה, נישט געשטרויכעלט ווערען... נא־רישע מענער! זיי זאלען מיך פרעגען, וואלטען זיי בעדארפט די דאזיגע ווייבער לאזען לויפען. האלטען צוגעבונדען אויפ'ן שטריק קאן מען נאר א קוה, און דאך טרעפט זיך א מאל, אז זי געהט אין שאדען...

נאר מיין נישט, חיים, אז דאס, וואס איך שרייב דיר דא אין אזא טאן, איז, ווייל עס פערדריסט מיך. דו ווייסט גאנץ גוט, אז איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואס וויינט און קלאגט אויף איהרע יאהר און טעג און פערשעלט זיך דאס געביין. איך וויל דיר נאר בעמערקען איין זאך, אז די „קור“ אין מאריענ־באד קאן נישט געהן גוט, אז מע פאלגט נישט דעם דאקטאר און אז מע שפּיעלט גאנצע טעג אין קארטען און מע עסט זיך אפּ דאס הארץ פאר פרעמדע ווייבלעך, וואס מע דארף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאלען, חלילה, נישט געהן אין שאדען...

לייענענדיג, חיים, דיינע שענע גרויסע בריעף, וואס דו שרייבסט צו דיינע „גוטע פריינד“, האב איך מיך דערמאנט אין די אמאליגע גליקליכע צייטען, וואס וועלען זיך שוין לײדער קיינמאל נישט אומ־קעהרען... אמאל, געדענק איך, פלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרוי־סע ליעבע הארציגע בריעף; היינט שרייבסט דו אזעלכע בריעף צו אנדערע, און מיך פּטר'סט דו אפּ מיט עטליכע שורות, אדער עס געהען־אוועק וואכען און דו שרייבסט גארנישט. נאר שא, איך האב גאר פערגעסען אז דו האסט קיין צייט נישט. האסט נעבאך אויף זיך אזוי פיעל זארגען אין דעם „וויסטען“ מאריענבאד, דער אויבערשטער זאל טאקי שומר ומציל זיין אלע אידען!...

זיי געזונד, חיים, און פערגעס נישט פון דעסטוועגען מיר אויך אמאל אריינוואַרפען אַ בריוועל חאָטש פון יוצא וועגען. לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך פון די „גוטע פריינד" דיינע, וואָס דו שרייבסט צו זיי אָפט און אַ סך, אמת בסוד סודות... און איך ווינש דיר ערפאָלג אין זעכס־און־זעכציג און אין פּרעפערענס, אַזוי ווי אין אַלע דיינע איבעריגע מאַריענבאַדער געשעפטען און אונטערנעמונגען...

אסתר.

.21

די יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

וועלוועל! וואָס פרעסט דו די נשמה און זעצסט מיט בריעף, איך זאָל דיר שרייבען און שרייבען? איך שרייב דאָך דיר, דאַכט מיר, אַלע וואָך, אַז ס'איז דערווייל נישטאָ גאָרנישט וואָס צו שרייבען, וואָרום מיר זענען אין מאַריענבאַד, נישט אין קאַרלסבאַד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז עס בלאָזט דערויף, אַז מיר זאָלען שוין דאָ בלייבען ווינטערען אין מאַריענבאַד, און לאָזען אונזערע שונאים שוין אַזוי לעבען, ווי איך וועל דאָ עפּים מאַכען. און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר מיט דיין עקשנות און מיט דיין שכל הישר, וואָס וועט אונז פערפיהרען אַלעמען, הלואי איך זאָל ליגען זאָגען, דער שוואַרץ יאָהר ווייסט וואוהין, וואָרום אַז טאָמער וואָלט איך שוין געוועזען פאַרטיג חאָטש מיט איינעם, איך מיין מיט'ן ביאַליסטאָקער, איז ביז איך האָב זיך אַ קעהר געגעבען, איז דערווייל אונטערגעשפּרונגען באַזעל. אַ היץ אין באַזעל, אַ קאָנגרעס פון ציוניסטען. האָט דאָס איהם אוועקגעטראָגען קיין באַזעל מיט נאָך עטליכע יונגע לייט און בחורים, וואָס זענען צום מיינסטען אויף מיין פינסטער מזל אַלע ציוניסטען. אַ גליק האָטש, וואָס דער

קעשעניעווער פון קעשעניעוו איז נישט קיין ציוניסט. ער לאַכט פון די ציוניסטען. ער זאָגט, אַז ס'איז נאָר איין אָנשטעל. פונקט ווי די, וואָס פאָהרען זיך קורירען. דער גאַנצער מיין, זאָגט ער, איז חתנים און כלות. ווי באַלד אַזוי, טהוט מיר טאַקי באַנג, פאַר וואָס בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאַד און נישט קיין באַזעל. ווען איך וויים פריהער פון אַ קאָנגרעס און פון אַ באַזעל, וואָלט איך בעסער געפאָהרען קיין באַזעל, וואָרום די גאַנצע וועלט, זאָגט מען, וועט זיין אין באַזעל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך וויים פריהער, וואָס דו וועסט מיר דערויף שרייבען. דו וועסט מיר שרייבען, איך זאָל דיר נישט שרייבען פון באַזעל, וואָרום נאָך דיין שכל הישר קומט דאָך אוים תמיד קאַפויר, מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פים אַרויף. דערפאַר וויל איך דיר גאָרנישט שרייבען פון באַזעל, וואָרום איידער דיך איבערשפּאַרען איז שוין גרינגער איבער־טראַגען מאַריענבאַד אויף די נאַלעווקים, אָדער די נאַלעווקים קיין מאַריענבאַד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו וועסט זיין ערגער פון ערגער, אַז דו וועסט זיך נישט זעהען דאָרטען מיט די איטשע־מייערס, איך מיין הירש לויפּערמאַנ'ען, קלמן ברויכשטוהל, יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פּעקעלים, און דער עיקר מיט שלמה קורלענדער, און פרעגען ביי זיי, וואָס איז די גדולה, וואָס זיי האָבען אַוועקגעשיקט זייערע ווייבער אויף הפקר און אַליין זענען זיי געבליבען אין דער היים? פאַר וואָס זאָלען זיי בעסער נישט קומען אַהער צו פאָהרען חאָטש קלייבען נחת, זעהען, ווי זייערע ווייבער פערנעמען זיך דערמיט, וואָס זיי חאַפּען איבער פרעמדע חתנים, רעדען־אָפּ יונגע לייט, אַז זיי זאָלען נישט חתונה האָבען. מע איז זיך אביסעל אָנגעפאָהרען אַהער! קלאָמפּערשט אויף דער „קור"! ווער מיר קור? אַז טאָג ווי נאַכט נאָר מע זוכט קאַוואַליערען. אַ בחור איז אַ בחור, איין אַלמן איז איין אַלמן, אַ גרוש איז אַ גרוש, אַ בעווייבטער איז אויך גוט, אַבי אַ זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פים — נאַ דיר אַ באַד. ביז מע דערלעבט צו זעהען אַ שטיקעל מאַנספּאַרשוין, בע־

פאַלען איהם אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, אַזוי ווי די פליעגען, און מע הויבט־אָן פריהער מיט די פיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רערעלעך : העטי — פּעטי — מעטי — וועטי, און דוקא אויף דייטש, אַנדערש לוינט זיך נישט, און נאָכדעם געהט מען אַלע איינ־איינעם פּאַרלעכווייז, קלאַמפּערשט טרינקען קאַווע, נאָר דער עיקרשט איז העטי — פּעטי — מעטי — וועטי. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע מאַכט אַ פאָהר־אַרויס ערגיץ העט הינטער דער שטאָדט אַרויס, און דאָרטען אָדער מע געהט אין וואַלד, אָדער מע שיפט זיך אויף שיפלעך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווייסט זיי, וואָס זיי טהוען דאָרטען ! און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו שרייבסט מיר, איך זאָל דיר שרייבען פונ׳ם קעשעניעווער שידוך, וואָס פון קעשעניעוו, — שרייב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאַרף מען דיר שרייבען ? הייסען הייסט ער זיידענער, און אַליין איז ער אַ צייהן־דאָקטאָר, און אויפ׳ן פּנים איז ער אַ שענער, אַ פּאַרשוין קאָן מען זאָגען, און טהוט זיך אָן שען, אַז ס׳איז אַ פערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג גוט אַרום און אַרום. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער שדכן האָט אַוועקגעשריבען שוין צוויי בריעף קיין קעשעניעוו, מע זאָל איהם שרייבען, ווער און וואָס דער זיידענער איז, שרייבט מען איהם פון דאָרטען, אַז ער איז טאַקי אַ צייהן־דאָקטאָר און אַ גוטער צייהן־דאָקטאָר, שרייבט מען, און האָט זעהר אַ שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אַנגענומען, און פערדיענט זעהר שען געלד, שרייבט מען. און מע זעהט טאַקי, אַז געלד איז ביי איהם בלאָטע, און ער רעדט אַפילו גאָרנישט פון קיין געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאָקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער איין אָכס. דאָס הייסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שדכן דינגט זיך. און אַליין שטעהט ער כלומרשט ביי דער זייט, ער מישט זיך נישט, הייסט עס, אין אַזעלכע זאַכען... און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער קעשע־ניעווער דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אַוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאָמער וועט ער איהם מאַכען

פאר א שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, ווענווען, אז דו האסט נישט וואס צו זעצען מיט בריעף, אז איך זאל דיר שרייבען, ווארום איך האב דערווייל גארנישט וואס צו שרייבען. אז ס'וועט זיין וואס צו שרייבען, וועל איך דיר אליין שרייבען, אדער קלאפען א דעפעש, זאלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, ווען־וועל, אז איך האב צוגעשלעפט צום קעשעניעווער שידוך אונזער טשאפניטשקע. לעבען לעבט זי גרוים און קיין געלד האט זי נישט, האב איך איהר צוגעשארט א פערדיענסטעל. למאי זאל דער סוויר־סקי, דער וועלט־שדכן, וואס איך האב דיר געשריבען, צונעמען די גאנצע פוטער? וואס וועט מיך אהרען, אז די טשאפניטשקע וועט אויך עפים נאשען? הלואי זאל זיך עס נאר אויסקייטלען, אם ירצה השם, אין א גוטער שעה, איך זאל דיר קאנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, ווענווען, זאלסט זיך מאכען צייט און למען־השם זיך זעהען דארטען מיט ליפערמאנ'ען און מיט ברויכשטוהל'ען, און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אכס, און איהם אויפעפענען דעם מוח אויף זיין בעלצי'ן, אז ס'איז גלייכער, ער זאל בעסער אכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייזער וועט דער רוח נישט נעמען, און זיין בעלצי מאכט דא חנ'דלעך מיט פרעמדע חתנים און מיט פרעמדע מאנען, וועלכע שלאגען זיך גאר פאר איהר, ווי פאר עפים רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, א בזיון מיט א הארצוועהטיג אינאיינעם. ווארום ווען נישט אט די גאלעווקער ווייבלעך, וואלט אט דער קעשעניעווער שידוך שוין לאנג געווען א שידוך. און איך שרייב דיר, ווענווען, אז איך קאן דיר גאר אזוי פיעל נישט ארויסשרייבען, און זיי געזונד, און גרים די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאר פריינדליך.

פון מיר דיין פרוי פערעל יאמאיקער.

22.

חיים מאראקער פון מאריענבאד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקיס אין ווארשא.

ידידי!

איך וואלט דיר בעדארפט אפשפיעלען א פריהמארגען גאר אויף איין אנדער אופן. אדער נאך בעסער וואלט געווען, איך זאל דיר גארנישט שרייבען, ווארום דו ביזט דאס נישט ווערטה. אויף אזא פרא־אדם, ווי דו, אהןביידע זאכען: אהן שכל און אהן יושר, איז אסור לרחם! אז די וועלט זאגט, אז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאס, אפנים, נישט אומזיסט. א וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אליין, ביזט דו נישט קיין פערד, חאטש דו ביזט שוין א איד קרוב צו ששים: בערעכען דיך, אויב דו האסט נאך א שטיקעל קלעפקע אין קאפ, וואס האסט דו געטהאן? דו געהסט און שרייבסט מיר אריין א בריעף אזוי און אזוי, און בעטסט מיך רחמים, עס האט דיך געטראפען א צרה, דיין בעלצי פאהרט קיין מאריענבאד דאס ערשטע מאל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפראך און ווייסט נישט, ווער עס האט זי געשלייערט, על־כן זאל איך זי מקרב זיין, אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען איהר געלד און נאך אזעלכע זאכען. און דו אליין לעגסט מיר נאך אריין א פינגער אין מויל אריין, איך זאל זעהן, אז זי זאל זיין ווייט אפגעשיידט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאפניק, און כדומה אזעלכע זאכען. און בעטסט מיך נאך אליין, ס'זאל זיין בסוד. און איך בין אזא שוטה, און גלויב דיר, וואס דו שרייבסט מיר, און האב אויף דיר רחמנות, און שרייב דיר אוועק א בריעף און נאך א בריעף, און געב דיר איבער אלסדינג מיט אלע פישטשעווקעס.

און זאָג דיר אָן צעהן מאָל, אַזוי ווי דו שרייבסט מיר בסוד, אַזוי אויך דאָס, וואָס איך שרייב צו דיר, בעדאַרף זיין אַ היילינגער סוד, וואָס נאָר צווישען אונז ביידען זאָל עס בלייבען, און קיין פויגעל זאָל נישט וויסען אַפילו, אַז דו שרייבסט צו מיר און אַז איך שרייב צו דיר. לסוף וואָס טהוט אַזאַ חכם, ווי דו? געהסט דו, קור־לענדער אינדיק וואָס דו ביזט, און טראָגסט אַוועק מיינע בריעף גלייך צו מיין אסתר'ען, — ביזט דו נישט ווערטה, אַז מע זאָל דיך אַנידערלעגען אין מיטען די נאַלעווקים און אָפּצימבלען דיך, ווי עס געהער צו זיין, אָדער שניידען פון דיר פּאַסען? איך פרעג דיך, משוגענער לעקיש, ווער טהוט עס? דאָס טהוט דאָך נישט דער ערגסטער הולטיי שבהולטייעס! נישט אומזיסט זאָגט די וועלט אַ ווערטעל, אַז אַ נאַר איז טויזענד מאָל ערגער פון אַ הולטיי. ניין, איך פרעג דיך איין אַנדער קשיא: וועלכער רוח האָט דיך געטראָגען, אַז דו זאָלסט זיך צו מיר אָנשלאָגען מיט דיין בעלצי'ן? און וואָס געהט מיך אָן, צי דיין בעלצי פאָהרט דאָס ערשטע מאָל קיין מאריענבאַד, צי דאָס לעצטע מאָל? ווער האָט געבענגט נאָך איהר אַט דאָ אין מאריענבאַד און ווער האָט אַרויסגעקוקט אויף איהר, אַ חוץ מיין שוואָגעריק, דער שאַרלאַטאַן? וויים זשע, דו קורלענדער בהמה, אַז דיין בעלצי איז דאָ, חלילה, נישט קיין עלענדע; אַ חוץ מיין שוואָגעריק, דעם אַדעסער תכשיט, טאַנצען אַרום איהר נאָך שאַרלאַטאַנעס, און מעהר פון אַלעמען איינער אַ קעשע־ניעווער פראַנט מיט ווייסע הויזען, אַ דאַנטיסט, וואָס האָט בעדאַרפט די טעג אַ חתן ווערען. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען די גאַנצע שרכנ'טע און געזאָלט חאַפּען דערביי אַ גראָבס, נאָר ס'איז צו־נישט געוואָרען, מע ווייסט נישט איבער וואָס, מע האַלט דאָס בסוד. נאָר דיין בעלצי ווייסט פונ'ם סוד, וואָרום קיינער איז מיט איהם אַזוי נישט נאָהענט, ווי דיין בעלצי... זיי שפּאַציערען אַרום שטענדיג אינאיינעם, טרינקען אין איין צייט דאָס וואַסער ביי'ם ברונען, און עסען אין רעסטאָראַן ביי איין טיש... האָט דאָס מסתמא רעבט פערדראָסען מיין שוואָגעריק דעם אַדעסיט.

האָט ער זיך זאַטשעפּעט מיט'ן קעשעניעווער דאַנטיסט, האָט איהם דער דאַנטיסט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאַד, און די וועלט געהט חאָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקים און היטסט די הייזער. היט־היט, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלויפען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען. איך האָב געהערט זאָגען, אַז זי פאָהרט אַריבער פון דאַנען אין איין אַנדער באָד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אַז קיין אָסטענדע. און זי טהוט זעהר גלייך. משנה מקום, משנה מזל... יעדענפאַלס, דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינצווייען... נאָר וואָס געהט עס מיך אָן? פון מיינעטוועגען מעגען זיי פאָהרען אַפילו אין דרייען. וואָרום, אַז דו האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אַזאַ יושר און געהן ווייזען מיין אסתר'ען די בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בחדר"ג, ביזט דו אַ פּעטאַך און איין אַלטער בעזעם און אַ שמינדער בגעץ און אַ גאָרנישט מיט אַ נישט, און ביזט נישט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט דיך, און איך וויל מיט דיר מעהר קיין מגע־ומשא נישט האָבען!

איך וואָלט דיר, אייגענטליך, געקאָנט שרייבען איצטער נייעס און נייעס, טאַקי פון בעלצי'ן מיט דעם דאָזיגען קעשעניעווער פויגעל... נאָר איך וויל מיך שוין מעהר נישט אַריינמישען אין אַזעלכע עסקים און וויל אַפילו אין דיינע ד' אמות נישט שטעהן! גענוג. איך האָב מיך שוין אָפּגעבריהט מיט דיר איין מאָל — מעגסט שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענד. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאָרנישט, און נישט שרייבען צו מיר, וואָרום איך וועל דיר נישט ענטפערען. איך בין שוין מעהר נישט דיין בעל־יועץ מיט דיין בעל־סוד, און דול מיר נישט קיין קאָפּ און דרעה מיר נישט קיין ספּאָדיק. איך וויל דיך נישט קענען, אַזוי ווי איך האָב דיך נישט געקענט.

דאס געלד, וואס איך האב דא געגעבן דיין בעלצי'ן אויף דיין רעכענונג, קאנסט דו מיר אפשיקען אהער, אויב דו ווילסט, און אז נישט, וועסט דו מיר בעצאהלען אין ווארשא, אחת ואחת. נישט קשה, ביזט ביי מיר א בטוח. און אפשר וועסט דו מיר נישט וועלען צאהלען פאר דיין בעלצי'ן? אדרבה, לאז דיר גאט געבען אזא מחשבה. איך האב דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר בפירוש, איך זאל ארויסגעבען דיין וייב געלד אויף דיין רעכענונג, ווען נאר זי וועט בעדארפען און וויפיעל זי וועט פאדערען. און לאמיר זעהען, דו זאלסט אפלייקענען, וועסט דו נאך האבען בזיונות אויך, ווארום איך וועל דיין בריעף געבען איבערזעצען אויף רוסיש, — ער איז ביי מיר א דאקומענט...

און הארך אויס, חכם מיינער, אזוי ווי דו ביזט, ווי איך זעה, א מענש, וואס דו קאנסט נישט האלטען קיין סוד אין זיך, וועסט דו דאך אוודאי וועלען אפטראגען מיין וייב, וואס איך שרייב צו דיר אצינד, זאג איך דיר, אז דו קאנסט דאס טהון מיט'ן גרעסטען כבוד. נאר איידער איך געזעגען מיך אפ מיט דיר, דארף איך דיר נאך א מאל זאגען אפענטליך, אז דו ביזט א קורלענדער לעמעשקע, און איין אפגעריסענער נאר, און א שמענדריק, און א בהמה בצורת פערד, און א דאס, וואס מע טאר נישט אויסזאגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פריינד, וואס דו ביזט נישט ווערטה זיין פאדמעטקע,

חיים סאראקער.

.23

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו זיין פריינד חיים סאראקער אין מאריענבאד.

לכבוד ידידי היקר מוהר"ר חיים נ"י.

ווי בוימעל אויפ'ן פייער און ווי זאלץ אויף א וואונד, אזו איז געווען דיין בריעף צו מיר. וואס האט מיר צוגעלעגט צו מיינע צרות

נאָך אַ צרה און צו מיין עגמת־נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת־נפש, אַז ממש איך געה ארום אָהן אַ קאָפּ, און וויים שוין גאָרנישט, וואָס איך זאָל טהון. לאַ־די, וואָס איך האָב אַזעלכע גוטע ידיעות פון מאַריענבאַד, בעדאַרף איך נאָך האָבען חרפּות־בושות פון דיין אסתר'ען, און עס דאַרף מיר פלאַמען דאָס פּנים פאַר אַ בערעל טשאַפּניק, וואָס איך היט זיך פאַר איהם, ווי פאַר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען הארץ, מיט די צרות און געבראָטענע לייד, וואָס איך שטעה־אוים פון זינט מיין בעלצי איז אין מאַריענבאַד, וואָלט איך געהאַט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פערדיענט ביי מיר, חיים, איך זאָל דיר אפילו ענטפערען אויף דיינע זידלערייען און זלזולים. ווי מיר האָבען היינט יום גימל אויף דער גאַנצער וועלט, אַז דו ביזט קעגען מיר אומגערעכט אַרום און אַרום, און אַז דו וועסט איבערלייענען מיין בריעף, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז דו האָסט געהאַנדעלט אַקעגען מיר נישט ווי אַ גוטער פריינד און איין אָרענט־ליכער מאַן, נאָר ווי אַ שונא און ווי אַ נידרעטרעכטיגער מענש מיט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. נאָר לאָמיר געהן בהדרגה און לאָמיר דיר אָפּענטפערען פריהער אויף דיין בריעף, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידעלסט מיך, ווי אַ יאַטקע־אידינע, און רופסט מיך אָן מיט אַזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צווי־שען סעדיכעס אויף דער זשעליאַזנע בראַמע, — דאָס בין איך דיר מוחל. איך געפין אויף דיר אַ זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען אַ רעכטע פּאַרציע פון דיין אסתר'ען, וואָס ס'איז איהר נעבאך וויסט אויפ'ן הארצען, ביזט דו געגאַנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן אויף מיר. חאָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אַז איך בין ריין, איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָם איך אַזוי דערלעבען זעהן מיין בעלצי'ן בקרוב צוריק אין וואַרשאַ, — ס'איז ביי מיר אַ גוטע שבועה, — ווי איך האָב נישט מזכיר געווען פאַר דיין אסתר'ען קיין חצי דבור פון דיינע בריוולעך צו מיר אָדער

פון מיינע בריוולעך צו דיר. אסור, אויב איך הויב אן צו פער־שטעהן, ווי אזוי קומען זיי צו דיין אסתר׳ען? אדרבה, איך האב שוין לאנג חושד געווען דיך, אז דו האסט דיין אסתר׳ען מיינע בריעף צו דיר יא בעוויזען, ווארום פון וואנען דען ווייסט דיין אסתר, אז איך האב דיר פערטרויט מיין בעלצי׳ן אין מאריענבאד, אז דו זאלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען געלד און נאך אזעלכע זאכען? איך קום צו געהן איינמאל צו דיר אהיים זעהען, וואס מאכט דיין אסתר, און איבערגעבען איהר א גרוס פון מיין בעלצי׳ן, רופט זיך אן צו מיר דיין אסתר: „איהר האט נישט גע־האט, זאגט זי, אין מאריענבאד קיין נעהענטערען גוטען פריינד, זאגט זי, איהר זאלט איהם מאכען פאר איין אפעקון, זאגט זי, אויף אייער בעלצי׳ן, א חוץ מיין חיים׳ען?“... איך האב באלד פער־שטאנען, וואוהין דער ווינד בלאזט, נאר איך האב מיך אנגענומען מיט הארץ און האב איהר אפגעענטפערט: „זאלט איהר מיר גע־זונד זיין, זאג איך, געבען אייער מאן איין אנווייזונג אויף געלד, זאג איך, ווערד שוין אנגערופען ביי אייך, זאג איך, אפעקון?“ הערט זי מיך אויס און מאכט צו מיר: „ווייסט איהר וואס, רב שלמה? לאמיר, זאגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר“...

נאך אזעלכע רעד דארף מען זיין, דאכט מיר, א לעהמענער גולם, אז מע זאל נישט פערשטעהן, אז אדער דו האסט איהר אי־בערגעשיקט מיינע בריעף, וואס איך האב צו דיר געשריבען, אדער דו האסט איהר גלאט אזוי איבערגעגעבען אלסדינג, וואס איך האב דיר געשריבען וועגען מיין בעלצי׳ן, חאטש איך פערשטעה נישט, צו וואסער א צוועק? נאך א סימן האב איך געהאט, אז דיין אסתר ווייסט פון מיינע בריעף צו דיר: אז איך האב געהאלטען שוין ביי אוועקצוגעהן, רופט זיך אן צו מיר דיין אסתר: „לאזט גריסען אייער בעלצי׳ן, און שרייבט איהר, אז זי וועט פאהרען צוריק פון מאריענ־באד, זאגט זי, איבער בערלין און וועט זיין ביי ווערטהיימער׳ען, זאל זי מיר אויך, זאגט זי, אין זינען האבען“... פון וואנען ווייסט דיין אסתר, אז מיין בעלצי איז געווען ביי ווערטהיימער׳ען? א

נביא׳טע איז זי, צי אַ פויגעלע האָט עס איהר געבראַכט צו טראָ־גען פון מאַריענבאַד?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען אַ האַלבע צרה. האָסט מיר גע־וואָלט פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר דיין אסתר׳ען, ביזט דו גע־גאַנגען און האָסט איבערגעגעבען אַזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט געטאָרט איהר איבערגעבען בשום אופן. נאָר גאָרנישט. אָפּגעטהאָן, איז פערפאַלען. וואָס האָסט דו אָבער געהאַט צו מיר, זאָלסט מיר אָנשיקען אויף מיין קאָפּ אַ נייעם אומגליק? איך רעד פון בערעל טשאַפּניק. פון וואַנען ווייסט עס אָט דער אַפּעריסט, וואָס איך האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זיין מאַדאַם, אַז זיי וואָהנען שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און קיין בן־אָדם ווייסט נישט, ווער איז טשאַפּניק, און פון וואַנען לעבט אָט דער טשאַפּניק, און נאָך אַזעלכע זאַכען? אויף אַזאַ מין אָנשיקעניש האָב איך זיך קיינמאָל נישט געקאָנט ריכטען. ווי אין איין אויג אַ שטאָך, אַזוי היט איך מיך מיט אַ וואָרט קעגען דעם דאָזיגען אידען, און איך קאָן געהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אַז אויסער דיר האָב איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואָרט פון מיין מויל נישט אַרויסגעזאָגט. ער ווייסט נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו איהם? דאַכט זיך, מיר האָבען קיינמאָל, זאָגט ער, זיך נישט גע־קריעגט. און טאָמער איז געווען אונז אַ שטיקעל רעכע־נונג (דו הערסט? אַ שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה־געלד, זענען מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפט, זאָגט ער, גאָר אין גיכען, מיט׳ן אויבערשטענ׳ס הילף, זיך צערעכענען מיט אַלעמען, און מיט מיר צום אַלעם ערשטען, ווייל ער האַלט מיך, ערשטענס, פאַר אַ פיינעם און איין אָרענטליכען און אַ גוטען מענשען מיט אַ ווייכען כאַראַקטער (דו הערסט, צי ניין?), און והשנית, זאָגט ער, זענען מיר דאָך איצטער עפּיס שטיקלעך קרובים...

„קרובים?“ — דאָ בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא, אַ ווייכען כאַראַקטער אַז איך האָב און נאָך אַזעלכע זאַכען — קאָן מען נאָך ווי עס איז אַריבערטראָגען, נאָר אַז בערעל טשאַפּניק

האַלט שוין ביי אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה׳שאַפט — שמעקט דאָס שוין געוויס מיט אַ גמילות־חסד. צום סוף לאָזט זיך אויסעט, אַז איך האָב אַ טעות געהאַט. דאָס הייסט, מיט אַ גמילות־חסד האָט זיך עס טאַקי געענדיגט, נאָר דער עיקר׳שט פון זיין אַריינקומען, זאָגט ער, איז נאָר איין זאַך: „פאַר וואָס זאָלט איהר מיך האַלטען, זאָגט ער, שטענדיג אין מויל, זאָגט ער, און מיך בערעדען פאַר דער גאַנצער וועלט, אַזוי, אַז גאַנץ מאַריענבאַד זאָל, זאָגט ער, וויסען, אַז איך זיץ, זאָגט ער, צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און צאָהל נישט קיין דירה־געלד, און אַז איך צאָהל נישט דעם קצב פאַר פלייש, זאָגט ער, און אַפילו העקסעלמאַנען פאַר דער וועטשערע, זאָגט ער, האָב איך אויך נישט בעצאָהלט?“...

ווי אַזוי מיר איז געווען אויפ׳ן האַרצען נאָך אַזעלכע רעד — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען, חיים. דו ביזט דאָך שוין נישט קיין קורלענדער, ווייסט דו שוין אליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין אייגענעם שכל. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, איז דאָס אַ יושר, נעמען מיינע בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בסוד סודות, און בעווייזען זיי דער מאַדאַם טשאַפּניק, זי זאָל זעהן, וואָס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאַן? און נאָך אַזאַ מעשה נורא געהסט דו און טראַכסט אויס אויף מיר אַ בלבול, אַז איך האָב בעוויזען דיין אסתר׳ען די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו מיר, און פאַלסט אָן אויף מיר מיט זידלערייען און בעלעדיגסט מיך, ווי דעם לעצטען שבלעצטען!! ניין, חיים, איך וועל דיך נישט זידלען, אַזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאָר זאָגען וועל איך דיר, אַז דו ביזט אַ נידעריגער מענש מיט אַ געמיינעם פערדאָרבענעם כאַראַקטער, און דערצו נאָך אַ שטיק משוגע׳ער, אַ כהן, צווישען כהנים אַ כהן! און מעהר איז נישטאָ מיט דיר וואָס צו רעדען. „איין אָכס, זאָגט מען, האָט אַ לאַנגע צונג און קאָן קיין שופר נישט בלאָזען“...

ידידך שלמה קורלענדער.

24.

חנצי מאריאמטשיק פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו איהר מאן מאיר מאריאמטשיק אין מאריענבאד.

טייערער מארק!

אומזיסט איז דיין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליעבע, זענען ארויסגעווארפען. איך וויים שוין, צוליעב וואס דו ביזט געפאהרען אין אויסלאנד. איך וויים שוין, צוליעב וועמען דו האסט זיך אזוי געריסען קיין מאריענבאד. צו שפעט האב איך דאס ערפאהרען, אז אך און וועה איז מיר. איך זאל נישט זיין קיין נאר, וואלט איך עס בעדארפט ארויסזעהן א סך פריהער, נישט גלויבען אזא אפעריסט, ווי דו ביזט, אז דער דאקטאר הייסט דיר פאהרען קיין מאריענבאד. איך שיק דיר דא, מארק, א מתנה — א בריעף, וואס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיים'ען, און א בריעף, וואס אונזער חיים שרייבט צו זיין פריינד שלמה קורלענדער. פון די דאזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פערשטעהן, פון וואנען איך וויים אלסדינג, וואס קומט פאר ביי אייך אין מאריענבאד. עס שטעהט מיר פאר די אויגען די דאזיגע הולטייקע, וואס שלמה קורלענדער האט געבראכט צו פיהרען די דריטע וואך נאך זיין ווייב'ס טוידט, גענומען זי, א מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פאר איהר שען פענעצעל. אצינד איז שוין רעכט. אצינד פערשטעה איך שוין אלץ. און זיי זיכער, מארק, אז איך וועל שוין לאנג דיר נישט שטעהרען. גיך־גיך וועל איך דיר אויפבינדען די הענד. גיך־גיך וועל איך דיך בעפרייען. עס איז געווען ביי מיר היינט צוויי מאל דער דאקטאר. ער זאגט, אז איך בין רעכט קראנק, אז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער. און אז איך בעדארף האבען קארלסבאד, ווי מע בעדארף לעבען. נאר איך וועל קיין קארלסבאד נישט פאהרען. דו הערסט, מארק? אין

דער ערד אַריין וועל איך דיר ליעבער פאָהרען, ניט קיין קאַרלסבאַד, איך זאָל זעהן דאָרט, ווי דו ביזט די כפרה נאָך אויסגעלאַסענע ווייבלעך, ווי דו פליהסט זיי אָפּנעמען פון דער באַהן און ווי דו ברענגסט זיי צו פיהרען צו זיך אויף דער סטאַנציע, און ווי דו שפּאַציערסט מיט זיי איבער מאַריענבאַד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאַטאָגראַפס און אין טהעאַטערס און אין רעסטאָראַנען. וועה, צו וואָס איך האָב מיך דערלעבט! טאַטע־מאַמע זאָלען איצט אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף זייער מיזינקע חנצי, וואָס פון איהר איז געוואָרען! פאַר וואָס בין איך נישט אויסגערונגען ביי דער מאַמע אין בויך, איידער איך האָב דיך דערקענט! אַ בייזער טוידט וואָלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלוועל יאַמאַיקער מיט זיין יאַמאַיטשיכע, וואָס האָבען דיך אויסגעשרייבען אהער פון אדעס! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען דער טאָג, וואָס איך האָב מיך מיט דיר געטראָפען! נישט אומזיסט האָט מיר מיין אסתר וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש, איך זאָל דיר נאָכקוקען, וואוהין דו געהסט און מיט וועמען דו בעגעגענסט זיך אין וואַרשאַ. איך האָב געוואוסט, אַז דו זוכסט פויגעלעך; נאָר געה טרעף, אַז שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע וועט זיך מיט איהם אויפרעדען, מע זאָל פאָהרען אינאיינעם קיין מאַריענבאַד! וואו זענען געוועזן מיינע אויגען? וואו איז געוועזן מיין שכל? און וואָס טראַכסט דו דיר, מאַרק? איך ווייס דיין פּלאַן — גלויב מיר, איך ווייס. איך קאָן דיך אויסגעבונדען. דו רעכענסט, אַז אָט דער קורלענדער שוטה וועט געוואָהר ווערען פון דיין ראָמאַן, וועט ער מסתמא חאַפּען זיך גט'ען מיט בעלצי'ן, און דו וועסט זיך גט'ען מיט מיר, און איהר וועט זיך חתונה האָבען ביידע אין אַ מזל'דיגער שעה? אַ מכה! נישט שלמה וועט גט'ען זיין ווייבעל, נישט איך וועל נעמען ביי דיר גט. גיכער וועל איך דיר שטאַרבען פון דער לעבער, איידער איך זאָל דיך מיט מיין גוטען ווילען בעפרייען, זאָלסט קאָנען חאַסלירע האָבען מיט דער פּאַסקודסטווע, וואָס האָט זיך פערקויפט פאַר געלד צו איין אַלטען שקראַב, וועל־

בער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שטעל מיר פאָר דיין טרויער, ווען איך נעם און שטאַרב אוועק, חלילה, דיין וויינען, וואָס דו וועסט זיך אָנוויינען נאָך מיר! איך ווייס גאַרנישט, אויב דו וועסט עס אויסהאַלטען אפילו... פון דעסטוועגען, מאַרק, זיי נאָר נישט אַזוי פריילין, וואָרום נישט אַזוי גיך שטאַרב איך דיר. איך וועל דיך נאָך פריהער אַביסעל אָנמוטשען גוט. וועסט ביי מיר פריהער צוקרענקען. גרוי און אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיי־דען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אַט דער כל־בו'ניצע, און אַנטלויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט, ערגיץ קיין אַמעריקאַ. האָט איהר אָבער קדחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט זי, נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אונזער חיים'ען אַלע שעה איין עס־לעפעל, ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך שיק דיר דאָ. און דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל איבערטרעטען מיין חלק ירושה צו חיים'ען און נעמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָ־בען מיט וואָס צו שאַרלאַטאַנעווען. נישט דערהאַרען וועסט דו דאָס! איך האָב בעסער אַרויסגערופען אהער דיין פאַפאַשאַ פון אָדעס. היינט־מאָרגען קומט ער צו פאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס פאַר אַ זוהן ער האָט, און לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר געמאַכט אין אַזאַ קורצער צייט. אפנים, איך קאָן דען בעווייזען זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפניק פון איין זייט און וועלוועל יאַמאַיקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום און קלאַפען מיט די צינגער, געבען־אָפּ גרוסען פון דיר און פון מיין שוואָגער חיים און פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פער־קלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד און לעבען דאָרט אַ גוטען טאָג. און טאָמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר, מיט'ן האַרצוועהטיג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פעררייסענער כלה", וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט. און איך, שטיא, פאָלג איהם און נעם די „פעררייסענע כלה" און טראָג זי אָפּ אין דער רעדאַקציע, — האָט מען געמאַכט פון מיר אַ בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר גע־

לעבטער און אָפּגעגעבען מיר צוריק. „די מעשה, זאָגען זיי, האָט שוין אַ באָרד“... וואָס זיי מיינען דערמיט — ווייס איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפען צו דער טיר. אַ רעשטעל צו די צרות! איצט זיץ איך און קוק־אַרויס אויף דיין פּאַפּאַשאַ, ער זאָל שוין קומען צו פאָהרען, וועט ער דיך אַרויסרופען פון מאַריענבאַד. גענוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מאַרק, צו פאָהרען אַהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפשר וועסט דו זי שוין טרעפען אויפ׳ן טוידטען בעט...

חנצי.

25.

דוד מאַריאַמטשיק פון אַדעס צו זיין זוהן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריענבאַד.

מיין טייערער זוהן מאַרק!

נאָר־וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון וואַרשאַ, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מיינע אויגען, און איך רוף אויף זיך דעם טוידט. איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פעראומערסט מיר מיין לעבען? גוטע צוויי בריוולעך! זיי קאָנעןביידע אַריינטרייבען אין קבר אַריין. איין בריוועל איז פון עפּיס איינעם אַ וואַרשעווער מיט׳ן נאָמען טשאַפּניק. שרייבט ער מיר אַ גאַנצע מגילה, אַז ער האָט אויף דיר אַ בייטש, אַ פּעקעל מיט בריוולעך דיינע, וואָס דו שרייבסט אין מאַריענבאַד צו צוויי יונגע ווייבלעך פון די נאַלעווקיס. ער האָט געוואָלט, שרייבט ער, וויזען די בריוולעך דיין חנצי׳ן, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל, חלילה, נישט בעקומען דעם שלאַג אויפ׳ן אָרט. זי איז אַזוי אויך, שרייבט ער, אַ קראַנקע נעבאַך. אַלזאָ, שרייבט ער מיר, איך זאָל קומען צו פאָהרען קיין וואַרשאַ, וועט ער מיר די בריוולעך בעווייַ־

זען און וועט מיר געבען איין עצה, שרייבט ער, וואָס צו טהון... איך ווייס נישט, ווער דער טשאַפּניק איז. ער שיינט מיר איין אפעריסט צו זיין; איך ווייס נישט, ווער די נאַלעווקער ווייבלעך זענען, און איך ווייס נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פאַר געשעפטען אין מאַריענבאַד. איך ווייס נאָר, אַז דו ביזט מיר מקצר ימים זינט דו ביזט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טויגסט דו נישט; קאָנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטהון זיך און שפּיעלען ביליאַרד, און ווייטער קאָנסט דו גאָרנישט. האָב איך געמיינט: איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסטענטשלען. נישט געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אריינגעגעבען אין אַ לײַטיש הויז, צווי־שען פיינע רייכע לייט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביזט דער זעלבער פּרא־אדם, וואָס בחור'ווייז אין אָדעס. איך ווייס גאָרנישט, וואָס דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דיין חנצי. זי רופט מיך קיין וואַרשאַ. איך זאָל, למען השם, שרייבט זי, קומען קיין וואַרשאַ וואָס פריהער. זי האָט, שרייבט זי מיר, אַ בעוויז אויף דיר, אַז דו האָסט זיך אויפגערעדט אין וואַרשאַ מיט עפּיס אַ ווייבעל פון איין אַלטען מאַן און ביזט מיט איהר, שרייבט זי, אַנטלאָפען קיין מאַ־ריענבאַד, און עס האַלט שוין, שרייבט זי, ביי אַ גט. דער אַלטער מאַן, הייסט עס, וויל אָפּ'גט'ען זיין ווייבעל, און דאָס ווייבעל, שרייבט זי, צווינגט דיך, אַז דו זאָלסט אָפּ'גט'ען חנצי'ן און חתונה האָבען מיט'ן ווייבעל — דער רוח ווייסט, וואָס פאַר זאַכען מע שרייבט מיר אויף דיר! און איך האָב עס דערלעבט אַ נחת אויף דער עלטער צו הערען אַזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאָנסט דו פערשטעהן מיין געמת־נפש מיט מיינע יסורים, אַז ממש איך ווייס נישט, וואָס צו טראַכטען. וואָלט האָטש די מאַמע דיינע געלעבט אַצינד, וואָלט איך זי אַוועקגעשיקט קיין וואַרשאַ, אָדער איך וואָלט אַליין זיך דורכגעפאָהרען זעהען, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אייך. ווי קאָן איך אָבער אַוועקוואַרפען די געשעפטען, מפקיר זיין די־

קינדער סאַמע איצט פאַר זייער אַריינטרעטען אין גימנאַזיע? איך ווייס נישט וואָס פריהער: צי איך זאָל געהן אויף דער בערזע מאַ־כען געשעפטען, צי איך זאָל זעהען אַ חתן פאַר פאַני'ן, זי איז שוין אַ מיידעל צו לייטען, צי איך זאָל אַ שפּיי טהון אויף אַלץ און פאָה־רען קיין וואַרשאַ היילען די צרות, וואָס דו האָסט דאָרטען אָנגע־מאַכט? בערעכען דיך, מאַרק, וואָס וועט זיין פון דיר? שוין צייט, זאָלסט ווערען אַ שטיקעל מענש. שוין צייט, זאָלסט אויפ־הערען טרייבען אין דער ערד אריין דיין פאָטער

ד ו ד מ אַ ר י אַ ט ט ש י ק.

.26

דאָקטאָר זיידענער פון מאַריענבאַד צו זיין קאָלעגאַ אין קישעניעוו.

טייערער קאָלעגאַ!

וועלכער רוח זיצסט דו אין קעשעניעוו? מע דאַרף זיין אַ רוצח, אַ קוילער, מע זאָל זיצען אין קעשעניעוו, אַז ס'איז דאָ אַ מאַריענבאַד אויף דער וועלט! פאָלג מיך, קום בעסער צו פאָהרען אַהער קיין מאַריענבאַד, וועסט דו וויסען פון אַ וועלט צו זאָגען. וועסט זיך אַביסעל אויסרוהען, אָפּטרייסלען פון זיך דעם קעשע־ניעווער שטויב, אָנקוקען אַ וועלט און זיך פיהלען גאָר איין אַנדער מענש. איך אַליין בין אַהער געקומען אויך גאַנץ אומגעריכט. איך האָב גאָר געוואָלט פאָהרען קיין עמס אָדער קיין וויסבאַדען. בע־דאַרף זיך טרעפען, אַז איך פאָהר פון וויען אינאיינעם מיט אַ קאָמ־פּאַניע קאָמיוואָיאַזשערען פון לאָדז. דאָס הייסט, איינער איז אַ קאָ־מיוואָיאַזשער, דער אַנדערער איז איין אָפּטייקער, דאַכט זיך, אין לאָמזשע. האָבען מיר דעם גאַנצען וועג געהאַקט אין „פינף־הונדערט־איינס“. זיי שפּיעלען ביידע „פינף־הונדערט־איינס“ אַזוי קונציג, אַז

ס'איז געפעהרליך, איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שור־
ליערם. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און
זייער שפּראַך. בעת זיי דינגען זיך, רעדען זיי אויף אַ מאָדנער
שפּראַך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר אַ שפּראַך איז דאָס, קינדער?"
זאָגען זיי: „לשון־קודש". און האַקען ווייטער: „ששים ושש"...
„מאה וחמישים"... „שלי — שלי"... רוף איך מיך אָן צו זיי:
„קינדערלעך, ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפּיעלען אין „פינף־
הונדערט־איינס", זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך
איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון־קודש, וואָרום איך בין,
זאָג איך, נישט קיין ציוניסט". לאַכען זיי און הערען אויף צו רע־
דען לשון־קודש, נאָר וואַרפען זיך איבער גלאַט מיט מאָדנע ווער־
טער. צום ביישפּיעל, אַז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צו־
גערעקטע קאָרטען, טהוט ער אַ זאָג: „דאַנקען און לויבען יאָסקי
דעם טויבען, איך האָב שוין איינגעהאַנדעלט גוטע דריי קאָרטען —
זאַדיק לאַקריץ בנימין". אָדער: „מזל טוב! איטשעמייער האָט
אַ שידוך געטהאָן מיט זיין חעמעלען פאַר דער לודמערער מויד"...
איצט ווייס איך שוין דעם פּשט פון די סיגנאַלען, אַז זאַדיק איז
צעהנטעל רויט, לאַקריץ — נייענטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פּיק,
די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאָק דאַלי...
דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געוואָהר געוואָרען ערשט העט־
העט, אַז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפּגערייניגט. פון
דעסטוועגען זענען מיר זיך צעגאַנגען דוקא די בעסטע גוטע פריינד,
וואָרום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע וואַרעמע יונגלעך און פער־
שלעפּטע קרענק נישט בעגעגענט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען,
און דער אַנדערער זינגט לידעלעך — קאָן מען שטאַרבען. שוין אַז
מיר האָבען געהאַלטען ביי צעפאָהרען זיך, איז געוואָרען אַ רעד:
„וואוהין פאָהר איך און פון וואַנען?" זאָג איך: „פון קעשעניעוו
קיין עמס". זאָגען זיי: „נאַראָנים פאָהרען קיין עמס". זאָג איך:
„איך פאָהר נישט קיין עמס, איך פאָהר קיין וויסבאַדען". זאָגען
זיי: „משוגעים פאָהרען קיין וויסבאַדען". זאָג איך: „און קלוגע

מענשען וואוהין פאהרען?“ זאגען זיי: „קלוגע מענשען פאהרען קיין מאריענבאד“. זאג איך: „וואס איז אין מאריענבאד?“ זאגען זיי: „ווארשעווער ווייבלעך“. זאג איך: „מיט וואס עסט מען דאס?“ זאגען זיי: „פאהרט, וועט איהר זעהן“. קורץ, פון זייערע רעד און פון זייערע אויגען האב איך ארויסגעזעהן, אז מע דארף פאהרען קיין מאריענבאד. האב איך גענומען א קארטעל און האב אוועקגעשריבען צו מיין ווייבעלע: אזוי און אזוי, זאלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאלסט מיר שרייבען קיין מאריענבאד, ווארום פאהרענדיג אין וועג האב איך מיך בעקענט מיט צוויי בעריהמטע דאקטוירים, איינער פון זיי איז א פראפעסאר, האבען זיי מיך אויסגעהערט און געזאגט, אז די קעשעניעווער דאקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאגען זיי, איז פאר מיר א סם און וויסבאדען א טוידט. איך בעדארף האבען, זאגען זיי, מאריענבאד, אזוי ווי מע בעדארף לעבען אויף דער וועלט, און וואס פריהער איז בעסער, אי טאק דאלי...

און אט אזוי, ווי דו זעהסט, בין איך אויסגעוואכסען אין מאריענבאד און בין אריין גלייך אין גן־עדן אריין. ווילסט דו דאך מסתמא, איך זאל דיר בעשרייבען דעם גן־עדן? א מכה! ביזט נישט קראנק קומען צו פאהרען אהער. וואס וועסט דו אויסזיצען אין קעשעניעוו? זאלסט אנקוקען ווייבלעך! נישט קיין ווייבלעך, זאג איך דיר, נאר פערשקעס, ארץ־ישראל־עפעלעך. און דוקא אין פאריקלעך, טהוען זיך אן א סך שענער, ווי אין אדעס. און אליין זענען זיי שען, איינע שענער פון דער אנדערער. פארהאן דא איינע איין אתרוג׳על. בעלצי רופט מען זי. זאלסט א קוק טהון אויף דעם באמבאנטשיקעל, וואלסט דו זיכער איינגענומען א מיתה משונה. איך וועל זי דיר אפמאהלען: אויגעלעך — שווארצע קארשען, בעקעלעך — רויטע פלוימען, צייהנדלעך — ווייסע פערעלעך, א נעזעל — אויסגעטאקט, א העלזעל — עלפענביין, און אנגעטהאן געהט דאס — דער רוח זאל מיך נעמען! בעדארף אזא בוטאנטשיק איינשטעהן, מסתמא, ביי איין אלטען שטורמאק. אלע זענען דא

נאָך איהר די כפּרה. און מעהר פון אַלעמען טאַנצט אַרום איהר איינער איין אַדעסים, טאַקי אַ וואַרשעווער איידעם, מאַריאַמטשיק רופט מען איהם, אַ בעריהמער, אַ ליגנער, וואָס אין דער קאָרט, און זעהט אויס, ווי אַ קאָדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם אַ שטיקעל אינצידענט. שיער נישט אַרויסגעשפּרונגען אַ דועל. איבער אַ נאַ־רישקייט, נאָר ס'איז כדאי צו דערצעהלען.

אין מאַריענבאַד איז דאָ איינע אַ וואַרשעווערין, יאַמאַיטשיכע רופט מען זי. האָט זי דריי טעכטער, שוין אַ ביסעל איבערגעוואַקסענע, האָבען זיי פּעררייסענע נעזלעך און זוכען חתנים. און אַזוי ווי ביי מיר אויף דער נאָז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אַז איך בין אַ בעווייבטער, האָבען זיי מיך אָנגענומען פאַר אַ חתן, און די מאַמע מיט די דריי טעכטער קייכלען מיך, ווי אַ בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר אַ ספּאָדיק, און אַלע בעקאַנטע האַלטען מיך פאַר אַ חתן און געבען מיר אונטער קוראַזש. מעהר פון אַלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די וואַרשעווער ווייבלעך, אַ רעכטע אוואַנטור־ריסטקע, רויבערט פּאַפּיראָסלעך און שפּיעלט מיט מאַנסבילען אין פּרעפעראַנס, מאַדאַם טשאַפּניק רופט מען זי. די דאָזיגע טשאַפּניק דערצעהלט מיר די יאָהרען. זי זאָגט, אַז די יאַמאַיטשיכע איז רייך, אַזוי ווי קורח, האָט אייגענע מויערען אין וואַרשאַ מיט קלייטען מיט מאַיאָנטקעס, אי טאַק דאַלי. קורץ, מע רעדט מיר אַ שידוך. מאַך איך מיך גע'פגר'ט. אַ שידוך איז אַ שידוך. וואָס אַהרט עס מיך? טרעפט זיך אַ מעשה, אַז אַט דער אַדעסים, וואָס איך שרייב דיר, איז זיך מיישב און לאָזט־אַרויס אויף די יאַמאַיטשיכעס טעכטער אַ ליעדעל אויף זשאַרגאָן, אַ פּרעמדס, און גיט עס אַרויס פאַר זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט, אי טאַק ס'איז געקומען צו אַ דועל. זיין גליק, וואָס ער האָט מיך איבער־געבעטען און מודה געווען פאַר אַלעמען, אַז דאָס ליעדעל איז נישט זיינס, אַז ער האָט דאָס גע'לקח'ענט, איבערגעניצעוועט אי טאַק דאַלי. קורץ, איך לעב דאָ אַ גוטען טאָג און האָב געווים קיין חרטה נישט, וואָס איך בין אין מאַריענבאַד, נישט אין עמס. פאָלג מיך

און קום צו פֿאָהרען. און זאָג סעריאָזשע'ן, ער זאָל אויך קומען אהער קיין מאריענבאד. וואָס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטוי־ביגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אַז איהר פערנעמט זיך דאָר־טען מיט פוסטע זאכען. איהר פּאַרט, זאָגט מען, קיין פּעטערבורג מיט אַ דעפּוטאַציע וועגען די „פּאַטיעשנע". צו וואָס? עס וואָלט אודאי געווען אַ יושר, מע זאָל דערלאָזען אידישע קינדער אין די „פּאַטיעשנע פּאָלקען". עס איז אָבער ארויסגעוואָרפען. אונזער וואָ־לאָדקע (פּורישקעוויטש) וועט נישט שלאָפען. שרייב מיר, וואָס הערט זיך אין קלוב? וועמען געהט דאָס בלאַט און ווער ווערד בענראָבען? איך שפּיעל דאָ זעלטען אין קאָרטען. דאָ שפּיעל איך מעהר אין פלירט, און עס געהט מיר — הלואי ווייטער. שרייב מיר אָפּטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אליין קו־מען צו פֿאָהרען. און נישט אליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך.

דיין פריינד א ל פ ר ע ד ז י י ד ע נ ע ר.

.27

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינו, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערוועז, ווי איך בין געווען אין וואַרשאַ. איך האָב מורא, אַז עס איז ארויסגעוואָרפען מיין גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאריענבאד. און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו? ווארום וויבאלד איך בין אין מאריענבאד ארומגע־רינגעלט מיט שפּיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך

האָב גאָרנישט געוואוסט, שלמה, אַז אײדער איך בין נאָך געקומען קײן מאַריענבאַד, האָסט דו דיך שױן בעוואָהרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, ווען איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס'איז טאַקי זעהר שען פון דײן זײט, כּלעבען, אַז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דײן גוטען פרײנד אױף דײן װײב, װאָס זי איז אײן אױסברענגערין, און בעטסט איהם, אַז ער זאָל מיך אױפקלערען, אַז דײנע געשעפ־טען געהען דיר נישט גוט... און ער, דײן „גוטער פרײנד", איז טאַקי אַזױ שען און פײן און אײדעל און נעמט דײנע קלוגע בריװלעך, וואָס דו שרײבסט צו איהם בסוד־סודות, און שיקט זײ איבער צו זײן אסתר'ען, און זײן אסתר נעמט און גיט זײ איבער צו איהר שװעסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זײ איבער אהער קײן מאַריענבאַד צו איהר מאַן מאיר'על מאַריאַמטשיק, אָדער, װי דו רופסט איהם אָן, דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן". און דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן" איז, אױב דו װילסט װיסען, אַ סך פײנער פון דײן „גוטען פרײנד", חאָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן. װאָרום װען נישט ער, װאָלט איך נישט געװאוסט, אַז דו האָסט דאָ שפּיאָנען אין מאַ־ריענבאַד מיט „גוטע פרײנד", װאָס היטען מיר די טריט. אַ גליק, װאָס דײנע בריװלעך זענען חאָטש נישט אַרײנגעפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין די הענד אַרײן. די גאַנצע װאַרשעװער נאַלעװקים װאָלטען שױן געװאוסט דײנע סודות, װאָס דו פערטרױסט צו דײנע „גוטע פרײנד", װאָס זענען גרײט דיך צו קױפען און צו פערקױ־פען, און דו ביזט אין זײ פערגלױבט, װי אין גאָט. אַז ס'איז יאָ אַזױ, בעדאַרף איך דיר עפענען די אױגען, שלמה, זאָלסט װיסען, װעמען מע מעג פערטרױען און װעמען נישט. איך שיק דיר דאָ אַ פּאָר בריװלעך פון דײן „גוטען פרײנד", װאָס זענען געװען גע־שריבען צו מיר באַלד נאָך מײן אָנקומען אהער קײן מאַריענבאַד. לײען אָקאָרשט איבער אָט די צעטעלעך — װעסט דו הנאה האָבען. איך פערהאָף, אַז נאָך אַזאַ מעשה װעסט דו צו איהם מעהר קײן בריװלעך נישט שרײבען, קײן סודות נישט פערטרױען, און מיר

וועסט דו אויפהערען עסען, למאַי איך קען זיך מיט אַדעסער שאַר־לאַטאַנעס, מיט קעשעניעווער שלים־מזל'ען, מיט לאָדזער פּאַצעט־לעך און נאָך אַזעלכע זאַכען. ווארום דיין בעל־סוד, חיים סאַראַ־קער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענד מאָל ערגער פון זיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, האָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן און האָט זיך מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אַזוי ווייט, אַז איך האָב איהם געמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען אַזעלכע בריוולעך, ווארום איך וועל זיי אַריבערשיקען צו זיין חנצי'ן. איך שיק זיי דיר דאָ אינאיינעם מיט חיים סאַראַקער'ס בריוולעך, בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אַפּיטרופּסים, קיין שפּיאָנען און קיין שיצערס. איך קאָן מיט גאָט'ס הילף מיין שטעדטעל אַליין בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים־מזל'ען, וואָס זענען גע־פאָהרען מיט מיר פון בערלין און אָפּגעזעגענט זיך אין מאַריענבאַד אויפ'ן באַהנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בע־געגענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאַריענבאַד? אַזאַ מכה זיי. איצ־טער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך מיר געפּלאָנטעט פאַר די אויגען. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב מיך אָפּגעקעהרט פון זיי, געמאַכט ווי איך האָב זיי נישט דערקענט... מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט. זיי האָבען זיך נישט אַרומגעדרעהט דאָ אַליין. פאַרהאַן דאָ גענוג דאַמען מיט גענוג ווייבלעך. ס'איז פאַרהאַן אַ בראָני לויפערמאַן מיט אַ לאַה'צי ברויכשטוהל, מיט אַ שערענצים מיט אַ פּעקעלים, און נאָך אַזעלכע צנועות, וואָס קלויבען נישט איבער, אַבי צ יונגערמאַן, וואָס טראָגט אַ קאַפּעליש, איז שוין ביי זיי אַ קאַוואַליער. ובפרט אַזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים־מזל'ען, פערשלעפּטע קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס האָט מיך אַ קוש געגעבען און געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, דער־צעהלט אַנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענד. און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — אַ כפּרה אונזער עליזעאום־טהעאַ־

טער! קאָנסט פערשטעהן, אַז אַפילו יאַמאַיטשיכע האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיי געמאַכט חנ׳דלעך ביי׳ם ברונען און האָט זיי דאָרט בעקענט געמאַכט מיט איהרע טעכטער. ערשט שפּעטער איז זי געוואָהר געוואָרען פונ׳ם שדכן, אַז די שלים־מזל׳ען האָבען ווייבער, האָט זי זיי גענעבען דעם וועג. אַי, וועסט דו פרע־גען, פאַר וואָס האָבען זיי באַלד נישט געזאָגט, אַז זיי זענען בע־ווייבטע? למאי מאַריאַמטשיק? און למאי דיין בעל־סוד חיים סאָ־ראָקער? ער איז דאָך שוין אודאי אַ בעווייבטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אַזעלכע, ווי איך, — ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאָל שרייבען אַזעלכע ליעבע־צעטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד׳ס ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאָל אויף איהר אַכטונג געבען?!... גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעוויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאַלען אין ים אַריין. אַז איך דערמאָן מיך, צו וואָס האָב איך בעדאַרפט נעמען אַ מאַן אַ גביר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאָל געווען נעמען מיין גלייכען? אַי, איך וואָלט אַצינד נישט געווען אפשר אין מאַריענבאַד? אַ שענע ריינע כפּרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאַריענבאַד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט געגעבען גאָר־נישט. אדרבה, זינט איך בין דאָ, האָב איך נאָך פערלוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טהוט מען דער־צו, זאָגט ער: „מעהר עסען, ווייניגער שפּאַציערען, און דער עיקר — נישט אָפּעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים". אַ חכם אַ דאָקטאָר! דאָס ווייסט מען דאָך אָהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואָלט פאַר מיר גלייכער געווען, איך זאָל פאָהרען קיין פראַנ־צענסבאַד? זאָגט ער, אַז ער האָט קעגען דעם גאָרנישט. ווייבאַלד אַזוי, פאַר וואָס זאָל איך מיך נישט דורכפאָהרען קיין פראַנצענס־באַד? מע זאָגט, אַז פראַנצענסבאַד איז פון דאַנען אַ געלעכטער. פראַנצענסבאַד איז אַ באַד פון סאַמע פרויענצימער. און עס קאָסט דאָרט, זאָגט מען, אַלסדינג וואָלוועל, בזיל הזול. בראָני לויפערמאַן קלויבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאַד, און לאה׳צי. ברויכ־

שטוהל — אויך אהין. און די שערענציס מיט דער פּעקעלים וועלען, מסתמא, אויך נאָכשלעפּען זיך. זיי טהוען מיר נאָך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך, און וואָס איך טהו־אָן, געפעלט זיי. זייערע מאַנען, די איטשעמאַיערס, זאָלען זעהען, ווי זייערע ווייבלעך פיהרען זיך אויף דאָ אין מאַריענבאַד, וואָלטען זיי זיך מחיה געווען. נאָר איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע געשעפטען. איך האָב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעק. איך זאָל געווען וויסען, אַז איך וועל האָבען אַזאַ קור אין מאַריענבאַד, וואָלט איך אהער נישט געפאָהרען פאַר קיין געלד. איך וואָלט נישט צוגעהערט זיך צו מיין קרובה און וואָלט בעסער געפאָהרען קיין וויסבאַדען אָדער קיין אָסטענדע. דאָרט איז חאָטש פאַרהאַן אַ ים און מע קאָן זיך באָדען. און דאָ וואָס? מע ווערד פערברענט פון די היצען און בערעדט פון נאַלעווקער ווייבער, און איבער ועמען? איבער דיר מיט דיינע „גוטע פריינד", וואָס דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין אַ רבי'ן. נאָכדעם ווי דו וועסט האָבען דורכגעלייענט זיינע „ליעבע־צעטעלעך" צו מיר, וועסט דו, האָפענטליך, אַרויסזעהען, ווער חיים סאַראָקער איז, און וועסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האַלטען איהם פאַר אַ בעל־סוד. און אַז דו וועסט מיר וועלען שיקען געלד, איז דאָ אַ פּאָסט. און וואָס דו שרייבסט מיר וועגען מיינע פעטערס, זאָל דיך גאָט היטען זיי געבען שטעלעס, וואָרום טאָמער מאַכט זיך נאָכדעם עפּיס נישט אַזוי, וועסט דו האָבען וואָס מיר אויפצוואַרפען, אַז איך און מיין משפּחה צעטראָגען דיר די ביינער. געב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאָזען זיי אוועקפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וועסט דו וויסען, אַז דו ביזט פּטור געוואָרען איין מאָל פאַר אַלע מאָל — און איין עק. און איך בעט דיך, זאָלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אָנווייזונגען צו דיינע „גוטע פריינד" און „בעלי־סודות". און, למען השם, געב אַכטונג אין שטוב און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל זיך נישט חאַפּען שטעלען אוגערקעס אויפ'ן ווינטער אַצינד אין די היצען, ווען אוגערקעס זענען מיט גאָלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס'איז אין

וואַרשאַ אויך אַזוי היים, ווי דאָ, וואָס מע קאָן זיך אַפילו נישט אָנ־טהון אַרויסצוגעהן, ווי עס געהער צו זיין. איך זאָל שוין דערלע־בען אַוועקצופאָהרען פון דאַנען געזונדערהייד ערגיץ אין איין אַנ־דער קוראָרט. דאָס מאַריענבאַד מיט די נאָלעווקער קאַוואַליערען מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך האָבען זיך מיר שוין אַזוי צוגעגעסען, גאָט זאָל מיך נישט שטראָפען פאַר די רעד, אַז איך קאָן שוין אויף זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי **בעלצי קורלענדער.**

.28

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

זעהר געעהרטע מאַדאַם!

איך בין נישט גאָט'ס סטראַפּטשע, איך זאָל אַכטונג געבען אויף פרעמדע ווייבלעך און אויסזעצען יענעמס פעהלערען. דאָך קאָן איך מיך נישט איינהאַלטען, נאָך אייער נעכטיגען קאַלטען אויפנעמען מיך, און מוז אייך אויפקלערען, ווער דער פּאַרשוין איז, מיט וועל־כען איך האָב אייך נעכטען געטראָפען. אפשר ווייסט איהר נישט, ווער ער איז, עס איז מיר אַפילו זעהר נישט אַנגענעהם צו בערע־דען איין אייגענעם — ער איז מיינער אַ שוואָגער, — נאָר ווייל ער איז מיר אַ שוואָגער, דעריבער קען איך איהם אַזוי גוט. עס איז איינפאַך אַ שאַנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט נאָך שפּאַציערען אויף דער גאַס. אַ חוץ, וואָס ער האָט אַ מיאוסען נאָמען נאָך פון אַדעס, איז ער דערצו נאָך אַ ווילדער בעריהמער און אַ מסובכ'ענער סקאַנדאַליסט. איך שרייב אייך די דאָזיגע ווער־טער נאָר, אום צו בעהיטען אייער עהרע און דעם כבוד פון אייער מאַן, וואָס איז מיר נאָהענט, ווי מיין אייגענער כבוד. איך האָב

געטהאָן מיין חוב נאָר אויס פערזענליכע סימפאטיע צו אייך. איהר קומט פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דארפען געלד? איך און מיין קאסע זענען תמיד אנגעברייט פאר אייך.

א פריינד פון אייער מאן ח. ס.

.29

מאיר'על מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

מיין ליעבע מאדאם קורלענדער!

איך זעה, אז איהר איזבעגאיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אבראשטשאיען צו אייך דורך דער פאסט. איך פערשטעה נישט, וואס סטעסניאיעט איהר זיך אזוי? אויב עס איז אייך נישט לאָווקע צו ווסטרעטשאיען זיך מיט מיר אינ'ם אידישען רעסטאראן, אדער אין קאפע „עגערלענדער", קומט בעסער אין „קאפע פראנסע", דארט, וואו איהר זענט געוועזן נאָ דניאך מיט אייער ראדסטווענניצע מאדאם טשאפניק. בעסער וואלט געוועזן, איהר זאלט היינט קומען אהין אליין. איך האב אייך צו סאאבשטשאיען א פיינע זאך פון מיין שוואגער חיים סאראקער... קסטאטי, וואס פאר א סעקרעט האט ער דאס מיט אייך היינט גערעדט ביי'ם ברונען? ניעאווזשעלי וועט איהר דאפוסקאיען, אז אזא ראסטאָוושטשיק, ווי מיין שוואָגער, זאל נאך אייך אוהאזשעוואן? פון וואס וועט ער מיט אייך רעדען? פון דער „אקע", וואס ער שפיעלט דא גאנצע טעג און גאנצע נעכט? אדער פון די וועכסעלעך מיט די געשעפטלעך אויף די נאלעווקים?... איך אזשידאיע אייך צווישען פיער און פינף.

דא פריאטנאווא סווידאניא.

מ. מ.

30.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

גערהרטע מאדאם!

איך פערשטעה נישט, וואס האט איהר געדארפט שיקען צו מיר א שליח? אז איהר בעדארפט געלד, האט איהר דאך געקאנט זאגען מיר אליין נעכטען אין רעסטאראן. איך האב אייך געזאגט, נאך באלד ווי איהר זענט אנגעקומען קיין מאריענבאד, אז מיין קאסע איז פאר אייך אפען שטענדיג און צו יעדער צייט. נאר אויב ס'איז אייך נישט איינגענעמען קומען צו מיר, קאן איך קומען צו אייך. איך וועל פון אייערטוועגען מיין טרחה נישט זשאלעווען, ערשטענס, צוליעב אייער מאן, און צווייטענס, טאקי צוליעב אייך אליין... איך וואלט אייך געשיקט טאקי באלד דורך אייער שליח. איז, ערשטענס, דארף איך זיין אין באנק וועכסלען רוסישע קערב־לעך. און, צווייטענס, ווילט זיך מיר אייך געבען אין האנד אריין, איך וויל אייך דיענען מיט וואס נאר מעגליך... וואס קומט מיר דערפאר?... פונקט עלף אזייגער וועל איך זיין ביי'ם ברונען, און אז נישט, איז האלב צוועלף אין „מיראמאנט". בעסער וואלט געווען אין „מיראמאנט". דארט וואלטען מיר געקאנט רעדען אונטער פיער אויגען. איך האב אייך איבערצוגעבען וועגען אייער מאן זעהר א אינטערעסאנטע זאך... און איך וויל אייך פארלעגען איין אנדער סטאנציע, טאקי פון אייער טובה וועגען... מיר געפעלט נישט אייער סטאנציע. איך זאל האבען די ברכות, וואס אין מיין האטעל וועט אייך זיין בעסער און קאסטען ביליגער, און פרייליכער אויך. מיר זענען דא א קאמפאניע פון אייגענע מענשען. מיר פערברענגען די צייט זעהר געמיטליך, און אז ס'איז נישטא וואס

צו טהון, מאכען מיר א קערטעל. צום מיינסטען, איין „אקע". אייער מאן האט דאס אויך נישט פיינט. נו, און איהר?

אלזא, פון עלף ביז האלב צוועלף.

מיט פריינדליכען גרוס

חיים ס.

.31

מאיר'על מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

קאק וואס נע סטידנא? איך בין אפגעזעסען צוויי שעה אין „קאפע פראנסע" און ארויסגעקוקט אויף אייך, טאמער קומט איהר. צום סוף — נאפראסנא! ווי איז מען דאס אזוי זשעסטאקע? איהר האט פערגעסען, אז נאך דער ווסטרעטשא, וואס איך האב אייך ווסטרעטשאיעט אויפ'ן וואקזאל, האט איהר מיר אליין געזאגט, אז איהר ווייסט נישט, מיט וואס איהר קאנט מיר אטבלאגאדארען? איצט, אז איך בעט פון אייך אזא פוסטיאק, אטקאזעוועט איהר מיר! איך געב אייך טשעסטנאיע סלאווא, אז איך וועל אייך זעהן גערן מיט מיין שוואגער סאראקער, וועל איך זיך מאכען, אז איך זעה נישט. חאטש ס'איז מיר זעהר באלנע. ער איז דאך מיינער א בליזקי ראדסטוועניק. נאר איהר וואלט וויסען דאס, וואס איך ווייס — וואלט איהר זיך מיט איהם מעהר נישט ווסטרעטשאיעט און אפילו נישט געענטפערט אויף זיין פאקלאן. איהר מיינט, איך רעד אויף איהם מחמת רעוונאסט? אווועראיו וואס, אז ניין. נאר איסקליוטשיטעלנא, ווייל איך האב ביי זיך אין האנד דאקאזאטעלסטוועס, אז ער האט אייך אביזשאיעט און אקליעוועטאיעט, אייך און אייער מאן, ביז דער לעצטער סטעפעני... איך זאטיעוואיע נאך שבת'דיגע וואך א פראגולקע קיין ענער. דארט

איז פאַרהאַן וואָס צו זעהען. אויב איהר וועט זין׳ פּריסאַיעדיניאַיען צו אונזער אָבשטשעסטווע, וועל איך אייך איבערגעבען די דאָקאַזאַ־טעלסטוועס, וואָס איך זאָג אייך. אַ פּאָקאַ, פערבלייב איך אייער בעסטער פריינד.

מ. ד. מ.

.32

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

איין אומגליק מיט די נאַלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אַז שבת בייטאָג אין זאַכסישען גאָרטען. און קומען זיי אַהער קיין אויסלאַנד, ווייסען זיי אַליין נישט, וואוהין זיי זאָלען זיך וואַרפען. איך זאָג אייך נישט קיין מוסר און האַלט אייך נישט פיר. עס וואונדערט מיך נאָר, פאַר וואָס, אַז איך האָב אייך געבעטען זיין אין „מיראַמאָנט“, — איך האָב אייך געוואָלט זאָגען אַ נויטיגע זאַך — זענט איהר נישט געקומען, און מיט דער קאָמפּאַניע זשוליקעס קיין עגער זענט איהר יאָ געפאָהרען. מסתמא איז אייך מיט זיי מעהר אנגענעהם די צייט צו פערברענגען — זאָל אייך גאָט העלפען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? היינט פאַרנאַכט האָף איך אייך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמענאַדע.

אייער בעסטער פריינד חיים סאַראַקער.

.33

מאיר׳ל מאַריאַמפּאָליער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

טייערע בעלצי!

איזוויניטיע, וואָס איך פּאָזוואָלי מיר אַזאַ פאַמיליאַרנאָסט, חאָ־טיאַ מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזאַ פריי־

ווײטשקע: דעם, וואָס איך אַוואַזשאַיע, מוז איך אָנרופען בײ׳ם נאָמען, ובפרט אײך, וואָס איהר האָט מיך אַזוי אַמשאַראָוועט פון דער ערשטער ווסטרעטשע!! זאָגט מיר, דושינקע, ניעאַוזשעלי איז דאָס אמת, וואָס אײער ראָדסטווענניצע טשאַפּניק האָט מיר דערצעהלט אויף אײך, אַז איהר בענטשט בורטאָ־בי ליכט אַלע פרײטאָג אויף דער נאַכט? אויף דער מאַדאַם שערענצים און אויף דער מאַדאַם פּעקעלים וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זײ זענען זעהר נישט אַבראַזאָוועט און טאַקי גלופּאָוואַטע אויך. חאָטיאַ איך ווײס אַ פּאַקט, און נישט אײן־פּאַקט, נאָר עטליכע פּאַקטען, אַז די שערענצים מיט דער פּעקעלים זענען אויך נישט אַזוי רעליגיאָזנע, ווי זײ זענען אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקים. דאָרט פּאַר די אַי־טשע־מײערס פּאַסט זײ בענטשען ליכט פרײטאָג פאַר נאַכט. און דאָ וועל איך אײך ווײזען אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז איך וועל זיך מיט זײ קאַטאַיען אום שבת אויף אַ לאָדקע — אַנישט, זאָל מײן נאָמען נישט הײסען מארק דאַווידאָוויטש! זאָגט מיר, דושינקע, אָטקראָווענע: נאָך די בריעף, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר אײך שוין אובעזשדאַיעט, ווער מײן שוואָגער איז? עס איז זעהר פּריסקאָרבנע, וואָס איך מוז מיך פּערעפּיסעווען מיט אײך דורך צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טהון, אַז מע לאָזט אונז נישט נאַ־יעדיניע אַפילו אויף אײן סעקונדע! ווי געפעלט אײך מײן באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאַיעט אויף די יאַמאַיטשיכע׳ס טעכטער? שרײבט מיר אַ פּאָר ווערטער חאָטש נאַ פּאַמיאַט. ניעאַוזשעלי האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָווערײאַיעט מיר נישט איצט אויך, פּאָסלע טאָווא, וואָס איך האָב אײך געגעבען אַזעלכע דאָקאַזאַ־טעלסטוועס?

אײער מארק.

34.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

איהר פאַרדערט פון מיר דורכאויס, אַז איך זאָל אייך זאָגען דאָס וואָרט, זאָג איך עס אייך: עס איז מיר אָנגענעהם מיט אייך זיך צו בעגעגענען אַ סך מעהר, ווי מיט אַלע אונזערע נאַלעווקער ווייב־לעך צוזאַמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צי איהר ווילט, איך זאָל אייך נאָך זאָגען דאָס, וואָס איך האָב אייך שוין כמעט ווי געזאָגט און אויפ׳ן איבעריגען האָט איהר אייך אַליין געשטויסען?... אַצינד פערשטעה איך שוין, וואָס אייער מאַן ציטערט אַזוי איבער אייך. אַז מע האָט אַזאַ שאַץ, קאָן מען רוהיג נישט שלאָפען... איהר ווייסט, אַז איך בין נישט קיין מענש פון קאָמ־פּלימענטען. נאָר פון דעם אמת קאָן מען נישט אַוועקגעהן. צו אייער פּנים ווען איהר האָט נאָך אַ ביסעל אַ ווייכער האַרץ, נעמט איהר דאָך איין די גאַנצע וועלט... ווען זעהען מיר אונז? וויפיעל דאַרפט איהר נאָך האָבען געלד? איך וועל אייך אָפּוואַרטען אין אידישען רעסטאָראַן ביי׳ם טישעל, וואו איך זיץ תמיד.

אייער חיים.

35.

מאיר׳ל מאריאמפּאַלסקי פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

דושינקע! ליובעניו!

ספּאַסיבאָ, וואָס איהר האָט אַזוי ריעזקאָ אָפּגעהאַקט די פליג־לען מיין שוואָגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאָס אַנדערע מאָל, ווי אַזוי צו פּרעסליעדוועון אייך. וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומ־

גליק? קאַרג אוחאַזשאַרען ביי אייך, האָט דער רוח אָנגעטראָגען אַ דאַנטיסט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אַזוי מע פּרעזיראַיעט נישט אַזאַ ניטשטאָזשעסטווע! מע פּרעדלאַגאַיעט איהם איינע פון די דריי יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער — טודאַ יעמו אי דאָראָגאַ! וואָס האָט ער צו אוחאַזשעווען נאָך אונזערע וואַרשע־ווער ווייבלעך? מע האָט מיר פּערעדאַיעט, אַז ער איז שטאַרק וואָזמושטשאָן פון מיין באַסני, וואָס אַלע טראָגען זיך איצט מיט איהר אַרום. ער געהט אַרום איבער מאַריענבאַד און ראַספּראָסטראַ־ניאַעט לאָזשנע סלוכען, אַז די באַסני איז נישט מיינע, און וויל מיך אַרויסרופען פון דעסטוועגען אויף אַ דועל. אָט אַ טשודאַק! ממה־נפשך, איז זי נישט מיינע, פּריטשאָם איז דאָ אַ דועל? וואָ־אָבשטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאַראַיען, ווייטער וואָלט איך אויף איהם אַליין סאָטשיניאַיעט אַ באַסני, וואָלט זי דאָסטיגאַיען פון דאַנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר סאָטשיניאַיען אַ באַסני איז גרינגער, ווי אויסרויכערען אַ פּאַפּיראָס. אַז איך בין געווען נאָך אין אָדעס, פלעג איך סאָטשיניאַיען אַלע טאָג ניע מעניעיע פון צוויי טוץ באַסנים. און נישט נאָר באַסנים אַליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאָנען, ראָמאַנען, קאָמעדיעס. „קאָמעדיע בראַקאַ" האָט איהר געזעהן אַמאָל? איז דאָס מיין סאָטשיניעניע. פּאַרהאַן ביי יושקע־וויטש'ען אויך אַ „קאָמעדיע בראַקאַ", טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואָאָבשטשע, איך וויל זיך פאַר אייך נישט ריסעווען, נאָר איהר קאָנט מיך נאָך גאָר ווינציג. איך נאַדעיע זיך, אַז איהר וועט מיך אוזנאַיען נעהענטער, וועט איהר איזמעניאַיען אינגאַנצען אייער ווזגליאַד מיט אייערע אָטנאָשעניעס צו מיר.

אייער מ אַ ר ק.

סט.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקיס אין וואַרשע צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און דאָס שענע פעקעל מיט די זיסע ליעבע־צעטעלעך פון ביידע שוואָגערס. האָב איך דורכגעלייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה? ס'איז עק וועלט! וויבאַלד, אַז בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, קאָנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האָבען אַזעלכע פוסטע זאַכען, נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווייבלעך, — איז מען טאַקי, ווי דו זאָגסט, נישט זיכער מיט'ן לעבען. גוואַלד, ווער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אויסגעטראַכט אַט דאָס אויסלאַנד? וואָלט נישט גלייכער געווען, עס זאָל געווען איינגעזונקען ווערען, אַזוי ווי קורח, אָדער פערברענט ווערען, ווי סדום, נאָך איידער איך האָב גאָר געהערט דעם נאָמען אויסלאַנד אפילו? איך זעה אַרויס, בעלצי היקרה, אַז דאָס מאַריענבאַד האָט זיך אויף מיר גענומען נישט אויף קאַטאָוועסען און וויל מאַכען פון מיר אַ תל. איך זאָל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בויען, — מע האָלט שוין ביי'ם דעקען — וואָלט איך נישט געקוקט אויף קיין זאַך, איך וואָלט מפקיר געווען אַלסדינג, לאָז דאָס געהן אין דער ערד אַריין, און וואָלט מיך דורכגעפאָהרען צו דיר קיין מאַריענבאַד, זעהען, וואָס איז דאָרטען פאַר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו ערגיץ אַ שלאַק, וואו ערגיץ אַ צרה — דיך אויסמיידען קאָן עס נישט. וואָס איז עפּים געפאַלען דער גורל אויף דיר? פאַר וואָס טרעפען זיך מיט מיר נישט אַזעלכע נסים? פאַר וואָס שרייבט מען נישט צו מיר אַזעלכע חניפה־בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאַר וואָס האָסט דו איהם באַלד נישט אָפּגעענטפערט אויפ'ן אָרט, איך

מיין טאַקי אַט דעם גראַבען פּעמפּיק, חיים סאַראַקער? וואָס האָסט דו בעדאַרפט וואַרטען ביז דער בעסאַראַביער היהנערפּרעסער וועט מיר שרייבען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל? און וואָס איז דאָס גלאַט פּאַר אַ השגה ביי אייך דאָרטען געבען צו לייזען דער פּאָסט, שרייבען בריוולעך, אַז מע זיצט אין איין שטאָדט? ממה־נפשך, זעהסט דו איהם אין גאַס, קאָנסט דו דאָך איהם אָפּשטעלען און אַ זאָג טהון: „רב חיים! אָדער פּאַניע סאַראַקער! זאָגט, וואָס ווילט איהר? איהר לערענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער עלטער, אָדער איהר האָט נישט וואָס צו טהון? איז דאָ איין עצה — מע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט"... מאָהל דיר, בעלצי־היקרה, די דאָזיגע חניפה־בריוועלעך וועלען איהם אויספּאַלען באַקאַם. חאָטש ער זאָגט, אַז די קורלענדער זענען נישט דערזאַלצען און האָטש דו שרייבסט מיר, אַז איך בין אויסגעוועבט, וועל איך דיר ווייזען, אַז די בעסאַראַביער פּערמאָגען נישט אין קאָפּ, וואָס אַ קורלענדער האָט אין דער פּיאַטע. איך בין געפאַלען אויף איין אויבער־הסברה און אָפּגעאַרבייט אַ שטיקעל מלאכה, זאָג איך דיר, אַז ס'איז ווערטה אַ דרייערעל. די גאַנצע נאַלעווקים מיט גאַנץ וואַרשאַ וועלען לעקען די פינגער! מילא, אַט דעם שאָלטיק מאַריאַמטשיק'ס בריוולעך — די האָב איך גלייך אַוועקגעטראָגען צו זיין חנצי'ן — לאָז זי זיך קוויקען. האָט זי גע'חלש'ט דריי מאָל. מע האָט זי קוים אָפּגעמינטערט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר... און מיט חיים סאַראַקער'ס בריוולעך האָב איך אָפּגעטהאָן אזאַ מין שפּיצעל. אַט וועסט דו הערען אַ שענס: אַזוי ווי אויף זיינע בריוולעך צו דיר איז נישט דערמאַנט נישט דיין נאָמען, נישט מיין נאָמען, און אָרט איז אויף זיי פאַרהאַן גענוג, בין איך געגאַנגען און האָב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוולעך אויף די נעמען פון בראָני ליפּערמאַן און לאה'צי ברויכשטוהל, און די אַנדערע צוויי אויף דער שערענצים מיט דער פּעקעלים, און איבערגעגעבען די בריוולעך צו זייערע מאַנען, איטליכען בעזונדער זיינס, און לאָזען זיי זיך קראַצען. וואָרום וואו שטעהט עס, אַז נאָר איך

בעדאַרף האָבען צרות? לאָזען זיי אויך נישט שלאָפען קיין נעכט, אַזוי ווי איך. לאָזען זיי אויך אָפּקומען חבוט־הקבר, אַזוי ווי איך, און פּיהלען דעם טעם גיהנם, וואָס הייסט מאַריענבאַד... און פאַר דעם סאַראָקער פּעמפּיק וועט דאָס זיין אָפּגעגעבען ברויט, עין תחת עין — אַ פּאַטש פאַר אַ פּאַטש, אָדער, ווי זאָגט אַ גוי אַ שפּריכ־וואָרט: „כטאַ יאַמע קאָפּאַיע, טאַ סאַם אופּאַדאַיע"... ווי געפעלט דאָס דיר? איאַ, איין אײנפאַל? און דוקא אַ קורלענדער!

אַצינד, בעלצי היקרה, וועלען מיר אָנוועקלעגען די דאָזיגע כלבים מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך און מיר וועלען אַביסעל שמועסען פון דיר, פון דיין קור און פון דיינע נייע בעקאַנטע אין מאַריענבאַד. טאַ־מער איז ווינציג חיים סאַראָקער מיט מאיר'על שאַרלאַטאַן, האָט זיך פּרילענטשיט צו דיר אַ נייער שלים־מזל. איך מיין טאַקי ווידער אַ מאָל דעם קעשעניעווער דאַנטיסט. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז ס'איז בלאָטע שבבלאָטע. ער וועט דיר נישט אָפּ־בייסען, ווי דו זאָגסט. ער וועט האָבען פון דיר דאָס אייגענע, וואָס חיים סאַראָקער און וואָס מאיר'על שאַרלאַטאַן האָבען פון דיר געהאַט. דאָס הייסט, ער וועט דיר מסתמא אריינשרייבען אַ פּאָר ליעבע־בריוועלעך מיט חניפה־צעטעלעך — און דערמיט וועט זיך אויסלאָזען. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, צו וואָס דאַרף איך דאָס? צו וואָס נוצט עס מיר, אַז גאַנץ מאַריענבאַד און גאַנץ וואַרשאַ זאָלען וויסען, אַז ס'איז דאָ אין קעשעניעוו אַ דאַנטיסט, וואָס רייסט זיך מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק פאַר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס ווייבעל? קיין סודות, זאָג איך דיר, איז נישטאָ. זאָלסט וויסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז אַלסדינג, וואָס מע רעדט אין מאַריענבאַד, הערט מען אין וואַרשאַ, און לאָז עמיצער געבען ביי אייך אין מאַריענבאַד אַ ניס, וועט מען איהם פון די נאַלעווקיס ענטפערען: „צו געזונד". די וועלט זאָגט אַ שפּריכ־וואָרט: „וואָס דער מענש זוכט — דאָס געפינט ער, און וואָס פאַר אַ גוט־שבת — אַזאַ גוט־יאָהר"... פאָהרט מען אין אויסלאַנד זיך קורירען, דאַרף מען אין זינען האָבען די קור. דיר געפעלט נישט.

זאגסט דו, מאריענבאד און ווילסט משנה מקום זיין? — הערסט דו, מיר איז דאס מאריענבאד פון אנהויב־אן נישט געפעלען, און איך וואלט זעהר צופריעדען געווען, ווען דו פאהרסט אריבער אויף איין אנדער קור־ארט. נאר וואס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעלצי היקרה. דו אליין שרייבסט מיר, אז פון מאריענבאד קיין פראנצענסבאד איז א שפרונג, נעמט מען און מע שפרינגט אריבער. צו וואס בעדארף מען קלאגען און וויינען? איך שיק דיר דא געלד און איך בעט דיך: טהו מיר נישט אן קיין בזיונות, און פאהר אריבער באלד קיין פראנצענסבאד, נאר אהן בעגלייטערס, אהן שטי־גוטערס און אהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען איין עצה, וואס דו זאלסט טהון: הויב דיך אויף גאנץ פריה, ווען גאט אליין שלאפט נאך, זעץ דיך אויף און פאהר אריבער, און נעם דיך צו דער קור צוריק פונ'ם אלף־בית, און פערגעס, אז ס'איז פארהאן א מאריענבאד אויף דער וועלט מיט קאוואליערען, אדעסיטען, דאנ־טיסטען און נאך אזעלכע שארלאטאנעם. טהו מיר צוליעב חאטש איין מאל, וועסט דו אליין זעהען, אז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אלע. איך זאג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראכט־איבער אויף דיר, אדער ווייל איך האב עפים צו זיי, וואָ־רום וואס האבען זיי מיר געטהאן און וואס אהרט עס מיך, אז זיי דרעהען זיך דארט ארום דיר? לאזען זיי זיך דרעהען ארום דעם מלאך־המות. נישטמעהר, איך וויל דיך פערהיטען פון אידישע מיי־לער. איך וויל נישט, אז יאמאיטשיכע זאל האבען וואס צו רעדען, און מאיר'על שארלאטאן זאל האבען וואס צו פאטשקען מיט דער פען, און אפילו אזא בעסאראביער מאמעלינע, ווי חיים סאראקער, זאל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבע־צעטעלעך צו פרעמ־דע ווייבער... אויף איהם וואלט איך מיך גערעכט ניכער א פגירה, איידער אזא זאך. היינט געה טרעף, ווער ס'איז א גוטער פריינד און ווער ס'איז א שונא. בערעל טשאפניק איז דאך עפים גאר א גאלד אקעגען איהם. און איך בין געוועזן אזא שוטה און בין נעגאנגען און האב זיך איהם פערטרויעט און אנגערעדט אויף

טשאפניק׳ען וואס אין דער קארט, איז ער נישט פויל געווען אויף דער פען און האט, אפנים, אלסדינג בעוויזען דער טשאפניטשקע — איצט איז אויף מיר א פייער, זאל גאט היטען! בערעל טשאפניק איז געקומען צו מיר צו לויפען מיט א צעיושעטען קאפ און האט אויסגעמאנטאטשעט ביי מיר א גמילות־חסד אויף צו פערפאלען. מאהל דיר, דער סאראקער חזיר האט זיך פון מיר אויך נישט גע־נארט. איך האב איהם אריינגעהאקט א בריעף די טעג און אנגע־ריבען א מארדע, אז ער וועט שוין פערזאגען קינדס־קינדער! און האב קיין מורא נישט — וועגען זיינע בריוולעך צו דיר האב איך איהם אפילו נישט מזכיר געווען. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאלסט מיר שרייבען, וויפיעל האסט דו אנגענומען ביי איהם דורך דער צייט אויף מיין חשבון, און צי האסט דו איהם גע׳חתמ׳עט קוויטלעך, צי ער האט דיר געגעבען נאר אזוי, אויפ׳ן ווארט? עס וואלט געווען א מצוה גדולה אנצולערנען אזא כלב שבכלבים, ער זאל נישט בילען. און פאלג מיך, בעלצי היקרה, פאהר אוועק פון דעם פערשאלטענעם מאריענבאד, פערשאלטען זאל דאס ווערען. נאר פאהר נישט מיט קיינעם, פאהר אליין, און שרייב מיר, וויפיעל רעכענסט דו נאך צו פערברענגען אין אויסלאנד און ווען רעכענסט דו צו קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונדערהייד? און וואוהין רעכענסט דו צו פאהרען? — דו שרייבסט מיר, אז קיין פראנצענס־באר, און ווערליג איך האב געהערט (נישטא קיין פערבארגענע זאך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך גאר קיין אסטענדע! שרייב מיר, וואו ליגט עס ערגיץ, דאס אסטענדע? און שרייב מיר, מיט וועמען פאהרסט דו קיין אסטענדע? אוודאי מיט א בעקאנטער מאדאם? און זיי מיר געזונד, און גאט זאל מיר העל־פען, איך זאל שוין דערלעבען דיך זעהען געזונדערהייד צוריק פון דער קור, בין איך מנדר דיינעביידע פעטערס צושטייער אויף הוצאות, זיי זאלען אריבערפאהרען אין אמעריקא, ווארום עס איז נישט אויסצושטעהן פון זיי, מע רייסט פון אלע זייטען. די היצען זענען גרויס, און דער יקרות איז נאך גרעסער, און קבצנים זענען

דא אזוי פיעל, אז ס'איז גארנישט אויסצובעהאלטען זיך פון זיי... שרייב מיר באלד א קבלה אויפ'ן געלד און, למען השם, וויניגער געשפאציערט און מעהר געקורירט, ווארום דיין געזונד — דאס איז ביי מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

37.

הערש לויפערמאן פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו חיים סאראקער אין מאריענבאד.

להנגיד המפורסם מוהר"ר חיים סאראקער נ"י.

עס וועט אך אודאי זאן א חידוש נפלא, ווי קום עך פליצים צינאך מיט א בריעף, אז אינז האבען מיר קיינמאל נישט געהאט קיין שום געשעפטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר אפילו גארנישט אזוי נאהינט בעקענט, אויסערדעם וואס אינז דאווענען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאר אויב ס'איז אך א וואונדער, איז מיר א סך מעהר וואונדערליך, ווי קומט א איד, א בעל־הבית, א סאלידער סוחר און א טאטע פין קינדער, זעך ערלויבען אזוי צי האנדלען מיט יענעמס וואב, איהר שראבען ליבעצעטעלאך גאר און אפירלעגען געלד? ווער דארף אך מיט אייער געלד? נישט שוין זשע ווייסט איהר נישט, אז ערשטענס בין עך אפשר אזוי ראך אין מזומן געלד, ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האט קאן פאראיבעל נישט, אפשר נאך ראכער פין אך. ווארום אז אינז זאלען מיר זעך וועלען גיט אויסרעכענען, ליגט איהר צעשטעקט מיט אייער פערמעגען בא לאטען און ווער ווייסט, וואס קאן זאן אין א יאהר ארים, חלילה, בא א קריזיס? עך בין מיט גאט'ס הילף א מזומנ'ער עושר, ווארום די גאנצע וועלט ווייסט, אז עך האב

גאָט זיי דאַנק אויסגענומען אין דער וואַרשעווער לאָטעריע מזומנ'ע קערבלעך, און עך קאָן מיר, ברוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאַן וואָב ניט נאָר אין מאַריענבאַד, נאָר אפילו אין פּאַריז. און צווייטענס, איז מאַן וואָב, חלילה, נישט גלאַך צו אַנדערע וואָבער, ווי, למשל, די מאַדאַם טשאַפּניק, אָדער ווי קורלענדער'ס וואָבעלע, וואָס אייער שוואָגער, דער אָדעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָרטען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערען, שענע משא־ומתנ'ס... איהר ערלויבט אַך צו שראַבען צו מאַן וואָב, האָט מיר קאָן פאַראיבעל נישט, אזעלכע נאַרישקייטען און אזעלכע נידערטרעכטיגע אָנציהערענישען, וואָס אַ לאָטישען מענשען וועט עס קיינמאָל גאָר אויף די געדאַנקען נישט קימען. דערביי זענט איהר זעך פאַר איהר מודה, אַז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע, און דאָך האַלט איהר זי פיר, למאַי זי בעגעגענט זיך מיט אזעלכע נישט ווירדיגע פאַרשווינדלאַך, ווי אייער שוואָגערעל. און נאָך דעם אַלעם פערגינט איהר אַך צו זאָגען מאַן וואָב, אַז איהר און אייער קאַסע זענט אָנגעבריים!... דאָס איז שוין פון אייער זאַט, האָט מיר קאָן פאַראיבעל נישט, אַזאַ שוויינערייי, וואָס דאָ אויפ'ן אָרט קריגט מען פאַר אַזאַ זאַך געבראָכען די באַינער... און איהר האָט נאָך אזעלכע פערשטאָכענע אויגען בעריהמען זעך פאַר מאַן וואָב, אַז מיר זענען מיט אַך נאָהינטע שמעלקעס און איהר האָט אַ העזה זעך אונטערצישרייבען „אייער מאַנס פראַנד“. כ'בייט אַך, זאָלט איהר מיר געזינד זאַן, פון ווען אָן זענט איהר עס מאַנער אַ פראַנד געוואָרען? ווי זענט איהר געוועזן און יענע צאַטען, ווען עך בין, נישט פאַר איצט געדאַכט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען באַינגעל? מיר שאַנט, אַז עך האָב געהאַט אַ זכיה, אַז איהר האָט מיר געענטפערט אויף מאַן גיט־שבת מיט מאַן גיט יום־טוב. און עך בייט אַך, וואָר בעדאַרף עס אַזוי נויטיג אייער גיט־פראַנדשאַפט? קאָן קרעדיט האָב עך באַ אַך קאָנמאָל נישט געהאַט און נישט געזוכט, און איצט, מיט דער הילף פון קודשא־בריך־הוא, דאַרף עך אייער קרעדיט אודאי נישט. ווייסט איהר, וואָס עך וועל אַך זאָגען? אזעלכע

ברייולעך, ווי איהר שראבט, זענען, האט מיר קאן פאראיבעל נישט, אנגעמאסטען נאר פאר אזעלכע פאנע בריה׳ס. ווי די מאדאם טשאפניק אין נאך אזעלכע הפקר־וואבלאך, אבער נישט פאר אנ־שטענדיגע פרויען פון אנשטענדיגע לאט.

דאס איז אלעס, וואס עך האב געפינען פאר נויטיג אך צי זאגען אויף דער הייסער שעה. דאס איבעריגע וועל עך אך אויס־לומר׳ען, אם ירצה השם, אז איהר וועט קימען געזינטערהייד אהאים אין אינז וועלען מיר זעך זעהן פנים אל פנים. דערוואל זאט׳ס מיר אין האט׳ס מיר.

ממני צבי הירש לויפערמאן.

.38

הירש לויפערמאן פון די נאלעווקיס אין ווארשא צו זיין ווייב בראני לויפערמאן אין מאריענבאד.

בראנישי!

וואס איז די מעשה, וואס די שראבסט מיר די גאנצע צאט, עך זאל דיר שיקען געלד און געלד, און אז די האסט דארט אין מאריענבאד בעקימען, קיין בייז אויג, אזא קרעדיט — פין דעם שראבסט די מיר גארנישט. א גליק, וואס עך האב בעקימען זאן ברייועלע צי דיר, אנישט וואלט עך גארנישט געוויסט, ווי אזוי די פערברענגסט דארט די צאט, אין וואס פאר א גיטע פראנד די האסט דארט געפינען, וואס זיי אליין אין זייער קאסע זענען אנגע־ברייט פאר דיר! מילא, אז ער איז דיר א גיטער פראנד — דאס זעהט מען פין זאן ברייועלע צי דיר. אבער פין ווען אן בין עך געווארען זאנער א גיטער פראנד, וואס ער וויל פערהיטען מאן

כבוד? פאַר וואָס האָב עך נישט געהערט פין זאַן גיטפראַנדשאַפט דעמאָלט, ווען עך בין, נישט פאַר איצט געזאָגט, אויסגעריסען גע־וואָרען אין אַרימגעלאָפען איבער וואַרשאַ מיט איין אַרויסגעשטעל־טער צינג זיכען א דראַערעל? איצט זענען זיי שוין אַלע גע־וואָרען מאַנע גיטע פראַנד. פין בערעל טשאַפּניק שמועסט מען נישט. דער איז באַלד נאָכ׳ן געווינס געקימען צי לויפען מיט א גדולה אין אויפגערעקט מיר א סוד, אַז ער האָט מעך תמיד געהאַל־טען פאַר א פעהיגען מענשען, אין אויסגעלאָזט האָט זעך עס מיט א גמילות־חסד׳על. נאָר אַפילו אַזאַ איד, ווי רב וועלוועל יאַמאַי־קער מיט׳ן שענעם באָרד, טראָגט מיר האַנט דעם „גיט־מאָרגען" אַקעגען. עך בין מיט א מאָל אויסגעוואַכסען, געוואָרען א גאַנצער יש, א העלד אין מיטען דרינען! דאַכט זעך, דער אייגענער הערש לוי־פערמאַן וואָס פריהער, אין דאָך נישט דער. אַפילו די צאַטינגען האָבען געהאַט צי טהין די ערשטע צאַט מיט׳ן נייעם גביר פין די נאַלעווקים. נאָר לאָמיר דאָס אָוועקלעגען אויף א זאַט. זאָג מיר, בראַנישי, ווי דערלאָזט די עס גאָר, מע זאָל צי דיר שראַבען אַזעלכע בריוועלאַך? לֹמאַי האָסט די אַליין נישט אָפּגעשיקט צי מיר זאַן בריוועלע? אין וואָס האָסט די איהם אָפּגעענטפערט אויף זאַן ברי־וועלע? אין שראַב מיר, אויב ס׳איז אמת, אַז די קענסט זיך דאָר־טען מיט זאַן שוואָגער דעם שאַרלאַטאַן? אין אויב ס׳איז אמת, אַז די געהסט מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אין ווי קימט עס, וואָס פאַרליג ער שראַבט, האָסט די איהם געגעבען א קאַלטען אויפנאַהם, לסוף לעגט ער דיר פאָר, אַזוי ווי די פאָהרסט פין בער־לין, קעהרסט די דאַרפען געלד, על־כן, שרייבט ער דיר, אַז ער אין זאַן קאַסע זענען תמיד אַנגעברייט פאַר דיר!? אַזאַ חוצפה איז נאָך נישט געהערט געוואָרען אין דער וועלט. אויסערדעם, וואָס עך שראַב צי איהם אַליין א רעכט בריוועל, וואָס עס וועט איהם פינסטער ווערען אין די אויגען, וועל עך נאָך זאַן מיט זאַן ברי־וועלע צי דיר באַ זאַן וואַב — לאָז זי זעהן אין לאָז זי אויך וויסען, ווי אַזוי איהר מאַן האַלט די „קור" אין מאַריענבאַד!

עד בייט דער, בראַנישי, זאָלסט מיר באַלד שראַבען וועגען איהם וואָס אין ווען. וואָרים עך וועל אַזאַ זאַך נישט פערשוואַגען! אין פין דאַן געזינד זאָלסט די מיר שראַבען אין פין אַלסדינג זאָלסט די מיר שראַבען.

פין מיר דיין געטרייער מאַן ה ע ר ש ל ו י פ ע ר מ א ן.

.39

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

לכבוד הגביר המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אָנצופרעגען זיך ביי אייך, איהר זאָלט זיין אַזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און קלאָר, נישט געדרעהט זיך און אָהן קונצען: וואָס פאַר געשעפטען האָט איהר דאָס מיט מיין פרוי, וואָס איהר שרייבט צו איהר שלום־לאַהובי־בריוולעך? איהר רופט זי אַרויס צום ברונען און אין „מי־ראַמאָנט" אַריין צו שמועסען מיט איהר א ו נ ט ע ר פ י ע ר א ו י ג ע ן?! איהר לעגט איהר פאַר געלד, און איהר פאָדערט פון איהר, זי זאָל אַריבערפאָהרען צו אייך אין אייער האָטעל פ ו ן א י ה ר ט ו ב ה ו ו ע ג ע ן?!... און דער עיקר, וואָס פאַר אַ סודות האָט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר???!... אין אייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אַז איך האָב נישט פיינט קיין קערטעל און אַז איך שפּיעל אין „אָקע". אויב דאָס איז אייער סוד, וואָס איהר האָט אויסצוזוצען אויף מיר, האָט איהר נישט געטראָפען די סטאַנציע. גאַנץ וואַרשאַ ווייסט, אַז איך אין „אָקע" שפּיעל נישט. איך שפּיעל אַמאָל אַ באַנטשאַק אָדער איין אַנדער שפּיעל, און לעב נישט פון קיין קאָרטען. איך בין נישט

בערעל טשאפניק, איך האב אנדערע געשעפטען. אלזא, וואס קאנט
איהר אויף מיר דערצעהלען פאר מיין פרוי? און וואס פאר א
אינטערעס קאנט איהר האבען דערביי? א מאן, וואס שרייבט
אזעלכע בריוועלעך צו א פרעמדער פרוי, מוז האבען וויכטיגע אור־
זאכען און איין ערנסטען צוועק. אז איהר זענט איצט נישט שוה
בשוה מיט אייער פרוי — דאס ווייס איך שוין לאנג, מע רעדט ביי
אונז אויף די נאלעווקים דערפון גאנץ געשמאק. וועלוועל יאמאיקער
האט מיר דערצעהלט אויף אייך גאנץ שענע זאכען, אויף אייך און
אויף אייער שוואגער מאריאמטשיק. מע שמועסט, אז איהרביידע
האלט ביי גט'ען זיך מיט אייערע ווייבער. אויב אזוי, ווינש איך
אייך, ס'זאל זיין אין א גוטער שעה. איצט בלייבט איבער נאר
איין זאך: וואס האט איהר קיין צייט נישט געהאט שוין אזוי גיך
זיך בעוואהרענען מיט א צווייטער פרוי, וועהרענד יענע האט נאך
א מאן ביז הונדערט צוואנציג יאהר? אדער אפשר ווייסט איהר
פון דעם סוד, אז עס האט ביי אונז אויך געהאלטען אמאל אויף א
גט? איז, ערשטענס, געהער זיך עס אן נאר מיט מיר און מיט
מיין פרוי, און צווייטענס, האט איהר בעדארפט וועניגסטענס אנ־
פרעגען זיך ביי מיר דורך א בריעף, נישט געהן מיט אזעלכע וועגען,
ווי איהר געהט... אגב, אז עס האלט שוין דערביי, בעדארף איך
אייך זאגען גאנץ אויפריכטיג, אז אויב איך וועל מיך אנטשליסען צו
שיידען זיך מיט מיין פרוי, וועל איך עס אנדערש נישט טהון, נאר
מיט א תנאי, וואס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: 1) איך וועל
איהר די קינדער נישט אוועקגעבען פאר כל הון דעלמא. 2) די קינ־
דער מוזען מיר זיין בעוואהרענט מיט א געוויסער סומע אויף זייער
נאמען, אריינגעטראגען אין גאסודארסטווענע באנק. איהר זענט
א איד א סוחר און א בר־דעת, און איהר האט, אפנים, דאס זעלבע
פעקעל, וואס איך — א ווייב א צרה, — בעדארפט איהר אבער פאר־
שטעהן, אז צווישען אייך און מיר איז א גרויסער אונטערשייד.
איהר זענט א איד א קאפיטאליסט, און אייערע קינדער זענען אי־
זיבערט, און איך בין נישט איהר. איך געב אייך מיין עהרען־ווארט,

אז איך וועל דאס צווייטע מאל נישט הייראטען. איין מאל אפגעבריהט זיך — גענוג.

אלזא, ידידי, אויב איהר האט איין ערנסטען קוק, זאלט איהר מיר תיכף ומיד ענטפערען, וואס און ווען און ווי אזוי. און אויב עס איז ביי אייך מעהר נישט ווי אזא מין ספארט, ווי ביי אייער שוואגער דעם שארלאטאן, וואס ווערליג מע שרייבט אונז פון מאריענבאד, האלט ער אין איין נאכלויפען נאך פרעמדע ווייבלעך און שרייבען זיי ליעבע־בריוולעך, פערשטעה איך נישט, ווי ערלויבט זיך עס אזא זאך א איד א סוחר, א טאטע פון קינדער, ער מעג זיך זיין אפילו א גביר און אפילו א מיליאנער? זעלבסטפערשטענדליך, אז איך וועל אזא זאך נישט פערשווייגען, און עס קאן ארויס דערפון א גרויסער סקאנדאל. איך ערווארט פון אייך יעדענפאלס איין ענטפער, אבער קלאר און דייטליך, אהן המצאות און אויבערקעפלעך... איך האב נאר־וואס אוועקגעשריבען א בריוועל אויך צו מיין פרוי קיין מאריענבאד, זי זאל מיר שרייבען, אויב ס'איז אמת, אז זי האט געשיקט צו אייך א שליח נאך געלד? און פאר וואס האט זי זיך נישט אנגעפרעגט פריהער ביי מיר? און וואס איז דאס פאר א מיראמאנט, וואס איהר רופט זי אהין ארויס? און וואס פאר סודות האט איהר ענטדעקט אויף מיר? און ערשט דעמאלט, ווען איך וועל האבען בעקומען איהר ענטפער, וועל איך וויסען, וואס איך האב צו טהון. דערווייל זעהט מיר אויס דער גאנצער חלום א רעטעניש.

איך פערהאף, אז אויב איהר האט אין זיך חאטש א ברעקעל אנשטענדיגקייט, בעדארפט איהר באלד און שוין געבען א קלארע תשובה אויף דעם אלעם און זאגען מיר דייטליך און אויסדריקליך, וואס האט איהר געמיינט מיט אייער פערשטעלטען בריעף צו מיין פרוי? וואס איז אייער כונה און אייער מיין? און דער עיקר, וואס פאר סודות האט איהר אויסצוזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבעקאנטען

קלמן ברויכשטוהל.

40

קלמן ברויכשטוהל פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב לאה ברויכשטוהל אין מאריענבאד.

צו מיין ליעבער פרוי לאה׳צי לעב וואהל!

עס איז נישט גלייך, לאה׳צי, וואס איך האב בעדארפט געוואהר ווערען פון אזא וויכטיגער זאך און פון אזא ערנסטען שריט דורך דער דריטער האנד. מיר שיינט, ס׳וואלט געווען פיעל געזינטער פאר אונז ביידען, ווען איך ערפאהר עס דירעקט פון דיר. איך האב אפילו בעמערקט שוין לאנג, אז דו האסט עפים אויף דער נשמה, נאר דו פערבארגנסט עס פון מיר אזוי וויט ווי מעגליך. דיין פלוצימדיג אפרייזען קיין אויסלאנד, דיין אויסוועהלען מאריענבאד — וואס עפים גראד מאריענבאד? פאר וואס נישט איין אנדער באד? — און דיינע זעלטענע און קורצע בריוולעך צו מיר די לעצטע צייט — דאס אלעס האט בעדארפט זיין אויפפאלענד אין מיינע אויגען. נאר ווי זאגט דאס שפריכווארט: „דער מאן ווערד געוואהר אלע מאל צום לעצטען“... איך וואלט דאס קיינמאל אויף דיר נישט געגלויבט, — און גלויב אויך איצט נישט — אז דו זאלסט אזוי נידעריג פאלען און ערלויבען זיך צו שיקען לייהען געלד אהן מיין וויסען ביי אזא מאן, וואס גראבט זיך אונטער מיר און זוכט אויף מיר בלבולים, אום צו דערגרייכען זיינע נידעריגע צוועקען. לאז שוין זיין אפילו, ווי דו האסט מיר נישט איין מאל געזאגט, אז איך האב דיר פערפינסטערט דיין וועלט (אבוואהל ס׳איז נישט אזוי די מעשה: מיין וועלט איז פערפינסטערט געווארען דורך דיר), נאר יעדענפאלס וואלט געווען א סך עהרליכער פון דיר, ווען דו זאלסט מיר שרייבען: „אזוי און אזוי, קלמן־לעב, איך וויל זיין פריי, ווייל ס׳איז מיר נמאס געווארען צו לעבען אין שטענדיגען געלד־מאנגעל און דעסגלייכען“... וואלט איך דיר אפ־

געענטפערט דאָס זעלבע, וואָס איך האָב דיר געזאָגט שוין לאַנג, נאָך ביי אונזער ערשטען צעפּאָהרען זיך, — געדענקסט דו? — אז ס'איז פאַרהאַן אַ רוסיש וואָרט: „נאַסילאָו מיל ניע באודעש"... אויך איצט זאָג איך דיר, לאה'צי, ווי איין אמת'ער גוטער פריינד און ווי אַ פאָטער צו זיינע קינדער, אז אַלע וועגען זענען פאַר דיר אָפען. איך וועל דיר געבען פולע פרייהייט, נאָר מיט איין תנאי: אַזוי ווי דו ווייסט, ווי טייער עס זענען ביי מיר די קינדער, אז איך וועל זיך מיט זיי נישט שיידען פאַר קיין געלד אין דער וועלט, און אַזוי ווי ער איז אַ איד איין עושר, חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען חאָטש האַלב, על־כן זאָל ער בעוואָהרענען פריהער דיך, דערנאָך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. מיך וועט נאָט אויספיהרען אָהן איהם. דו ווייסט, אז קיין גרויסער איבערקלייבער בין איך קיינמאָל נישט געוועזן, און איצט אודאי נישט. אַבי איך זאָל וויסען, אז דיר וועט זיין גוט, און אז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דאַרפען אָנקומען צו אַ שטיפטאַטען. דאָס איז אַלעס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען. איין אַנדער מאַן אויף מיין אָרט וואָלט דיר געמאַכט איין אַוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אַוואַנטורעס און פון קיין סקאַנדאַלען. דעריבער שרייב איך דיר געלאַסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האָב איך היינט אַוועקגעשריבען אַ בריעף, און איך פערלאָז מיך אויף זיין אַנשטענדיגקייט, אז ער וועט מיר געבען אַ קלאָרע תשובה, און די זאַך וועט רעגולירט ווערען אויפ'ן אַנשטענדיגען אָרט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לייטיש געלעכטער און צו סקאַנדאַלען, ווי עס ווינשט דיר

דיין באמת געטרייער מאַן, וואָס איז יעדענפאַלס דיין בעסטער פריינד,

קלמן בראָווכשטוהל.

41

איטשע-מאיר שערענציס און איטשע-מאיר פעקעליס פון די נאלעווקעס אין ווארשא צום חיים סאראקער אין מאריענבאד.

(איבערזעצט פון העברעאיש).

פריעד צום פיעלגעעהרטען געהויבענעם און געאכפערטען הערר, דעם געלעהרטען און אויפגעקלערטען רב חיים סאראקער — פריעד אהן איין עק.

נאכדעם, ווי מיר בעגריסען דעם געעהרטען הערר, ווי דער מנהג איז, טהוען מיר זיך נעמען צום אלעם ערשטען ערלויבונג צו ווינשען איהם א גיכע היילונג און א רפואה שלמה, הן אין זיין קערפער והן אין זיין געלד, און דער אלמעכטיגער זאל איהם ברענגען אין פריעדען אהיים צו דער רוהונג און צו דער ערב-שאפט אין גיכע צייטען, און ער זאל נישט וויסען מעהר פון קיין שום קרענק און פון קיין שום שמערצען מיט'ן כלל ישראל פון היינט און ביז אייביג — אמן.

אצינד טהוען מיר מאכען פאלען אונזער געבעט פאר די היכקייט פון אונזער הערר, ער זאל אראפנויגען זיין אויהער און צוהערען צו אונזער קול, צום קול פונ'ם בלוט פון דיין ברודער, וואס טהוט שרייען פון א ווייט לאנד אויף דעם אומרעכט, וואס ווערד אונז געטהאן אהן א שום עולה אין אונזערע הענד. מיר האבען בעזאגט, לאמיר דערצעהלען האטש א טוויזענד-חלק פון אונזערע יסורים און הארצוועהטיג — איז אבער מיעד יעדע צונג צו רעדען, יעדע פעדער צו שרייבען, און ס'איז קורץ די דעק אויף צו פער-שפרייטען. און נאר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פרובען געבען א ווידער-קול פון אונזער אויסגעשרעה, וואס רייסט זיך

אַרוים מיט אַ גוואַלד פון די ווענד פון אונזער האַרץ. הערט אונז אויס, וועט אייך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריעף, זענען וואַרשעווער יונגע־לייט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָפּ פון׳ם טיש פון זייער פאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדעל זייערע הענד, און גאָט האָט געבענטשט דאָס טהועכץ, וואָס זיי האָבען געטהאָן, און זייער אַרבייט האָט געמאַכט וואַכסען פירות, און זייער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פון אונזערע ברידער, די קינדער פון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פון הצלחה טהוט אַ לייכט צו זיי מיט איהר פנים, אַזוי הויבען זיי אָן צו פערשווענדען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיעדקייט פון זייערע הענד, און געלד איז ווי גאָרנישט ביי זיי אין די אויגען, און מעהר פון אַלץ ברענגען זיי זיך אוים אויף די ווייבער פון זייער יוגענד, און זייערע ווייבער הויבען אָן פיהלען מיט אַ מאָל אַלערליי וועהטיגען אין זייערע אַלע איברים און זיי הויבען אָן פאָרשטען צו די אַפּטעקער פון דער מעדיצין, וועלכע צעשיקען די דאָזיגע קראַנקע אין אַלע עקען פון דער וועלט צו זוכען אַ תרופה צו זייער וואונד, און מעהר ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קוראָרט, וואָס איז בעוואוסט מיט׳ן נאָמען מאַריענבאַד.

עס פערשטעהט זיך פון זיך זעלבסט, אַז מיר האָבען מקיים געווען דעם דין פון מאַריענבאַד מיט אַלע פונקטען און פּישטשעוו־קעס און מיט אַלע זעכס הונדערט און דרייצעהן מצוות, וואָס הענ־גען אָפּ אין דעם. נישט געשווינט האָט אונזער אויג אויף קיין געלד, און אַלץ, וואָס דער דאָקטאָר האָט געזאָגט: טהו — דאָס האָבען מיר געטהאָן. און מיר האָבען אַרויסבעגלייט אונזערע געליעבטע ווייבער קיין מאַריענבאַד, און געלד האָבען מיר געטהאָן אין זייערע כלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געהט־אויף אין אַ גוטער שעה און אין אַ גליקליכער אין יענעם פרוכטבאַרען לאַנד, וואָס טהוט רינען מילך און האָניג, און געפינט דאָרט אייער היילונג,

נייערט איהר זאָלט אונז נישט פערגעסען און זאָלט פון צייט צו צייט מאַכען פליהען צו אונז אייערע צייכענס און אייערע נאַכריכ־טען פון אייער פריעדען און פון אייער וואָהל־זיין, ביז עס וועט קו־מען דער גליקליכער טאָג פון אייער צוריקקעהרען אין אייער נעסט אריין צו אייערע מאַנען, די הערען פון אייער יוגענד".

אזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליעבטע ווייבער און זיך אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פערלאָזט מיט פריעדען דאָס לאַנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאַנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאַריענבאַד, און האָבען אונז צוגעזאָגט צו שיקען נאַכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאַלטען וואָרט, געשריבען אונז בריעף פון דעם שטאַנד פון זייער געזונד, און פון די וואַסערען, וואָס זיי טהוען דאָרט שעפּען פון די קוואַלען פון הילף. נאָר פּלוצים איז פערשטאָפּט געוואָרען יעדע זעהונג פון זיי. די פּאָסט האָט פערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאַכריכטען. פער־אָרעמט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אַלע קוואַלען פון זיי־ערע שרייבעכצען, וואָס זיי פלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פערלוירען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונ־זערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ען. און פּלוצים האָט מען אונז אויפגעעפענט אונזערע אויגען און ס'איז אונז פערענטפערט גע־וואָרען אַלע קשיות. מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, ווער ס'איז דאָ דער שולדיגער און ווער ס'איז דאָ דער בייזער שליח. אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, ווען מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אייער האַנדשריפט און די האַנדשריפט פון אייער געעהרטען שוואָגער, געקריצט אויף פּאַפּיער. זעהר געעהרטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַט־קייט פון אייערע צינגער און מיט די זיסקייט פון אייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטהאָן פאַנגען אין אייער נעץ. פולע הויפענס ליעבשאַפט האָט איהר געטהאָן אויסגיסען אין זייער שוים אריין און איהר האָט געמיינט, וויזט אויס, אַז קיין מענש וועט נישט

וויסען, קיין בעשעפעניש וועט נישט זעהען. אוי־וועה געשריגען! ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז דאָרט אין דעם וויטען מאַריענבאַד וועט זיין אָנגעגרייט נאָך פון נעכטען דער גיהנם? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואָס אין דער־היים אין וואַרשאַ וואָלטען זיי אויסגעלעבט זייערע יאָהרען און וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאָלען אַזוי געשטרויכעלט ווערען? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אין אַזאַ צייט, וואָס איז אַ צרה פאַר יעקב'ן, און ישראל איז אַוועקגעגעבען געוואָרען צו רויבער, אין אַזאַ צייט, ווען אידיש בלוט גיסט זיך, ווי וואַסער, אין הויפט פון אַלע גאַסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאַנצען אויף אונזער חרפה, ווען די פיילען ווערען געשאַרפט אויף אונז פון אַלע זייטען און שווערע וואָלקענס רוקען זיך אָן אויף אונזער הימעל — אין אַזאַ צייט זאָלען אידען, בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, אין זינען האָבען טהון אַזעלכע אומווירדיגקייטען, פערנאַרען פרעמ־דע ווייבלעך ערגיץ אין אויסלאַנד, און אונטער'ן דעקטוך פון היילונג און לעבעדיגע וואַסער טרינקען זיך נעמען אָראָפּפיהרען זיי פון'ם גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין אַ אָרט, וואָס פון דאָרטען וועלען זיי זיך שוין נישט אומקעהרען—אָ! שטוינט איהר הימלען! מיר האָ־בען געמיינט, אַז נאָר אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון איי־ער ווייב'ס שוועסטער, וואָס האָט אַ שם אין דער וועלט פאַר איין אויסגעלאַסענעם מענשען, וואָס האָט אראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון דרך־ארץ און אַנשטענדיגקייט, איז פעהיג צו טהון אַזעלכע מיאוסע זאַכען — שרייבען בריוולעך צו פרעמדע ווייבלעך. זיינע בריוולעך, וואָס ער האָט געטהאָן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז אונז געראָטען אָפּצוהאַנדלען פאַר רעכט געלד ביי איינעם אַ פאַר־שוין, וואָס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאָמען. מיר האָבען געמיינט, אַז דערמיט האָט זיך געענדיגט די דאָזיגע הימעלשרייענדיגע טראַגעדיע. צום סוף האָבען מיר דערזעהען, אַז מיר זענען געווען בלאָנזענדיגע אין אַ מדבר, אַז דער אמת'ער פיינד לאָקערט נאָך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאָזיגער פיינד

דאָס זענט איהר, געעהרטער און געאַכפּערטער הערר, איהר און נישט קיין אַנדערער. וואָרום אויב אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייב׳ס שוועסטער, האָט געטהאָן שרייבען צו אונ־זערע ווייבער פיעל נארישקייטען און פּוסטע רעד פון חנופה מיט אַ גרינגען קאָפּ, האָט איהר, זעהר געעהרטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אַז איהר וועט טהון מאַכען רינגען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. אַ! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די האַנד, וואָס האָט אַזעלכעס געקאָנט ציי־כענען! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען גיפט און די זיסקייט פון איהרע ווערטער איז דער גיהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געעהרטער הערר, אויסצוגיסען אין אייער שוים און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט — איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ׳ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טהון אייערע אומווירדיגע זאַכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געעהרטער הערר, אַז באַם איהר וועט נישט צוהערען צו אונ־זער קול און וועט נישט פערמיידען ווייטער צו טהון אייערע אומ־ווירדיגקייטען אין דער פערבאָרגעניש, דאַן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקומען אייער לוין און אייער צאָהלעבטס בכפל כפלים, וואָרום ס׳איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט און ס׳איז נאָך פאַרהאַן אַ געזעץ און אַ ריכטער אין ישראל!

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאָלט קיין פּאַראיבעל נישט האָ־בען, וואָס מיר פערלענגערען נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האָבען זעהר קיין צייט נישט! און האָפּענדיג, אַז איהר וועט טהון אַ גע־הערינג אויהער צו אונזערע ווערטער, וואָס טריפען פון אַ ריכטיגען קוואַל און פון אַ האַרץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאָזען צו גרעסערע בזיונות, פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען

מיט פיעל כבוד און מיט א בענטשונג פון גוטע פריינד, וואס וויג־שען אייך פיעל גליק און רייכקייט ביז אהן א שיעור.

די רעד פון: י צ ח ק מ א י ר ש ע ר ע נ צ י ס.

און די רעד פון: י צ ח ק מ א י ר פ ע ק ע ל י ם.

.42

אלעכסאנדער סווירסקי פון באזעל צו דער יאמאיטשיבע אין מאריענבאד.

גנעדיגע פרוי!

איך האבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאסס איך אין באזעל אויף דען צעהנטען ציוניסטען־קאנגרעס גליקליך אנגעקאמען בין, און ווי מיר די זאכע בעאבערעדעט האבען, האבע איך מיך צו מיינע געשעפטען מיט פליים גענאמען, די פאסיגע פארטיען פאר איהרע ווערטהע טעכטער נאכצוזעהן, און מוז בעהויפטען, דאסס צו מיינען גרעסטען בעדויערען האבע איך דאס געוואונשטע פיר זיע לייי־דער ניכט געפונדען, וויל דער גרעסטער טייל געסטע צום צעהנטען ציוניסטען־קאנגרעס בעשטעהט פון מענער, וועלכע ליידער שוין לאנג פערהייראטעט זינד. דען אונפערהייראטעטע גיעבט עס לייי־דער ניכט אונטער דען ציוניסטען. די אורזאכע איז וואהרשיינליך די, דאסס די ציוניסטען ליידער פריה הייראטען, אונד פיעלייכט זינד דא נאך אורזאכען, אבער דער טהאט איזט פעסטגעשטעלט, דאסס מיין רייזע נאך באזעל וואר גאנץ אומזאנסט, אונד עס טהוט מיר ווירקליך לייד די שפעיזען, וואס זי מיר געגעבען האבען. אבער איך קאן מיך רעכטפערטיגען, דאסס איהרע שפעיזען זענען דאך ניכט גאנץ אומזאנסט הערויסגעשמיסען, דען איך האבע מיך היער אין באזעל אינפארמירט וועגען איהר קישיניעווער פארטיע אונד איך

האבע צו מיין גרעסטער ערשטוינונג ערפאהרען, דאסס דער הערר זיידענער איזט ווירקליך איין זעהר טיכטיגער דאנטיסט, וועלכער אין קישיניעוו די גרעסטע פראקטיס האט, אבער ער איזט ליידער שוין לאנג פערהייראטעט אונד האט צו הויזע איינע זעהר נעטטע פרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיך וואהרהאפטיג, ווי האבען וויר דאס געקאנט זיך זא ביטערליך ענטווישען, דאסס די זאכע זא ווייט געגאנגען איזט, דאסס ער אין איהרע אלע דריי ווערטהע טעכטער זיך פערליעבט האט, אונד אויך איהרע ווערטהע טעכטער איהם זא ווייט סימפאטיזירען, דאסס גאנץ מאריענבאד שוין אלס ריכטיגע פארטיע זי בעטראכט האט! אונד וואס מיר בעזאנדערס פערדרום מאכט איזט דער פאקט, דאסס דיעזער הערר זיידענער שיינט מיר איין געמיינער בעטריגער צו זיין, דען דיעזער שורקע האט ביי מיר איניגע טויזענד קראנען אויף איינע קורצע צייט אלס גמילות־חסד גענאמען, אונד אלס איך איהם צוויי מאל טעלעגראפיש געמעלדעט האבע, דאסס ער מיר דיעזע פאאר טויזענד קראנען זאפארט טעלעגראפיש נאך באזעל איבערווייזען זאל, בלייבע איך גאנץ אהנע אנטווארט, אונד האבע איך הייטע צו מיינע גרעסטע ערשטוינונג איינע נאכריכט בעקאמען, דאסס דער הערר זיידענער נאך אסטענדע צוזאמען מיט פרוי קורלענדער אבגערייזט האט, אונד דאסס דער הערר מאריאמטשיק איזט צוזאמען מיט פרוי שערענצים אונד פרוי פעקעלים אויך נאך אסטענדע אבגערייזט, אונד אויך דיעזער לייכטזיניגער הערר מאריאמטשיק איזט מיר איין פאאר הונדערט קראנען שולדיג געבליבען נאכדעם, ווי וויר צוזאמען איניגע מאל אין אקע געשפיעלט האבען. אבער דיעזע פאאר הונדערט קראנען פאן העררן מאריאמטשיק זינד מיר ניכט זא פיינליך וויע יענע דרייטויזענד קראנען פאן העררן זיידענער, דען דאס איזט בלויז קארטענשולד, אונד דאס איזט ליידער בארעס געלד, מיט בלוט אונד שוויים פערהארעוועט, — אויסקרענקען זאל ער דאס, אזא איין אויסוואורף! א ממזר! אזעלכע בלוטיגע קראנען, ווי שדכנות־געלד ביי א שדכן, איידער מע זעצט דורך ביי

אידען א שידוך קומט אָן מיט גרינע ווערעם, קומט צו געהן א דאנטיסט, א שווארץ יאָהר פון קעשעניעוו, וועלכער איינע פרוי אונד צוויי קינדער האט, אונד זיך אלס אונפערהייראטעטער קאוואליער מעלדעט — איזט דאס טהאטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדויערען, דאסס אין אזא צייט זאָל זאָ עטוואס פאָרקומען קענען אין צוואנציגסטען יאהרהונדערט ביי אלגעמיינער ציוויליזאציאָן פון באהנען, טעלעגראף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאָנאָגראף עט צעטערא, עט צעטערא! אונד דא איך פאָן היער דירעקט נאָך אָסטענדע אברייזע, אום דיעזען ניעדערטרעכטיגען בעטריגער צו פאקען אונד גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אנשטענדיגע פארטיען נאכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פאָרציגליכער האָכאכטונג אונד מיט די בעסטע גרוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אלעקסאנדער סווירסקי.

.43

כראָני ליובערמאַן פון מאריענבאד צו איהר מאַן הירש ליפערמאַן אויף די נאלעווקיס אין ווארשא.

לבעלי מוהר"ר הערש נ"י.

וואָס ס'האָט זיך מיר נע'חלומ'ט די נאכט און יענע נאכט און א גאנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפ און צו זייערע הענד און פיס און לייב און לעבען! די יאמאיטשיכע זאָל אזוי וויסען פון איהר חיות און די טשאפניטשקע פון איהר געזונד, ווי איך הויב אָן צו פערשטעהן אפילו, וואָס דו שרייבסט און פון וועמען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט?! דאָס האָט אודאי די יאמאישיכע דורך איהר ווערוועל יאמאיקער אָנגעפיהרט א רכילות'על? אָדער די טשאפניטשקע דורך איהר בערעל משאפ-

ניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנאַרען אַ גמילות־חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נויטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פערשפּיעלט אין „אָקע“, גע׳פּטר׳ט וויפיעל זי האָט געהאַט, און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשעווער זוכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייהען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען צעפאָהרען, ווער קיין פראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענדע. שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע ׳איז שוין אין אָסטענדע. נישט אליין; דער קעשעניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אפּנים, אַ כּישוף?... נאָר איך קעהר מיך אום צוריק צו דיין בריעף. איך לייען איהם און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער“, וואָס דו שרייבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פריינד און אַז איך האָב ביי איהם קרעדיט? וואָסער קרעדיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיץ אויף קיין צעהן העלער אפילו! געהט אוועק די וואָך, אַזוי ווערד צוגעשטעלט אַ רעבענונג, און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע. און פאַר׳ן עסען אין כשר׳ען רעסטאָראַן ווערד געצאָהלט ביי יעדען מאָהלצייט. הייגט וואָס וואַרפסט דו מיר אוים קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זיינע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריוועלעך? אַ חוץ דיינע קלוגע בריוולעך און אַ חוץ די בריוולעך פון מיין מאַמע, האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפנאַהם? און וועמענס קאַסע, זאָגסט דו, איז פאַר מיר אָפען? כלעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכור׳ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באָרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל, נישט היינט געדאַכט, און פרעגסט מיך, אויב ס׳איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאיר׳ל מאַריאַמטשיק, איז ווען נישט לאַה׳צי ברוינשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ

פּוקעז פּנים. זי שטעלט זיך אײַן פאר איהם. זי זאגט, ס'איז אזוי אויך אויף איהם א גאט'ס רחמנות. ער האט זיך פערליאפּעט אין שלמה קורלענדער'ס ווייבעל, שוין געוועז מיט איהר אויף א דרך, איז אונטערגעשפּרונגען אט דער קעשעניעווער דאנטיסט, וואס איז אנט־לאפען מיט איהר קיין אמסטערדאם, אפנים, זיך בעהאלטען פאר אונז, ווארום מיר זענען פאר זיי א שׂטנז... מיר רעכענען אבער, איך און לאה'צי ברויכשטוהל, אז גאט וועט שענקען דאס לעבען, נאך שבת־דיגע וואך אויך א פאהר טהון קיין אמסטערדאם, ווארום דא איז שוין באלד אוים סעזאן, און דארטען הויבט זיך ערשט אן סעזאן. איך ווארט נאר אויפ'ן געלד, וואס דו האסט מיר ארויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאלסט מיר באלד ארויסשרייבען דייטליך און קלאר, נישט ווי א משוגענער, וואס און וועמען דו האסט געמיינט טרעפען מיט דיין בריעף, ווארום ס'זאל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאמען, וואלט איך געמיינט: אדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אדער דו ביזט, חלילה, אראפּ פון זינען? און איך מוז דיר זאגען דעם אמת, אז זינט עס האט דיר בעגליקט און ס'איז ארויס דאס געווינס, ביזט דו טאקי געווארען איין אנדער מענש... געהסט ארום טאג ווי נאכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאכט זיך דיר אוים, אז די גאנצע וועלט איז דיר מקנא, און אלע זענען דיר שונאים, און קיינער פערגינט דיר נישט, און אפילו דיין אייגען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייבסט אזעלכע זאכען, וואס מע קאן משוגע ווערען! אז איך וועל ערהאלטען דאס געלד און אריבערפאהרען קיין אמסטערדאם, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אדרעס דורך א דעפּעש. דערווייל פערבלייב געזונד און גליקליך און זיי נאר נישט אזוי צעטראגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פרוי

בראַני לויפערמאַן.

44.

לאה'צי ברויכשטוהל פון מאריענבאד צו איהר מאן קלמן ברויכשטוהל אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

נעעהרטער הערר ברויכשטוהל!

פערציייהע, — נאך אזא בריעף, ווי דו האסט מיר געשריבען, קאן איך דיך מיט קיין אנדער נאמען נישט אנרופען, נאר „געעהרטער הערר“. איך בין נישט גלייך צו דיר. דאס קאנסט דו נאר, שרייבענדיג מיר אזא בריעף, אנרופען מיך „מיין ליעבע פרוי לאה'צי“. ווי קאן איך דיר זיין א „ליעבע פרוי“, אז איך טהו־אפ אזעלכע זאכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואלט נאר וועלען וויסען, ווער איז דער מאן, וואס זוכט אויף דיר בלבולים און וואס איך שיק צו איהם לייהען געלד? אויב דו מיינסט דאס מיין פעטער יונה פון פעטריקאוו, איז, ערשטענס, מעג איך, דאכט זיך, צו מיינעם א פעטער שרייבען, וואס איך וויל, און, צווייטענס, האב איך איהם פון קיין געלד אפילו נישט דערמאנט, ווארום איך וויים, ס'איז אומזיסט. ארויסגעווארפען א מארקע. דער פעטער יונה האט שוין גענוג יוצא געווען, גענוג געגעבען, דו אליין קאנסט דאס אויך נישט אפלייקענען. עס וועט זיין גענוג, אז ער וועט מיך אין זינען האבען פאר'ן טוידט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאזען... פערשטעה איך נישט אלזא, ווער איז דער מאן, וואס דו מיינסט? נאר אפשר מיינסט דו דאס שלמה קורלענדער? האב איך צו איהם קיינמאל נישט געשריבען וועגען געלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך געדענק דען נישט, אז דו ביזט ביי איהם געווען פאר מיין אפפאהרען קיין אויסלאנד, און ער האט דיר אפגעזאגט? זעהסט דו, זיין בעלצי'ן האב איך דא יא איינמאל אנגעמוט מיט א גמילות־חסד, האב איך אויך חרטה. דאס איז א סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאר

איהר מאן אויך. ער איז טאקי א קורלענדער חכם, אבער איין עהר־ליבער, און זי פיהרט דא אויף אזעלכע שטיק, אז ס'איז פשוט א בזיון פאר לייטען! נאר חאפט זי דער וואטענמאכער, חאטש איך וויס, איך שטויס מיך אן, אז דאס וואכסט פון איהר. דאס האט זי מסתמא אנגעפיהרט ביי דיר א רכילות, אדער אליין, אדער דורך איהר מאן דעם חכם, און דו האסט זיך אנגעחאפט אן דעם, ווי אן עפיס רעכטס, אבי איין אויסרעד אויף גט'ען זיך... פערשטעה איך נישט, וואס עפיס איצטער אין מיטען דרינען? און וואס ביזט דו אזעלכעס געוואהר געווארען אויף מיר, וואס דו זאגסט, אז „דער מאן דערוויסט זיך אלע מאל צום לעצט"?... דו שרייבסט מיר, אז דו בעפרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאנק איך דיר זעהר פאר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אז דו ווילסט, מע זאל בעוואהרענען פריהער מיך, דערנאך די קינדער. איז דאס אודאי זעהר שען פון דיין זייט. די פראגע איז נאר: ו ו ע ר זאל עם בעוואהרענען? און ווער איז דער „ער", וואס דו שרייבסט, אז ער איז איין עושר? אליז דער פעטער יונה? וואס געהער זיך עם אן מיט דיר? וועט ער וועלען, וועט ער בעוואהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואהרענען — וואס פאר א שייכות האט דאס צו גט'ען זיך?... דו שרייבסט, אז איין אנדערער וואלט מיר געמאכט איין אוואנטורע מיט א סקאנדאל! מיר דאכט, אז קיין גרעסערער סקאנדאל פון דיין איצטיגען בריעף קאן שוין גאר נישט זיין, ווארום ווי באלד, אז איך האב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען א בריעף צו איין אייגענעם פעטער, לאזען זיך שוין אויס אלע זאכען!

ווי באלד אזוי, האב איך דא נישט וואס צו טהון און דארף מיך נישט קורירען מעהר. איך האב געהאט גערעכענט פאהרען פון דאנען מיט בראני לויפערמאן קיין אסטענדע. איצט אבער טהו איך א שפיי אויף אלעם און פאהר אוועק צו מיין פעטער יונה קיין פעטריקאוו, און וויל דיך מעהר נישט קענען! דו האסט מיר אויפגעדעקט מיין אלטע וואונד — מסתמא ווילסט דו דאך עס...

ביי דיר איז עס נישט דאָס ערשטע מאָל... זיי געזונד. אַז דו וועסט האַלטען ביי שרייבען מיר בריעף, קאָנסט דו מיר שרייבען קיין פּעטריקאָוו.

פון מיר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט נישט פערדיענט אַזעלכע בריעף.

ל א ה.

.45

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו הירש לויפּערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

להגביר החרש מוהר"ר צבי הירש לויפּערמאַן!

אייער בריעף האָב איך ערהאַלטען. עס טהוט מיר זעהר לייד, נאָר איך מוז אייך זאָגען, איך בעדויער אייך מיט אייער געווינס, וואָרום דאָס געווינס האָט אייך, ווי עס שיינט, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם דרך הישר, דאָס הייסט, איהר זענט נעבאָך געוואָרען געריהרט פונ'ם זינען. איהר שרייבט מיר, אַז איהר זענט רייכער פון מיר. עס קאָן זעהר מעגליך זיין. איך האַלט גאָרנישט דערביי, איך זאָל מיך וועלען אויסרעכענען מיט אייך אין פערמעגען, און איך גלויב אייך, אַז איהר קאָנט אויסהאַלטען אייער ווייב, ווי איהר זאָגט, אפילו אין פּאַריז. לאָז אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך אַליין. נאָר איך בעט אייך, וואָס געהער זיך עס אָן מיט מיר? ווען האָב איך געשריבען צו אייער ווייב בריוולעך, אַז איך קען מיך גאָר אפילו נישט מיט איהר? נישט זי האָט ביי מיר געלד פערלאַנגט, נישט איך האָב איהר געלד פאָרגעלעגט, און איך האָב מיך קיינמאָל נישט בעריהמט מיט אייער בעקאַנטשאַפט, און פאַר אייערען אַ פריינד האָב איך מיך קיינמאָל נישט אַרויסגעשטעלט. דאָ האָט געמוזט אַרויס אַ מיאוסער טעות. איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר

האָט אַוודאי געמוזט וועלען אויסזידלען מיין שוואָגער מאַריאַמ־טשיק? ער איז יאָ אַ נאָהענטער שמעלקע מיט אייער ווייב. ער איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטענדע. אַהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען מיט אייער רייכקייט, און מיך לאָזט צורוה, וואָרום אַזוי ווי איך בין געוועזן, אַזוי בין איך געבליבען אייער אונבעקאַנטער פריינד, וואָס ווינשט אייך, איהר זאָלט ווערען געזונד...

חיים סאַראַקער.

46.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו קלמן בראָיכשטוהל אויף די נאַלעווקעס אין וואַרשאַ.

מיין אונבעקאַנטער פריינד.

איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל אייך ענטפערען אויף אייער בריעף. איך קאָן אייך נאָר געבען אַ ראָט, איהר זאָלט זיך מטריח זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אייער גייסטיגען צושטאַנד, נאָר בכדי עס זאָל אייך נישט זיין לאַנגווייליג, זאָלט איהר זיך זעהען פריהער מיט הירש לויפערמאַן, דער, וואָס האָט געוואונען דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראַנק געוואָרען אויף דעם זעלבען חולאת, וואָס איהר... וואָרום וואָס דען קאָן איך אויף אייך אַנדערש איבערטראַכטען נאָך דעם, אַז איהר שרייבט מיר, אַז איך וויל אַריבערנאַרען אייער ווייב אין מיין האָטעל פון איהר ט ו ב ה װ ע ג ע ן, און אַז איך האָב איהר דערצעהלט אויף אייך, אַז איהר שפיעלט אין „אָקע"?... אויב איהר שפיעלט אין „אָקע", אָדער נאָר אין „באַנטשאָק", ווי איהר זאָגט, — דאָס ווייס

איך נישט, נאָר אַז איהר זענט נישט ביי'ם גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אייער בריעף. איהר שרייבט, אַז איהר ווייסט שוין לאַנג, אַז איך בין מיט מיין ווייב נישט שוה בשוה, און איהר שטעלט מיר פאַר איין עדות רב-וועלוועל יאַמאַיקער. עס קאָן זיין, אַז רב וועלוועל יאַמאַיקער ווייסט בעסער, ווי אַזוי איך בין מיט מיין ווייב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אַז איך ווייס פון דעם, אַז איהר האַלט ביי גט'ען זיך מיט אייער ווייב — דאָס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי איין אמת'ער משוגענער. נישט נאָר איך ווייס נישט פון אַזעלכע סודות, וואָס צווישען אייך און אייער ווייב, איך קען אַפילו נישט אייער ווייב און נישט אייך, און איהר ביידע אינטערעסירט מיך אַזוי ווינציג, אַז איהר האָט אייך געמעגט גט'ען נאָך איידער איהר האָט אייך דערקענט. אין איינעם בין אין יאָ מיט אייך איינפערשטאַנדען: איהר זאָלט דאָס צווייטע מאָל, ווי איהר שרייבט, נישט הייראַטען. אַזאַ מענש, ווי איהר, האָט נישט געטאָרט הייראַטען דאָס ערשטע מאָל אויך, וואָרום ס'אַ רחמנות אויף אייער ווייב, חאָטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאָל אייך שרייבען אויפריכטיג, וואָס איז מיין קוק און צוליעב וואָס רוף איך אַרויס אייער ווייב אין „מיראַ־מאָנט" — שרייב איך אייך קלאָר און דייטליך און אָהן „המצאות" און „אויבערקעפלעך", ווי איהר פערלאַנגט, אַז אָדער אייער ווייב איז, זאָל מיר מוחל זיין, אַ ספּלעטניצע און אַ ליגנערין, אָדער, ווי איך האָב אייך געזאָגט אין אָנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אַלע געדאַנקען. דאָס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואַהרשיינליך...

ווי איהר זעהט, האָב איך אייך געגעבען אַ קלאָרע תשובה אויף אַלעס. עס בלייבט מיר איבער נאָר איין זאַך — ווינשען אייך אַ רפואה שלמה...

חיים סאַראַקער.

47.

בערל משאַפּניק פון די נאַלעווקיס איז וואַרשאַ צו זיין פרוי חוה׳לע משאַפּ אין מאַריענבאַד.

טייערע עווא !

דו מוזט מיר פערצייהען, וואָס מיט די לעצטע געלד־זענדונגען קומט־אָן אַביסעל שווערליך.

די לעצטע צייט איז אין וואַרשאַ געוואָרען שווער צו בעקומען אַ הונדערטער אָדער אַ פופציגער איינפאַך בקריעת ים־סוף. איך האָב געמוזט זיך דורכפאָהרען קיין לאָדז און דאָרט איז מיר געראָטען דורכצוזעצען מאנכע געשעפטלעך, אַפילו מיט גרויסער שוועריגקייט, און דאַדורך האָט עס זיך אַזוי פערצייגערט, און דאָס איז אויך די אורזאַכע, וואָס איך האָב דיר אַזוי שנעל נישט געאַנטוואָרטעט. מיט די צוויי „איטשעמייערס“, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט די „ליעבע־בריוולעך“ צו זייערע ווייבלעך, האָב איך ליידער גאָרנישט געקאָנט מאַכען. איינער פון זיי, שערענציס, דער וואָלט נאָך געווען נישקשה. ער פירכטעט פאַר אַ סקאַנדאַל; ער האָט מורא, עס זאָל איהם נישט שאַדטען צו קרעדיט. דאַפיר איז אָבער דער יונגערער, אָט דער פעקעלים, איינפאַך אַ פּרא־אָדם. ער אַליין האָט דאָס צעשמירט איבער די נאַלעווקיס, דערצעהלט איטליכען בעזונדער אין געהיים, אַזוי, אַז ביז איך בין געקומען צו דער פרוי סאָראָקער מיט די בריוולעך, לאָזט זיך אויס, אַז זי און איהר שוועסטער חנצי זענען שוין קלאָר אין מאַריאַמטשיק׳ס בריוולעך אויף אויסענווענינג. איינפאַך נישט כדאַי געווען מיט זיי אָנצופאַנגען. און דאַצו האָב איך נאָך אָנגעטראָפען אין אַ צייט, וואָס ביי פרוי סאָראָקער האָט זיך אָפּגעשפּיעלט איינע גאַנצע טראַגעדיע, אין וועלכער עס איז פערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לוי־

פערמאַן, און ברויכשטוהל — די גאַנצע נאַלעווקים. עס איז מיר איינפאַך אַ וואונדער, אַז דו זאָלסט דאָס נישט וויסען. די געשיכטע איז אַ איינפאַכע געשיכטע. חיים סאָראָקער האָט זיך דאָרט אין מאַריענבאַד, נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, איינפאַך מתקנא געווען אין זיין שוואָגער און האָט זיך אויך גענומען שרייבען ליעבע-בריווער צו די נאַלעווקער וויבלעך: צו בעלצי קורלענדער, צו בראָני לויפערמאַן, צו לאה'צי ברויכשטוהל און צו דער שערענציס מיט דער פּעקעלים, — נישט דורכגעלאָזט קיינעם. מע ווייסט נישט געננוי ווי אַרום, נאָר די אַלע בריוולעך, וואָס איך האָב דיר אויסגערעכענט, זענען אַריינגעפאַלען צו די מאַנען אין די הענד אַריין, און ס'איז געוואָרען אַ חתונה, איינפאַך עס קאָכט וואַרשאַ! און דאָ איז אָנגעקומען אַ דעפּעש פון דער יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד, אַז אונזערע נאַלעווקער וויבלעך זענען אַלע מיט אַ מאָל פערשוואונדען געוואָרען, אָפּגערייזט קיין אָסטענדע, און מיט זיי חיים סאָראָקער און מאיר'על מאַריאַמטשיק. איינפאַך אַ ראָמאַן! און ווען קומט-אָן אַזאַ דעפּעש? פונקט אויף מאָרגען, נאָכדעם, ווי די יאַמאַיטשיכע האָט שוין גראַטולירט די פאַמיליע מיט אַ מזל-טוב און אויפגעפאָדערט דעם הערר יאַמאַיקער, ער זאָל קומען נאָך מאַריענבאַד. וועלוועל יאַמאַיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאָס איז אָבער נישט וויכטיג. די הויפּט-זאַך איז, וואָס די פרוי סאָראָקער איז פאַר צרות קראַנק געוואָרען צו בעט, מע זאָגט, זאַגאַר, געפעהרליך. און לויפערמאַן לויפט אַרום, ווי אַ משוגענער, שווערט, אַז לאָז נאָר חיים סאָראָקער קומען אַהיים, מוז ער איהם אָנפּאַטשען אין מיטען די נאַלעווקים, דאָס הייסט, נישט אין די נאַלעווקים, נאָר אין די באַקען! און ברויכשטוהל האָט איצט איין אויסרעד אויף צו שיידען זיך מיט זיין מאַדאַם, אָדער שלעפּען געלד ביי איהר רייכען אָנקעל פון פּעטריקאָוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די נאַלעווקים איז לעבעדיג, פריילין, איינפאַך ליהודים! און שרייב מיר, ווען רעכענסט דו צו קומען אַהיים, און אויב עס איז דיר גענייגענד דאָס געלד, וואָס איך שיק דיר? אַנישט, וועל איך זעהן

דיר שיקען נאָך, אַז איך וועל נאָר האָבען. וואהרשיינליך, וועט גאָט העלפען. זיי געגריסט גאַנץ ליעבליך.

פון מיר דיין איבערגעבענסטער בערנאַרד.

.48

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו איטשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פּעקעלים אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

מיינע ליעבע פריינד שערענצים און פּעקעלים!

שאַדע, וואָס איך בעזיץ נישט די לשון־קודש'דיגע שפּראַך, אַזוי ווי איהר, און קאָן אייך נישט אָפּענטפערען אויף אייער מליצה־בריעף מיט אַזאַ שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פּשוט'ע דבורים און זאָגען אייך, אַז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאָר „איטשעמייערס“, נאַלעווקער פּלאַכטען, און מע דאַרף אייך ביידען געבען קייען שטרוי. אַז גאָט האָט אייך יאָ בעווילינט מיט אַזאַ מתנה, אַזעלכע שענע ווייבלעך, און איהר ציטערט איבער זיי, איז אָדער איהר בעדאַרפט זיי נאָכפאָהרען פון הינטען, אַזוי ווי איהר געהט זיי נאָך שבת בייטאָג, בעת זיי לאָזען זיך אין זאַכסישען גאָרטען אויפ'ן שפּאַציער, אָדער האַלטען זיי פערשפּאַרט ביי זיך אויף די נאַלעווקים, ווי מע האַלט עופות פאַר אַ יום־טוב, נעבען זיי עסען און טרינקען און אַזוי ווייטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט אייך געהייסען, איהר זאָלט זיי אַרויסלאָזען אויף גאָט'ס וועלט, אַזש אין מאַריענבאַד? אָדער איהר מיינט, אַז ס'איז דאָ פאַרהאַן ווינציג אָהן זיי? צי איהר מיינט טאַקי באמת, אַז איך האָב מעהר

נישט וואָס צו טהון, נאָר שרייבען „ליעבע־צעטעלעך מיט חניפה־בריוולעך“, ווי איהר זאָגט, צו אייערע ווייבלעך ? זייט זשע וויסען, מיינע ליעבע איטשעמייערס, אַז בסך־הכּל האָב איך מיט אייערע ווייבלעך קיין האַלב וואָרט נישט אויסגערעדט זינט איך בין דאָ און זינט איך לעב ! בסך־הכּל האָב איך זיי געזעהן אפשר צוויי־דריי מאָל ביי'ם ברונען מיט נאָך אַ סך אַזעלכע ווי זיי, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אַזוי פיעל, אַז עס ווערד נמאס, האָט קיין פּאַראיבעל נישט, צו קוקען אויף זיי. וואָרום איך קען זיי. איך מיין נישט דוקא אייערע ווייבלעך, איך מיין אַלע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס אַז זיי פאָהרען אַוועק פון זייערע איטשעמייערס פון וואַרשאַ קיין אויסלאַנד, וואָלטען זיי וועלען געניסען אַלע פערגעניגענס פון דער וועלט, נאָר בתנאי, אַז קיינער זאָל נישט זעהען און קיינער זאָל נישט וויסען, אַפילו זיי אַליין אויך נישט... רעדען מיט אַ פרעמדען מאַנספּאַרשוין, אָדער חאַטש קוקען אויף איהם, איז ביי זיי שוין אַ גאַנצער עסק. ביי אייך אויף די נאַלעווקים האָבען זיי דאָס אויך נישט. איך קאָן אייך זאָגען בהן שלי, אַז איך זעה, ווי ווייט מעגליך, אויסצומיידען אַזעלכע בעגעגענישען, וואָס ברענגען גאָרנישט איין, אויסער מיאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלויף פון אַזעלכע ווייבלעך, וואָס אין דערהיים בענשען זיי ליכט, און דאָ וואַרפען זיי אַראָפּ די פּאַריקלעך. זיי זענען אַ סחורה פאַר מיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, נישט פאַר מיר, און איך ווייס נישט, ווער עס האָט געהאַט איין עזות אייך אָנצוווייזען אויף מיר, אַז דאָס בין איך, וואָס שרייב צו זיי „חניפה־בריוולעך מיט ליעבע־צעטעלעך“ ? איך פערנעם זיך נישט מיט אַזעלכע נאַרישקייטען. נאָך ווינציגער קאָנט איהר אויף מיר רעכענען, אַז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אייערע ווייבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינען גאָלד פון מיין בייטעל פאַר זייער טובה וועגען“. איך בין נישט פון די צעוואָרפענע מענשען, און האָב אין זינען אייך מיט אייערע ווייבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אייך אָנגעוויזען אויף מיין שוואָגער, „דעם מאַן פון מיין ווייב'ס

שוועסטער", האָט איהר געקאָנט טרעפען צו איהם, אָדער צו מיין ווייב'ס שוועסטער, נישט צו מיר, וואָס געהער זיך מיט זיי נאָר־יישט אָן. מע קאָן זיך טאַקי זיין גאַנץ אַנשטענדיגע יונגע לייט און אומשולדיגע איטשעמייערס, ווי איהר זענט, נאָר קיין פּרא־אָדמ'ס זענט איהר דאָך נישט מחויב צו זיין, און דאַרפט נישט דראָהען מיט קיין געזעץ און מיט קיין שטראָף, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

אייער אומבעקאַנטער פריינד, וואָס ראָט אייך זיין פאָרזיכטיג מיט מליצות.

חיים סאָראָקער.

.49

חוה'לע טשאַפּניק פון אָסטענדע צו איהר מאַן בערעל טשאַפּניק אויף די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

מיין טייערער בערנאַרד!

עס איז מיר צוואַר זעהר נישט אַנגענעהמען, נאָר איך מוז דיר גאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל שרייבען, זאָלסט מיר קריגען געלד אויף אוועקפאָהרען פון דאַנען, ווארום פון אַלע גליקען האָט זיך אויסגעלאָזט אַ טייך, און נאָך מיט אַ גרויסען סקאַנדאַל, אַז דו וועסט הערען, וועסט דו שטוינען! שטעל דיר פאָר אַ קאָמעדיע — וואָס זאָג איך אַ קאָמעדיע? אַ טראַגעדיע, אַ בלוטיגע טראַגעדיע. נאָר לאָמיך דיר דערצעהלען אַקוראַט פון אָנהויב ביז'ן סוף. ס'איז אַ מעשה פון טוויזענד־איין־נאַכט.

ווי דו ווייסט, האָט מיך די יאַמאַיטשיכע געבעטען, איך זאָל איהר מיטהעלפען מיט'ן קעשעניעווער שידוך, און צוגעזאָגט דערביי,

אויסער וואָס איך וועל פערדינען, עקסטרא אַ שענע מתנה פון איהר אַליין. האָב איך זי געפאָלגט, און האָב מיך ארייננעלעגט אינ׳ם דאָזיגען שידוך און געארבייט, ווי ווייט איך האָב געקאָנט, און עס איז מיר געראָטען. דער עסק איז געגאַנגען אויף אַ גאַנג, דאָס הייסט, נישט אַזוי גיך טהוט זיך עס, ווי עס רעדט זיך. איך בין גענוג אויסגעריסען געוואָרען איבער בעלצי׳ן, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען פריהער, וואָרום דער חתן, מיין קעשעניעווער דאַנטיסט הייסט עס, האָט זיך נישט אויף קאַטאָוועסען פערקאָכט אין אונזער שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע, שיער נישט געפּאַטשט זיך איבער איהר מיט מאיר׳על מאריאַמטשיק אין מיטען מאריענבאָד. קורץ, מיט צרות, מיט לייד, מיט אינטריגעס — איך האָב קוים גע׳פּועל׳ט ביי מיין קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך ערקלערען פאַר יאַמאַיטשיכע׳ס עלטערע טאָכטער, אַז ער ליעבט זי, און די יאַמאַיטשיכע האָט מיך אַזש ארומגעהאַפּט קושען, און האָט שוין אוועקגעקלאַפּט אַ דעפּעש צו וועלוועל יאַמאַיקער, ער זאָל קומען אַהער אויף קנס־מאָל, און מיר איז דאָס נאָך געראָטען ארום און ארום: דער וועלט־שדכן, סווירסקי, דער גאַנצער מאַכער פונ׳ם שידוך, איז אָפּגעפאָהרען קיין באַזעל, בין איך דאָ געבליבען איינע אויפ׳ן יריד... איז דאָך פאַרהאַן אַ בעלצי אויף דער וועלט. פערגלוסט זיך אונזער קורלענדער׳ס ווייבעלע אוועקפאָהרען פלוצים פון דאַנען קיין אָסטענדע. אפילו נישט געזעגענט זיך מיט קיינעם, פערגעסען דעם זיי־געזונד. מילא, אוועקגעפאָהרען, איז אוועקגעפאָהרען. קיין יונגערע, ווי זאָגט מען, זאָל נישט שטאַרבען. איז זיך אָבער מיישב מיין חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט, און הויבט זיך אויף און פאָהרט אוועק אויך קיין אָסטענדע. פון וואַנען ווייס איך דאָס? פון מאיר׳על מאריאַמטשיק׳ען. איך קום ארויס צום ברונען, בעגעגענט מיך מאריאַמטשיק, אַ צעטראָגענער סכנות, און געזעגענט זיך מיט מיר: „זייט געזונד". — „פאָהרט געזונד. וואר־הין איז?" — „קיין אָסטענדע". — „וואָס עפּיס פלוצים קיין אָסטענדע?" זאָגט ער: „אַלע פאָהרען קיין אָסטענדע" זאָג איך:

„ווער איז דאָס די אַלע?“ זאָגט ער: „ערשטענס, די מאַדאַם קור־לענדער, צווייטענס, די מאַדאַם לויפּערמאַן, דריטענס, אייער חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט“... ווי ער האָט דאָס מיר אַרויסגע־רעדט, האָב איך שוין גאָרנישט געוואָלט הערען, און בין אַוועק גלייך צו דער יאַמאַיטשיכע. לאָזט זיך אויס, אַז זי ווייסט נאָך נישט פון וואָס צו זאָגען! זענען מיר אַוועק ביידע מיט איהר זיך נאָכפרעגען אין האָטעל אויפ'ן קעשעניעווער חתן, זאָגט מען אונז, אַז אַוועקגעפאָהרען איז ער, נאָר וואוהין ווייסט מען נישט. פאַלט מיר די יאַמאַיטשיכע אויפ'ן האַלז: נשמה'ניו, האַרצעניו, ליובע־ניו! איך זאָל פאָהרען גלייך אַהינצו, קיין אָסטענדע, זי וועט מיר געבען צושטייער אויף הוצאות, זי וועט מיר אַזוי און אַזוי! און געמט אַרויס הונדערט קרוין: „נאַט אייך און פאָהרט און קלאַפּט אַ דעפּעש, און אַז מע וועט דאַרפען נאָך, וועל איך אייך שיקען נאָך“... וואָס טהוט מען? אַ רחמנות אויף דער אידינע! איך האָב דאָס געלד גענומען, און ביז איך האָב מיך אַרומגעקוקט אַהין — אַהער, איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אַז איך בין שולדיג — די האָר זענען נישט מיינע! וואָס וועט זיין ווייטער? וואָלט נאָך דאָס אַליין געווען אַ האַלבע צרה, ס'זאָל זיך נישט טרעפען אַ גרעסערער אומגליק. אַט וועסט דו הערען אַ שענס:

זיץ איך מיר אַזוי ביי זיך אין האָטעל, האָב מורא בעוויזען זיך פאַר דער יאַמאַיטשיכע, און טראַכט מיר: וואו נעמט מען געלד? פאַלט מיר איין אַ געדאַנק: חיים סאַראַקער! ער איז טאַקי, צווישען אונז רעדענדיג, אַ איד אַ חזיר, נאָר איך האָב צו איהם איין עצה. איך וועל איהם זאָגען, אַז איך פאָהר אַהיים קיין וואַרשאַ און וועל זיין ביי זיין אסתר'ען אָפּגעבען איהר אַ ג ר ו ס פ ו ן מ אַ ר י ע נ ב אַ ד, וועט ער זיך שטויסען, וואָס פאַר אַ מין „גרוס“ דאָס וועט זיין. איך האָב איהם שוין לאַנג געגעבען אָנצו־הערעניש, אַז איך ווייס, אַז ער איז די כפּרה נאָך בעלצי'ן און אַז ער לייהט איהר כלומרשט גמילות־חסדים אויף איהר מאַנ'ס רע־בענונג, און נאָך אַזעלכע זאַכען — איך שעם איך נישט פאַר איהם...

קורץ, איך הײס אָנקלינגען אין טעלעפאָן און אַרױסרופען מיר דעם הערר סאַראַקער, זאָגט מען מיר, אַז דער הערר סאַראַקער איז „הײַטע מאָרגענס אבגערײזט נאַך אָסטענדע!"... רבונו של עולם! װאָס טהוט זיך דאָ? איך חאַפּ אױף זיך די מאַנטיליע און װיל שױן לױפען, איך װײס אַלײן נישט װאוהין, זאָגט מען מיר: אַ דאַמע פרעגט זיך נאָך אױף מיר... װעה איז מיר, אַ דאַמע? מסתמא יאַמאַיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געװאָרען! הױב איך מיך אָן צו פרעגען: װאָס פאַר אַ דאַמע? זאָגט מען מיר: אַ יונגע דאַמע... אַ יונגע דאַמע? רופט זי אַרײן! און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַרײן אַ דאַמע — אַ בילד! אַ יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אָנגעטהאָן — אַ קײזערין! עס שמעררירט און סע פינקעלט! „איהר זענט, זאָגט זי, די מאַדאַם טשאַפּניק פון װאַרשאַ?" „איך בין, זאָג איך, די מאַדאַם טשאַפּניק פון װאַרשאַ; און װער זענט איהר?" „איך בין, זאָגט זי, די מאַדאַם זײדענער פון קעשעניעװ". „עס פרעהט מיך זעהר, זאָג איך. זיצט, זאָג איך, מאַדאַם זײדענער פון קעשעניעװ, װאָס װעט איהר זאָגען גוטס?" טהוט זי אַ זיפץ און מאַכט צו מיר: „מע האָט מיר געזאָגט, אַז איהר זענט בעקאַנט מיט מײן מאַן"... „איך בין, זאָג איך, בעקאַנט, זאָג איך, מיט אײער מאַן? װער איז אײער מאַן?" װערד זי רויט און מאַכט צו מיר: „מײן מאַן איז זײדענער פון קעשעניעװ"... „אַט דער דאַנטיסט?!"... „יאָ, ער איז אַ דאַנטיסט"...

װאָס װײטער איז געװען — דאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. עס האָט מיך געװאָרפען, װי אין אַ פיעבער. דאָס רחמנות, װאָס אױף דעם װײבעל, לאָזט זיך דען בעשרײבען? מיר זענען געװאָרען אין אײן האַלבע שעה צוגעקלעפּט אײנע צו דער אַנדערער, װי שװעסטער, נעהענטער װי שװעסטער, און נישט לאַנג געטראַכט, האָב איך מיך צענױפגעפּאַקט — אױף צעצאָהלען זיך האָט מיר אױסגעליהען די מאַדאַם זײדענער — און מיר האָבען זיך אװעק־געלאָזט בײדע קײן אָסטענדע. געקומען קײן אָסטענדע און אָפּ־געשטעלט זיך אין אַ האָטעל, אײנגעװאַשען זיך און אָנגעטהאָן פײן,

שען, נעמען מיר אַ פּיאַקער און הויבען אָן אַרומפאָהרען פון איין האָטעל צום אַנדערען נאָכפרעגען זיך אויף איינעם אַ הערר מיט'ן נאָמען זיידענער, און אויף אַ דאַמע מיט'ן נאָמען קורלענדער — ווער? וואָס? ווען? נישטאָ אין ערגיץ, נישט זיידענער, נישט קורלענדער. מיר טהוען זיך אַ נעם צו דער קורליסטע — נישט קיין סימן אפילו פון אַ זיידענער און פון אַ קור־לענדער! וואָס טהוט מען ווייטער? ווי אַזוי איך האָב איבערגע־לעבט די נאַכט — בין איך שטאַרקער פון אייזען. דאָס ווייבעל איז נעבאָך שיער פון זינען אַראָפּ. איך האָב זי געראַטעוועט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר — זי איז פערביי, אָט־אָט עקט זי זיך. קוים געפאַלען אויף איין עצה, זי זאָל געבען אַ דעפּעש אַהיים קיין קעשעניעוו, געבען צו וויסען, אַז זי איז קראַנק, טאָמער וועט עמיצער קומען צו פאָהרען פון דאָרטען. צו וואָס דאַרף איך האָבען אויף זיך אַזאַ פּעקעל?... קומט נישט אָן פון דאָרטען אַ דעפּעש, און נאָך אַ סראָטשנע דערצו? און דוקא פון איהר מאַן, פון זיידענער'ען אַליין, אַז ער איז אין קעשעניעוו און בעט זי, אַז זי זאָל קומען אַהיים!... בעקומען אַזאַ מין דעפּעש, האָבען מיר ביי־דע נישט געוואוסט, וואָס מיר זאָלען טהון: צי מיר זאָלען לאַכען, צי מיר זאָלען וויינען? און ס'איז געבליבען, אַז מיר זאָלען נאָך אַ מאָל טעלעגראַפירען קיין קעשעניעוו, אויב ס'איז אמת, אַז ער, דער דאַנטיסט זיידענער, איז אין קעשעניעוו? און ווען איז ער געקומען? און צי איז ער געקומען אַליין, צי נאָך מיט עמיצען?... ענטפערט ער אונז, אַז ס'איז אמת, אַז ער איז אין קעשעניעוו, אַז ער איז געקומען ערשט נעכטען פון מאַריענבאַד איינער אַליין און אַז ער פערשטעהט נישט, מיט ווען זאָל ער קומען און וואָר־אום קומט זיין ווייב אין אָסטענדע?

ערשט דעמאָלט האָב איך פערשטאַנען, אַז דאָס האָט מיך דער אָדעסיט מאַריאַמטשיק, דער שאַרלאַטאַן, אָראָפּגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראַכט אַזעלכעס, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאַך: ווי באַלד, אַז די מעשה מיט

אַסטענדע איז איין אויסגעטראַכטע זאַך, און ווי באַלד דער דאַנ־
טיסט זיידענער איז אין קעשעניעוו, טאָ וואָס איז מיט בעלצי'ן
און וואו איז זי אהינגעקומען? אָט דעריבער האָב איך דיר גע־
טעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצי, און וואו זענען די איבעריגע וואָר־
שעווער ווייבלעך?“ האָסט דו מיך, אפנים, נישט פערשטאַנען און
האָסט מיר אָפּגעענטפערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצי'ן? און
וואָס טהו איך אין אַסטענדע?“ האָב איך דיר דערויף געענטפערט
נאָר געצעהלטע ווערטער: זאָלסט מיר אַרויסשיקען געלד. ווייסט
דו פאַר וואָס? וואָרום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד
נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער,
אַז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אַז איהר שאַדען האָט זיך
אָפּגעזוכט, האָט זי זיך אויפגעהויבען און איז אוועקגעפאַהרען
אַהיים, צוגעזאָגט מיר שרייבען פונ'ם וועג און פון דער היים —
און ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערווייל בין איך געבליבען
דאָ איינע אַליין אָהן אַ קאָפּיקע געלד. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ
אין דעם האָטעל אויף פולען פּאַנסיאָן און מע מאָהנט מיך נישט.
נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאָהנען. און איך וויים גאָר
נישט, וואָס איך וועל טהון? איך האָב שוין געשריבען צו דער
יאַמאַיטשיכע קיין מאַריענבאַד, געטעלעגראַפירט אויך, — ענט־
פערט די וואַנד? איך האָב שוין געפּרובט שרייבען צו חיים סאַ־
ראַקער קיין מאַריענבאַד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריעף
מיט אַ בעמערקונג פון דער פּאָסט, אַז דער אדרעסאַט איז אָפּגע־
פאַהרען קיין אַסטענדע. ווידער אַ מאָל אַסטענדע? איך ווער
שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע ווידער אַ מאָל,
איך זוך דעם נאָמען סאַראַקער, איך טהו אַ קוק — אין איין האָטעל
שטעהט פערשריבען „סאָלאָמאָן קורלענדער, קויפמאַן אוים וואַר־
שאָ“, און אין צווייטען האָטעל — „אַלעקסאַנדער סווירסקי אוים מאַ־
ריענבאַד“! וואָס איז דאָס פאַר אַ סורפּריז? איך לויף אַוועק אין
איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואָהר, אַז
עס זענען דאָ געווען און אָפּגעזעסען אַ פּאָר טאָג שלמה קורלענדער

און, אפנים, דער לאנד־שדכן, סווירסקי. ווער דען זאל דאס זיין? בין איך שוין גאר צעדרעהט און וויים נישט, וואו איך בין אין דער וועלט.

האב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנארד, אלסדינג, א גאנצע מעשה פון טויזענד־איין־נאכט. אצינד זיי אזוי גוט און שרייב מיר, ערשטענס, וואס איז מיט בעלצי'ן און מיט די איבעריגע נא־לעווקער ווייבלעך? און וואס האט דא געטהאן שלמה קורלענדער? און וואס איז מיט חיים סאראקער און מיט מאריאמטשיק'ען? וואו זענען זיי אצינד און וואו איז יאמאיטשיכע מיט איהרע טעכטער? און צי איז נישטא דארט אין ווארשא מיט זיי דער לאנד־שדכן סווירסקי? איך דארף עס וויסען, ווארום אט דער סווירסקי האט מיט מיר אפגערעדט און געגעבען זיין עהרענווארט, אז וואס פאר א שידוך ס'זאל זיך נישט מאכען ביי יאמאיטשיכע'ן, האב איך א חלק. און דער עיקר זאלסט דו קריגען געלד און מיר למען־השם ארויסשיקען וואס גיכער, איך זאל דא נישט פערבלייבען, חלילה, אויף יום־טוב. עס געהט צו ימים נוראים, וועל איך קיין טרפה'ס נישט עסען. איך וועל אפזוכען א כשר'ען רעסטאראן, און אין א כשר'ען רעסטאראן קאן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין א שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאר איין ארט הייסען די דייטשען זיך בעצאהלען פריהער. און א ווייסע הוהן אויף שלאגען כפרות וועל איך מסתמא אויך הייסען צוגרייטען — און איך האב נישט א גראשען ביי דער נשמה! וואס איך האב געקאנט פערזעצען, האב איך פערזעצט. איך האב דיר נישט געוואלט אנטהון קיין יסורים. איך וואלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, ווען ס'זאל זיך נישט געווען צענויפקומען עטלכע אומגליקען מיט אמאל.

זיי געזונד, מיין טייערער בערנארד. גאט זאל אנצייכענען אונז א גוט קוויטעל. און אזא יאהר מיט אזא אויסלאנד, ווי איך האב געהאט אצינד, זאל זיך גאר נישט אומקעהרען, רבונו של עולם!

דיין געטרייע פרוי חוה.

טעלעגראפיש.

.50

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

נעכטען אנגעקומען מאריענבאד אסטענדע. אלפרעדען דא אויך נישט געטראפען. קראנק געווארען. דראטעט בעלוויו. — רע־וועקא זיידענער.

.51

חוה'לע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער אסטענדע נישט געטראפען. דראטעט. — עווא טשאפניק.

.52

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.
(דרינגענד).

גליקליך געקומען קישיניעוו. איבערראשט. נישט געטראפען רעוועקען אין דערהיים. קום זאפארט. דראטע. — אלפרעד זיידענער.

.53

חוה טשאפניק, אסטענדע, צו יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער — קישיניעוו. בריעף פאלגט. — טשאפניק.

.54

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו בעלצי קורלענדער, מאריענבאד.

לאנג קיין בריעף. וואוהין שרייבען: מאריענבאד? פראנצענסבאד? אסטענדע? אונרוהיג. דראטע. — סאלאמאן.

.55

חוה'לע משאַפּניק, אַסטענדע, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

דראַטעט אַסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאַראַקער מאַריאַמ־טשיק לויפּערמאַן שערענצים פּעקעלים? אַסטענדע נישמאַ. — עווא משאַפּניק.

.56

פרוי ווידענער, אַסטענדע, צו הערר ווידענער, קישיניעוו.

דראַטעט אויב אַמת אַלפרעד קישיניעוו ווען געקומען? אויב אַליין געקומען אָדער מיט עמיצען? רעוועקאַ.

.57

הערר ווידענער, קישיניעוו, צו פרוי ווידענער, אַסטענדע.

נעכטען געקומען אַליין. פּערשטעהע נישט מיט וועמען? צו וואָס נעפאַהרען אַסטענדע? בעט באַלד ארויספאַהרען. וואַרט אונגעדולדיג. דראַטע דרינגליך. — אַלפרעד.

.58

אסתר סאַראַקער, וואַרשא, צו חיים סאַראַקער, מאַריענבאַד.

לאַנג קיין בריעף פון דיר. אונרוהיג. דראַטע. — אסתר.

.59

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו בעלצי קורלענדער, אַסטענדע.

יאַמאַיטשיכע דראַטעט ביזט אַסטענדע. דראַטע אַדרעסע אויף געלד שיקען. אונרוהיג. — סאַלאַמאָן.

.60

חנצי מאריאממשיק, ווארשא, צו דוד מאריאממשיק, אדעס.

מאריענבאד דראטעט, מארק אפגעפאהרען מיט נאלעווקער ווייבלעך אסטענדע. זאפארט קומט צו פאהרען ווארשא. דראטעט. — א נ נ א .

.61

אסתר סאראקער, ווארשא, צו דוד מאריאממשיק, אדעס.

חנצי געפעהרליך קראנק. קומט זאפארט ווארשא. דראטעט. — א ס ת ר .

.62

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

פאהר שנעלצוג קישיניעוו. איך קוש. — ר ע ו ו ע ק א .

.63

מאדאם טשאפניק, אסטענדע, צו בערעל טשאפניק, ווארשא.

דראטע אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאממשיק איבעריגע נאלעווקער ווייבלעך? — ע ו ו א .

.64

וועלוועל יאמאיקער, ווארשא, צו בערעל יאמאימשיכע, מאריענבאד.

בריעף ערהאלטען. — שידוך קעשעניעוו געפעלען. געדראטעט מזל־טוב. איך פאהר קוריערצוג מאריענבאד. — ו ו א ל ף .

.65

דוד מאַריאַמטשיק, אדעס, צו חנצי מאַריאַמטשיק, וואַרשאַ.

כ'פאָהר מיט'ן קוריער וואַרשאַ. דראַטע ברעסט געזונדהייט. — דאַוויד.

.66

אַלעכסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע, צו פערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

געקומען אָסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט געטראָפען. פיעלייכט מאַריענבאַד? דראַטעט פּאָסטרעסטאַנט. — סווירסקי.

.67

פערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו אַלעכסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע.

זיידענער קעשעניעוו. קורלענדער פערשוואונדען. דראַטעט. — פערעל יאַמאַיקער.

.68

בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ, צו חוה טשאַפּניק, אַסטענדע.

צו וואָס בעלצי? נאַלעווקער ווייבלעך? וואָס טהוסט דו אָסטענדע? דראַטע. — בערנאַרד.

.69

מאַדאַם טשאַפּניק, אַסטענדע, צו בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ.

זאָפאָרט שיקען געלד. בריעף פאָלגט. גרעסטע פערלעגענהייט. דראַטע. — עוואַ.

70.

פערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו וועלוועל יאַמאַיקער, וואַרשאַ.

שידוך בוידעם. קעשעניעוו בעוויבט. נישט קום מאַריענבאַד.
בעלצי בראַני סאַראַקער מאַריאַמטשיק פערשוואונדען. רעכען פאָה־
רען וואַרשאַ. דראַטע. — פ ע ר ע ל .

71.

חיים סאַראַקער, מאַריענבאַד, צו אסתר סאַראַקער, וואַרשאַ.

קור געענדיגט. איך פאָהר בערלין וואַרשאַ. דראַטע בערלין
סאַוואָי געזונד. איך קוש. — ח י י ם .

72.

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו חיים סאַראַקער, מאַריענבאַד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. האָט רחמנות. דראַטעט וואו בעלצי?
מאַריענבאַד אָדער אָסטענדע? — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

73.

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו פערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

אנטוואָרט בעצאָהלט. דראַטעט אויב אמת בעלצי סאַראַקער
מאַריאַמטשיק פערשוואונדען? זייער אדרעסע? האָט רחמנות.
גרייט פאָהרען מאַריענבאַד אָסטענדע. — ס אָ ל אָ מ אָ ן ק ו ר ־
ל ע נ ד ע ר .

74.

בעלצי קורלענדער, אַלעקסאַנדראָווא, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

געפאָהרען פון מאַריענבאַד בערלין וואַרשאַ. געטראָפען איין
אומגליק. זאַכען פערהאַלטען גרעניץ. פאָהר־צו מיט געלד, אָדער
שיק אַרוים אַלעקסאַנדראָווא דריי הונדערט. דראַטע - ב ע ל צ י .

75.

אסתר סאַראַקער, װאַרשאַ, צו חיים סאַראַקער, בערלין.

צו װאָס אײלען װאַרשאַ? בעלצי בראָני נאָך נישטאָ. שער־רענצים פּעקעלים אויך נישט. לאה׳צי ברױכשטוהל פּעטריקאָװ. מחותן מאַריאַמטשיק געקומען גט׳ען חנצי׳ן. קאָנסט דאָס זעלבע. גרױסער אויסװאַהל. — א ס ת ר.

76.

בעלצי קורלענדער, אַלעקסאַנדראָװאָ, צו שלמה קורלענדער, װאַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט קומען אַלעקסאַנדראָװאָ אָדער שיקען דרײ הונדערט. פאַר װאָס קײן ענטפער? דראַטע. — ב ע ל צ י.

77.

פערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו װעלװעל יאַמאַיקער, װאַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט נישט קומען מאַריענבאַד. שידוך בוידעם. בעלצי בראָני סאַראַקער מאַריאַמטשיק אָפּטענדע נישטאָ. איך קינדער פאָהרען בערלין װאַרשאַ. דראַטע. — פ ע ר ע ל.

78.

יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פּעעקלים, װאַרשאַ, צו יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

אַנטװאָרט אײנגעצאָהלט. טשאַפּניק געדראַטעט װאו שערענצים פּעקלים. דראַטעט אויב שײנצי קרײנצי נישטאָ מאַריענבאַד. פאָהרען אָפּטענדע? אונרוהיג! — ש ע ר ע נ צ י ם פּ ע ק ע ל י ם.

.79

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

פאר וואס קומסט נישט אלעקסאנדראווא? שיקסט נישט דריי־הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג. דראטע. — בעלצי.

.80

מאדאם שערענצים און מאדאם פעקעלים מאריענבאד, צו שערענצים און פעקעלים, ווארשא.

פאהרען ווארשא. אויסשטייגען בערלין ווערטהיים. גריסען. — שיינצי קריינצי.

.81

אלעכסאנדער סווירסקי, קישיניעוו, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געלד פערפאלען. אומזאנסטע שפעיזען. אבער גראסער שקאנדאל. פראפאניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעכטער. דראטעט קאממען מאריענבאד אדער ראנדעוואו וויען האמעל נאציאנאל? ווארע ערשטער זארט. איין ארצט צוויי יוריסטען. בעסטע רעפערענצען. — סווירסקי.

.82

קלמן ברויכשטוהל, ווארשא, צו לאה׳צי ברויכשטוהל, פעטריקאוו.

דערגאנגען קורלענדער געפעלשט סאראקער׳ס בריעף בעלצי׳ן. סאראקער קלאגט קורלענדער געריכט. מיך עדות. קורלענדער אסטענדע. זוכט בעלצי׳ן. בעט פערציייהונג. קום ווארשא. איך קויש. — קלמן.

.83

בראַני לויפּערמאַן, בערלין, צו הירש לויפּערמאַן, וואַרשע.

טעלעגראַם מאַריענבאַד ערהאַלטען דאַ. דריטען טאָג בערלין. מאָרגען וואַרשאַ. זיי אַלעקסאַנדראָווא. דראַטע לםאַי לאַה'צי פּעט־ריקאָוו? וואו בעלצי? איך קוש. — בראַגי.

.84

בערעל טשאַפּניק, וואַרשע, צו חוה טשאַפּניק, אַסטענדע.

בריעף ערהאַלטען. אַלעס קלאַר. געלד אַרויסגעשיקט. בעלצי געקומען. דריי טעג אַלעקסאַנדראָווא גרעניץ סקאַנדאַל. קורלענדער אויסלאַנד. זוכט בעלצי'ן. סאַראַקער געקומען געטראָפען אסתר פערביי. וויל איינגעבען קורלענדער פעלשונג בריעף. לויפּערמאַן גרויבשטוהל אויך איינגעגעבען קורלענדער. שערענצים פּעקעלים עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאַכען שלום. איך פערלאַנג דריי טויזענד וועל צערייבען. מאַריאַמטשיק גט'ען. לאַה'צי פּעט־ריקאָוו רייבען פּעטער. יאַמאַיקער מאַריענבאַד קנס־מאָל. יאַמאַי־טשיכע טעכטער וואַרשאַ. מאַריאַמטשיק פּאַטשען יאַכאַיטשיכע. סווירסקי נישטאָ. קום וואַרשאַ. דראַטע. איך קוש. — בערנאַרד.

.85

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו אכ"ר סאַראַקער, וואַרשע.

מאַריענבאַד נישט געטראָפען קיינעם. פּאָהר אַסטענדע. דראַ־טעט פּאַסטרעסטאַנט. — קורלענדער.

.86

הירש לויפּערמאַן, וואַרשע, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

איהר דראַטעט פרוי פערשוואונדען? פרוי דראַטעט בערלין קומט וואַרשאַ. שאַנטאַזש. קלאָגען געריכט. — לויפּערמאַן.

.87

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

נעקומען מאריענבאד קנס־מאָל. קיינעם געטראָפען. געזאָגט אָפּגעפאָהרען ווארשאָ. דראַטעט וואו פערעל? קינדער? וואו חתן קעשעניעוו? אונרוהיג. — וואָלף.

.88

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

למאי געפאָהרען מאריענבאד? געדראַטעט נישט פאָהרען. חתן קעשעניעוו ווייב צוויי קינדער. צוריק ווארשאָ. דראַטע. — פערעל.

.89

שלמה קורלענדער, אסטענדע, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

אָסטענדע אויך נישטאָ קיינער. רעכען פאָהרען צוריק מאריענ־באד. פון דאָרטען קעשעניעוו. דראַטעט. — קורלענדער.

.90

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא.

דעפעש ערהאלטען. נישט פערשטאַנען. למאי חתן קעשע־ניעוו? למאי צוויי קינדער? וואו דריטע? ווער צוריק ווארשאָ? דראַטע. — וואָלף.

.91

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

נעדראַטעט אוים שידוך. חתן קעשעניעוו בעווייבט. נישט פאָהרען מאריענבאד. נעפאָהרען מאריענבאד. נישט געדראַטעט. אומזיסטע שפּעיזען. געדראַטעט פאָהרען צוריק ווארשאָ. איך קינדער ווארשאָ. דראַטע. — פערעל.

92.

וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשאַ.

דראַטעסט נישט געדראַטעט? צוויי מאָל געדראַטעט: געדראַטעט מזל־טוב. געדראַטעט אַרויספאָהר. פאַר וואָס נישט געדראַטעט באַלד חתן קעשעניעוו בעוויבט? פאַר וואָס נישט געוואָרט מאַריענבאַד? וואו שדכן? וואו טשאַפּניק? וואָס בעלצי? דראַטע. — וועלוועל.

93.

פּערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשאַ, צו וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד.

ביז וואַנען דראַטען? געדראַטעט בעלצי געקומען. קורלענדער מאַריענבאַד — אָסטענדע, זוכט בעלצי'ן. מאַריאַמטשיק אָפּגע'גט. ליפּערמאַן מיר סקאַנדאַל, וויל פּאַטשען קורלענדער. אסתר פּערביי. סאַראַקער געריכט קורלענדער פּאָרלאַג. ברויכשטוהל, שערענצים, פּעקעלים עדות. טשאַפּניק שלום. סווירסקי דראַטעט קעשעניעוו דריי שדוכים. גענוג דראַטען. פאָהר זאָפאָרט אַהיים. דראַטע. — פּערעל.

94.

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

יאַמאַיטשיכע געדראַטעט פּלוצים פערשוואונדען בעלצי. געווען מאַריענבאַד, געווען אָסטענדע. געקומען צוריק מאַריענבאַד. געזוכט בעלצי. אַלעמען געדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצי? זאָל איך פאָהרען קעשעניעוו? דראַטעט דרינגליך. — סאָלאָמאָן קורלענדער.

.95

בעלצי קורלענדער, וואַרשאַ, צו שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד.

יאַמאַימשיכע אויסגעטראַכט ליגען. געפאָהרען מאַריענבאַד — בערלין — וואַרשאַ. געוועזן פערהאַלטען גרעניץ אַלעקסאַנדראָוואַ. דריי מאָל געדראַטעט שיקען געלד. אַלע זאַכען פערפאַלען. איצט געקומען. וואָס האָסט דו געטהאָן? איבער דיר ברויכשטוהל גט'ען. מאַריאַמטשיק שוין גע'גט. אסתר געפעהרליך קראַנק. סאָראָקער סטראַשעט קרימינאַל שאַנטאַזש פאָדלאָג. לויפערמאַן, ברויכ־שטוהל, שערענצים, פעקעלים עדות. טשאַפניס גאַראַנטירט צע־רייבען. וויל 3000. דראַטע. — ב ע ל צ י.

.96

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו בעלצי קורלענדער, וואַרשאַ.

טויזענד דאַנק. גוטע נאַכריכט! כ'האָרך סאָראָקער קאָטער. כ'נעב לויפערמאַן פייג. טשאַפניק 3000 מכות. כ'פאָהר שנעל־צוג. בערלין — וואַרשאַ. כ'קוש. — ס אָ ל אָ מ אָ ן.